

BANKACILIKTA RİSK VE DENETİM

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN TASTAMA MERKEZİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İşletme Müh. Sedef SAYIT
(507991031)**

103989

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19 Ocak 2001
Tezin Savunulduğu Tarih : 7 Şubat 2001**

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Mehmet BOLAK

Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. Fahir BİLGİNOĞLU

Doç.Dr. Suat TEKER 27.2.2001

27.2.2001
27.2.2001

ŞUBAT 2001

ÖNSÖZ

Son yıllarda tüm dünyada bankacılık sektörünün gerek ulusal, gerekse uluslararası ekonomi içindeki önemi artmıştır. Dünyadaki gelişmelere ek olarak Türkiye’de söz konusu sektörün mali sistem içindeki payının da gözardı edilemez bir hale geldiği gözlemlenmiştir. Bu iki nedenden ötürü, bankaların üstlendikleri risklerin kontrolsüz bir şekilde artmasına bağlı olarak ortaya çıkan bankacılık krizleri; bankaların sahipleri, ortakları, yöneticileri, yatırım sahası arayan sermayedarlar, kuruluşla ticari ilişkide bulunanlar, yerli ve yabancı finans kurumları, devlet, bankaların personeli ve halk gibi oldukça geniş bir kesimi etkilemektedir. Bankacılık krizlerinin ortaya çıkmasının önlenmesi için düzenleme ve denetim otoritelerinin başvurabileceği araçlardan birisi erken uyarı sistemleridir. Erken uyarı sistemleriyle yerinde denetim yapılacak bankalar tespit edilip detaylı bir incelemeye tabi tutulmakta ve böylece denetime ayrılan kaynaklar daha etkin olarak tahsis edilebilmektedir.

Konunun seçiminde ve çalışmanın yürütülmesinde benden ilgi ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Mehmet Bolak’a öncelikle teşekkür ederim.

Çalışmamın her aşamasında bana her türlü desteği sağlayan annem Sainur Sayıt’a, babam İsmail Sayıt’a, anneannem Meserret Sarıca’ya, Türkiye Bankalar Birliği kütüphanesi çalışanlarına ve tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ocak 2001

Sedef Sayıt

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ	ix
ÖZET	xii
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ	1
2. BANKA KAVRAMI, BANKACILIĞIN GELİŞİMİ VE BANKACILIK FAALİYET ALANLARI	3
2.1. Banka Kavramı	3
2.2. Bankacılığın Gelişimi	4
2.3. Bankacılık Faaliyetleri	5
2.3.1. Bankacılık faaliyetlerinin sınıflandırılması	6
2.3.2. Bankacılık faaliyetlerinin ekonomideki yeri	7
2.3.2.1. Kredinin ekonomideki yeri	7
2.3.2.2. Mevduatın ekonomideki yeri	8
3. TÜRKİYE'DE BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ	9
3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	9
3.2. 1923-1932 Dönemi	10
3.3. 1933-1944 Dönemi	12
3.4. 1945-1960 Dönemi	13
3.5. 1961-1980 Dönemi	14
3.6. 1981-1999 Dönemi	15
3.6.1. 1981-1999 dönemi sorunları	17
3.6.1.1. Türkiye ekonomisinden kaynaklanan sorunlar	17
3.6.1.2. Yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar	19
3.6.1.3. Bankacılık sektöründen kaynaklanan sorunlar	22
3.7. 2000'li Yıllar Hakkında Beklentiler	24

4. BANKACILIKTA RİSK	27
4.1. Tekil Banka Riskleri	28
4.1.1. Suistimal riski	30
4.1.2. Aşırı-risk alma	31
4.1.2.1. Faiz oranı riski	31
4.1.2.2. Kambiyo riski	32
4.1.2.3. İştirakler, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonlar yoluyla risk-alma	33
4.1.2.4. Operasyon riski	33
4.1.2.5. Yasal düzenleme riski	35
4.1.2.6. Menkul kıymet spekülasyonu	35
4.1.2.7. Likidite riski	36
4.1.2.8. Bilanço dışı işlemler riski	38
4.1.2.9. Kredi riski	38
4.2. Sistematik Risk	41
5. BANKACILIK KRİZLERİ	42
5.1. Bankacılık Krizinin Nedenleri	44
5.2. Bankacılık Krizinin Çıkışını ve Yayılmasını Etkileyen Faktörler	46
5.2.1. Bankacılığın yapısı	46
5.2.2. Bankaların kısa süreli yurtdışı kaynaklara bağımlılığı	46
5.2.3. Finansal liberalizasyon	47
5.3. Bankacılık Krizinin Yayılması	48
5.4. Bankacılık Krizinin Sonuçları	49
5.4.1. Bankaya hücum	50
5.4.2. Zararına satışlar	50
5.4.3. Diğer bankalara mevduat kaçıışı	50
5.4.4. Kaliteye yöneliş	51
5.4.5. Nakde yöneliş	51
5.4.6. Mevduat sahiplerinin zarar etmesi	52
5.4.7. İflas	52
5.5. Bankacılık Krizlerini Engellemek İçin Kullanılabilecek Araçlar	53
5.5.1. Bankaların etkin denetimi ve düzenlenmesi	54
5.5.1.1. İç denetim	56
5.5.1.2. Dış denetim	56
5.5.1.3. Etkin denetim ve düzenleme için gereken temel prensipler	59
5.5.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile bankacılık sektöründe güvenin sağlanması	60
5.5.2.1. BDDK'nın kuruluşu için zemin oluşturan faktörler	61

5.5.2.2. BDDK'nın amaç ve yetkileri	62
5.5.2.3. BDDK'nın karar organı ve hizmet birimleri	62
5.5.2.4. BDDK'nın beklenen etkileri	63
5.5.2.5. BDDK'ya benzer diğer ülkelerdeki kurumlar	65
5.5.3. Sermaye yeterliliğinin sağlanması	69
5.5.3.1. Sermayenin tanımı	70
5.5.3.2. Sermaye yeterliliği ve beklenmeyen zararlara yol açan risk ilişkisi	72
5.5.3.3. Yeterli sermayenin ölçülmesinde yaklaşımlar	72
5.5.3.4. Sermaye yeterliliğinin ölçülmesinde kriterler	74
5.5.3.5. Sermaye yeterliliğinin tanımlanması ve ölçülmesiyle ilgili güçlükler	75
5.5.3.6. Sermaye yeterliliği konusunda Türkiye'deki yasal düzenlemeler	76
5.5.4. Piyasa değeriyle muhasebeleştirme yönteminin kullanılması	77
5.5.5. Erken uyarı sistemlerinin oluşturulması	77
5.5.5.1. Erken uyarı sistemlerinin önemi	78
5.5.5.2. Erken uyarı sinyali olarak hisse senetlerinin değerlerindeki değişimlerden yararlanılması	79
5.5.5.3. Erken uyarı sinyali olarak tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe verilerinden hesaplanan finansal oranlardan yararlanılması	80
5.5.5.4. Erken uyarı sinyali olarak fiyat düzeyindeki değişikliklere göre düzeltilmiş muhasebe verilerinden hesaplanan finansal oranlardan yararlanılması	84
5.6. Dünyadaki Önemli Banka Krizleri	85
5.6.1. Banco Di Napoli	85
5.6.2. Credit Lyonnais	86
5.6.3. Barings	87
5.6.4. Cosmo	87
5.7. Türkiye'deki Banka Krizleri ve İflaslarının Tarihsel Gelişimi	88
5.7.1. 1930-1944 dönemi	88
5.7.2. 1945-1959 dönemi	88
5.7.3. 1960-1980 dönemi	88
5.7.4. 1981-1993 dönemi	89
5.7.5. 1994-1999 dönemi	89
6. TÜRKİYE'DE ERKEN UYARI SİNYALİ OLARAK FİNANSAL ORANLARDAN YARARLANILMASINA İLİŞKİN UYGULAMA ÇALIŞMASI	91
6.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Genel Tanıtımı	93
6.1.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet bankanın genel tanıtımı	94
6.1.1.1. Bank Ekspres A.Ş.	94

6.1.1.2. Bank Kapital Türk A.Ş.	94
6.1.1.3. Demirbank T.A.Ş.	95
6.1.1.4. Egebank A.Ş.	96
6.1.1.5. Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank)	96
6.1.1.6. Etibank A.Ş.	97
6.1.1.7. İnterbank A.Ş.	97
6.1.1.8. Sümerbank A.Ş.	98
6.1.1.9. Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank)	99
6.1.1.10. Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.	99
6.1.1.11. Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank)	100
6.1.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen onbir adet bankanın genel tanıtımı	101
6.1.2.1. Akbank T.A.Ş.	101
6.1.2.2. Bayındırbank A.Ş.	101
6.1.2.3. Finans Bank A.Ş.	102
6.1.2.4. İktisat Bankası T.A.Ş.	103
6.1.2.5. Koçbank A.Ş.	103
6.1.2.6. Pamukbank T.A.Ş.	104
6.1.2.7. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	105
6.1.2.8. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	105
6.1.2.9. Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.	106
6.1.2.10. Türkiye İş Bankası A.Ş.	107
6.1.2.11. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	107
6.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerleri	108
6.2.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait değerleri	108
6.2.1.1. Bank Ekspres A.Ş.	109
6.2.1.2. Bank Kapital Türk A.Ş.	110
6.2.1.3. Demirbank T.A.Ş.	111
6.2.1.4. Egebank A.Ş.	113
6.2.1.5. Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank)	114
6.2.1.6. Etibank A.Ş.	115
6.2.1.7. İnterbank A.Ş.	116
6.2.1.8. Sümerbank A.Ş.	118
6.2.1.9. Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank)	119
6.2.1.10. Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.	120
6.2.1.11. Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank)	122
6.2.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet banka ile eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait değerleri	123
6.2.2.1. Akbank T.A.Ş.	123
6.2.2.2. Bayındırbank A.Ş.	125
6.2.2.3. Finans Bank A.Ş.	126

6.2.2.4. İktisat Bankası T.A.Ş.	127
6.2.2.5. Koçbank A.Ş.	128
6.2.2.6. Pamukbank T.A.Ş.	130
6.2.2.7. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	131
6.2.2.8. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	132
6.2.2.9. Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.	134
6.2.2.10. Türkiye İş Bankası A.Ş.	135
6.2.2.11. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	136
6.3. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Ortalama Değerleri	138
6.3.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait ortalama değerleri	138
6.3.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet banka ile eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait ortalama değerleri	139
6.4. Uygulama Çalışmasında Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi	141
6.4.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait ortalamalarının değerlendirilmesi	141
6.4.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait değerlerinin yorumlanması	146
6.4.2.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait değerlerinin yorumlanması	147
6.4.2.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet banka ile eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek çeşitli finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait değerlerinin yorumlanması	147
7. SONUÇ	149
KAYNAKLAR	154
ÖZGEÇMİŞ	161

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
FSC	: Financial Supervisory Comission
APRA	: Australian Prudential Regulation Authority
FSA	: Financial Services Authority
CDR	: Consortium de Realisation
BIS	: Bank for International Settlement
IMF	: International Monetary Fund
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
ATM	: Otomatik Vezne Makinası
POS	: Satış Noktası Terminali
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
VÖK	: Vergi Öncesi Kar
Top.	: Toplam
Var.	: Varlık
Serm.	: Sermaye
Ser.	: Sermaye
İşl.	: İşletme
Takip.	: Takipteki
Karş.	: Karşılığı
Mev.	: Mevduat
Ala.	: Alacak
Son.	: Sonrası
Sonra.	: Sonrası
Özkayn.	: Özkaynak
Özkay.	: Özkaynak
Gid.	: Gider
Gel.	: Gelir
YP	: Yabancı Para

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 3.1. Türk bankacılık sisteminde yoğunlaşma.....	23
Tablo 5.1. İflasın öngörümüne ilişkin Beaver (1968) tarafından saptanan finansal oran değerleri.....	81
Tablo 6.1. Çeşitli finansal oranların literatürdeki kullanım sıklığı.....	92
Tablo 6.2. Bank Ekspres A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	94
Tablo 6.3. Bank Kapital Türk A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	95
Tablo 6.4. Demirbank T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	95
Tablo 6.5. Egebank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	96
Tablo 6.6. Eskişehir Bankası T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	97
Tablo 6.7. Etibank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	97
Tablo 6.8. İnterbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	98
Tablo 6.9. Sümerbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	98
Tablo 6.10. Türk Ticaret Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	99
Tablo 6.11. Türk Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	100
Tablo 6.12. Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	100
Tablo 6.13. Akbank T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	101

Tablo 6.14.	Bayındırbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	102
Tablo 6.15.	Finans Bank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	102
Tablo 6.16.	İktisat Bankası T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	103
Tablo 6.17.	Koçbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	104
Tablo 6.18.	Pamukbank T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	104
Tablo 6.19.	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	105
Tablo 6.20.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	106
Tablo 6.21.	Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	106
Tablo 6.22.	Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	107
Tablo 6.23.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları.....	108
Tablo 6.24.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Bank Ekspres A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	109
Tablo 6.25.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Bank Kapital Türk A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	110
Tablo 6.26.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Demirbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	111
Tablo 6.27.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Egebank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	113
Tablo 6.28.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Eskişehir Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	114
Tablo 6.29.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Etibank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	115
Tablo 6.30.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait İnterbank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	116
Tablo 6.31.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Sümerbank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	118
Tablo 6.32.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türk Ticaret Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	119

Tablo 6.33.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	120
Tablo 6.34.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	122
Tablo 6.35.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Akbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	123
Tablo 6.36.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Bayındırbank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	125
Tablo 6.37.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Finans Bank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	126
Tablo 6.38.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait İktisat Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	127
Tablo 6.39.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Koçbank A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	128
Tablo 6.40.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Pamukbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	130
Tablo 6.41.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türk Ekonomi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	131
Tablo 6.42.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye Garanti Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	132
Tablo 6.43.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	134
Tablo 6.44.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye İş Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	135
Tablo 6.45.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri.....	136
Tablo 6.46.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalar için hesaplanan ortalama değerleri.....	138
Tablo 6.47.	Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen bankalar için hesaplanan ortalama değerleri.....	140

ÖZET

BANKACILIKTA RİSK VE DENETİM

Türkiye’de bankacılık sektörü, mali sistem içinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, banka bünyelerinin sağlıklı olmasının birçok kesim üstünde dolaylı ve dolaysız etkileri vardır. Günümüzde bankalar; suistimal riski, faiz oranı riski, kambiyo riski, iştirakler, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonlar yoluyla risk-alma, operasyon riski, yasal düzenleme riski, menkul kıymet spekülasyonu, likidite riski, bilanço dışı işlemler riski, kredi riski ve sistematik risk gibi çeşitli risklerle karşı karşıyadır. Söz konusu risklerin kontrolsüz bir biçimde artması, bankacılık krizlerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Denetim ve düzenleme otoritelerinin bankacılık krizlerini önlemek için kullanabileceği araçların en önemlilerinden birisi, erken uyarı sistemleridir. Bu çalışmada, modelin basit olması dolayısıyla herkes tarafından kolaylıkla anlaşılıp yorumlanabilmesi ve başarılı tahmin olasılığının yüksek olması nedeniyle denetime ayrılan kaynakların, sorunlu bankaların detaylı analizine tahsis edilmesini sağlaması gibi sebeplerden ötürü, finansal oranlardan yararlanan bir erken uyarı sistemi oluşturularak Türkiye’de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın 1991-1999 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarındaki verilerden hesaplanan 38 finansal oranı karşılaştırılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda, 38 finansal orandan 27 tanesinin anlamlı erken uyarı göstergeleri olduğu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen ve devredilmeyen banka grupları arasında Fon’a devrin iki yıl öncesinden başlayan önemli farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Bayındırbank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Pamukbank T.A.Ş. ile Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.’nin çoğu finansal oranının Fon’a devredilmeyen bankaların ortalamasından olumsuz yönde sapma gösterdiği, bu bankalar arasında finansal oranları en kötü durumda olan ve acilen yerinde denetim yapılmasında fayda olan bankanın Bayındırbank A.Ş. olduğu, elde edilen diğer önemli bulgulardır.

SUMMARY

RISK AND SUPERVISION IN BANKING

Banking sector has a very important place in financial system. For this reason, banks' being sound has direct and indirect impacts on lots of sections. Today banks are face to face with various kinds of risks such as fraud risk, interest rate risk, foreign exchange rate risk, risk-taking by participations, subsidiaries and related organizations, operation risk, legal regulation risk, security speculation, liquidity risk, off-balance sheet transactions risk, credit risk and systematic risk. The increase of these risks in an uncontrolled way causes banking crises to arise. One of the most important tools that regulation and supervisory authorities can use to prevent banking crises is early warning systems. In this study, an early warning system using financial ratios is formed for its simplicity which provides everyone to understand and interpret easily, and for its having a high probability of successful estimation which provides the appropriation of supervisory funds for the detailed analysis of problemed banks. This study also includes 38 financial ratios of eleven banks that are transferred to Disposal Deposits Insurance Fund and of eleven banks that are matched to them. These financial Ratios are calculated for 1991-1999 period using the data in balance sheets and income statements and are compared. As a result of the examinations, it is found that 27 of the 38 financial ratios are good indicators of early warning system, and that differences between the banks that are transferred to the Disposal Deposits Insurance Fund and the banks that are not transferred began two years before the transfer to the Fund. Other important findings are; the negative deviation of most of the financial ratios of Bayındırbank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. from the average of banks that are not transferred to the Fund; and Bayındırbank A.Ş.'s financial ratios being the worst of all inciating the urgent need for on-site examinations.

1. GİRİŞ

Bankacılık riskleri, bankaların ortaya çıktığı yıllardan beri yetersiz çeşitlendirme, yetersiz likidite ve risk-alma eğilimleri nedenlerine bağlı olarak oluşmakla birlikte; globalleşme, teknolojik yenilikler, finansal liberalizasyon, kullanılabilir fonların kısıtlaşması gibi gelişmeler dolayısıyla özellikle son 30 yılda artmıştır. Bankacılık risklerinin kontrol edilmemesi sonucunda ortaya çıkan bankacılık krizlerinin tüm dünya ekonomisini ilgilendiren ağır sonuçlarının olması, bu krizlerin engellenmesi konusunu önemli ve güncel bir konu haline getirmiştir. Bankacılık krizlerini engellemek için denetim ve düzenleme otoritelerinin kullanabileceği araçların en önemlilerinden birisi erken uyarı sistemleridir. Erken uyarı sistemleri, yerinde denetim yapılması gereken sorunlu bankaları tespit ederek denetim için ayrılan kaynakların daha etkin tahsis edilmesini sağlamaktadır.

Yapılan çalışma, “Bankacılıkta Risk ve Denetim” adını taşımakta ve yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde genel olarak banka kavramı ve bankacılık faaliyetleri tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi, günümüzde bankacılık sektörünün sorunları ve 21. yüzyıla ilişkin sektör hakkındaki beklentilere değinilmiştir. “Bankacılıkta Risk” adını taşıyan dördüncü bölümde bankacılık riskleri, tekil banka riskleri ve sistematik risk olarak iki ana gruba ayrılmış, tekil banka riskleri, suistimal riski ve aşırı risk alma şeklinde ikiye ayrılarak, aşırı risk alma ise dokuz alt gruba ayrılarak incelenmiştir. Beşinci bölümde bankacılık krizleri; nedenleri, yayılması ve sonuçlarıyla irdelendikten sonra söz konusu krizleri engellemek için kullanılabilecek önemli araçlara değinilmiş, ve bölüm, dünyadaki önemli bir takım bankacılık krizlerinden örnekler vererek ve Türkiye’deki banka krizleri ile iflaslarının tarihsel gelişimi açıklanarak bitirilmiştir. “Türkiye’de Erken Uyarı Sinyali Olarak Finansal Oranlardan Yararlanılmasına İlişkin Uygulama Çalışması” adlı altıncı bölümde, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen bankaların devir öncesi bir takım finansal oranlarının incelenmesiyle bankaların sorunlu bir döneme girdiklerinin tespit edilip edilemeyeceğini araştırmak ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmeyen

bankalar arasından seçilerek örnekleme dahil edilen ve haklarında devir söylentisi bulunan bankaların bazı finansal oranlarını inceleyerek bu oranların sorun sinyali verip vermediğini araştırmak amaçlarıyla Türkiye’de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın 1991-1999 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarındaki verilerden hesaplanan ve beşinci bölümde yer alan erken uyarı sistemleriyle ilgili yazın taramasından yararlanılarak seçilen 38’er adet finansal oranları karşılaştırılmıştır. “Sonuç” adlı son bölümde ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

2. BANKA KAVRAMI, BANKACILIĞIN GELİŞİMİ VE BANKACILIK FAALİYET ALANLARI

Bu bölümde banka kavramı, bankacılığın gelişimi ve bankacılık faaliyet alanları konularına ana hatlarıyla değinilecektir.

2.1. Banka Kavramı

İtalyanca'da para bozma gişesi anlamına gelen banca kelimesinden türemiş olan banka kavramı kısaca şu şekilde tanımlanabilir:

Halk tarafından yatırılan fonları toplayan, bunları kredi verme işlemleri yapmakta kullanan, bazı durumlarda ödeme araçları yaratmakla görevlendirilen ve kasalarında değerli belge, eşya saklayan kuruma banka denir (Büyük Larousse, 1986a).

Bu tanımdan anlaşıldığı üzere mevduat alan ve borç veren bankalar karlarının büyük bir bölümünü yatırılan ve kredi olarak verilen paralara uygulanan faizler arasındaki farktan sağlarlar.

Bankaları genel olarak ticari bankalar ve merkez bankaları olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Uygulamada banka teriminden genellikle ticaret ve tasarruf bankaları anlaşılmaktadır. Ticaret ve tasarruf bankaları; mevduat ya da başka yollardan fon toplar, bu fonları kazanç getirecek biçimde borç verir, ödemelere aracılık eder, yatırım yapar, emanet kabulü, kiralık kasalar, istihbarat hizmetleri, danışmanlık gibi çeşitli hizmetler sağlar. Merkez bankaları ise; para ve kredi politikalarının düzenlenmesine ve uygulanmasına aracılık eder, devletler arasındaki mali işlemleri yürütür, mali bunalımlar sırasında ticari bankaların borç almak için başvurabilecekleri en son merci görevini görür, resmi banka sigortası nedeniyle mali sistemde güven oluşmasına yardımcı olur.

Türk hukuk sistemi incelendiğinde banka tanımı ve bankacılık faaliyet alanlarına ilişkin açıklamaların bulunmadığı görülmektedir. Sadece Türk Ticaret Kanunu'nun 3. ve 12/8. maddelerinden bankacılığın ticari bir iş ve bankanın da bir ticarethane

olduğu (Doğanay, 1974a); aynı kanunun 727. maddesinden ise bankaların Bankalar Kanunu'nun hükümlerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır (Doğanay, 1974b).

2.2. Bankacılığın Gelişimi

İlk bankalar madeni paraların değerini denetleme veya farklı ülkelerin paralarını değiş tokuş etme fonksiyonlarına sahip kurumlardı. Rönesansın başlarında yeni ticaret yollarının açılmasıyla ticaretin gelişimi hızlandı. Bu gelişim, paranın fiili olarak bir yerden başka bir yere taşınmasının zorluğunu daha net bir biçimde ortaya koyarak bankerlerin temsilciler aracılığıyla ödeme yapmasını sağladı.

17. yüzyıla doğru Londra bankerleri modern bankacılığın temellerini attı. Söz konusu bankerler, mevduat sahiplerinin belli bir zaman dilim içinde az bir bölümünün paralarını çektiğini fark ederek ellerindeki kalan mevduatı faizle borç vermeye başladı. Ayrıca 17. yüzyıldan önce parayı sadece saklamak üzere kabul eden bankerler, bu yüzyılda para çekmek amacıyla faiz ödemeye başladı. Bankalar aracılığıyla kişiler ve şirketler arasında kaynak aktarımı için yazılı poliçe kullanma alışkanlığının artması da bankacılığın gelişiminde önemli bir rol oynadı. Bankalar bu tür müşterilerine kredi limitlerinin üzerinde poliçe vererek ve banknot basarak açıktan borç vermeye başladı. Bu durum, para arzının kontrolsüz bir biçimde artmasına neden olduğundan zamanla çoğu ülke ticari bankaların para basma fonksiyonunun merkez bankası tarafından üstlenilerek ticari bankaların işlemlerinin denetlenmesini sağladı (AnaBritannica, 1986a).

Merkez bankasının ortaya çıkmasına ek olarak 19. yüzyılda görülen diğer önemli gelişme ise ticaret ve sanayi faaliyetlerindeki değişim ve büyük şirketlerin doğuşuna bağlı olarak güçlü bankaların kurulmasıdır. Bu yüzyılda yerel bankalar birleşerek geniş şube ağlarına sahip, büyük kredi kurumlarına dönüşerek hem ülke çapında, hem de yurtdışında faaliyet göstermeye başlamıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse bankacılığın gelişimi, ticari faaliyetlerdeki değişim ile faiz karşılığı borç vermenin yasal hale gelmesi ve kültür düzeyinin yükselmesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

2.3. Bankacılık Faaliyetleri

Bankacılık faaliyetleri oldukça çeşitli olmasına rağmen ana faaliyet alanlarını dörde ayırmak mümkündür (Yüksel, 1989):

1. Kredi İşleri

1.1 Aktif İşlemler

1.1.1 Kısa Süreli (Açık kredi ve cari hesap kredileri, iskonto kredileri, teminat karşılığı kredi)

1.1.2 Uzun süreli (İpotek karşılığı krediler, bölge ve belediye kredileri, sanayi finansmanı)

1.2 Pasif İşlemler

1.2.1 Kısa Süreli (Mevduat, emanet paralar)

1.2.2 Uzun Süreli (Tahvil çıkarılması, diğer uzun süreli banka ödünç almaları)

2. Ödeme İşleri

2.1 Ülke İçi Ödeme İşleri (Havale ve çek işleri, çek vb. kıymetli evrakın tahsili işleri, takas işleri)

2.2 Uluslararası Ödeme İşleri (Döviz işlemleri, akreditif işlemleri, döviz arbitraj işlemleri)

3. Taşınır Değer Alışverişi

3.1 Taşınır Değer İşleri (Başkası adına, kendi adına, ödeme yeri görevini üstlenme(faiz ve temettü))

3.2 Emanet ve Depo İşleri (Kiralık kasalar, emanet kabulü)

3.3 Taşınır Değer Emisyon İşleri (Yeni çıkanların satış-dağıtımı, kuruluş işlemleri, tasfiye, devir)

4. Diğer Bankacılık Hizmet İşlemleri

4.1 Müşteriye Danışmanlık

4.2 Müşteri Adına Yedimeinlik gibi Yönetim İşleri (Tahvil çıkarılması, servet yönetimi)

Bankacılığın ekonomideki yerini anlayabilmek içinse Van Damme (1994), bankaların işlevlerinin üçe ayrılması gerektiği fikrini savunmaktadır (Van Damme, 1994):

1. Dönüştürme: Bankalar, firmalar tarafından ihraç edilen likid olmayan birincil menkul kıymetleri tüketiciler tarafından istenen ikincil likid menkul kıymetlere dönüştürmektedirler.
2. Delege Edilmiş Eleme ve Gözetim: Bankalar mevduat sahipleri adına potansiyel borçluları elerken mevcut borçluların gözetimini yaparlar.
3. Ödemeler: Bankalar ödeme sistemi sağlayarak tüketiciler arasında ödemeleri kolaylaştırırlar.

Bir finansal aracı olarak ise bankaların dört temel ve aynı zamanda önemli özellikleri bulunmaktadır (Karacan, 1996):

1. Bankalar bir grup ekonomik birimlerden borçlanır ve başka ekonomik birimlere borç verir.
2. Bu her iki grup da çok geniş olduğundan bankanın bilançosu iyi çeşitlendirilmiş ya da dağıtılmış hale gelir.
3. Bankanın varlıkları yükümlülüklerinden özellikle ödeme açısından farklı niteliklere sahiptir.
4. Bir banka kendi varlıkları hakkında pasiflerini elde tutan ekonomik birimlerin (mevduat sahipleri ve bankalara borç veren diğerleri) sahip olduğundan daha fazla bilgiye sahiptir.

2.3.1. Bankacılık Faaliyetlerinin Sınıflandırılması

Bankacılık faaliyetleri genel olarak üç grupta toplanmaktadır (Ünay, 1985):

1. Kredi İşlemleri: Mevduat toplama ve kredi dağıtmaya yönelik işlemler.
2. Mali İşlemler: Hisse senedi ve tahvil çıkarılması, menkul kıymetlerin alınıp satılmasına aracılık edilmesi, kambiyo işlemleri, başka işletmelerin kurucusu olmak veya başka işletmelere iştirak etmek gibi.
3. Hizmet İşlemleri: Müşteriler hesabına senet, fatura, kupon tahsili, havale işlemleri, başka işletmeler veya devlet adına tahvil ve pay senetleri kupon bedellerinin ödenmesi, kiralık kasa hizmetleri, teminat mektubu verilmesi, ATM hizmetleri gibi.

2.3.2. Bankacılık Faaliyetlerinin Ekonomideki Yeri

4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu'nun 1. maddesine göre bankalar, tasarrufları korumak ve bu tasarrufların ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamakla görevlidirler. Söz konusu kanun maddesinden anlaşıldığı üzere, bankalar gerek mevduat toplayıp çok büyük bir sermayeye sahip oldukları, gerekse bu sermayeyi ekonomik kalkınmayı sağlayacak bir biçimde kredi olarak verdikleri için ekonomide oldukça önemli bir yere sahiptir.

2.3.2.1. Kredinin Ekonomideki Yeri

Kredi kelimesi, Latince'de güvenmek anlamına gelen credere'den türeyerek dilimize yerleşmiştir. Kredi; alacaklı ya da ödünç verenin, borçlu ya da ödünç alana, geleceğe yönelik ödeme vaadi karşılığında para, mal, hizmet ya da menkul değer vermesi işlemi olarak tanımlanabilir (AnaBritannica, 1986b). Kredi kavramı genellikle ödünç verene faiz ödenmesini içerir. Günümüzde kredilerin büyük bölümünü uzmanlaşmış mali kurumlar verir. Bu kurumların en eskisi ve en önemlisi ticari bankalardır.

Bankalar kredi açarken, ödünç alanın geri ödeme konusundaki güvenilirliği (ahlaki durumu, işindeki yeteneği, vb.), geri ödeme gücü ve borca karşılık olarak gösterdiği maddi teminat gibi noktaları değerlendirerek kredinin geri ödenmemesi olasılığını en aza indirmeye çalışırlar.

Kredinin ekonomideki yeri başlıca iki grupta incelenebilir (Ünay, 1985):

1. Tasarruf sahipleri paralarını bankalara genellikle mevduat olarak yatırırlar. Bankalar da bu mevduatı belirli vadelerle girişimcilere ödünç verirler. Girişimciler sağladıkları bu krediler ile yeni alanlara yatırım yaparak faaliyetlerini genişletme imkanı bulurlar; bu durum ise üretim maliyetlerinin düşmesi ve karların artması sonucunu doğurur. Ayrıca krediler aracılığıyla yapılan yatırımlar yeni iş alanları yaratarak işsizlik sorununun azalmasına da katkıda bulunur. Kısaca krediler sayesinde girişimciler ihtiyaç duydukları sermayeyi kendileri biriktirmek ya da halktan toplamak zorunda kalmadığından topluma kısa sürede en çok fayda sağlanmış olur.

2. Kredi, ticari işlemlerin daha çabuk ve paranın fiili dolaşımına gerek kalmadan kolaylıkla, minimum risk ve masrafla yapılmasını sağlar.

2.3.2.2. Mevduatın Ekonomideki Yeri

Bankaların tasarruf ve sermaye sahiplerinden belirli bir vade sonunda ve belirli bir faiz de ödeyerek geri vermek üzere topladıkları paraya mevduat denir. Bölüm 2.3.2.1’de de detaylı olarak anlatıldığı üzere ekonomide oldukça önemli bir yere sahip olan kredilerin verilebilmesi öncelikle mevduat toplanmasına bağlıdır. Mevduat, vadeli ve vadesiz mevduat olmak üzere ikiye ayrılır. Vadeli mevduatın önceden belirlenen vadenin sonunda, vadesiz mevduatın ise talep edildiğinde geri ödenmesi gereklidir. Bankaların topladıkları mevduatın niteliğine göre kredi vermesi; kaynaklarının artması, faaliyetlerinin gelişmesi, ve – en önemlisi olarak – varlıklarının devam edebilmesi için zorunludur.

3. TÜRKİYE’DE BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimi, altı bölüme ayrılarak incelenecek ve bu bölümlere 2000 yılı hakkında beklentiler ilave edilecektir.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı İmparatorluğu’nun iktisadi, sosyal, kültürel ve dinsel yapısı bankacılık alanındaki gelişmeleri etkilemiştir. İmparatorluğun son dönemlerinde sınai ve ticari alanlardaki duraklama, ekonominin dışa borçlu ve bağımlı hale gelmesi, topluma egemen olan değer yargıları, kültür düzeyinin düşüklüğü, İslamiyet’te faizin haram sayılması gibi şartların etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar imparatorlukta bugünkü anlamda bankacılık faaliyetlerinden söz edilememektedir. 15 ile 19. yüzyılın ikinci yarısı arasında mevcut olan sarraflar yalnızca farklı değerdeki Osmanlı paralarının değiş tokuşu ile uğraşmışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise vergi hasılatına karşı kredi açılması, devlete borç para verilmesi, devlet ricalinin paralarının işletilmesi gibi işlerle de uğraşmaya başlayan Galata sarraflarının adı Galata bankerlerine dönüşmüştür.

Galata bankerlerinin kambiyo işlemlerini oldukça karlı bir biçimde gerçekleştirmeye başlamasıyla J. Alleon ve T. Baltazzi adlı bankerlere 1840’ta devletin çıkardığı kağıt paraların değerini istikrarda tutma görevi verilmiştir. 1844’te Babiali tarafından yapılan para reformunu takiben 1845’te kambiyo işlemlerinin yürütülmesi tamamıyla söz konusu kişilere devredilmiştir. Daha sonra 1847’de Alleon ve Baltazzi, devletin de yardımıyla resmen banka adını taşıyan ilk kuruluş olan Bank-ı Dersaadet (İstanbul Bankası)’i kurmuşlardır. Ancak sermayesiz olarak çalışan bu banka para değerindeki sürekli düşüşü önleyememiş ve 1852’de, Kırım Savaşı’ndan hemen önce iflas etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda 1854’te başlayan dış borçlanma, yabancı bankacılığın temellerinin atılmasına neden olmuştur. 1856 yılında, İngiliz sermayesi kanalıyla borçlanan hükümetin onayıyla başlıca kar kaynağı devletin borçlanması ve çeşitli

şirketler kurarak birtakım ekonomik girişimlerde bulunmak olan Bank-ı Osmani kurulmuştur. Söz konusu banka, Babıali'nin 1863'te kağıt para basma işi de dahil olmak üzere istikraz hizmetleriyle görevlendirilince devlet bankası statüsü kazanarak Bank-ı Osmani Şahane adını almıştır. Bu banka bugün, Osmanlı Bankası adıyla faaliyetlerini sürdürmektedir.

1863 yılında Mithat Paşa tarafından Rumeli ve Batı Anadolu çiftliklerine kredi vermek amacıyla T.C. Ziraat Bankası'nın temeli olan Memleket Sandıkları kurulmuştur. Mithat Paşa ayrıca 1868'de batı ülkelerinin tasarruf bankaları benzeri bir kuruluş olan İstanbul Emniyet Sandığı'nı kurmuştur (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

1888 yılında ise ilk Türk bankası olan Ziraat Bankası'nın kurulmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nda milli bankacılık doğmuştur. Söz konusu bankanın kuruluş amacı çiftçilere borç vererek tarım üretimini geliştirmek olsa da mevduat kabul etmeyen bankanın fonlarının çoğunu devlete aktarmasından dolayı amacını tam anlamıyla gerçekleştirdiğini söylemek mümkün değildir. Kısaca, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar uzanan dönemde birkaç milli kurum varolsa da bu sürenin ana karakterinin yabancı bankaların hakimiyeti olduğunu söylemek mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda milli bankacılığın gelişimi özellikle II. Meşrutiyet'in estirdiği yeni akımların etkisi ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin desteği ile 1908'den itibaren hızlanmıştır. Özetlemek gerekirse, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin milli burjuvazinin gelişimini destek politikası sonucu bankacılık giderek Müslüman-Türkler'in uğraşı haline gelmeye başlamıştır (DİSK/Bank-Sen, 1995). Bu dönemde yabancı ve milli bankalar arasında sayı bakımından bir denge sağlanabilmiş olsa da bankaların büyüklükleri göz önüne alındığında üstünlüğün yine yabancı bankalar tarafında olduğu görülmektedir. Bu dengesizliği düzeltebilmek için milli bankalara bazı imtiyazlar tanınma yoluna gidilmiştir.

3.2. 1923-1932 Dönemi

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan bankacılık konusunda şunları devralmıştır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996):

- 22'si ulusal, 13'ü yabancı toplam 35 banka ve bu bankaların toplam 139 şubesi vardır.

- Kredi piyasası yabancı banka egemenliği altındadır.

- Dış ticaret büyük ölçüde yabancı banka kredilerine bağlıdır.

- Ulusal bir merkez bankası yoktur.

Öncelikle yukarıdakiler olmak üzere çeşitli sorunlara çözüm bulmak üzere 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Gelişmiş ülkelerle rekabet güçleri olmadığını bilen iş çevreleri bu kongrede, iç pazarın gümrük duvarlarıyla korunması ile ticaret ve sanayi kredisi verecek büyük bankaların kurulması konularında devlet müdahalesinin gerekli olduğu görüşünü savundular (DİSK/Bank-Sen, 1995). Onlara göre, ekonomik kalkınma için bankacılığın gelişmesi şarttı, özel sektörün yeterli sermaye birikimi olmadığından bankaların kurulmasında devletin öncülüğü ve teşviki gerekiyordu, milli bankacılık sistemi kurulamazsa kısa sürede genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomisini yabancı sermayeye mahkum kalacaktı (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar incelendiğinde bu dönemde kamunun iştiraki öngörülmekle birlikte, hedeflenen banka sisteminin özel sektöre dayalı olduğu görülmektedir. Kongrede savunulan görüşler doğrultusunda Türk sermayedarına Osmanlı mirasıyla tüm bağlarını kopartmış gerçek bir milli banka sağlama amacıyla 1924'te ticari faaliyetleri finanse edecek Türkiye İş Bankası kurulmuştur. 1925'te ise devlet işletmelerinin yanısıra özel teşebbüse de orta ve uzun vadeli sınai kredi vermek amacıyla Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Daha sonra 1926'da ise bina ve üzerine inşaat yapılacak arsa sahiplerine borç para vermek amacıyla Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur (DİSK/Bank-Sen, 1995). Ziraai kesimin finansman sorunu ise Ziraat Bankası'nın yeniden organize edilmesiyle aşılmaya çalışılmıştır. Mahalli banka kurma hareketlerinin de öne çıktığı 1923-1932 döneminde tek şubeli yerel banka sayısında da büyük artış olmuştur. 1929 ekonomik krizi ve şube bankacılığının artması, bu bankaların kapanmasına neden olmuştur. Mahalli banka olarak kurulup günümüze kadar ulaşabilen bankalar, Tütüncüler Bankası, Egebank, Eskişehir Bankası ve İktisat Bankası'dır (Ertuğrul ve Zaim, 1996).

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal bir merkez bankasının olmamasının iktisadi bağımsızlığı tehdit edeceği görüşüyle cumhuriyetin ilanından hemen sonra merkez bankasını kurma çalışmalarına başlanmıştır. Ancak 1920'li yıllardaki iktisadi durumun hemen bir merkez bankası kurulmasına elverişli olmaması, Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinde dikkatli davranmak zorunda olması, hazırlıksız bir girişimin başarısızlıkla sonuçlanabileceğinden duyulan tedirginlik gibi nedenlerden dolayı T.C. Merkez Bankası'nın kurulması ancak 1930'da gerçekleşebilmiştir. T.C. Merkez Bankası'na iskonto fiyatını tesbit etmek, para piyasasını düzenlemek, hazine işlemlerini yapmak, hükümetle ortaklaşa Türk parasının değerinin korunmasına yönelik önlem almak görevleri verilmiştir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

1932 yılına gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti'ndeki milli banka sayısı 47'ye ulaşırken yabancı banka sayısı 10'a gerilemiş, toplam banka sayısı ise 57'ye yükselmiştir.

3.3. 1933-1944 Dönemi

1930'lu yıllardaki özel sektör sermaye yetersizliği nedeniyle Kamu İktisadi Teşebbüsleri aracılığıyla yatırımda bulunmak ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak, iktisat politikası olarak benimsenmiştir. Devletin bu öncü rolünün sonucu olarak 1933-1938 yılları arasında özel yasalarla birçok devlet bankası kurulmuştur.

Söz konusu dönemde ilk kurulan devlet bankası Sümerbank (1933)'tır. Sümerbank hem bankacılık hem de işletmecilikle görevlendirilen esas amacı sanayi kesimine kredi açarak ve sanayi için gereken işgücünün yetiştirilmesine katkıda bulunarak ekonomik kalkınmayı hızlandırmak olan bir kuruluştur.

Sümerbank'ın kuruluşunu takiben yine 1933'te Halk Bankası ve Halk Sandıkları ile Belediyeler Bankası kurulmuştur. Halk Bankası; küçük kredi işini merkezinden (Ankara'dan) yönetecek güçlü bir müessesedir. Halk Bankası doğrudan doğruya halka kredi açmayacaktır, ancak yavaş yavaş ülkenin her yerine yayılacak olan Halk Sandıkları'nı finanse edecektir. Belediyeler Bankası ise belediyelerin altyapı projelerinin finansmanını sağlamak ve mali sorunlarına yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.

Daha sonra 1935 yılında devletin madencilik ve enerji sektörlerinde yürüteceği yatırım programlarını uygulamak ve meydana getirilecek tesisleri işletmek amacıyla Etibank kurulmuştur.

1937 yılında ise hem Denizbank kurulmuş; hem de Ziraat Bankası, T.C. Ziraat Bankası ünvanı ve tarım kooperatiflerinin ana bankası olma niteliğiyle birlikte bir iktisadi devlet teşekkülüne dönüştürülmüştür (DİSK/Bank-Sen, 1995).

1938-1944 yılları arasında II. Dünya Savaşı nedeniyle bankacılıkta durgunluk yaşanmıştır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

Genel olarak 1933-1944 dönemi incelendiğinde bu yıllarda devlet bankacılığının giderek yaygınlaştığı; tefeciliğin önlenmesi, mevduat sahiplerinin güvenceye kavuşturulması ve giderek ağırlaşan kamu kesimi finansman sorununun çözümlenmesine yönelik düzenlenmesine yönelik düzenlemelerin yürürlüğe girdiği görülmektedir (Ertuğrul ve Zaim, 1996).

3.4. 1945-1960 Dönemi

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ekonomik alanda ve bunun yansıması olarak da bankacılık alanında hareketlenme başlamıştır. 1945-1960 döneminin bankacılık açısından karakteristik yönü, özellikle iktisadi devletçilik ilkesine karşı daha liberal ve özel sektörü destekleyen bir partinin iktidara geldiği 1950'den sonra özel bankaların hızlı bir gelişim göstermesidir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996). Bu dönemde Yapı ve Kredi Bankası (1944), Türkiye Garanti Bankası (1946), Akbank (1948) ve Pamukbank (1955) gibi 30 adet yeni banka kurulmuştur.

1958'de ise bankacılık açısından önemli bir kurumsal yenilik olan Türkiye Bankalar Birliği, bankacılık mesleğinin gelişmesi, bankalar arasında dayanışmanın sağlanması ve haksız rekabeti önleyici kararların alınıp uygulanması amacıyla kurulmuştur (DİSK/Bank-Sen, 1995).

Bu dönemde ayrıca özel yasalarla Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950), Denizcilik Bankası (1952), Türkiye Vakıflar Bankası (1954), Türkiye Öğretmenler Bankası (1959) gibi çeşitli bankalar kurulmuştur (DİSK/Bank-Sen, 1995).

1945-1960 döneminin en önemli özellikleri, özel sermaye ile kurulan banka sayısındaki artış, şube bankacılığının benimsenmesi ve yabancı banka sayısındaki

azalmadır. Şube bankacılığının gelişmesinin nedeni teknolojinin ve mevzuatın yetersiz olması nedeniyle bankaların faaliyetlerini çok fazla farklılaştıramamasıdır. Kısaca, şubelerle çok çeşitli müşterilere ulaşabilmek, o dönemde bankalar için tek rekabet unsurudur. 1944 yılında 405 olan bankaların şube sayısı, 1960 yılı sonunda 1749'a yükselerek neredeyse dörde katlanmıştır. Şube bankacılığına yönelim, mahalli bankaların yaşama şansını ortadan kaldırmış ve 10 adet banka faaliyetine son vermiştir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996). Bu tür iflaslar nedeniyle tasarruf sahiplerinin haklarını güvence altına almak için 1960 yılında T.C. Merkez Bankası nezdinde Bankalar Tasfiye Fonu oluşturulmuştur. Bu fon 1983 yılında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir.

3.5. 1961-1980 Dönemi

Bu dönemin bankacılık alanında 5 temel özelliği mevcuttur (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996):

- Kalkınma planları ile mali örgütlenmeye ve bankaların kaynak kullanımlarına yön verilmesi.
- İhtisas bankalarına, kalkınma ve yatırım bankacılığına önem verilmesi (1960'ta T.C. Turizm Bankası, 1963'te Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964'te Devlet Yatırım Bankası, 1975'te Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası adlı ihtisas bankaları faaliyete geçmiştir).
- Türkiye'de yeterli sayıda ticaret bankası olduğu görüşüne dayanarak yeni ticaret bankalarının kurulmasının sınırlandırılması (Bu dönemde söz konusu sınırlandırma nedeniyle sadece Anadolu Bankası, Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ve Arap-Türk Bankası kurulmuştur).
- Şube bankacılığına önem verilmesi (Bu önemin nedeni uygulanan negatif faiz politikası nedeni ile bankaların mevduata önem vermesi ve bu amaçla yurt çapında yayılcı politika izlemeleridir).
- Holding bankacılığının gelişmesi (Özellikle 1970'lerden sonra olan bu gelişme, Türk bankacılığının geniş şube ağına sahip oligopolistik bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır).

Bu dönemde ayrıca T.C. Merkez Bankası'nın işlemlerini düzenleyen 1211 sayılı kanun, 26 Ocak 1970 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile T.C. Merkez Bankası'na açık piyasa işlemleri yapma yetkisi verilmiştir (Ertuğrul ve Zaim, 1996).

3.6. 1981-1999 Dönemi

1980 sonrasında bankacılıkla ilgili 10 temel gelişme göze çarpmaktadır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996):

- Mevduat ve kredi faiz oranlarının kamu otoritelerince belirlenmesi yöntemine son verilmiştir. Pozitif reel faiz uygulaması, mevduatların hızlı bir biçimde artışını sağlamıştır.
- Sektöre yerli ve yabancı bankaların girişine izin verilmiştir. Bu sayede 1980 yılında 43 olan banka sayısı, 1993 yılında T.C. Merkez Bankası dahil 71'e ulaşmıştır.
- Faiz oranı ve sektöre giriş serbestisi, bankacılık sektörünü rekabete açmıştır.
- Az şube ile toptancı bankacılık yapan banka sayısı artmıştır.
- T.C. Merkez Bankası; 1986'da Türk Lirası İnterbank piyasasının kurulması, 1987'de merkez bankasınca açık piyasa işlemlerinin yürütülmeye başlanması, 1988'de merkez bankası bünyesinde döviz İnterbank piyasası kurulması, 1989'da altın piyasasının faaliyete geçmesi şeklinde özetlenebilen dört tane kurumsal yenilik yapmıştır.
- 1980'li yıllarda IMF ve Dünya Bankası'nın tavsiyeleriyle başlayan kambiyo işlemlerinde ve sermaye hareketlerinde liberalizasyon sonucu yurtdışından borçlanmalar artmıştır. Ayrıca liberalizasyon, Türk bankacılık sisteminin daha rekabetçi bir ortamla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Türk bankaları rekabet üstünlüğü elde edebilmek için ürün ve hizmet çeşitlendirmesi ile yeni tekniklerin kullanılması yollarına başvurmaya başlamışlardır. Otomasyonun yaygın bir biçimde kullanılması, söz konusu çeşitlendirmeye imkan vermiştir. Otomatik vezne makinaları (ATM), satış noktası terminalleri (POS), kredi kartları ve tüketici kredileri gibi yeni ürün ve hizmetler sunulmuştur.
- Sermaye piyasası işlemleri artmış, varlığa dayalı menkul kıymetler ve yatırım fonları kurulmuştur.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuştur.

- Türk bankaları, yurtdışında temsilcilik / şube açarak, banka kurarak veya kurulu bankaları satın alarak dışa açılmaya başlamışlardır.

- Denetimde etkinliğin artırılması amacıyla 1986'da Tek Düzen Hesap Planı hazırlanmış, 1987'de bankaların her yıl bağımsız dış denetime tabi tutulması uygulaması başlatılmış, Bank For International Settlement (BIS) ve Avrupa Topluluğu normlarına uygun sermaye yeterliliği oranı uygulamaya konmuş, bankaların problemleri kredilerinin tespit edilmesini ve yeterli karşılık ayrılmasını uluslararası standartlara uygun hale getirebilmek için Kredi Karşılıkları Kararı yayımlanmıştır.

Günümüz Türk Bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankalar; türlerine göre ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları, sermaye kaynaklarına göre kamusal sermayeli, özel sermayeli ile yabancı sermayeli bankalar (Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar ile Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalar), şube sayılarına göre çok şubeli ile tek şubeli bankalar, kullandıkları kredinin vadesine göre ise kısa vadeli kredi veren ile kısa ve uzun vadeli kredi veren bankalar olarak sınıflandırılmaktadır.

Türk bankacılık sektöründe bankalar genelde ticaret (mevduat) bankacılığı alanında gelişme göstermişlerdir. Bu nedenle 1980 sonrası başlayan faiz yarışı bugün de sürmektedir (Sarıs, 1996).

Türk Bankacılık Sistemi şube sayılarına göre incelendiğinde ise bankalar arası rekabetin sonucu olarak daha çok mevduat toplamak ve bunları yüksek oranlarla plase etmek için tek çıkar yolun önceleri çok şube açmak olduğunun düşünüldüğü görülmektedir. Ancak şube yeri seçimi ve şube sayısında optimallik ilkesi gözönünde bulundurulmadığı için bankacılık sektörünün faaliyet maliyeti artmıştır (Altunbaş ve Sarıs, 1996).

Faaliyet maliyetlerindeki bu artış, elektronik bankacılık hizmetlerindeki gelişmeler, artan rekabet nedeniyle hizmet kalitesini yükseltme zorunluluğu, bankalar mevzuatındaki düzenlemeler, 1980 sonrası uygulanan pozitif reel faiz sonucu artan kaynak maliyeti ve şube açılışları için gereken asgari sermaye miktarının artırılması sonucu bankalar 1990 yılından itibaren şube sayılarını azaltarak mevcut şubeleri birleştirme yoluna gitmişlerdir. Ayrıca bu dönemde şubelerin daha etkin ve verimli

hale gelmesini sağlayabilmek için otomasyon faaliyetlerine hız verilmiştir (Sarıs, 1996).

1990 yılından itibaren görülen şube sayılarındaki azalmaya rağmen Türk bankacılık sektörünün Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD'ye kıyasla az sayıda çok şubeli bankaların oluşturduğu oligopolistik bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Sektördeki oligopolistik yapı nedeniyle, göreceli olarak küçük bankaların bankacılık sistemini kontrol edecek ve yönlendirecek gücü yoktur. Rakiplerinin piyasayı etkileme gücü oldukça fazla olduğundan söz konusu bankaların karlılığı genelde oldukça az olmaktadır. Kısaca bu bankalar genelde uyguladıkları politikalar ile büyük ölçekli bankaları takip etmektedir (Sarıs, 1996).

3.6.1. 1981-1999 Dönemi Sorunları

1981-1999 döneminde Türk bankacılık sektöründe yaşanan sorunları; Türkiye ekonomisinden, yasal düzenlemeleden ve sektörden kaynaklanan sorunlar olarak üç grupta incelemek mümkündür (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996).

Türk ekonomisindeki temel makroekonomik sorunların ve buna bağlı olarak Türk mali sisteminin içinde bulunduğu sorunların çözülebilmesi, birlikte ele alınarak çıkış yolları aranılacak bir olgudur.

Türk mali sisteminin Türkiye ekonomisinin koşullarından kaynaklanan sorunların dışında genelde “sistemin küçüklüğü veya derinliği”, “mali yapısındaki sorunları”, “sistemde finansal araç çeşitlenmesindeki yetersizlik”, “sistemin finansal serbestleşmesi ve ona bağlı yasal sorunları”, “sistemin yasal yapısındaki yetersizliği” gibi önemli sorunlar içinde olduğu görülmektedir. Türk mali sistemi açısından bu sorunlar çözüldüğü ölçüde, en büyük kesim ve temeli oluşturan bankacılık sisteminin yanında sermaye piyasası ve kurumları da, sigortacılık sektörü de bundan ciddi şekilde yararlanacaklardır (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996).

3.6.1.1. Türkiye Ekonomisinden Kaynaklanan Sorunlar

Türk bankacılık sistemi, ekonomiden dolaysız bir biçimde etkilenmesinin sonucu olarak temel makroekonomik faktörlerin değişimlerine karşı karar geliştirmekte ve uyum sağlamaya çalışmaktadır. Ciddi makroekonomik sorunların çözümü konusunda bankacılık sisteminin de yardımının mümkün olabilmesine rağmen, söz konusu

problemlerin aşılması temelde hükümetlerin istikrar programları uygulamalarına bağlıdır.

Türkiye ekonomisinden kaynaklanan sorunların yüksek enflasyon ve kamu kesimi borçlanma gereğinin yüksekliği şeklinde iki alt grupta incelenmesi mümkündür.

- Yüksek Enflasyon:

24 Ocak 1980'den bu yana ülkemizde uygulanmakta olan liberal felsefeye dayalı istikrar programının büyük ölçüde para-kredi politikalarına dayandırılması sonucu bankacılık sektörü, programın uygulanmasında kaçınılmaz olarak büyük bir görev üstlenmiş ve yapısal bir değişim sürecine girmiştir (Sayılğan, 1999). Bu istikrar programının, kısa vadeli başlıca hedef olarak enflasyonun denetim altına alınmasını benimsemiş olmasına rağmen 1981-1999 döneminin Türkiye ekonomisinden kaynaklanan sorunlarının başında yüksek oranlı enflasyon gelmektedir.

Enflasyonun Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini dört grupta toplamak mümkündür (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996):

1. Özkaynaklar: Sistemin özkaynakları nominal bir artış göstermekle birlikte reel olarak önemli bir büyüme gösterememiştir. Özkaynaklardaki bu nominal artışın büyük ölçüde nedeni ise yüksek oranlı enflasyonun sebep olduğu yeniden değerlendirme fonlarıdır.

2. Kaynak Yapısı ve Maliyeti: 1980'den itibaren uygulanmaya başlanan pozitif reel faiz uygulamasının sonucu olarak yüksek enflasyon ortamında bankaların mevduat maliyeti oldukça artmıştır. Enflasyon, toplam mevduatın oldukça önemli bir kısmının vadesiz veya 3 ay vadeli hesaplara ve TL mevduatı yerine DTH'ye yoğunlaşmasına yol açarak bankaların kambiyo riskinin artmasına neden olmuştur. Kambiyo riskinin artmasına sebep olan bir diğer faktör ise bankaların daha ucuz kaynak kullanımı amacıyla yurtdışına yönelmesidir. Pozitif reel faiz uygulamasının yanında kaynak maliyetinin artmasına neden olan diğer unsurlar, munzam karşılıklar ve disponibilibite oranlarının yüksekliğidir. Bu tür gelişmeler bankaların döviz pozisyon açığını arttırarak herhangi bir mali kriz durumunda bankaların krize karşı dayanma gücünü azaltmaktadır.

Mevduat maliyetlerinin artmasına neden olan enflasyon ayrıca, kişi başına gelirin düşük olması ile birleşerek tasarruf eğiliminin fazla arttırılamamasına sebep olarak mevduatın gelişmesini sınırlandırmaktadır. Türk bankacılık sisteminin söz konusu

sınırlı tasarrufları mevduata dönüştürebilmek amacıyla yaygın ve küçük şube bankacılığı şeklinde gelişmiş olması, faiz dışı maliyetlerin yüksekliğinde etken olmaktadır. Bu arada, belli başlı batı ülkelerinde, enflasyonun Türkiye'dekine kıyasla daha düşük düzeylerde seyretmesine ve bu ülkelerdeki banka cirolarının yüksekliğine karşılık; Türkiye'de hızlı enflasyonun giderleri önemli ölçüde büyüttüğü, banka cirolarını ise aynı oranda artırmadığı görülmektedir (Öçal, 1981).

3. Aktif Kalitesi ve Bileşimi: Enflasyon; kaynak maliyetindeki artış nedeniyle kredi maliyetini arttırmakta, kredi talebini azaltmakta, orta ve uzun vadeli kredilerin toplam içindeki payını düşürmekte, geri ödenmeme riskini arttırmaktadır.

4. Karlılık: Reel karlardaki artışın enflasyonu karşılayamaması, aynı zamanda özkaynak karlılığını da olumsuz yönde etkilemektedir.

- Kamu Kesimi Borçlanma Gereğinin Yüksekliği:

Konsolide bütçe açıkları, ekonomide oluşan borç verilebilir fonların büyük bir kısmının devlet kısa vadeli iç borçlanma senetlerine yüksek faizle aktarılmasına neden olarak bankaların daha az kaynağı, daha yüksek maliyetle elde edebilmesine sebep olmaktadır. Yüksek faize ek olarak disponibilibite oranının yüksekliği ve devlet iç borçlanma senetlerinin disponibl değer sayılması, bankaların topladıkları fonların önemli bir kısmının söz konusu menkul kıymetlere plase edilmesine neden olmaktadır. Bu senetlerin kısa vadede yoğunlaşmasının sonucu olarak bankalar da daha çok kısa vadeli kredilere yönelmektedir. Bu durum, üretim ve yatırımın hızlı gelişimini engellemektedir, çünkü istediği vade ve maliyetle kredi bulamayan kesim çareyi yatırım yapmamakta ya da örgütlenmemiş para piyasası ve kurumlarına kaymakta görmektedir.

3.6.1.2. Yasal Düzenlemelerden Kaynaklanan Sorunlar

1980 yılından itibaren Türk bankacılık sektöründe yaşanan yasal düzenlemeler şöyle sıralanabilir (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996):

- 1981 yılında Sermaye Piyasası Kanunu,
- 1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu,
- 1994 yılında 538 sayılı kanun hükmünde kararname ile söz konusu kanundaki değişiklik,

- Bu yasalar ile bankaların bağımsız dış denetim kuruluşlarınca denetlenme zorunluluğu,
- Tek düzen hesap planının yürürlüğe girişi,
- 1987'de T.C. Merkez Bankası'nın açık piyasa işlemlerine başlaması, Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 32 sayılı karar,
- 1988'de bankalarca tesisi gereken karşılıkların yeniden düzenlenmesi,
- TL'nin konvertibilitesinin ilanı,
- 1989'da sermaye yeterliliğinin belirlenmesine yönelik bazı rasyoların yürürlüğe girmesi,
- 1996'da yabancı para net Genel Pozisyon ile Sermaye Tabanı Standart rasyosuna ilişkin karar.
- 1999'da 4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu ve bu kanunla kurulması gündeme gelen Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.

1980 yılından itibaren Türk bankacılık sektöründe yaşanan kurumsal gelişmeler ise şöyle sıralanabilir (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996):

- TCMB'de Bankalararası Para Piyasası,
- Döviz Karşılığı Altın Alım Satım Piyasası,
- 1986'da İMKB'nin yeniden düzenlenmesi,
- 1992'de Elektronik Fon Transfer Sistemi,
- Bankalararası Döviz ve Efektif Piyasası,
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu,
- 1995'te İstanbul Altın Borsası'nın faaliyete geçişleri.

Yukarıda sayılan kurumsal düzenlemelere rağmen bankalar üzerindeki yasal yükümlülük oranlarının optimal bir seviyede olmaması, yasal yükümlülüklerden kaynaklanan sorunların 1981-1999 döneminin ikinci tür problem grubunu oluşturmasına neden olmaktadır. Yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar; yeni finansal araçlara ve hizmetlere, vergilere, tahsili gecikmiş alacaklara ilişkin düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar, kamu sermayeli bankalara ilişkin

düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar ve kambiyo işlemlerine yönelik düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

- Yeni Finansal Araçlara ve Hizmetlere, Vergilere, Tahsili Gecikmiş Alacaklara İlişkin Düzenlemeler:

Tüketici kredileri, ATM, kredi kartları ile ödeme gibi yeni hizmetlere ve swaps,options, futures, forwards gibi yeni finansal araçlara özgü yasal düzenlemeler yapılmadığından bu konularla ilgili sorunlar genel hukuk yapısı içinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bankacılık sektörünün tabi olduğu vergilerin ve vergi oranlarının sık sık değiştirilmesi, bankaların stratejilerinin önemli ölçüde etkilenmesine neden olmaktadır. Son olarak; donuk kredilere ilişkin takip hukukunun çok uzun sürelerde işlemesi, söz konusu kredilerin miktarında artış ile banka karlılığının azalması şeklinde sonuçlanmaktadır.

- Kamu Sermayeli Bankalara İlişkin Düzenlemeler:

Kuruluş, personel rejimi, yönetim ilkeleri, sermaye arttırımı, yedek akçe ayrılması, kar dağıtılması, denetim sistemi, resmi mevduat kabulü gibi konularda özel ve kamu sermayeli bankaların tabi olduğu yasal düzenlemelerin kamu bankaları lehine olması, bankacılık sisteminde rekabet eşitliğini bozmaktadır. Ayrıca bankacılık sistemi dışında olduğu halde bankacılık hizmetlerine benzer hizmetler yapan özel finans kurumları, bankaların tabi olduğu pekçok uygulama ve kısıtlamaya tabi değildir (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996).

- Kambiyo İşlemlerine Yönelik Düzenlemeler:

DTH için ayrıca TL cinsinden karşılık ayrılması, kurlar yükseldikçe ayrılan karşılıkların arttırılması, bu karşılıkların döviz olarak tutulan kısmına TCMB tarafından faiz ödenmemesi, satın alınan dövizlerin ve efektiflerin belli bir oranının TCMB'ye devredilmesi, buna ek olarak TCMB bünyesindeki döviz ve efektif piyasalarına satılması veya TCMB'ye devredilmesi ve döviz kurunun TCMB tarafından belirlenmesi gibi bir takım zorunluluklar, bankaların kaynak maliyetinin artmasında önemli rol oynamaktadır (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996).

3.6.1.3. Bankacılık Sektöründen Kaynaklanan Sorunlar

Bankacılık sektöründen kaynaklanan sorunları; temerküsleşme ve oligopolistik yapı, bankalarda çalışanların eğitim durumu ve nitelikleri, bankalar arası dışsal tasarruflardan yararlanma olanakları şeklinde üç gruba ayırmak mümkündür.

- Temerküsleşme ve Oligopolistik Yapı:

Bankalararası birleşmelerin ve / veya bazı bankaların endüstriden çekilmesi ve / veya bir ya da birkaç bankanın hızlı büyümesi gibi sebeplerle finansal güçlerin bir veya birkaç banka elinde yoğunlaşması, bankacılıkta temerküsü ifade eder (Sayılğan, 1999).

Temerküsün yoğunluk derecesine göre piyasalarda reket sınırlı hale gelecektir. Kısaca, ulusal tasarrufların birkaç elde toplanması ve bu fonların birkaç finansal merkezden kullandırılması, ekonominin kilit noktalarının tutulması anlamına gelecektir.

Temerküsleşmenin yüksek olması halinde yaşanabilecek en önemli sorun, mali krizlerin önlenmesinin zorluğudur; çünkü bir ülkede 10 büyük banka yerine 2 büyük banka varsa bunlardan birinin iflası ekonomiyi zora sokacaktır. Fakat 10 bankadan biri iflas etse bile ekonomi diğer 9 bankadan alınacak destek sayesinde krizi atlatabilecektir (The Bank Association of Turkey, 1997).

1980 sonrası Türk bankacılık sektöründe de temerküsleşme görülmektedir. Ancak Türkiye’de iradi birleşme olaylarına pek rastlanılmamakta olup, durumu kötüleşen bankanın tasfiyesi sağlanarak başka bir bankaya devredilmektedir. Son yıllarda bu şekilde kamu bankalarının temerküsünün yoğunlaştığı görülmektedir. Temerküsleşmenin en önemli göstergeleri olan beş firma ve on firma temerküs oranları, Tablo 3.1.’de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1995).

Tablo 3.1. Türk bankacılık sisteminde yoğunlaşma (%)

	1980	1985	1990	1993	1994	1995
En Büyük 5 banka						
Aktif	63.4	63.5	54.0	49.5	54.0	52.1
Mevduat	69.4	70.4	59.0	51.6	56.3	53.0
Krediler	71.2	65.0	57.3	52.5	59.2	57.2
En Büyük 10 banka						
Aktif	82.2	80.9	74.7	71.3	79.3	75.6
Mevduat	88.3	89.0	84.7	76.1	82.2	76.3
Krediler	89.7	81.0	78.4	75.4	81.5	79.7

Tablo 3.1.'den de görüldüğü üzere, Türk bankacılık sisteminde dönem boyunca önemli sayılabilecek oranda temerküs vardır ve belirli sayıda bankanın egemen olduğu oligopolistik bir yapı halen geçerlidir. Bununla beraber, yabancı bankaların ve küçük şubeli özel bankaların sistemde aldıkları payın artışına paralel olarak, bu eğilimin bir ölçüde kırıldığı ve dönem içinde temerküs derecesinde belli ölçüde de olsa bir azalış trendinin var olduğu gözlenmektedir (Akgüç, 1996). Temerküs oranındaki düşüşün nedenleri arasında 1980 sonrası dışa açık ekonomi politikaları doğrultusunda, banka kurma konusundaki katılığın kırılması, yabancı bankaların kurulması ile beraber sisteme yerli ve yabancı çok sayıda bankanın girerek rekabetin ve banka sayısının bir ölçüde artması sayılabilir (Sayılğan, 1999).

- Bankalarda Çalışanların Eğitim Durumu ve Nitelikleri:

Bankacılıkla ilgili eğitim kurumları yeni kurulmaya başlamıştır, banka içi eğitim ise masraflı ve yetersizdir. Ayrıca çalışanların yabancı dil bilgisi de yeterli değildir. Kısaca, bankalarda çalışanların eğitim durumu ve nitelikleri, istenilen düzeye gelememiştir.

- Bankalar Arası Dışsal Tasarruflardan Yararlanma Olanakları:

1980'den bu yana hızlı bir bilgisayarlaşmanın görüldüğü bankacılık sektöründe bankalar arası bilgi alışverişi ve eşgüdüm olmadığından önemli maliyetler ve hatalar bulunmaktadır.

Müşteri riskinin tesbiti için TCMB'nin yetersiz kalmasına rağmen bankalar arası bir istihbarat ve rating kurumu mevcut değildir.

Finans sistemindeki son yeniliklerin ve yasal düzenlemelerin mümkün olan en kısa sürede Türk mali sistemine adapte edilebilmesi için bankaların ortak çalışan bir birikimleri yoktur.

Özet olarak, bankalar arası dışsal tasarruflardan yararlanma olanaklarının oldukça sınırlı olduğu söylenilebilir.

3.7. 2000’li Yıllar Hakkında Beklentiler

2000’li yıllar hakkında Türk bankacılık sektörüne ilişkin beklentileri şu şekilde saymak mümkündür:

- Global değişimlere bağlı olarak Türk bankacılık sektörüne pozitif yönde en çok etki etmesi beklenen, teknolojik gelişmelerdir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).
- Bireysel bankacılığa doğru yönelişin devam edeceği ve toplam bankacılık portföyü içinde özellikle kitle bireysel pazarının bugüne oranla daha büyük bir pay alacağı beklenmektedir. Nakit yönetimi, tüketici kredileri, kredi kartları gibi ürünlere olan talebin de artması beklenmektedir. Hizmet kalitesi ve güvenilirlik, bireysel müşterilerin banka seçiminde rol oynayacak en önemli iki kriter olarak görülmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).
- Kurumsal bankacılık ürünleri açısından ise ticari kredilere olan talebin 2000’li yıllarda yavaşlaması beklenmektedir. Özellikle büyük kurumsal müşterilerin sermaye piyasalarından kaynak sağlama olanaklarının artması ve bankaların orta ölçekli kurumsal müşterilere yüksek riskleri nedeniyle kredi vermekten çekinmesi veya çok yüksek maliyetle kredi sağlaması gibi faktörler bu beklentiyi doğurmaktadır. (Türkiye Bankalar Birliği, 1999). Bu nedenle bankaların genelde büyüme stratejilerini bireysel bankacılık üzerine kurdukları söylenilebilir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).
- Bankalar, 2000’li yıllarda rekabet avantajı sağlayacak en önemli kriter olarak hizmet kalitesini görmektedir. Ancak, tüm kuruluşların hizmet kalitesini artırıcı stratejiler uygulaması halinde hizmet kalitesi, pazarda kalma şartı haline gelecek ve rekabet fiyatlamaya dönecektir. (Türkiye Bankalar Birliği, 1999). Bankalar, artan rekabet nedeniyle daralan faiz marjları ve komisyon gelirleri karşısında faiz dışı giderlerini yönetmek ve azaltmak, müşterilerine daha kaliteli ve çeşitli hizmeti /

ürünleri daha hızlı ve düşük maliyetle verebilmek için gittikçe artan bir baskı altında olacaktır (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- Dağıtım kanallarına ilişkin olarak; internet bazlı ödeme sistemlerinin artması, ATM ağlarının network ile diğer bankalara ve yurtdışına bağlanması, ATM'lerin daha geniş çaplı bankacılık hizmetleri sunmak üzere geliştirilmesi, PC ve TV kullanan ekran bazlı sistemlerin elektronik / tuşlu sistemlerin yerini alması, geleneksel şubelerin öneminin azalarak yerini ekspres şube, mobil şube, müşteriye yerinde hizmet veren bankacılar ve digital elektronik nakit sistemlerin kullanımının alması beklenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- Önümüzdeki 3-5 yıl için bankaların personel sayısında bir azalma öngörülmemektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- 2000'li yılların başarılı bankasının teknolojiyi daha yaygın olarak kullanması, toplam kalite prensiplerine ve müşteri memnuniyetine öncelik vermesi, daha müteşebbis bir yönetim anlayışı ve daha delege edilmiş bir karar verme yapısına sahip olması, ürün geliştirmede daha yönlendirici olması ve katma değeri yüksek yenilikçi ürünler sunabilmesi, şube yapısını amaçlarına yönelik olarak yeniden değerlendirmesi ve alternatif dağıtım kanallarını etkin bir şekilde kullanması, daha iyi eğitilmiş elemanları olması, düşük maliyetli fon bulabilmesi, değişimi etkin bir şekilde yönetebilmesi, kapsamlı olarak iş akışlarını yeniden yapılandırabilmesi beklenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- Başarılı bir banka organizasyonunun yaratılmasında tutarlı bir yönetim vizyonu, bilgi teknolojisinin daha iyi kullanımı, etkin risk yönetimi ve performans ölçümü yapabilecek yönetim bilgi sistemlerinin kritik faktörler olması beklenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- Yönetim bilgi sistemlerinin risk yönetimi, maliyet ve bütçe kontrolü, verimliliğin takibi, ürün karlılığı, yönetim bilgisinin kalitesi, müşteriye sunulan hizmetlerin takibi konularda vazgeçilmez olacağı beklenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- Çalışan başına düşen kar, aktif toplamı, ürün ve müşteri karlılığının performans ölçümü ve risk yönetimi açısından önemli finansal göstergeler olması beklenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

- Etkin bir risk yönetiminin sağlanmasında iyi bir yönetici kadrosu, yüksek bilgi düzeyine sahip personel ve etkin iç denetim en önemli üç faktör olacaktır (Türkiye Bankalar Birliği, 1999).

4. BANKACILIKTA RISK

Risk, bir olayın ya da olaylar setinin ortaya çıkma olasılığıdır. Risk kelimesi, çoğunlukla negatif ya da istenmeyen bir olayı ifade etmektedir. Risk kelimesi bankalar açısından ele alındığında başarılı olmak yerine başarısız olmayı ifade eden bir kavramdır (Karacan, 1996).

Benston ve diğ.(1986)'ne göre tekil bir bankanın karşılaştığı risklerin temelde üç kaynağı vardır (Benston ve diğ., 1986):

1. Yetersiz çeşitlendirme: Çoğu riskin önceden tahmini mümkün olmadığından risklerin etkisinin azaltılması için çeşitlendirme önemlidir.
2. Yetersiz likidite: Likiditenin yeterli olup olmaması bankacıların davranışlarına bağlı olduğu kadar bankacılık sisteminin de bir fonksiyonudur. Likidite riski bankacılık sisteminin istikrarını yakından etkilemektedir.
3. Risk-alma eğilimi: Bu eğilim, bankacıların hem istenen hem de istenmeyen sonuçların olasılığını arttıran ya da azaltan alternatif varlıklar, borçlar, yükümlülükler ve faaliyetler arasında seçim yapabildikleri için önemlidir.

Bankaların karşılaştıkları risklerin kaynakları yukarıda sayıldığı gibi olup genelde değişmese de özellikle son 30 yılda söz konusu risklerde önemli bir artış meydana gelmiştir. Bankaların risklerinin artmasına temel olarak üç grupta toplanabilen gelişmeler sebep olmuştur:

1. Teknolojik gelişmeler: Özellikle 1970'lerden itibaren mikro elektronik teknolojide görülen gelişmeler, bankacılıkta yeni hizmet ve servislerin yaratılmasına, hizmet sürelerinin kısalmasına ve hizmetlerin kolaylaşmasına katkıda bulunmuştur (Nadler ve Miller, 1985). Teknolojik gelişmeler sayesinde artık bilgi, daha az maliyetle, istenilen düzeyde elde edilerek daha etkin olarak kullanılabilmekte ve zaman tasarrufu da sağlanabilmektedir.

Söz konusu gelişmeler bankaların artık 24 saat bankacılık faaliyeti yapmasına olanak sağlayarak müşteri sayısının önemli oranda artışını sağlamıştır. Banka şubeleri ile

banka müşterileri arasında doğrudan bağlantı yapılabilmesi, ödemeler ve transferleri hızlandırarak likidite fazlası, fon değerlendirilmesi ve arbitraj işlemlerinin kolayca yapılmasını sağlamış, ve böylece müşteriler için özel hizmet bankacılığı gelişmiştir.

Teknolojik alandaki gelişmeler ayrıca menkul kıymet alınıp satılmasını da çok kolay ve hızlı bir hale getirerek finansal piyasaların işlem hacmi, müşteri sayısı ve yatırım araçlarının çeşitliliğinin artmasını sağlamıştır. Artık gerek müşteri talepleri, gerekse piyasa koşullarındaki değişimleri öngörebilmek, banka riskini azaltmak açısından oldukça önemlidir.

2. Faiz oranlarındaki değişimler: Özellikle 1970'lerden itibaren faiz oranının belirsiz ve değişken bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu yapı, gerek fon talep edenlerin, gerekse fon arz edenlerin kısa vadeye yönelmesine neden olarak klasik mevduat banka kaynaklarının vade yapısı ve maliyetini olumsuz yönde etkilemiş, kaynakların faize karşı duyarlılığını arttırmıştır.

Faiz oranındaki bu belirsizlik ayrıca kaynakların vade yapısı ile plasmanların vade yapısı arasında uyum sağlanmasını güçleştirerek bu konuda yapılan hatalar sonucu karşılaşılan zararları arttırmıştır (Barge, 1987).

3. Yatırım-tasarruf dengesi: Fon arz ve talebini etkileyen en önemli faktör, finansal kaynakların yeterliliği, dağılımı ve büyüklüğündeki değişimlerdir (Auerbach, 1988). Hanehalkı tasarrufları, II. Dünya Savaşı'ndan sonra artmaya başlamış, ancak bu artış, 1970'li yıllardan önce yavaşlamış, daha sonra da azalmıştır (Harrington, 1987). Kullanılabilir fonların bu şekilde kıt bir hale gelmesi, bankalar arasındaki rekabetin artmasına yol açmıştır. Kamu kesimi açıklarının finansmanı için iç borçlanmaya ağırlık verilmesi kullanılabilir fonların kıtlığını arttırmıştır. Bu şekilde yoğunlaşan rekabet, ürün ve hizmet çeşitliliği ile faaliyet karmaşıklığı aracılığıyla risklerin artmasına neden olmuştur.

4.1. Tekil Banka Riskleri

Kane (1985)'e göre banka riskleri temelde ikiye ayrılmaktadır (Kane, 1985):

1. Finansal risk (Kurumsal bir yatırımcı olarak bankanın bilançosundaki finansal varlıkların ve yükümlülüklerin değerinde meydana gelen dalgalanmalar)

1.1 Likidite riski

1.2 Kredi riski

1.3 Kambiyo riski

1.4 İştirakler dahil ilgili kurumlardan aktarılan riskler

1.5 Bankanın iç sisteminden doğan riskler

2. Hizmet verme riski (Finansal hizmetlerin üreticisi ve sağlayıcısı olarak bankanın sahip olduğu fiziksel varlıkların değerinde ortaya çıkan dalgalanmalar)

2.1 Maksimum etkinlik altında faaliyette bulunma riski

2.2 Firmanın karlılığını etkileyen önceden görülemeyen yasal düzenleme riski

2.3 Bankanın finansal hizmetleri ürettiği ve dağıttığı mevcut teknolojinin değerini düşürecek teknolojik değişimler riski.

Saunders (1994) ise bankaların karşı karşıya oldukları risklerin; faiz oranı, kredi, bilanço-dışı işlemler, teknoloji ve operasyon, kambiyo, ülke, likidite riski olmak üzere temelde yedi grupta toplandığını belirtmektedir (Saunders, 1994). Saunders (1994) ayrıca bu risklere ek olarak yasal düzenlemelerde meydana gelen değişiklikler, enflasyonun artması, enflasyon değişkenliği, işsizlik gibi risklerin de bulunduğunu ve tüm risklerin birbirleriyle yakından ilgili olup aralarında korelasyon olduğunu söylemektedir.

Son olarak; Benston ve diğ. (1986)'nin bankacılık risklerini iki ana grupta incelediği görülmektedir (Benston ve diğ., 1986):

1. Suistimal riski

2. Aşırı-risk alma

2.1 Faiz oranı riski

2.2 Menkul kıymet spekülasyonu

2.3 Kambiyo riski

2.4 İştirakler, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonlar yoluyla risk-alma

2.5 Kredi riski

2.6 Operasyon riski

2.7 Yasal düzenleme riski

2.8 Likidite riski

Bölüm 4.1.1 ve bölüm 4.1.2’de; Benston ve diğ. (1986)’nin yapmış olduğu sınıflandırma esas alınmıştır.

4.1.1. Suistimal Riski

Banka personeli tarafından iyiniyet ve dürüstlük kurallarına uygun olmayan, hukuk dışı fiillerden kaynaklanan riskler, suistimal riski olarak adlandırılmaktadır (Keskin, 1992).

Tekil banka iflaslarının en baskın nedenlerinden biri banka memur ve yöneticilerinin suistimallerdir. Bunun sebebi bankaların en önemli mal olan parayla iş yapmasıdır. Kısaca, banka memur ve yöneticilerinin hergün oldukça yüklü meblağlarla temaslarının olmasının suistimali özendirir bir yönü vardır.

Suistimal riski, sosyal kaynaklı bir risktir (Meriç, 1980). İşletme çalışanlarının suistimallerine karşı önlem alınabilse dahi bu riski tamamen ortadan kaldırma olanağı yoktur. Suistimal riskinin artmasında sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik bunalımların etkisi büyüktür.

Suistimalin çok çeşitli biçimleri vardır. Çalmanın daha karlı ve daha az riskli yollarının olduğu bankacılıkta kasalardan para çalınmasına oldukça az rastlanmaktadır. Suistimalin en popüler yöntemlerinden birisi işbirliği yapılan bazı kişilere kredi açmaktır. Bu yöntemle bankadan fon çekmenin yararı, işlemin normal bankacılık faaliyetlerine benzemesidir. Bu amaçla açılan kredi geri dönmediğinde çalma amacı gizlenebilir ve bunun bir değerlendirme hatası ya da şanssızlık olduğu söylenilebilir (Benston ve diğ., 1986).

Suistimal riskinin azaltılmasında banka sistemi içinden ve dışından olan denetim ve kontrollerin etkin bir şekilde yapılmasının önemli bir rolü vardır. Ayrıca çok şubesi bulunan büyük bankaların söz konusu riski dağıtmış oldukları halde, tek veya az şubeli küçük bankalarda bu riskin derecesinin çok fazla olduğu unutulmaması gereken bir gerçektir.

Suistimalin gerçekleşmesi halinde meydana gelebilecek zararları telafi edebilmek için ise çoğu ülkede suistimal riski kapsamına giren risklerin büyük bir kısmı sigorta edilmektedir. Söz konusu riskin beklenmeyen zararlara yol açan bir nitelik

kazanması, ancak bankanın suistimal riskini sigorta ettirmeyi ihmal etmesi durumunda olmaktadır (Durer, 1988).

4.1.2. Aşırı-Risk Alma

Aşırı-risk alma; bankanın düşük fiyatlanmış mevduat sigortası olmasaydı veya iflas olasılığı nedeniyle bankacının bedel ödemek zorunda olmadığı bilgilendirilmemiş yatırımcılara sahip olmasaydı yüklenmeyeceği riskler olarak tanımlanabilir (Benston ve diğ., 1986).

Aşırı-risk alma, illegal olma zorunluluğu olmadığından daha güvenli ve yapanlar açısından da daha karlı olması sebebiyle suistimalden farklıdır.

Tekil bir bankanın iflas etmesinin toplam riski, risklerinin toplamına eşit değildir; çünkü risklerin bazılarının birbirini telafi etmesi söz konusudur.

Aşırı-risk almanın; faiz oranı riski, kambiyo riski, iştiraklar, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonlar yoluyla alınan risk, operasyon riski, yasal düzenleme riski, menkul kıymet spekülasyonu, likidite riski, bilanço dışı işlemler riski, kredi riski şeklinde gruplanarak incelenmesi mümkündür.

4.1.2.1. Faiz Oranı Riski

Aktif ve pasif kalemlerinin sürelerinin uyumsuzluğu, bankaların faiz oranı riskine sahip olmasına neden olur. Varlık ve yükümlülükler arasındaki süre farkı ne kadar büyükse faiz oranındaki bir değişikliğin etkisi de o kadar büyük olur. Bu nedenle, varlık ve yükümlülüklerin değerleri üzerinde yoğunlaşarak değer farkının faiz oranlarındaki değişimlerden bağımsız hale getirilmeye çalışılması gerekir. Nakit girişleriyle nakit çıkışlarının zaman ve miktarını dengeleyerek faiz oranı riskini minimize etmek, aktif-pasif yönetiminin amacını oluşturmaktadır (Bolak, 1998).

Faiz oranı riskini temel olarak ikiye ayırmak mümkündür:

1. Yeniden finansman riski: Bu risk, bankanın varlıklarının vadesinin yükümlülüklerinin vadesinden uzun olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Söz konusu durumda, faiz oranları yükseldiğinde yükümlülükleri yerine getirebilmek için varlıkların satışından elde edilecek getiri azalacağından sorun yaşanacaktır.

Ancak Kane (1985), 1980'li yılların ilk yarısında yayınlanan çalışmasında, düşük fiyatlanmış sigorta priminin de etkisiyle faiz oranlarının düşeceği yönünde kumar

oyunarak yeniden finansman riski alan mali kurumların çoğunun bu kumarı kaybettiğini söylemektedir (Kane, 1985).

2. Yeniden yatırım riski: Bu risk ise, bankanın yükümlülüklerinin vadesinin varlıklarının vadesinden uzun olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Söz konusu durumda, faiz oranları düştüğünde varlıklardan elde edilecek getiri azalacağından banka, yükümlülüklerini yerine getirmekte zorlanacaktır.

Özetle bankanın; gerek yeniden finansman, gerekse yeniden yatırım şeklinde belli güven sınırlarının ötesinde faiz oranı riski alması, bankanın iflas olasılığının artmasına neden olacaktır.

1980'li yılların başından itibaren faiz oranlarındaki tavanların kaldırılması ve finansal piyasalardaki değişkenliğin artması, faiz oranlarındaki dalgalanmanın artışına neden olarak faiz oranı riskinin oldukça önemli bir düzeye gelmesi sorunun gündeme getirmiştir. Bu durum ise, aktif-pasif yönetiminin çabuk ve başarılı bir şekilde uygulanmasının gün geçtikçe daha da önemli hale gelen bir konu olmasını sağlamıştır.

4.1.2.2. Kambiyo Riski

Kambiyo riski, bankanın sahip olduğu döviz cinsinden varlıklar ile yükümlülüklerin miktarının ve yabancı para türüne göre dağılımının eşit olmamasından kaynaklanmaktadır.

1970'li yılların başında sabit kur sisteminin terk edilmesi, mali piyasalardaki globalleşmeyle birleşince kambiyo riski önemli hale gelmiştir (Karacan, 1996). Sabit kur sisteminin sona ermesiyle yabancı paraların herbirinin değer kazanma / kaybetme oranları zaman içinde farklılıklar gösterdiğinden ve değişkenlik arttığından kambiyo riskinin arttığını söylemek mümkündür.

Kambiyo riski, temel olarak iki grupta incelenebilir:

1. Kısa pozisyon riski: Bankanın bir yabancı para cinsinden yükümlülükleri, varlıklarından fazla ise bankanın net pozisyonuna kısa pozisyon denir. Bu durumda söz konusu yabancı paranın değer kazanması, bankanın zarara uğramasına neden olur.

2. Uzun pozisyon riski: Bankanın bir yabancı para cinsinden varlıkları, yükümlülüklerinden fazla ise bankanın net pozisyonuna uzun pozisyon denir. Bu

durumda söz konusu yabancı paranın değer kaybetmesi, bankanın zarara uğramasına neden olur.

Kambiyo riskini minimize etmek için bankanın aktif-pasif yönetimi yapması mümkündür. Söz konusu yönetim için bankanın öncelikle her tür yabancı para için aktif pasif döviz durumunu eşitlemesi, sonra ise faiz oranı riskinin minimizasyonu amacıyla bölüm 4.1.2.1’de açıklanan aktif-pasif yönetimini uygulaması gerekmektedir.

Kambiyo riskinin yönetimi için kullanılabilecek diğer yöntem ise hedging olarak adlandırılmaktadır. Hedging, bir varlık veya yükümlülükte gelecekte ortaya çıkacak bir pozisyonu şimdiden dengelemek veya mevcut bir pozisyon likide oluncaya kadar korunmak amacıyla geçici bir ikame pozisyon yaratma esasına dayanmaktadır (Bolak, 1998). Kısaca hedging; mevcut riskleri, ters risk pozisyonu yaratarak yok etmek demektir. Yani kısa pozisyona sahip olan banka uzun pozisyonlu risk profiline sahip bir pozisyon, uzun pozisyona sahip olan banka ise kısa pozisyonlu risk profiline sahip bir pozisyon yaratarak toplam kambiyo riskini sıfırlayabilmektedir.

4.1.2.3. İştirakler, Yan Kuruluşlar ve İlgili Organizasyonlar Yoluyla Risk-Alma

Bankalar, ilişkili olmaları nedeniyle iştirakler, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonlara kolaylıkla fon aktarabilmekte ve kredi açabilmektedir. Söz konusu kuruluşların kolaylıkla elde ettikleri bu fonları aşırı risk alarak değerlendirmesi başarısızlıkla sonuçlandığı takdirde banka, zor duruma düşebilmektedir.

İştirakler, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonların yarattığı risklerin minimize edilmesi, bankaların iflasının engellenmesi açısından önemlidir. Bu risklerin azaltılması için başvuru en etkili yöntem, söz konusu kuruluşlara açılan kredilere ya da yapılan yatırımlara yasal düzenlemelerle sınırlandırmaların getirilmesidir.

4.1.2.4. Operasyon Riski

Operasyon riskinin, bir bankada kasıtlı ya da kasıtsız olarak yapılan bilgi-işlem hatalarından kaynaklanan risk şeklinde tanımlanması mümkündür (Benston ve diğ., 1986).

Operasyon riskinin dört yönden ele alınarak incelenmesi, söz konusu riskin daha iyi açıklanmasına yardımcı olacaktır:

- Tekil banka risklerinin çoğunun operasyonel bir yönü vardır ve riskin maliyetlerinin faaliyetlerin etkin bir şekilde kontrol edilmesiyle azaltılması mümkündür.
- Bankanın ödeme sisteminde yeterli kontrolün olmaması ya da bilgisayar teknolojisinin yarattığı olanaklar nedeniyle müşterileri tarafından dolandırılması da bir tür operasyon riskidir.
- Bankanın faaliyetlerini etkin bir biçimde yerine getirmemesi sonucu faaliyet maliyetinin gelirinden fazla olması durumunda da operasyon riskinin varlığından söz etmek mümkündür. Örneğin bankanın teknolojik gelişmeleri takip edemeyerek faaliyetlerini iyileştirememesi, hedef kitlesinin talep ettiği ürün ve hizmetleri zamanında sunmasını engelleyebilir; ya da bankanın şube ağı, ürün ve hizmet açısından optimallik ilkesi gözönüne alınmadan aşırı genişlemesi, operasyon maliyetlerinin gelirlerini aşmasına sebep olabilir.
- Operasyon riskinin diğer yönü ise teknoloji riski olarak ortaya çıkmaktadır. Teknoloji riski, teknolojik yatırımların ölçek ekonomilerinde ya da faaliyet ekonomilerinde maliyet tasarrufları sağlayamaması veya mevcut teknolojinin işleyememesi ya da ofis arkası destek sistemlerinin bozulması halinde ortaya çıkar (Saunders, 1994). Günümüzde bankacılığın oldukça teknoloji-yoğun bir yapısı olduğundan operasyon riskinin teknoloji riski yönü çok önemlidir.

Operasyon riskinin ölçülmesi için en sık kullanılan yöntem zaman serisi analizidir. Bir bütün olarak banka sektörüne ait değişimleri, bir banka grubuna ait değişimleri, tek tek her bir bankada meydana gelen değişimleri yıl bazında içeren zaman serilerinin analizi bir bankaya ait sonuçlarla, diğer bankalar ve sektöre ait sonuçların karşılaştırılmasını ve bankalar arasındaki performansı etkileyen faktörlerin belirlenmesini sağlar (Keskin, 1992).

Operasyon riskinin azaltılması için banka yöneticilerine yeterli eğitimin verilerek onların hatalı karar verme olasılığının minimize edilmesi ve banka içi denetimin etkinliğinin sağlanması gereklidir.

4.1.2.5. Yasal Düzenleme Riski

Yasal düzenleme riskinin, bankaların faaliyetlerine yasalar aracılığıyla sık sık getirilen kısıtlamalar nedeniyle bankaların belirsizlik ve değişkenlik ortamında faaliyette bulunması şeklinde tanımlanması mümkündür.

Bankaların karlılığını ve varlığını önemli ölçüde etkileyen yasal düzenlemelere; bankaların varlık ve yükümlülüklerini etkin bir şekilde çeşitlendirmelerini engelleyen düzenlemeler, şube açma konusundaki kısıtlamalar, ürün konusundaki kısıtlamalar (ticari bankaların yatırım bankacılığı faaliyetlerinin yasaklanması, v.b.) örnek olarak gösterilebilir.

Daha önce de belirtildiği üzere yasal düzenleme riski temel olarak mevcut düzenlemelerden değil, mevcut düzenlemelerin bankalarca öngörülemeyen bir biçimde değiştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin banka, oluşturduğu portföy ile bunun fonlanması için oluşturduğu dengenin yasal düzenlemelerin değişmesi nedeniyle bozulmasının sonucu olarak önemli zararlarla karşı karşıya kalabilmektedir.

4.1.2.6. Menkul Kıymet Spekülasyonu

Spekülasyon; geleceğin değerlendirilmesi, beklentilerin formüle edilmesi ve buna bağlı olarak kar elde etmek için pozisyon alınmasıdır (Bolak, 1998). Bu tanıma bağlı olarak, menkul kıymet spekülasyonu ise gelecekteki menkul kıymet arz ve talep koşullarını başkalarına göre daha çok bilgiyi, daha iyi değerlendirerek şimdiden tahmin etmeyi amaçlayan kişidir.

Banka, menkul kıymet spekülasyonu yaptığıda önemli bir risk üstlenmektedir; çünkü bankanın sahip olduğu hisse senetleri borsada büyük dalgalanmalar gösterdiğinde banka zarara girebilecek ya da bunları satmak istediğinde yine zarar söz konusu olabilecek veya satma güçlüğü ile karşılaşabilecektir. Diğer yandan faiz oranı riskine bağlı olarak borçlanma araçlarından bankanın zarar etmesi de olasıdır. Son olarak bankanın özel kesim tahvilleriyle ilgili olarak “junk bonds” riski taşıması, menkul kıymet spekülasyonu riskini arttıracaktır. Kısaca bankanın menkul kıymetlerle ilgili yapmış olduğu tahminin doğru olmaması durumunda banka varlıklarının değerinde ya da varlıkların yaratacağı nakit akımlarında azalma olacağından bir risk söz konusudur.

Menkul kıymet spekülasyonunda mevcut olan riskin azaltılması için öncelikle yöneticilerin bu konuyla ilgili yeterli bilgi, beceri ve tecrübesinin olması gerekir. Ayrıca söz konusu riskin azaltılması için önemli olan bir diğer husus ise bankanın likidite gereksiniminin artmamasıdır. Sınırlayıcı para politikasının faiz oranları üzerinde yaratacağı yükseltici etkisi bankaların menkul kıymet yatırımlarının getirisini olumsuz yönde etkileyecektir: Menkul kıymet portföyü, genişleyen kredi talebinin karşılanmasına yönelik kullanılırsa bankanın karı artacaktır. Ancak likidite ihtiyacını karşılamaya yönelik menkul kıymet satışları yatırım kaybına neden olacaktır (Vojta, 1973).

4.1.2.7. Likidite Riski

Likidite, bir bankanın en düşük zarar ihtimali ile muhtemel kaynak çekilmelerini ödeyebilme ve aynı zamanda piyasanın kredi ihtiyacını karşılayabilme gücüdür (Keskin, 1992). Likidite riski ise; mevduat sahiplerinin, bankanın normal maliyetinden daha yüksek bir şekilde borçlanarak ya da varlıklarını zararına satarak karşılamak zorunda kalacak biçimde fonlarını talep etmesi veya kredi müşterilerinin kredileri geri ödemekte karşılaştıkları zorluk nedeniyle kredi performansının düşmesi halinde ortaya çıkması olası riskleri ifade etmektedir (Benston ve diğ., 1986). Likidite riskinin arttığı dönemde bankacılık sistemini tehdit eden en önemli tehlike, para otoritesinin likidite artışını sağlayan parasal tedbirleri uygulamakta geç kalmasından / yanlış uygulamasından kaynaklanır. Bankanın katlanmak zorunda kaldığı yüksek maliyetlerin bankanın ödeyebilirliğini yitirmesine izin verecek şekilde önlem alınmaması halinde düzenleyici otoritelerin bankayı kapatması ya da başka bir bankayla birleştirerek bankanın faaliyetlerini durdurması söz konusu olacaktır. Bu durum ise, bankanın pay sahiplerine, çalışanlarına, müşterilerine ve mevduat sigortası kurumlarına ek maliyetler yüklemesine neden olacaktır.

Likidite riskinin bir türü fonlama riski olarak ortaya çıkabilir. Fonlama riski bir bankanın mevduatlarını yenileyememesi veya uzatamaması riskidir (Gardener, 1986).

Bankaların likidite riskini ölçmek için kullanılabilecek dört çeşit oran mevcuttur:

1. Likit varlıklar / Toplam varlıklar: Bu oran bankanın mevduat çekilişleri ve kredi taleplerini karşılayabilmekteki gücü hakkında bir fikir verebilecektir (Reed, 1963).

2. Plasmanlar / Mevduatlar: Bu oran, bankanın likidite durumunu ölçmede başlıca iki yarar sağlamaktadır: Birincisi, söz konusu oranın yükselmesi bankanın yeni plasman yapabilme gücünü azaltacağından banka kredi taleplerini daha dikkatle incelemeye ve daha eleyici olmaya başlayacaktır. İkincisi, bu oran yükseldikçe bankanın ek nakit rezerv ve derhal nakde çevrilebilir değerler şeklindeki varlıklarının miktarı da azalacağından bankanın ani mevduat çekilişlerini karşılayabilme gücünün azaldığı anlaşılabacaktır (Reed, 1963).

3. Nakit ve hemen nakte dönüştürülebilecek değerler / Vadesiz mevduat ve vadesi gelmiş borçlar: Bu oran, plasmanlar / mevduatlar oranının, bankanın ani mevduat çekilişlerini karşılamada kullanabileceği plasmanlar dışındaki likit varlıkları hakkında yeterli bilgi vermemesinden dolayı ortaya çıkmıştır (Akgüç, 1977).

4. Likit değerler / Toplam mevduat: Bu oran, mevduat çekilişlerinin vadeli mevduatta da olabileceği düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Söz konusu oranın sakıncası, bankanın ani mevduat çekilişlerinin doğuracağı likidite riskini ölçme gücüne sahip olduğu halde, yeni kredi taleplerinin karşılanamamasının doğuracağı risk ile ilgili yeterince bilgi vermemesidir (Crosse ve Hempel, 1973).

Uygulamada en sık rastlanılan oran olan likit varlıklar / toplam varlıklar oranı gözönüne alındığında likidite riskini azaltmak için bankaların ilk yapması gereken şeyin, ellerinde nakit veya nakde dönüştürülmesi kolay likit varlıklar bulundurmak olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bankaların fonları gelir getirmeyen nakit şeklinde tutması ya da geliri düşük nakde çevrilmesi kolay menkul kıymetlere yatırması, likidite riskini düşürecek, fakat bankanın karlılığını da azaltacaktır (Sayers, 1964). Diğer taraftan, fonların borç verilmesi veya hisse senetlerine yatırılması, bankanın karlılığını arttıracak, fakat bankanın yeni borç taleplerini karşılayamamasına yol açarak ve ani mevduat çekilişlerinde zor durumda kalmasına neden olarak likidite riskini de yükseltecektir (Hart ve diğ., 1969). Bu nedenle, karlılık ve likidite riski arasında optimal bir dengenin kurulması gereklidir.

Özellikle iktisadi durgunluk dönemlerinde bankaların likidite riskini azaltmak için kanuni munzam karşılık miktarlarının üzerinde bir miktar ek nakit rezerv bulundurmaları gerekir. Ancak bu durumun, mevduat ve para çoğaltanlarının değerlerini ve dolayısıyla da devletin para politikasının etkinlik derecesini etkileyeceği unutulmamalıdır (Wrightsmann, 1971). İktisadi durgunluk dönemlerinde,

bankaların likidite riskini azaltmak amacıyla ek nakit rezerv bulundurmaya kalkmaları, devletin para miktarını arttırmayı ve ekonomiye canlılık getirmeyi amaçlayan para politikasının şansını azaltacaktır (Morrison, 1966).

4.1.2.8. Bilanço Dışı İşlemler Riski

Geleneksel bilanço dışı kalemlerden, belirli şartların ortaya çıkması durumunda bankanın ödeyeceği yükümlülükleri gösteren akreditifler ve banka garantileri (teminat mektupları) ile güncel bilanço dışı kalemlerden forward, future, swap işlemlerinden doğan riskler, bankanın bilanço dışı işlemler riskinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bilanço dışı işlemlerin bankacılıktaki öneminin gün geçtikçe artması, söz konusu işlemler riskinin de tekil banka riskleri içinde gözardı edilemeyecek bir paya sahip olmasına neden olmuştur.

4.1.2.9. Kredi Riski

Kredi riski, bankadan kredi alan müşterilerin geçici veya sürekli biçimde ödeme güçlüğü içinde olmaları nedeniyle kredi borç ödemelerini geciktirmeleri ya da bu borcu geri ödememeleri olarak tanımlanabilmektedir (Durer, 1988).

Kredi riskinin başlıca nedenlerini şu şekilde saymak mümkündür (Akgüç, 1984):

- Geleceğin sağlıklı tahmin edilememesi (Özellikle kredinin vadesi uzadıkça geleceği sağlıklı bir şekilde tahmin etmek olasılığı azaldığı için risk artmaktadır)
- Kredi kullanan firma veya şahısların ürettiği mal ve hizmetlere olan taleplerin değişmesi
- Doğal afetler (Yangın, deprem, v.b.)
- Hükümetlerin kredi alan firmaların ödeme güçleri üzerinde olumsuz etkileri olan kararları
- Mevsimlik hareketlerin doğurduğu geçici zorluklar
- Genel ekonomik hayatta konjonktürel hareketlerin firmaların satışları ve karlarına olumsuz etkileri
- Kredi alanın kişisel özellikleri
- Firmanın rekabet gücünün zayıflaması

- Yönetim hataları, v.b.

Kredi riski genelde iki gruba ayrılarak incelenmektedir:

1. Genel kredi riski: Bu risk, bankanın borç verdiği hangi şahıs veya firma olursa olsun, bizzat borç verme fiilinin içermiş olduğu genel risktir (Erdem, 1970). Kısaca bu risk, konjonktürel dalgalanmalar, ekonomik politika değişiklikleri, tüketici talebinde meydana gelen değişiklikler, borsa hareketleri, doğal afetler gibi önceden öngörülemeyen nedenlerden ötürü teminat olarak kabul edilen değerlerin dalgalanmasıdır.

2. Özel kredi riski: Bu risk, kredi verilen işletmenin (veya şahsın), özel ekonomik koşulları ve içinde bulunduğu endüstrinin özel durumu nedeniyle ortaya çıkan risktir (Erdem, 1970). Özel kredi riski; ticari uğraşı konuları aynı olan firmalara açılan kredilerden doğan “mesleki risk” ile herhangi bir müşteri ile yapılan çeşitli kredi işlemlerinin taşıdığı “ferdi risk” olarak iki kısma ayrılmaktadır (Ekşioğlu, 1999).

Genel kredi riskini azaltmak için bankaların; sermaye, yedek akçe ve mevduat durumu ile reeskont imkanlarını bir arada göz önünde tutarak kredi işlemlerine plase edecekleri en yüksek meblağ olarak tanımlanan plasman limitlerini bölge ve banka şubelerine göre tespit etmeleri, ve bankanın bir şubesinin müşterisinden herhangi birinin belli bir çeşit kredi işlemi dolayısıyla borçlu veya kefil sıfatıyla üzerinde toplanabilecek en yüksek risk bakiyesini gösteren limit olarak tanımlanan şahıs hadlerini belirlemeleri gereklidir (Ekşioğlu, 1999).

Özel kredi riskinin azaltılması için ise öncelikle kredilerin meslekler ve kişiler arasında dağıtılması gerekir. Bu dağıtım genellikle; belirli alanlara, sektörlerle ve kişilere kredi açılmasının kısıtlanması veya yasaklanması, bir kişiye ya da gruba açılacak kredilerin başta bankanın özkaynaklarının belli bir oranı olmak üzere bazı ölçütlerle kısıtlanması gibi çeşitli yasal düzenlemelerle zorunlu hale getirilmektedir.

Özel kredi riskinin azaltılması için kullanılan diğer yöntem ise kaynak olarak istihbarata başvurmaktır. Bu amaçla, kredi talebinde bulunan kişi veya firma yöneticilerinin yetenekleri, girişim kabiliyetleri, kişisel nitelikleri, dürüstlükleri, bilgi düzeyleri ve içtenlikleri hakkında bilgi sahibi olunabilir, kredi talep eden kişi veya firma hakkında piyasa, ticaret sicil kayıtları, ticaret sicil gazetesi, tapu sicil kayıtları, vergi beyannameleri, firmanın mali tabloları, merkez bankası risk santralizasyonu, meslek kuruluşları, sanayi odaları, ticaret odaları, firmanın yıllık faaliyet raporları,

noterler, gazeteler, dergiler, menkul kıymet borsaları ve trafik kayıtlarından bilgi edinilebilir.

Özel kredi riskinin azaltılması için kullanılan diğer yöntem, mali analizdir. Mali analiz için finansal tablolar, faaliyet ve diğer yönetim raporları, mukayeseli finansal tablolar, sektörel tablolar ve veriler ile resmi makamlara verilen hesap durumlarından yararlanılır (Seval, 1990). Söz konusu analiz için bu tablolardan yararlanarak finansal oran analizleri, fon akımı analizleri, nakit akımı analizleri ve proforma tablolar analizi olarak başlıca dört teknik kullanılmaktadır (Akgüç, 1984). Bu teknikler aracılığıyla, firmanın borç ödeme gücü, finansal yapısı, likidite durumu ve iktisadi varlıkları hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

Son olarak, uygulamada kredi sözleşmelerine konulan özel koruyucu şartlarla kredinin geri ödenmesinin teminat alındığı görülmektedir. Bu şartların şu şekilde sıralanması mümkündür (Akgüç, 1975):

- Firmanın borçlarının sınırlandırılması
- Firmanın bankanın onayı olmadan iktisadi varlıklarını yeni alacağı borçları için teminat olarak göstermemesi
- Kar dağıtımının sınırlandırılması
- İktisadi varlıkların satılması halinde, satış hasılatının tamamının veya belirli bir kısmının kredinin geri ödenmesine tahsis
- Maddi sabit değerlerin uygun bir değer üzerinden sigorta ettirilmesi
- Firmanın vereceği garanti ve kefaletin sınırlandırılması
- İktisadi varlıkların satılmasının veya başka bir yoldan elden çıkarılmasının önlenmesi
- Firmaların yöneticilerine ödenecek ücretlerin sınırlandırılması
- Firmaların diğer borçlarını zamanında ödeyeceğini taahhüt etmesi
- Bankanın onayı olmadan kredi kullanan firmanın sözleşmeden doğan haklarını üçüncü şahıslara devir ve temlik edememesi
- Firmanın varlığının devam ettirilmesi
- Firmanın başarısız yöneticilerinin değiştirilmesi

- Firmanın kendi hisse senetlerini satın almasının engellenmesi
- Likit değerlerin kullanılmasının sınırlandırılması
- İktisadi varlıkların, özellikle maddi varlıkların bakımı ve korunması
- Kredi alan firmanın, işletme sermayesini veya cari oranını belirli düzeyin üzerine çıkartması, muhafazası veya bu durumun korunması
- Hesap dönemi içinde belirli tarihlerde mali tablolar düzenleyerek bunları bankaya vermesi.

4.2. Sistematik Risk

Sistematik risk, kredi piyasalarında veya varlık piyasalarında finansal firmaların iflası tehlikesine yol açan ve bunun yayılarak ödemeler mekanizmasında ve finansal sistemin sermaye tahsis kapasitesini kesintiye uğratma tehlikesi yaratan miktarlarda ve fiyatlarda beklenmeyen değişimler yaratan finansal piyasalardaki bozulmaları ifade etmektedir (Davis, 1992).

Sistematik riske verilebilecek klasik örnek, çok sayıda mevduat sahibinin eşanlı olarak bankacılık sistemine olan güvenini yitirmesine bağlı olarak mevduatlarını nakde çevirmek istemeleridir. Bu durumda bankalar ya yüksek faizle borç bularak ya da varlıklarını büyük zararlarla nakde çevirerek söz konusu talepleri karşılamaya çalışırlar. Bu önlemlerin yetersiz kalması ve son kredi merciinin yetersiz çalıştırılması ise birçok bankanın iflası ile sistemin krize girmesine neden olur. Bankacılık sisteminden bu fon kaybı, bankacılık sisteminin varlıklarının ve kredilerinin azalmasına ve reel ekonomi üzerinde daraltıcı etkilerin ortaya çıkmasına sebep olur.

Sistematik risklerin azaltılması için krizi önlemeye yönelik politikaların uygulanması gerekir. Söz konusu politikaların başında mevduat garanti sistemlerinin oluşturulması ve son kredi merciinin etkin bir şekilde çalıştırılması gelmektedir.

5. BANKACILIK KRİZLERİ

Kriz; bir kişinin, bir grubun yaşamında, bir etkinliğin sürmesinde, bir kurumun işleyişinde ortaya çıkan güç dönem, bunalım şeklinde tanımlanmaktadır (Büyük Larousse, 1986b).

Bankacılık krizinin tanımlanması konusundaki çalışmalar sırasında öncelikle finansal kriz ve banka paniği açıklandığından her iki kavramla ilgili tanımların verilmesinde fayda vardır.

Finansal kriz; kısa süreli faiz oranları, varlık fiyatları ve ticaret hayatındaki ödemelerin bozulması ve iflaslar ile mali kurumların iflası gibi finansal göstergelerin tümünün veya çoğunluğunun ani, keskin ve açık bir biçimde bozulması şeklinde tanımlanan ve on temel unsura sahip olan bir kavramdır (Bordo, 1986):

1. Ekonomik ortamda bir değişme korkusunun eşlik ettiği bekleyişlerdeki yaygın bir değişme (Bekleyişlerdeki bu değişme parasal olaylara veya savaş, tarımsal ürün yetersizliği gibi reel olaylara dayanabilir)
2. Bazı finansal kurumların ödeyebilirliğini yitirmesi korkusu (Ödeyebilirliğini yitirme veya iflas; kötü yönetimden, öngörü yetersizliğinden, kırılgan bir borçlanma yapısından gelebileceği gibi sistemin bütününe dayanan bir likidite yetersizliğinden de doğabilir)
3. Reel ve likit olmayan varlıkları nakde dönüştürme çabaları ve bu çabaların faiz oranlarını yükseltip varlık fiyatlarını düşürmesi ve likidite krizi
4. Zorunlu varlık satışlarının bir sonucu olarak sağlam bankaların ve diğer finansal kurumların portföylerinin değerinin düşmesi nedeniyle bunların ödeyebilirliklerinin tehdit altında kalması
5. Ödeyebilirliğe yönelik bu tehditler nedeniyle ortaya çıkan bankaya hücum. Tekil bankalara yönelik hücumun (bank runs) genel bir banka paniğine dönüşmesi

6. Banka paniğinin para arzının düşmesine neden olması. Mevduat / emisyon oranının düşmesi ve bankaların durumlarını iyileştirmek amacıyla açtıkları kredileri azaltarak mevduat / rezerv oranını düşürmesi
7. Hem reel ekonomik faaliyetin, hem de fiyatlar seviyesinin, para arzındaki düşmenin yol açtığı devir hızındaki azalma nedeniyle düşmesi
8. Karlarda ve servetlerde düşmelerin olması ve bunu iflaslardaki artışların izlemesi
9. Likiditasyonun eşlik ettiği varlık fiyatlarındaki düşme ile fiyatlar düzeyindeki düşmenin borç krizi yaratması (Fiyatlardaki düşme; kredi teminatlarını, firmaların, hanehalklarının, bankaların net servetlerini düşüreceğinden geniş çaplı iflaslara, bankaya hücumlara ve para arzının daha da düşmesine yol açabilir)
10. Otoritelerin (son kredi mercii), zamanında müdahale ile (bir cezai faiz oranı ile kredi vererek veya açık piyasa işlemlerine girişerek) bütün süreci daha başında önleyebilmesi.

Banka paniği ise; bankacılık sisteminde çok sayıda ya da bütün bankaların alacaklılarının alacaklarını nakde çevirmek için aniden talepte bulunmaları ve bankaların da bu talebi erteledikleri durum şeklinde tanımlanabilmektedir. Banka paniğine ilişkin bu tanımın dört temel unsuru mevcuttur (Gorton, 1992):

1. Tek bir bankanın alacaklıları geri ödemeyi talep etmeleri banka paniği değil bankaya hücum olarak adlandırılır. Banka paniği için sistemdeki tüm bankaların bir taleple karşılaşmış olması gerekmez, çoğu bankanın alacaklılarının talebi yeterlidir.
2. Tanıma göre alacaklılar alacaklarını nakde çevirmek için aniden bankaya başvurmalıdırlar.
3. Borcun nakde çevrilmesi isteklerinin boyutu, bankanın nakde dönüştürmeyi ertelemesine neden olacak kadar büyük olmalıdır.
4. Bankacılık paniği, emisyon / mevduat oranı ile tanımlanamaz. Bankalar, mevduatın nakde çevrilmesi taleplerini erteledikleri için panik sırasında ya da paniğin ardından bu oranın ani bir yükseliş göstermesi gerekmez.

Bankacılık krizi ise, bütün bankaların ödeyebilirliğini tehdit eden, sistemin bütününe yayılmış likidite yetersizliğinden farklı olarak temelde kötü yönetim nedeniyle özel olarak tek tek kurumların ödeyebilirliğini yitirmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Griffiths, 1983). Sistemin bütününe yayılmış olan sorunların son kredi merciinin

müdahalesi ile giderilmesi mümkündür; oysa kötü yönetilmiş bankaların tasfiyesi teşvik edilmelidir.

5.1. Bankacılık Krizinin Nedenleri

Bankacılık krizinin ortaya çıkış nedenlerinin dört ana grupta toplanması mümkündür (Dewatripont ve Tirole, 1994):

1. Makroekonomik şoklar: Özellikle 1980'li yıllarda söz konusu şokların bankalar üstünde oldukça olumsuz etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Bu yıllarda faiz oranlarındaki ani yükselişler dolayısıyla kısa süreli borçları uzun süreli krediye çeviren bankalar zarar etmişlerdir. Ekonomik durgunluk, ekonomik faaliyetlerin gerilemesi, şirketlerin finansal sorunlarla karşılaşması ve gayrimenkul piyasasındaki problemler de bankaları olumsuz yönde etkilemiştir.
2. Daha riskli faaliyetler: Özellikle yasal düzenlemelerde yapılan gevşetmeler, bankacılık faaliyetlerinin son yıllarda daha riskli olmasına yol açmaktadır. Ayrıca türev ürünlerin olağanüstü boyutlarda büyümesi, fakat söz konusu ürünlerin büyük ve hızla dalgalanan bir risk kaynağı olması nedeniyle düzenleyici otoritelerin riskleri kontrol etmesinin güçleşmesi de bankacılık faaliyetlerinin riskini arttırmaktadır.
3. Daha yoğun rekabet: Rekabet iki cephede artmıştır. Birincisi, bankalar arasındaki daha yoğun hale gelen rekabettir. Bankaların faaliyet konularına, coğrafi genişlemelerine, mevduat faizlerine ilişkin sınırlamalar gevşetilmiş, ulusal piyasalar ile uluslararası ve özellikle offshore piyasalar bütünleşmiştir. İkincisi ise, bankalar ile diğer mali kurumlar arasındaki daha yoğun hale gelen rekabettir. Bankaların mali sektördeki hakim konumları değişmiş, diğer mali kurumlara nazaran bankaların bilançoları küçülmüş ve bankaların bilanço dışı işlemleri artmıştır.
4. Kötü yönetim: Bankacılık krizlerinin en önemli nedeni, kötü yönetim ve suistimaldir. Kötü yönetim ve suistimalin özellikle 1980'lerde artmasının nedeni, bu yılların daha az karlı ve daha çok riskli dünyasında söz konusu fiillerin yöneticiler ve pay sahipleri için daha çekici hale gelmesidir. Suistimal çoğunlukla küçük bankalarda, kötü yönetim ise genellikle büyük bankalarda daha önemli bir bankacılık krizi nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.

Bankacılık krizinin nedenleri, gelişmekte olan ülkeler için incelendiğinde sekiz temel sebeple karşılaşılmaktadır (Goldstein ve Turner, 1996):

1. İçsel ve dışsal makroekonomik dalgalanmalar: Gelişmekte olan ülkelerde makroekonomik dalgalanmalara neden olan dışsal faktörlerin başında ticaretle görülen düzensiz değişim gelmektedir. Yapılan araştırmalarda, diğer şartların aynı olması halinde, daha az ihracat çeşitlendirmesine sahip olan ülkelerin bankacılık krizlerine daha duyarlı olduğu saptanmıştır (Gavin ve Hausmann, 1996). Uluslararası faiz oranları ve reel döviz kurlarındaki değişkenlik de gelişmekte olan ülkelerdeki makroekonomik dalgalanmalara neden olan önemli dışsal faktörlerdir. Söz konusu dalgalanmaya neden olan içsel faktörlerin en önemlisi ise büyüme ve enflasyon oranlarının düzensiz değişimidir. Böyle ortamlarda bankaların karşılaştığı ilk sorun, kredi riskinin tespitinde yaşanan güçlüklerdir.
2. Borçlanma artışları: Borçlanma artışları, varlık fiyatlarının düşmesi ve büyük miktarda sermayenin gelişmekte olan ülkelere girişi, bankacılık krizlerine yol açmıştır (Gavin ve Hausmann, 1996).
3. Vade / döviz cinsi uyumsuzlukları ile banka yükümlülüklerinin artışı: Bankaların yükümlülükleri, ekonominin büyüklüğüne ve uluslararası rezervler stoğuna kıyasla hızlı arttığında; likidite, vade ve yabancı para cinsi açısından bankaların varlıkları ve yükümlülükleri farklılaştığında; bankaların sermayeleri, varlıklarındaki değişkenliği karşılayacak kadar büyümediğinde; banka krizlerinin her an başlaması olasıdır.
4. Finansal liberalizasyon için yapılan hazırlıkların yetersiz oluşu: Finansal liberalizasyonla beraber ortaya çıkan kredilerdeki sınırlandırmaların kaldırılışı, faiz oranlarındaki değişkenliğin artışı gibi durumlara bankacılık sisteminin hazırlanmaması, şüphesiz bankacılık krizlerine olan duyarlılığı artırır.
5. Devlet müdahalesinin yoğun oluşu: Bir çok gelişmekte olan ülkede artan özelleştirme çalışmalarına rağmen kamu bankalarının sistemdeki hakim konumu sürmektedir. Bu bankaların, hükümetlerin ağırlık verdiği sektörlere kredi vermesi ve potansiyel kredi müşterileri hakkında fazla bilgi toplamaması, bankacılık krizlerine yol açmaktadır.
6. Yasal düzenlemelerin zayıf oluşu: Gelişmekte olan ülkelerde bir takım yasal düzenlemelerin bankaların faaliyetlerini zorlaştırmaya ve zaman kaybettirici bir niteliğe sahip olması; bunun yanında özellikle güncel finansal araçlar ile ilgili bazı düzenlemelerin olmayışı, bankaların krize duyarlılığını arttırmaktadır.

7. Bozuk dürtülerin varlığı: Gelişmekte olan ülkelerde, banka sahipleri, yöneticiler ve kredi alan kişilerin doğru ve dürüst davranmadıkları takdirde kazandıkları, kaybettiklerinden gerek nitelik, gerekse nicelik olarak genelde fazla olduğundan banka krizleri sıklıkla görülmektedir.

8. Döviz kuru rejimleri: Döviz kuru rejimleri, bankaların spekülatif hücumlarla karşılaşmasına neden olarak bankaların döviz kuru riskinin artırıp krizin oluşmasını kolaylaştırmaktadır.

5.2. Bankacılık Krizinin Çıkışı ve Yayılmasını Etkileyen Faktörler

Bankacılık krizinin çıkışı ve yayılmasını etkileyen faktörlerin; bankacılığın yapısı, bankaların kısa süreli yabancı kaynaklara bağımlılığı ve finansal liberalizasyon şeklinde üç grupta incelenmesi mümkündür.

5.2.1. Bankacılığın Yapısı

Bir ülkenin bankacılık sisteminde şube bankacılığının varolması ya da olmaması, bankacılık krizinin ortaya çıkmasını ve sistemin krize dayanıklılığını etkilemektedir. Çok şubeli bankacılık sisteminde bankalar, risklerini şubeler arasında dağıtma olanağına sahip olduğundan krizin ortaya çıkma ve yayılma riski azalmaktadır.

Bir ülkenin bankacılık sisteminin universal bankacılık modeline dayanmasının da kriz riskini azalttığı şeklinde bir görüş mevcuttur (Saunders ve Walter, 1994). Universal bankacılık modelinin temeli, ticari bankaların faaliyetlerini diğer alanlara doğru çeşitlendirmesi ile iflas riskinin azalmasına dayanmaktadır. Ancak bazı bankacılık dışı faaliyetlerin bankacılık faaliyetlerinden daha riskli oluşu, bankaların bu tür faaliyetlerde yeterli uzmanlığa sahip olmaması gibi nedenler dolayısıyla iflas riskinin gerçekten azalıp azalmadığı tartışılmaktadır. Ayrıca, universal bankacılık modelinde bankalar ile firmalar arasında uzun süreli kredi ve hatta iştirak ilişkilerinin varolmasının krizin yayılmasını kolaylaştıracağı şeklinde görüşler de mevcuttur.

5.2.2. Bankaların Kısa Süreli Yurtdışı Kaynaklara Bağımlılığı

Bankaların sıcak para olarak da adlandırılan kısa süreli yurtdışı kaynaklara bağımlı olması, bankacılık krizinin çıkışı ve yayılmasını etkileyen en ciddi faktördür. Herhangi olumsuz bir finansal gelişme olması durumunda yabancıların sıcak parayı ulusal ve yerel mevduat sahiplerine oranla daha hızlı bir şekilde bankacılık

sisteminin dışına çıkarması, krize yol açmanın yanısıra rezervlerin yitirilmesine de neden olur. Merkez bankasının finansal piyasalarda olumsuz bir durum ortaya çıktığında kullandığı rezervlerin azalması da müdahale olanağını kısıtlamaktadır. Kısaca, bankaların sıcak para bağımlılığının olduğu ülkelerde bankacılık ve döviz krizlerinin birbirinin içine girdiğini söylemek mümkündür (Bernanke ve James, 1991).

5.2.3. Finansal Liberalizasyon

Gerek iç, gerekse dış finansal liberalizasyon, bankacılık sisteminde krizin çıkışını ve yayılışını kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir. Liberalleşme, ekonomide borcun büyümesine, belirsizliğin artmasına, yeni ve aşına olunmayan finansal araçların ortaya çıkmasına, yeni ve deneyimsiz kurumların piyasaya girmesine, rekabetin artmasına, kredi işlemlerinde karlılığın düşmesine ve finansal kurumlar arasındaki sınırların kalkmasına neden olur (Karacan, 1996).

Finansal sektör reformları ile bankacılık krizleri arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmak için Sundarajan ve Balino(1991) tarafından yapılan araştırmada altı temel sonuç göze çarpmaktadır (Sundarajan ve Balino, 1991):

1. Finansal liberalizasyon ile faiz oranları ve yeni araçlar aracılığıyla fonlar için fiyat verme özgürlüğü ortaya çıkmaktadır. Etkin gözetim ve denetimin yapılmaması, söz konusu özgürlükler yoluyla bankaların aşırı risk almasına yol açmaktadır.
2. Finansal liberalizasyonu takip eden düzenleme değişiklikleri bankacılık sisteminin kurumsal yapısının yenilenerek bankacılık sisteminde gücün yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Yöneticilere verilen krediler, sahtekarlık, kötü yönetim ve politik amaçlı krediler; risklerin, sorunların ve iflasların artmasına yol açmaktadır.
3. İyimser bekleyişlerin firmaların sağlam olmayan yapıları nedeniyle kredi talebinde artışa neden olması durumunda faiz oranları artmaktadır. Yüksek borç / özsermaye oranları, faiz oranlarındaki artışla birleşince borçlanma sorunlu hale gelmektedir.
4. Finansal liberalizasyonla birlikte faiz oranlarının üzerindeki sınırlamaların kalkmasının ardından otoriteler, faiz oranlarını etkileyecek yeterli parasal kontrol araçlarını yitirirler ya da ülke içi faiz oranlarının zamanla uluslararası oranlara yaklaşacağı inancıyla ellerini söz konusu araçlardan çekerler. Oysa bu yaklaşma, geçici belirsizlikler, sert kambiyo kuru bekleyişleri gibi sebeplerle otomatik ve çabuk

olmayabilir ve kısa dönemde para politikasının faiz oranları üstünde etkisi olabilir. Bu nedenle, faiz oranlarının finansal liberalizasyona rağmen yüksek bir seviyede seyretmeye devam etmesi ve hatta bankacılık krizine yol açması olasıdır.

5. Finansal liberalizasyon ile denetleyici otoritenin gözetimden çok, kredi riski ve banka ödeyebilirliğinin analizine yoğunlaşmasını sağlayacak altyapının zamanında oluşturulmaması, kriz olasılığını arttıracaktır.

6. Finansal liberalizasyon ile faiz oranlarının serbest bırakılması, kısa süreli yükümlülüklerle uzun süreli varlıkları fonlayan bankaları olumsuz yönde etkileyerek krize neden olabilir.

5.3. Bankacılık Krizinin Yayılması

Bankacılık krizinin yayılma özellikleri incelendiğinde ilk göze çarpan unsur, söz konusu krizin oldukça hızlı yayılmasıdır. Bu yayılımın hızının haberleşme ve bilgi işlem teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak arttığını söylemek mümkündür. Az şubeli bankaların yoğunlukta olduğu bankacılık sistemlerinde bir bankaya yönelik hücum genelde aynı semt / şehir / bölgedeki bankalara hızla yayılır. Çok şubeli sistemlerde ise, aynı türde faaliyette bulunan veya bağlantılı bankalar arasında krizin daha kolay yayıldığı görülmüştür. Ayrıca, bir grubun birden çok sayıda bankasının olduğu durumlarda bu grubun bankalarından birine yönelik hücum genellikle grubun diğer bankalarına da hızla yayılmaktadır.

Bankacılık krizleri, hızla yayılmaya ek olarak endüstri içinde daha geniş bir biçimde yayılır. Mevduat sahiplerinin kendi bankaları ve diğer bankalar hakkında tam bir bilgiye sahip olmaması, kendi bankalarında mevcut olan sorunun diğer bankalarda da varolduğu inancının kaynağını oluşturur. Bu nedenle, bir bankaya hücum şeklinde başlayan sorun, tüm sektöre yayılır.

Bankacılıktaki krizin diğer bir özelliği ise, diğer mali endüstrileri ve makroekonomiyi ters biçimde etkileyerek bankacılık endüstrisinin dışına yayılmasıdır. Herhangi bir bankaya yönelik hücumun sonucunda mevduat sahipleri ya mevduatlarını daha güvenli olduğuna inandıkları bankalara aktarırlar, ya da nakit tutmayı tercih ederler. İlk durumda bankacılık sisteminden nakit çıkışı olmadığından sistemin toplam rezervleri ve mevduatları azalmaz. İkinci durumda ise mevduat sahiplerinin ulusal parayı veya yabancı parayı tercih etmesi şeklinde iki olasılık söz

konusudur. Mevduat sahiplerinin ulusal parayı tercih etmesi durumunda mevduat miktarındaki azalışlar, para arzının daralmasına, kredi ilişkilerinin büyük ölçüde kesintiye uğramasına, bankaların varlıklarını yok pahasına elden çıkarmasına sebep olarak sektörlerin ve makroekonominin refahını azaltacaktır. Genelde yüksek enflasyonlu ve liberal kambiyo rejimli ortamlarda görülen mevduat sahiplerinin dövizli tercih etmesi durumunda ise bunlara ek olarak ulusal paranın değer kaybı söz konusu olacaktır. Ayrıca; banka iflasları, mevcut kredi ilişkilerini bitirerek kredi kullanan müşterilere zarar vermenin yanı sıra mevcut bankaların da riskli kredi açma isteğini azaltarak reel gelirin düşmesine neden olacak şekilde bir yayılma özelliğine sahiptir. Reel gelirin bu şekilde düşmesinde, kredilerin yeniden bankalar arasında dağılımının mevduata kıyasla daha yavaş olmasının payı büyüktür.

Son olarak, bankacılık krizinin finansal yenilikler sebebiyle kolay yayıldığını söylemek mümkündür. Finansal yenilikler; yeni finansal ürünler, yeni hizmet verme sistemlerindeki gelişmeler ve yeni finansal kurumların ortaya çıkışı anlamına gelmektedir (Scott, 1991). Özellikle 1980'den sonra görülen tüm finansal yenilikler mali piyasaların birbirine bağlanmasını, yeni finansal ürünler ise finansal yatırım araçları arasında mobilitenin artmasını sağlamıştır. Dünya mali piyasalarının adeta tek bir pazar haline gelmesi, bir ülkedeki bankacılık krizinin kolaylıkla diğer ülkelere yayılmasına yol açmaktadır. Yeni finansal ürünlerin yatırım araçları arasındaki geçişkenliği arttırması ise pazar bölümleri arasındaki bağların artıp güçlenmesine neden olarak pazarın tüm kesimlerine sorunların kolayca yayılmasına yol açmıştır. Kısaca, finansal yeniliklerin bankaların sistematik risk kaynaklarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

5.4. Bankacılık Krizinin Sonuçları

Bankacılık krizinin en önemli sonuçlarından birisi, bankaya yönelik hücumdur. Bunu, bankaların mevduat çekişlerini karşılamak için varlıklarını zararına satışlar yoluyla elden çıkarmaları izler. Eğer sistemde ortaya çıkan bu gelişmeler, tekil riskler olarak ortaya çıkıyorsa son kredi mercii işlevi devreye girerse kriz yaygınlaşmadan sonuçlanabilir. Ya da mevduatın sigortalanmış olması, bir krizin doğmasını baştan önleyebilir. Eğer kriz yaygınlaşırsa bir bankadan ya da bazı bankalardan çekilen mevduat, güvenli olduğu kabul edilen diğer bankalara yönelir. Genelde sisteme olan güven sarsılmış ise bu kez fonlar çekilerek önce kaliteye, daha

sonra ise nakde yönelir. Tüm bu gelişmelerin ardından birçok mevduat sahibinin büyük zararlarla karşılaştığı ve birçok bankanın iflas ettiği görülmektedir (Karacan, 1996).

5.4.1. Bankaya Hücum

Mevduat sigortasının olmadığı ya da yetersiz olduğu bankacılık sistemlerinde mevduat sahipleri, mali durumunun kötüleştiğine inandıkları bankadan mevduatlarını çekme talebinde bulunurlar. Önce gelene önce hizmet verilmesinden dolayı mevduat sahipleri geride kalmamak için aynı anda bankaya başvururlar. Bu şekilde görülen bankaya hücumun bir ya da birden çok bankaya yönelik olması mümkündür.

5.4.2. Zararına Satışlar

Mevduat sahiplerinin mevduatlarını çekme taleplerini karşılamak için bankanın varlıklarını satması ve / veya borç bulması gereklidir. Önemli mevduat çekilme talepleriyle karşılaşan bankaların kısa zamanda fon bulması güç olduğundan genelde varlık satışı tek çıkar yoldur. Ancak burada, bankanın önemli bir hücumla karşılaştığında hemen hemen hiçbir ciddi araştırma yapmadan varlıklarını zararına ve çabuk bir biçimde satmak zorunda kalabileceği unutulmamalıdır. Varlıkların denge piyasa fiyatı ile zararına satış fiyatı arasındaki farktan kaynaklanan kayıp, bankanın özvarlığından küçükse bankanın ödeyebilirliği devam edecektir. Ancak bu durumun, bankanın mevduat hacmini düşüreceği ve müşterileriyle olan kredi ve mevduat ilişkisini zayıflatacağı şüphesizdir.

5.4.3. Diğer Bankalara Mevduat Kaçışı

Mevduat sahipleri, kendi bankalarının dışındaki diğer bankalara karşı güvenlerini yitirmediklerinde çektikleri mevduatı nakit ya da çek ile güven duydukları ulusal ya da yurtdışındaki başka bankalara aktarırlar.

Mevduatın bu şekilde transferine başlıca iki faktörün neden olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi, mevduat sigortasının olmaması ya da sigorta için düşük bir sınırın bulunması durumunda mevduatın güvenli bankalara aktarımı görülür. Genellikle bu transfer, küçük bankalardan büyüklere, özel bankalardan kamuya doğru olur. Söz konusu aktarım, toplam bankacılık sektörü mevduatını değiştirmez; sadece hücum ile karşılaşan banka likidite sorunu yaşar. Ancak mevduat sigortasında sınır olmadığında ve sigorta kurumuna güven duyulduğunda bir bankaya yönelik

hücumun sonrasında mevduatın başka bankalara kayması için sebep yoktur. İkincisi ise, halk bankacılık sistemi ve siyasal ortama karşı güvenini yitirdiğinde ve kambiyo rejimine sınırlama olmadığında veya yetersiz olduğunda yurtdışındaki bir bankaya mevduat aktarımı söz konusu olabilir. Bu transfer ise hem ulusal bankacılık sektöründe mevduat azalmasının sonucu olarak bir çok sorunlara yol açar, hem de kambiyo krizine sebep olabilir.

5.4.4. Kaliteye Yöneliş

Mevduat sahipleri, bir bankaya hücum ederek mevduatlarını çektiklerinde ve bankacılık sistemindeki tüm bankalara karşı güvenlerini yitirdiklerinde görülebilecek bir sonuç, bu kişilerin devlet tahvili ya da hazine bonosu gibi daha güvenli olduğu kabul edilen menkul kıymetleri satın almasıdır.

Kaliteye yönelik olarak adlandırılabilen güvenli menkul kıymetlere olan talebin artışı, söz konusu menkul kıymetlerin fiyatlarının artmasına (faiz getirisinin azalmasına), banka ve riskli kabul edilen diğer menkul kıymetlerin fiyatlarının ise azalmasına (faiz getirisinin artmasına) neden olur. Bu durum ise, banka mevduatı ve risksiz kamu menkul kıymetlerinin faizleri arasındaki farkı genişletir. Bankalar bu sebeple kredi açmakta daha kuşkucu olarak ek rezervlerini arttırırlar. Bu da toplam mevduat / rezerv oranının azalmasına ve zararına satışlarla kredi ve mevduatta daralmaya yol açar (Benston ve diğ., 1986).

Kaliteye yönelik aynı zamanda bankalarda da görülebilmektedir. Bankaların kaliteye yönelişi; yüksek riskli ve net varlığı düşük borçlulara açılan kredilerin azalması, riski düşük müşterilere açılan kredilerin artması ya da banka varlıkları içinde kredi portföyünün payının görece olarak azalarak güvenli menkul kıymetlerin payının yükselmesi şeklinde ortaya çıkar (Karacan, 1996).

5.4.5. Nakde Yöneliş

Mevduat sahipleri ve menkul kıymet satanlar, bankacılık sistemindeki tüm bankalara karşı güvenlerini yitirdiklerinde görülebilecek bir sonuç, çekilen mevduatın ulusal para ya da döviz olarak elde tutulmasıdır.

Ulusal para şeklinde nakde yönelik, tüm bankacılık sisteminde rezervlerin azalmasına neden olur. Rezervlerdeki azalış ise yasal ve ihtiyari rezervleri karşılamak için banka varlıklarının satışına yol açar. Mevduat kayıplarını karşılayabilmek için bankalar, ek

rezervlerini arttırmak zorunda kalır, yani mevduat / rezerv oranını düşürerek ve mevduat ve kredilerinde daraltmaya yoğunlaşarak uyum sağlamaya çalışır (Karacan, 1996). Banka varlıklarının satışı, söz konusu varlıkların değerini daha da düşürerek bankanın likidite ve ödeyebilirlik sorunları şeklini alır. Bu durum ise daha önce güvenli olduğu kabul edilen bankalara yönelik bir hücumun başlamasına sebep olur ve yukarıda sayılan sorunların boyutu gitgide artar.

Döviz şeklinde nakde yöneliş ise ulusal paraya olan güvenin yitirildiği ve enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde sıkça görülmektedir. Bu durum, ulusal paraya yönelişin yarattığı problemlere ek olarak ulusal paranın değer kaybetmesi sorununu gündeme getirir.

5.4.6. Mevduat Sahiplerinin Zarar Etmesi

Mevduat sigortasının olmadığı durumlarda, düşük sermaye oranına sahip olan bankaların karşılaştıkları bir kriz, sermayeden daha fazla zarara yol açtığından mevduat sahiplerinin zarar etmesi söz konusu olmaktadır. Bu nedenle, bankalarına karşı güvenlerini yitiren mevduat sahiplerinin zarar etme korkusuyla hemen bankaya hücumu yöneldiği görülmektedir. Mevduatın hem en yaygın biçimde tutulan özel bir finansal varlık olması, hem de hanehalklarının servetinin en likit kesimi olması nedeniyle mevduat sahiplerinin kayıplarının toplam ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi, hisse senedi ve tahvil gibi diğer riskli varlıkların doğurduğu zarardan daha büyüktür (Karacan, 1996).

5.4.7. İflas

Düşük sermaye oranıyla çalışan bankaların bölüm 5.4.1 ile 5.4.5 arasında açıklanan kriz sonuçlarının herhangi birisi ile ciddi şekilde karşı karşıya kalmaları ve bankacılık krizinin çok kolay ve hızlı bir şekilde yayılması, birçok bankayı iflasa sürükleyebilmektedir (4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 7., Türk Ticaret Kanunu'nun 18. ve 20., İcra ve İflas Kanunu'nun 43. maddelerinin birlikte incelenmesiyle Türkiye'de anonim ortaklık şeklinde kurulması gerekli olan bankaların tacir sayılmaları itibari ile iflasa tabi olduğu sonucuna varılmaktadır).

İflas eden bankalara uygulanan yöntemler; ilgili ülkenin yasal düzenlemelerine, bankacılık sisteminin yapısına, mevduatlar sigorta kurumunun varlığına ve bankanın

zararının büyüklüğüne bağlı olmakta birlikte başlıca dört çeşit yöntemin var olduğunu söylemek mümkündür (Dewatripont ve Tirole, 1994):

1. Tasfiye: İflas eden bankanın kapatılarak ilgili ülkenin yasalarının öngördüğü bir yönetime devredilmesine tasfiye denir (Karacan, 1996). Tasfiye edilen bankanın sigorta kapsamında olan mevduatı hemen ödenir, sigorta kapsamında olmayan borçları ise dondurularak bankanın aktifleri tasfiye edildikten sonra ödenmeye başlanır.

2. Birleşme: Mali bünyesi sağlam olan bir bankanın ödeme güçlüğüne düşen bir bankayı tüm aktif ve pasifleri ile devralmasına birleşme denir (Karacan, 1996). Birleşme; zor duruma düşen bankanın, kamu yönetiminin idari bir kararıyla başka bir bankaya devredilmesi ya da başka bir banka ile birleştirilmesi, veya yapılan bir müzayedede en yüksek fiyatı veren bankaya devredilmesi, veya sembolik bir fiyatla satılarak tüzel kişiliğinin devam ettirilmesi şeklinde olabilir.

3. Hükümet kredileri veya transferleri: Denetim otoritesi veya merkez bankasının zor duruma düşen bankayı yaşatmak için finansal yardım sağlaması ve bankanın açtığı bazı batık kredilerin bir kısmını garanti etmesi veya satın almasına hükümet kredileri veya transferleri yöntemi denir (Karacan, 1996). Hükümet kredileri veya transferlerinin ardından genellikle bankanın yönetimi değiştirilmektedir.

4. Devlet mülkiyeti: Hükümetin sermaye enjekte ederek bankanın tüm kontrolünü eline almasına devlet mülkiyeti yöntemi denir (Karacan, 1996). Bu yöntemde genellikle mevduat tutarını aşmamak ve sermayenin asgari %51'ine sahip olma kaydıyla zararların devralınması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Böylece bankanın kaybettiği sermayenin yatırılması ve kayıtlı sermaye arttırımına gidilmeden bankanın fon gereksiniminin sağlanması ve mülkiyetin devralınması mümkün olabilmektedir.

5.5. Bankacılık Krizini Engellemek İçin Kullanılabilecek Araçlar

Bankacılık krizini engellemek için kullanılabilecek araçların; bankaların etkin denetimi ve düzenlenmesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile bankacılık sektöründe güvenin sağlanması, sermaye yeterliliğinin sağlanması, piyasa değeriyle muhasebeleştirme yönteminin kullanılması ve erken uyarı sistemlerinin oluşturulması şeklinde beş grupta incelenmesi mümkündür.

Bankaların etkin denetimi ve düzenlenmesi, bankaların aşırı risk almasını engelleyerek güvenli koşulların yaratıldığı bir ortamda faaliyette bulunmalarını temin eder. Bankacılıkta etkin gözetim ve denetim, her ülkenin mali sistemdeki istikrarının sağlanmasında kritik rol oynar.

Sermaye, hem sermaye sahipleri, banka yöneticileri ve mevduat sahipleri açısından, hem de finansal sistemin sağlıklı işleyişini denetleme durumunda olan kamu yöneticileri açısından merkezi bir role sahiptir. Sermaye esas itibari ile tampon fonksiyonuna sahiptir. Tampon nasıl darbelerin etkisini azaltıyorsa, sermaye de beklenmedik kayıpların yol açtığı zararların mevduat sahipleri ve diğer alacaklılara zarar vermeden atlatılmasını sağlar. Kısaca, bir risk ticareti yapan bankanın sermaye tamponunun yeterli olması gerekmektedir (Çetinada, 2000).

Piyasa değeri muhasebesi, bankacılık risklerinin minimize edilmesini, bankaların ve düzenleyici otoritelerin yeterince bilgilendirilmiş eylemler yapmalarını sağlar.

Erken uyarı sistemlerinin ise, bankacılık krizlerinin oluşumunun öngörülmesini ve gerekli eylemlerin hemen yapılmasını sağlayarak krizin büyümesini ve yayılmasını engelleyici fonksiyonu vardır.

5.5.1. Bankaların Etkin Denetimi ve Düzenlenmesi

Bankaların denetim ve düzenlenmesinin neden ve nasıl etkin olabileceğine değinmeden önce denetim ve düzenleme kavramlarının açıklanmasında yarar vardır. Düzenleme; açık bir biçimde kuralların ve bu kuralların politikasının belirlenmesi ve formüle edilmesidir. Denetim ise, güvenli bir çalışma ortamı yaratmak için firmaların faaliyette bulunacakları genel çerçevenin çizilmesidir (Quinn, 1993).

Denetim ve düzenlemenin birinci amacı, tekil finansal kurumların iflasının geniş anlamda finansal sisteme ve buradan da reel ekonomiye sistematik risk doğurmamasıdır. Düzenleme yapmanın bir diğer nedeni ise mevduat sigortasının varlığıdır. Mevduat sigortası kurumları ve vergi mükellefleri bankanın iflas maliyetini üstlendiklerinden düzenleme ile bu iflasların engellenmesine çalışılır. Ayrıca, sigorta kapsamı dışındaki mevduat sahiplerinin de banka denetimi ile korunması söz konusudur. Denetimin diğer nedeni ise belirli yasaları uygulamak için bir araç olmasıdır (Karacan, 1996).

Bankaların denetim ve düzenlenmesinde etkinliğin artırılması için ilk yapılması gereken, piyasa gelişimi hakkında anında özel kesim tarafından üretilen bilginin toplanıp değerlendirilmesidir. Bankalarla ilgili özel kesim tarafından bilgi üretilmesini teşvik etmek üzere ortaya konan fikirlerden biri, bankanın tüm yükümlülükleri arasında son sırada yer alacak, fiyatı aracılığıyla bankanın durumu hakkında bilgi verebilecek bir borçlanma aracının çıkarılmasıdır. Bu borçlanma aracını ellerinde tutanlar bankanın iflası halinde parasını en son alabilecek bankaya yakın kişiler olacak ; bankadan iyi ve şeffaf bilgi talep edebilecektir. Ancak bu öneri, fonlama için düzenli aralıklarla, özellikle faizlerin yüksek olduğu dönemlerde piyasaya çıkmak zorunda kalacak bankacılar arasında pek destek bulmamıştır (Aydın ve diğ., 2000).

Denetimle ilgili yapının etkin bir hale getirilmesi içinse, denetimde çalışanlar ile bu kişiler tarafından denetlenen banka yöneticilerinin ücretleri arasındaki önemli farkın kapatılması, denetçilerin bilgi ve yeteneklerinin artırılması, düzenleyicilere verilen inisiyatifin bir kısmı azaltılarak bazı özel durumlar için anında düzeltici uygulamalara olanak tanınması, düzenleyicilerin sorumluluklarının azaltılarak kötü niyetli kişilerce açılan davalarda korunmalarını sağlayacak yeterli yasal düzenlemelerin yapılması gereklidir.

Shadow Financial Regulatory Committee, 103 numaralı Statement'ı ile düzenleyici ve denetleyici yapının genel amaçları ile bu yapının ilkelerini açıklamıştır:

I. Düzenleyici ve denetleyici yapının genel amaçları

1. Finansal kurumların ve düzenleyici kurumların faaliyet etkinliğini arttırmak
2. Kaynakların tahsisinde finansal piyasaların etkinliğini iyileştirmek
3. Finansal piyasalarda yaygın bir iyileşme olanağı sağlamak
4. Mevduat sigortasında zarar riskini daha iyi kontrol etmek
5. Para politikasını daha etkin hale getirmek

II. Denetleyici ve düzenleyici yapının ilkeleri

1. Etkin düzenleyici, denetleyici ve para-politikası performansı aldıkları kararların hesabını verebilecek sorumlu otoritelerin varlığını gerektirmektedir. Hesap verebilirlik;

- amaçlarda ve politikalarda açıklık,
- politika kararlarının ve kararların altındaki kriterlerin Őeffaflığı,
- kısa-sürelili politik kaygılar ile politikaların ayrılması,
- ayrı kurumların potansiyel olarak çatışan amaçlarının uyumlaştırılması ile geliştirilebilir.

Para politikası ve düzenleme sorumlulukları aynı denetleyici otorite altında birleştirilmelidir.

Yeni kurumlara ve yeni türönlere izin verme sorumluluğu, sigortacı veya garantör sorumluluğundan ayrılmalıdır.

2. Denetleyici otoritelerin faaliyet etkinliği, düzenleyici ve denetleyici otorite yapısının basitleştirilmesi ile arttırılabilir.

5.5.1.1. İç Denetim

İç denetim, bankaların kendi elemanları olan denetçiler ve müfettişler tarafından yapılmaktadır.

Denetçilerin; ortaklık yönetim kurulu ile işbirliği yaparak bilançonun düzenleniş şeklini saptamak, ortaklık işlemlerinden bilgi edinmek, en az altı ayda bir ortaklık defterlerini incelemek, üç aydan az olmayan aralıklar ile ortaklık kasasını kontrol etmek, en az altı ayda bir olmak üzere ortaklık defterlerini incelemek suretiyle ortaklık bünyesindeki her türlü kıymetli evrakın varlığını kontrol etmek, bütçe ve bilançoyu kontrol etmek, yönetim kurulu üyelerinin kanun ve ana sözleşme hükümlerine uygun hareket etmelerine nezaret etmek, idare işlemleriyle ilgili saptanacak noksanlık ve yolsuzlukları ihbar etmek gibi yetkileri vardır.

Müfettişler ise; banka çalışanlarını denetleyerek çalışanların kurallara uygun işlemler yapmalarını ve işlemlerin bankacılık kurallarına uygun bir şekilde gerçekleşmesini sağlar (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

5.5.1.2. Dış Denetim

Dış denetim, genellikle kamu ağırlıklı yetkili kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.

Ölkemizde bankacılık sektörünün denetim ve düzenlenmesinde çoklu bir yapı söz konusudur. Dış denetim konusunda yetkili kuruluşların; Merkez Bankası, TBMM,

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği, bağımsız denetim kuruluşları ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu şeklinde sıralanması mümkündür.

- Merkez Bankası Tarafından Gerçekleştirilen Denetim:

Merkez Bankası; devletin para ve kredi politikasını yönetmek, milli paranın hacim ve dolaşımını kontrol etmek, değerini korumak, banknot ihraç etmek, rezervleri yönetmek, devletin mali müşaviri sıfatı ile bankacılık sistemi içerisinde düzenleyici bir rol oynamak görevini yüklenmiştir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

Merkez Bankası ayrıca munzam karşılık ve disponibilite gibi yasal yükümlülükleri düzenler ve kendi kanunundaki yetkileri ile sınırlı olmak üzere denetim yapar (Karacan, 1996).

- TBMM Tarafından Gerçekleştirilen Denetim:

3346 sayılı kanuna göre TBMM'nin kamu sermayesinin yer aldığı kuruluşları denetleme yetkisi vardır. Bankacılık faaliyetlerinin tamamı açısından bakıldığında söz konusu yetki sadece İller Bankası'nı kapsamaktadır.

Kamu sermayeli bankalar, bankacılık faaliyetleri dışında 3346 sayılı kanun ile getirilen denetim kapsamında yer almakta, bu denetim kapsamı bankacılık faaliyetlerini içermemekte, bankacılık faaliyetlerinin bu anlamda denetlenmesi ise ancak bütçe kanunları çerçevesinde olmak üzere yine TBMM tarafından yapılabilmektedir (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Tarafından Gerçekleştirilen Denetim:

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu; denetim alanına giren kamu bankalarını iktisadi, mali, idari, hukuki ve teknik yönden devamlı olarak denetim ve gözetim altında tutmaktadır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

- Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Gerçekleştirilen Denetim:

Türkiye Bankalar Birliği'nin; bankacılık mesleğinin gelişmesinin temin edilmesi, bankaların birlik ve bankacılık mesleğinin gerektirdiği düzen ve disiplin içerisinde, ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarının sağlanması, bankalar arası haksız rekabetin önlenmesi amacıyla her türlü tedbirin alınması ve uygulanması, bankacılık mevzuatının ve alınan tedbirlerin uygulanışının izlenmesi ve Bakanlık tarafından alınması istenen tedbirlerin alınmasına yönelik faaliyetlerde bulunulması

şeklinde özetlenebilen fonksiyonlarını yerine getirmek üzere, sadece para cezası şeklinde bir yaptırım gücüne sahip denetleme yetkisi vardır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

- Bağımsız Denetim Kuruluşları Tarafından Gerçekleştirilen Denetim:

1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu'nun 43.maddesine göre; bankaların mali durumlarının gözetim ve denetimini sağlamak için, Başbakanlık tarafından belirlenecek bağımsız denetim kuruluşlarına denetim raporları düzenleme yükümlülüğü vardır. Bağımsız denetim kuruluşları söz konusu raporların; bankaların mali bünyesini tam ve kolayca anlaşılabilir bir şekilde ortaya koyacak, incelenen bankanın itirazlarını içerecek, mali bünyede olumsuzluk yaratabilecek hususları, sonradan ortaya çıkmış olsa bile gösterecek şekilde düzenlemekle yükümlüdür. Söz konusu kuruluşların raporları bu şekilde hazırlaması, kamu adına bankaların denetlenmesine yardımcı olmaktadır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996).

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Tarafından Yapılan Denetim:

Özellikle Asya krizinden sonra, mali sistemin denetlenmesi için geliştirilen standartların uygulanması konusunda çeşitli ülkelerde reformlar yapılmıştır. Söz konusu reformların hepsinde var olan husus, mali sistemin denetlenmesi için tek bir otoritenin kurulmuş olmasıdır. Bu reformların sonucunda Türkiye'de ortaya çıkan kurum olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), şu anda bankacılık sektöründen sorumludur; ancak gelecekte tüm mali sistemden sorumlu hale gelmesi beklenmektedir.

BDDK'nın karar organı olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (kısaca Bankacılık Üst Kurulu), kendi öz denetim kurallarını belirlemiştir. Bu durum, ekonomide kuralların oluşturulmasına ve ekonomik kurumların kurallarına göre işlemesine önderlik edebilecektir.

BDDK'nın yapacağı düzenlemelerle halkı mali konularda aydınlatması ve bilinçlendirmesi, tüketicileri koruyucu önlemler alması, bankacılık sektörü için uluslararası standartlara uygun düzenlemeleri oluşturması ile hem tüketicilere, hem de bankacılık ve genel olarak ekonomiye çok önemli faydalar sağlayacağı şüphesizdir (Akyazı, 2000).

BDDK'nın özellikle son zamanlarda artan önemi dolayısıyla bu konu ayrı bir bölümde (bölüm 5.5.2'de) detaylı olarak incelenecektir.

5.5.1.3. Etkin Denetim ve Düzenleme İçin Gereken Temel Prensipler

Basle Bankacılık Gözetim Komitesi (1999b), etkin denetim ve düzenleme için gereken temel prensipleri 25 maddede toplamıştır. Bu prensiplere göre özet olarak; bankacılık gözetim ve denetim otoritesinin amaçları ve yetkilerinin tanımlanması, bağımsızlığının ve yeterli kaynağa sahip olmasının ve faaliyetlerine ilişkin yasal çerçevenin sağlanması, otoritenin, kurulmasına izin verdiği bankaların faaliyet alanlarını tanımlaması, otoriteye banka kurmak için yapılan her başvuruyu kabul etmeme imkanının tanınması, otoritenin; bankaların büyük hissedarlarına ait payların el değiştirmesine ilişkin talepleri incelemesi ve gerektiğinde reddedebilmesi, bankaların taşıdıkları riskleri karşılayacak şekilde asgari sermaye yükümlülüğünü tanımlaması, bankaların kredi ve yatırım portföylerine ilişkin uygulamaları bağımsız olarak değerlendirebilmesi, bankaların aktif kalitesi ve kredi karşılıklarına ilişkin politikalarını yeterli bulması, bankaların yeterli bilgi iletişim ağına sahip olduğu konusunda tatmin olması, bankaların birbirleriyle bağlantılı kuruluşlara verdikleri kredileri gözlemlemesi, bankaların ülke ve transfer riskini saptamak için yeterli politikalara sahip olduğundan emin olması, bankaların piyasa risklerini etkin olarak ölçecek sistemlere sahip olduğundan emin olması, bankaların risk yönetim sistemi olduğuna ikna olması, bankaların faaliyetlerinin yapısına uygun ve yeterli iç kontrollerinin olduğundan emin olması, bankaların müşteri tanı prensibinin uygulanmasına yönelik politikalarının olduğundan emin olması, hem yerinde, hem de uzaktan denetim yapması, bankaların faaliyetlerini tam olarak anlaması, bankalara ait denetim raporları ve istatistikleri toplayıp analiz edecek araçlara sahip olması, gözetim bilgilerinin doğruluğunu bağımsız olarak değerlendirebilecek araçlara sahip olması, bankaları konsolide bazda denetleme yetkisinin bulunması, bankaların karlılık ve finansman durumları hakkında doğru bilgiyi sağlayacak kayıtlarının olduğundan ve bu bilgileri doğru yayımladığından emin olması, bankaların sermaye yeterliliğini yerine getirememesi, yasalara uymaması veya mevduat sahiplerinin menfaatlerine yönelik tehdit oluşturmaları halinde düzenleyici tedbir alma yetkisine sahip olması, sınır ötesi faaliyetlerde bulunan bankaların işlemlerinin temel prensiplere uygunluğunu sağlaması, tüm gözetim ve denetim otoriteleri ile temasta bulunması, yabancı bankaların ülke içindeki faaliyetleri için yerel bankalara uygulanan aynı yüksek standartları araması gerekmektedir. (Basle Komite, 1999b).

Bir önceki sayfada özetlenen temel prensipleri oluştururken Komite'nin esas aldığı görüş, iyi banka yönetiminin teşvik edilmesi ve mali piyasalarda şeffaflığın ve denetimin artırılması sonucu piyasa disiplini, mali sistemde istikrarı ve güveni temin ederek ödünç alan ve verenlerin maruz kalacakları riskleri en aza indirmektir (Gürlel, 1999).

Mali piyasalarda şeffaflığın artırılması için öncelikle bankacılık sektöründe şeffaflığın artırılması gereklidir. Şeffaflık, karar alıcılara bankanın mali durumu ve performansı hakkında zamanında ve güvenilir bilginin açıklanması olarak tanımlanmaktadır. Bankaların şeffaflığına katkıda bulunacak bilginin; anlaşılabilir, uygun, zamanında, güvenilir, karşılaştırılabilir ve maddesel olması gerekmektedir. Banka gözetim otoriteleri banka şeffaflığını; riskini etkin bir şekilde yöneten bankaları ödüllendiren, risk yönetimi yetersiz ve ihtiyatsız olan bankaları ise cezalandıran bir piyasa disiplini mekanizmasına dayandırmaktadır. Piyasa disiplini, karar alıcıların banka faaliyetleri ile bu faaliyetlerin riskleri konusunda şeffaf bilgi temin etmesi suretiyle sağlanabilir. Şeffaflık, mali istikrarın sağlanmasında da çok önemlidir. Piyasada krizler bilgi akışı düzensiz olduğunda daha sık oluşmaktadır. Bilgilendirme sürdüğü müddetçe piyasa mekanizması disiplini daha erken ve etkin çalışabilir. Zamanında yapılan bilgilendirme, krizlerin şiddetini azaltmaktadır; çünkü karar alıcılar düzenli yapılan bilgilendirmelerle mevcut durum hakkında bilgi sağlamaktadır. Bilgilendirme, kriz anında krize dayanıklı bankaları gösterdiğinden krizlerin sistematik etkilerini azaltmaktadır. Ayrıca gözetim otoritelerinin de etkin bir çalışma yapmak için şeffaf bilgiye ihtiyacı vardır. Basle Bankacılık Gözetim Komitesi (1999a) bankalarda şeffaflığın artırılması için bankaların karar alıcılara; mali performansları, mali durumları (sermaye, ödeme durumu, likidite), risk yönetimi stratejileri ve uygulamaları, riskleri (kredi, piyasa, likidite riski ile operasyonel, hukuki ve diğer riskler), muhasebe politikaları, temel ticaret, işletme ve kurumsal yönetim hakkında zamanında ve güvenilir bilgi sağlamasını tavsiye etmektedir (Basle Bankacılık Gözetim Komitesi, 1999a).

5.5.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Bankacılık Sektöründe Güvenin Sağlanması

Bu bölümde BDDK'nın kuruluşu için zemin oluşturan faktörlere değinildikten sonra kurumun amaç ve yetkileri ile karar organı ve hizmet birimleri açıklanacaktır. Son

olarak ise BDDK'nın beklenen etkileri incelenip BDDK'ya benzer diğer ülkelerdeki kurumlara değinilecektir.

5.5.2.1. BDDK'nın Kuruluşu İçin Zemin Oluşturan Faktörler

BDDK'nın oluşturulmasına etki eden unsurların üç grupta toplanması mümkündür (Akyazı, 2000):

1. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren hız kazanan küreselleşme olgusu, bir ülkede ortaya çıkan bir bankacılık krizinin diğer ülkelere kolaylıkla yayılmasına neden olmaktadır. Oluşan mali krizler incelendiğinde bunların genellikle bankacılık sistemlerinin zayıf olduğu ülkelerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, mali piyasa istikrarsızlığını azaltmak üzere bankacılık sisteminde etkin bir denetim sisteminin sağlanması amacıyla uluslararası standartların oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Basle Bankacılık Gözetim Komitesi, ulusal ve uluslararası birçok kurumla işbirliği yaparak bankacılık sisteminin etkin çalışmasını sağlamak için temel prensipler belirlemiş ve bankacılık sisteminin denetleme ve düzenleme yetkisinin bir üst kurula bırakılması gerektiğini savunmuştur.
2. Ülkemizde 20 yılı aşkın bir süredir yaşanan enflasyon sorununun ortadan kaldırılması için Ocak 2000'den bu yana enflasyonla mücadele programı uygulanmaktadır. Söz konusu programda izlenecek stratejiler, IMF'ye verilen Niyet Mektubu'nda belirlenmiştir. Bu mektubun yapısal reformlarla ilgili bölümünde yapılması öngörülen en önemli düzenleme, bankacılık sisteminin güçlendirilmesi ve bankacılık düzenlemeleridir. Niyet Mektubu'nun 52-61. maddelerinde BDDK'nın Ağustos 2000'e kadar faaliyete geçmesi performans kriteri olarak öngörülmüştür.
3. 1980'den sonra devletin bankacılık sektöründeki kontrolünün azalmasıyla 1980'lerde bankerlerin battığı, 1994 yılında bankaların iflas ettiği, 1999 yılı sonlarından itibaren ise bankalara el konulduğu görülmüştür. Bu olumsuz gelişmelerin neden olduğu bankacılık sektörüne olan güven azalışı, mevduatlara konan %100 devlet güvencesi ile telafi edilmeye çalışılmıştır. Ancak mevduatların tamamına devlet güvencesinin olması, bankaların moral değerlerinin azalmasına yol açtığından bu güvencenin aşamalı bir şekilde kaldırılıp sektöre karşı güvenin BDDK ile artırılmasında fayda görülmüştür. Nitekim, BDDK'nın karar organı olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun çalışmalarında prensip olarak belirlediği dürüstlük, hakkaniyet, adalet, güvenilirlik, tarafsızlık, saydamlık,

ketumiyet ve sırların saklanması şeklinde özetlenebilecek kendi öz denetim kurallarını belirleyerek işe başlaması, bu güvenin arttırılmasına yöneliktir.

5.5.2.2. BDDK'nın Amaç ve Yetkileri

Bankalar Kanunu'na göre BDDK'nın temel amaç ve yetkileri şöyledir (Pınar, 2000):

BDDK, bu kanun ve ilgili diğer mevzuatın, kanunda gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler de yapmak suretiyle uygulamasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek ve kanunla verilen diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir (Bankalar Kanunu 3.madde).

BDDK, kendisine verilen yetkiler çerçevesinde;

- İzin vermediği sürece Türkiye'de bir bankanın kurulması veya yurtdışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'de ilk şubesinin açılması mümkün değildir.
- Kurum, yapılacak denetimler sonucunda, bankacılık ilke ve teammüllerine aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte işlemleri tespit etmesi halinde, ilgili bankaya uyarı yapabilir, daha ciddi durumlarda bankayı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredebilir ya da mevcut bankalardan istekli olanlarla veya kurulacak bir başka bankayla birleştirme yoluna gidebilir.
- Kurum faaliyete geçtiğinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nu idare ve temsil edecektir.
- Kurum, mali sistemde bulunan bankaların etkin bir şekilde çalışabilmesi için her türlü kararı alabilecektir. Alınan kararlar kesindir.

5.5.2.3. BDDK'nın Karar Organı ve Hizmet Birimleri

BDDK'nın karar organı; biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'dur.

4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu'na göre, bu kurulun üyelerinin hukuk, iktisat, maliye, bankacılık ya da işletme alanlarında lisans veya yüksek lisans eğitimi alması, en az üçünün olmak üzere maliye-finance alanlarında en az 10 yıl deneyim sahibi ve

üst düzey yöneticilik yapmış veya belirtilen eğitim alanlarında en az 10 yıl öğretim üyeliği yapmış olması gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen özelliklere sahip adaylar arasından ilgili Bakan'ın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nca atama yapılır. Bakanlar Kurulu, üyelerden birini başkan, birini de ikinci başkan olarak görevlendirir. Görev süreleri 6 yıldır. Yeniden seçilebilmek mümkündür. Görev süreleri dolmadan üyelerin görevlerine son verilemez. Ancak göreve seçilmelerinde aranan şartların kaybedilmesi ve suç işlemeleri halinde kanunda belirtilen usullere göre görevlerine son verilebilmektedir.

Kurul üyeleri, özel bir kanuna dayanmadıkça resmi ve özel hiçbir görev alamazlar, dernek, vakıf, kooperatif, v.b. yerlerde yöneticilik yapamazlar, ticaretle uğraşamazlar, görevleri süresince elde ettikleri sırları açıklayamazlar, görevden ayrıldıktan sonra kanun kapsamında yer alan kuruluşlarda görev alamazlar.

BDDK'nın karar organından başka; Kurum görev ve yetkilerinin gerektirdiği sayıda daire başkanlıkları şeklinde teşkilatlandırılmış ana hizmet birimleri, Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu, danışma birimleri ve yardımcı hizmet birimleri de vardır. Kanunla Kurum'a verilen asli ve sürekli görev ve hizmetler, bankalar yeminli murakıpları ve yardımcıları ile bankacılık uzman ve uzman yardımcılarında oluşan meslek ve diğer personel eliyle yürütülür (Akyazı, 2000).

5.5.2.4. BDDK'nın Beklenen Etkileri

BDDK'nın beklenen etkilerinin tasarruf sahipleri, bankacılık sektörü ve ekonomi açısından incelenmesi, daha detaylı bir analiz imkanı sağlayacaktır.

- BDDK'nın Tasarruf Sahipleri Açısından Beklenen Etkileri:

Mevduatlara 1994 yılından beri uygulanan %100 devlet güvencesi, aşamalı olarak azaltılmaktadır. Söz konusu azalışla birlikte tasarruf sahiplerinin bankacılık sektörüne olan güvenlerinin azalmaması beklenmektedir; çünkü tasarruf sahipleri, bankaların sürekli denetim altında olduğunu bildiklerinden bankalara daha çok güvenecektir. Ancak sınırsız devlet güvencesinin azaltılmasıyla mevduatların kamu bankalarına ve diğer güçlü bankalara kayması gündeme gelebilir. Bu durum ise bankaların hem güçlü olmasını, hem de bankalar arasında özellikle mevduatlarını artırma açısından rekabetin yoğunlaşmasını sağlayacaktır. Söz konusu rekabet artışı ise, tasarruf sahiplerinin zengin çeşitli, kaliteli, güvenli ve uluslararası standartlara

uygun bankacılık hizmetlerine kavuşmasıyla sonuçlanacaktır. Ayrıca tasarruf sahiplerinin mali sistem hakkında bilgilendirilmesi ve mali suçlara karşı korunmaya başlaması ile birlikte tasarruf sahiplerinin mali sisteme katılımı ve dolayısıyla geliri artacaktır.

BDDK'nın tam anlamıyla faaliyete başlamasının tasarruf sahipleri açısından muhtemel olumsuz etkisi ise sadece güçlü birkaç bankanın sektörde faaliyet gösterebilmesi sonucu oligopolistik bir piyasa yapısının oluşmasıdır. Söz konusu yapı oluştuğu takdirde tasarruf sahiplerinin mevduatlarına uygulanacak faizin daha yüksek olup olmayacağı, bankaların alacağı karara bağlı olacaktır.

- BDDK'nın Bankacılık Sektörü Açısından Beklenen Etkileri:

BDDK ile bankaların daha çok ve sürekli olarak, birçok kurum yerine önemli ölçüde BDDK tarafından denetlenmesi gündeme gelecektir. Ayrıca banka kurmak için gereken şartlar zorlaşacak ve banka yöneticilerinin suistimal halinde alacağı cezalar artacaktır. Bu durum, bankacılık sektörünün güçlü ve güvenilir bir yapıya sahip olmasını sağlayacaktır.

BDDK, bankaların uluslararası standartlara uygun olarak faaliyet göstermesini zorunlu kılacaktır. Söz konusu zorunluluk ise banka birleşmeleri şeklinde kendini gösterebilecektir.

Son olarak, mevduatlara uygulanan devlet güvencesinin azaltılması ve kamu bankalarının zamanla özelleştirilmesi, bankacılık sektöründe rekabetin artmasını sağlayarak çeşitlendirilmiş ve kaliteli bankacılık hizmetlerinin ortaya çıkmasını hızlandıracaktır.

- BDDK'nın Ekonomi Açısından Beklenen Etkileri:

Küreselleşmenin sonucu olarak herhangi bir ülkede ortaya çıkan bir bankacılık krizi, diğer ülkeleri anında olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum, tüm ülkelerin mali piyasalarının güçlü ve güvenilir olmasının önemini ortaya koymaktadır. BDDK ile Türkiye mali piyasasının istenilen niteliklere uygun olması sağlanabilecektir.

BDDK'nın tam anlamıyla faaliyete geçmesi ile birlikte bankacılık sektöründe güvenin artmasına bağlı olarak tasarruflar daha çok ve uzun vadeli olarak bankacılık sektöründe kalacaktır. Böylece daha çok kaynağın reel ekonomiye aktarılması söz konusu olacaktır (Akyazı, 2000).

BDDK ile bankacılık sektöründe rekabetin artması kredi miktarının artmasını, vadesinin uzamasını ve faizinin düşmesini sağlayarak ekonominin canlanmasını ve güçlenmesini, vergi gelirlerinin ise artmasını gündeme getirecektir.

Son olarak; BDDK, ekonomik kurumların belli kurallara göre çalışacağını kamuoyuna önceden ilan etmesine önderlik ederek Türk ekonomisinin disipline edilmesine yardımcı olacaktır.

5.5.2.5. BDDK'ya Benzer Diğer Ülkelerdeki Kurumlar

Bu bölümde BDDK'ya benzer kurumlardan Güney Kore'deki Mali Denetim Komisyonu, Avustralya'daki Avustralya İhtiyatlı Düzenleme Otoritesi ve İngiltere'deki Mali Hizmetler Otoritesi hakkında bilgi verilecektir. Bu örneklerden başka; Kanada, Japonya, Danimarka, Singapur, İsveç ve Norveç'te de mali sistemi denetleme ve düzenleme otoriteleri mevcuttur.

- Mali Denetim Komisyonu (Güney Kore):

Güney Kore'nin sanayileşme stratejisi, çok sayıda malı üretebilen büyük şirketlerin hanehalkı tasarruflarını yatırımlara kanallize ederek ihrac piyasasına yönelmesine dayanmaktadır. Şirketlerin dışa açılması ve genişlemesi sonucu artan finansman ihtiyacının çoğu bankacılık sisteminden karşılanmıştır. Bankacılık sistemi fazla denetlenmediğinden ve sermaye yapıları zayıf olduğundan bankalar yüksek risk almışlardır. Kısaca Güney Kore'nin mali sistemi reel ekonomiyi yeterince destekleyememiş, önemli uyuşmazlıklar sergilemiştir. Yine uygulanan sanayileşme stratejisinin bir sonucu olarak ulusal paranın aşırı değerlenmesi, cari işlemlerde önemli açıkların doğmasına neden olmuştur. Güney Kore'nin Asya Krizi'nden en çok etkilenen ülke olmasında sözü edilen mali ve reel kesim uyumsuzluğu ile cari işlemler açığı başta olmak üzere tüm dış ekonomik göstergelerdeki olumsuz gelişmelerin etkisi büyüktür.

Asya Krizi'ni takiben Güney Kore'de mali sistemde yer alan kurumları denetlemek ve düzenlemek amacıyla Mali Denetim Komisyonu (Financial Supervisory Commission – FSC), 1 Nisan 1998'de başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. FSC'nin başkan, başkan yardımcısı, daimi üye ve 6 komisyon üyesinden oluşan toplam 9 üyesi vardır. Komisyon başkanı, Bakanlar Kurulu tarafından seçilip başbakan tarafından atanmaktadır. Başkan yardımcısı ve daimi üye, komisyon başkanı ile Ticaret Bakanlığı'nın önerdiği adaylar arasından Bakanlar Kurulu'nca

seçilerek başbakan tarafından atanmaktadır. 6 komisyon üyesinin 3'ü Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı'nın önerdiği adaylar arasından atanmaktadır. Geri kalan 3 üye de, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı, Kore Merkez Bankası Başkanı ve Kore Bankacılık ve Sigorta Kooperatifleri Başkanından oluşmaktadır. Başkan, başkan yardımcısı, daimi üye ve seçilerek atanan 3 üyenin görev süreleri 3 yıl olup yeniden seçilebilmeleri mümkündür (Eroğlu ve Ada, 1999).

FSC oluşturulurken ilk aşama olarak Bankacılık Denetim Ofisi, Menkul Kıymetler Denetim Kurulu, Sigortacılık Denetim Kurulu ve Bankacılık Denetim Otoritesi birer alt birim olarak Mali Denetim Komisyonu'na bağlanmıştır. İkinci aşamada ise, ayrı ayrı bağlı birimler toplulaştırılarak Mali Denetim Kurulu olarak yeniden yapılanmıştır. Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu ise, FSC'ye bağlı olarak ve sermaye piyasalarından sorumlu olacak bir şekilde başkan, daimi üye ve 3 üye olmak üzere 3 yıllığına seçilen toplam 5 üye ile kurulmuştur.

Mali Denetim Kurulu, FSC'nin yürütme organıdır ve FSC ile Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu'na bağlı olarak çalışmaktadır. Kurul; başkan, 4 başkan yardımcısı ve 9 üyeden oluşmaktadır. FSC'nin başkanı aynı zamanda Kurul'un da başkanıdır. Kurul üyeleri 3 yılda bir yenilenmektedir.

FSC faaliyete geçtikten sonra bazı banka ve sigorta şirketlerinin faaliyetlerine son verilmiş, bazılarının da rehabilitasyon programına tabi tutulması yoluna gidilmiştir. Ayrıca mali sistemde hem zorunlu, hem de isteğe bağlı birleşmeler artmıştır (Akyazı, 2000).

- Avustralya İhtiyatlı Düzenleme Otoritesi (Avustralya):

Wallis Komitesi tarafından Mali Sistem Araştırması adıyla yürütülen Wallis Araştırma ve Soruşturması'nda Avustralya'da mali sistemde ihtiyatlı düzenlemeleri yapmak üzere bağımsız tek bir otoritenin kurulmasının önerilmesi üzerine Temmuz 1998'de mali sistem için ihtiyatlı standartları belirlemek ve uygulamak, mali kurumlar tarafından üstlenilmiş olan mali vaatlerin istikrarlı, etkili ve rekabete dayalı bir mali sistem içerisinde yerine getirilmesini sağlamak üzere Avustralya İhtiyatlı Düzenleme Otoritesi (Australian Prudential Regulation Authority – APRA) kurulmuştur.

APRA, 9 kişilik kurul tarafından yönetilmektedir. Kurulda başkan, başkan yardımcısı, Merkez Bankası uzmanı veya başkanı ya da yardımcısı olan 2 üye, Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırım Komisyonu'ndan 1 üye ve diğer 4 üye bulunmaktadır. Merkez Bankası ve Komisyon'dan gelen 3 üye, APRA'nın temsilciler heyetini oluşturmaktadır. Bu üyeler, ilgili kurumlar tarafından seçilmektedir. Diğer üyeler ise Hazine tarafından 5 yıllığına atanmaktadır (Eroğlu ve Ada, 1999).

Avustralya'da mali sistemde bir reforma gidilmesinin nedenlerini; değişen tüketici ihtiyaçları, hızlı teknolojik yenilikler ve mali sistemler için geliştirilen ihtiyatlı düzenlemeler şeklinde özetlemek mümkündür (Goldworthy ve Georffery, 2000).

APRA'nın temel hedefleri; dünya çapında ihtiyatlı denetim yapmak, mali kurumlar için etkili ve verimli ihtiyatlı standartları oluşturmak, esnek, açık ve sorumlu bir tarzda faaliyette bulunmak, finansal kurumları yönetirken en iyisini yapmak ve risk tabanlı denetimi uygulamaktır.

APRA; bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik fonları, kredi birlikleri, yapı kooperatifleri ve dayanışma birliklerinin ihtiyatlı düzenlemesinden sorumlu tek kurumdur. Burada sözü edilen ihtiyatlı düzenleme ile; bu mali kurumların mudiler ve siyasilere karşı sorumluluklarını yerine getirmede mali açıdan güçlü olmalarını sağlamak için, sermaye yeterliliğini de kapsayan bazı standartların belirlenmesi ve uygulanması kastedilmektedir.

APRA'nın kurulmasını da içeren mali reform ile Avustralya mali sisteminin düzenlenmesiyle Rekabet ve Tüketicinin Korunması Komisyonu anti-rekabetçi davranışlardan, Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırımlar Komisyonu piyasadaki yanlış davranışlardan, APRA bilgi karmaşıklığının giderilmesinden, Merkez Bankası da sistematik istikrardan sorumlu hale gelmiştir (Goldworthy ve Georffery, 2000). Burada sözü edilen bilgi karmaşıklığı, yatırımcıların sahip olduğu mali araçlar hakkındaki eksik bilgilerinin yarattığı karmaşıklık anlamına gelmektedir. Bilgi eksikliği, risklerin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle APRA, mali piyasalarda yapılan sözleşmelere katılan mali kurumları gözetir ve denetler. Kurumların faaliyetlerine izin verilmesi veya faaliyetlerine son verilmesi, APRA'nın yetkisindedir (Akyazı, 2000).

- Mali Hizmetler Otoritesi (İngiltere):

Mali Hizmetler Otoritesi (Financial Services Authority – FSA), 1997 yılında, tüm mali sistemi denetleyecek ve düzenleyecek bir kurum olarak iki aşamanın gerçekleştirilmesi öngörülerek kurulmuştur. İlk aşama olarak, Haziran 1998’de bankacılık kanununda yapılan bir düzenleme ile bankaların, para piyasası kurumlarının ve takas odalarının denetlenmesi, izinsiz mevduat toplayanlara karşı dava açılabilmesi FSA’ya bırakılmıştır. İkinci aşamada ise, 2000 yılı sonuna kadar konut kooperatifleri, kredi birlikleri, yardım dernekleri, sigorta şirketleri, perakende yatırım işletmeleri, yatırım şirketleri ile menkul kıymetler ve türev işletmeleri olmak üzere İngiltere’deki tüm mali kuruluşların FSA’nın görev alanına girmesi öngörülmüştür.

FSA’nın yönetim kurulunda başkan, başkan yardımcısı, 2 idari müdür ve idari olmayan 11 müdür olmak üzere toplam 15 üye bulunmaktadır. Kurul üyeleri; mali sektör, hukuk ve muhasebe konularında uzman, kamu ve özel sektörde görev yapmış kişilerden oluşmaktadır. Ancak kurulda daha çok özel sektörden gelen kişiler vardır.

FSA’nın; mali sistemde güvenin sürdürülmesi, halkın mali sistemi daha iyi anlamasının sağlanması, mali hizmetler sektöründe tüketicilerin korunması ve mali nitelikteki suçların azaltılması şeklinde özetlenebilen dört temel hedefi mevcuttur (Financial Services Authority, 1999).

FSA, mali sistemde güvenin sürdürülmesi için Hazine ve Merkez Bankası gibi kurumlarla yakın işbirliğinde bulunmakta, mali sistemdeki firmaları ciddi bir biçimde denetlemekte, ortaya çıkabilecek çeşitli riskleri azaltmakta, firmalar için yüksek standartlı gözetim uygulamakta ve mali sektörde faaliyet gösteren firmaların iflas etme olasılıklarını azaltmaktadır.

Halkın mali sistemi daha iyi anlaması için yapılan en önemli uygulama, tüketici yardım hattının kurulması ve tüketici yardım adlı bir web sayfasının açılmasıdır. Buralarda tüketicilere mali araçlar ve hizmetler ile bunları ellerinde bulundurduklarında sahip oldukları haklar, muhtemel dolandırıcılıktan nasıl korunacakları ve mali konulardaki son gelişmeler hakkında bilgi verilmektedir.

FSA, mali hizmetler sektöründe tüketicilerin korunması amacıyla; firmaların yetersiz yönetimi, sermaye yetersizliği gibi nedenlerle iflas etmesine bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyatlı risk, dolandırıcılık, firmaların mali araçları hakkında yanlış bilgi

vermesinden kaynaklanan kötü niyet riski, tüketicilerin ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun olmayan veya anlayamadıkları bir mali araç ve hizmet sözleşmesinden kaynaklanan karmaşıklık / uygun olmama riski ve yapılan yatırımların beklenildiği gibi kazanç sağlayamamasından kaynaklanan performans riskine karşı; tüketicilere mali literatür hakkında eğitim verilmesi, mali planlar hakkında tüketicilere bilgi verilmesi ve tavsiyelerde bulunulması, firmaların izlenmesi, tek bir zarar tazmini ve şikayet memuru planının geliştirilmesi, tüketiciyi koruyucu kuralların güncelleştirilmesi ve bunların konsolide edilmesi gibi önlemleri almaktadır.

FSA'nın çalışma yapısı incelendiğinde kurumun öncelikle firma denetimi, müşterilerle doğrudan ilişkilerin kurulması, ekonomi ve mali piyasayla ilgili göstergelerin izlenmesi ve piyasa araştırması gibi çeşitli kaynaklardan yararlanarak risk tanımlaması yaptığı görülmektedir. FSA, daha sonra riskin ortaya çıkma olasılığını ve muhtemel etkilerini araştırarak risk değerlendirmesi yapıp müdahale türüne karar vermektedir. Kurum, son olarak ise, müşterilere yönelik olarak; bilgilendirme, tüketici eğitimi, şikayet hattı mekanizması, zararın tazmin edilmesi planı, kamuoyu bildirisi, mali araçların onaylanması, mali sektöre yönelik olarak; eğitim ve yeterlilik uygulaması, kural koyma, piyasanın gözetimi, sektör kapsamlı projeler, uluslararası faaliyetler, firmaya yönelik olarak ise; firmalara izin verilmesi ve kişilerin onaylanması, firmaya kovuşturma açılabilmesi, masabaşı ve yerinde denetim uygulaması gibi düzenleme araçlarını kullanarak performans değerlendirmesi yapmaktadır (Akyazı, 2000).

5.5.3. Sermaye Yeterliliğinin Sağlanması

Günümüzde bankalar; kredi, kur, likidite ve faiz oranı gibi risklerin yanı sıra bu risklerin yönetilebilir olmasını sağlayan yeni finansman teknikleri, bankanın piyasa payı kaybı, özkaynak karlılığı, sermayenin fırsat maliyeti, stratejik belirsizlikte işletme riski, teknolojik gelişmenin gerisinde kalma (verimsiz çalışma maliyeti), aşırı teknoloji yatırımına gitme (teknoloji riski), yeni hizmet ve ürünlerde yaşanan zorluklar ve operasyon riski gibi çeşitli risklerle karşı karşıyadır (Çetinada, 2000). Söz konusu riskler, bankalar için sermayenin koruyucu fonksiyonunun öneminin artmasını sağlamaktadır. Ayrıca, küreselleşmenin gündeme girmesinden sonra yaşanan krizler, sınırötesi her türlü yatırımda güçlü sermaye yapısının öncelikle aranması gereken bir şart olduğunu vurgulamıştır; çünkü sermaye, mevduat

sahiplerini koruma açısından önemli bir rol oynamaktadır. Yeterli sermaye, bankacılığın temeli olan güvenin oluşmasına ve korunmasına yardımcı olmaktadır. Güçlü bir sermaye yapısı güvenilirliği arttırmasının yanı sıra, bankaların faaliyetlerine de esneklik sağlamaktadır. Bankaların aktif karlılıkları, sanayi ve diğer hizmet sektörü kuruluşlarına göre daha düşük olduğundan daha yüksek ciro ile çalışma zorunluluğu söz konusudur. Bu da bankaların piyasa şartlarına hızla uyum sağlama gereğini beraberinde getirmektedir. Bankaların güçlü sermaye yapısına sahip olduğu ülkelerde, finans sektörünün derinliği ve ekonomik kalkınmayı destekleme kabiliyeti artmaktadır (Çetinada, 2000). Son olarak güçlü bir sermaye yapısı, bankaların rekabet üstünlüğü sağlamasına yardımcı olmaktadır; çünkü bankanın, yeni ürün / hizmet, yeni dağıtım kanalı gibi yenilikleri rakiplerinden önce ve hızla pazara sunabilmesi için kullanabileceği finansman kaynağı, sermayedir.

Berger ve diğ. (1995)'ne göre yeterli sermaye; yeterli yasal sermaye ve yeterli pazar- esaslı sermaye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve yeterli yasal sermayenin üç temel özelliğinin mevcut olması gerekmektedir (Berger ve diğ., 1995):

- Yasal sermaye, bütün diğer talep hakkı sahiplerinden sonra talep hakkına sahip olmalı ve bu şekilde mevduat sahiplerinin zararlarına karşı bir tampon işlevi görmelidir.
- Yasal sermaye, aynı ya da diğer alacaklılar ve pay sahipleri tarafından geri çekilememeli ve alacaklıların bankaya hücumu sırasında istikrarlı bir fon kaynağı sağlamalıdır.
- Yasal sermaye, aşırı portföy veya kaldıraç riski üstlenilmesi nedeniyle bankacılıkta kamunun koruyucu önlemlerini istismar etmeye yönelik bankaların ahlaki riziko teşviklerini azaltmalıdır.

5.5.3.1. Sermayenin Tanımı

Ticaret bankaları, bankacılık işlemlerini yürütebilmek için ihtiyaç duydukları fonları, özsermaye ve yabancı sermaye olmak üzere iki kaynaktan elde etmektedir. Özsermaye, bankanın sahiplerini, ortaklarını; yabancı sermaye ise bankanın borçlarını ve bankaya borç verenleri simgelemektedir. Banka pasiflerini oluşturan bu iki kaynağın bileşimi, ticaret bankalarının sermaye yapılarını göstermektedir (Durer, 1988).

Bankacılık sistemlerinin her ülkede farklı özelliklere sahip olması dolayısıyla banka sermayesi, değişik ülkelerde farklı unsurları içeren biçimlerde tanımlanmaktadır (Çelebican, 1984):

- En dar anlamda banka sermayesi, nominal sermayenin belli bir hesap dönemi sonunda fiilen ödenmiş kısmıdır.
- Bir başka deyişle banka sermayesini, ödenmiş sermaye ile yasal ve olağanüstü yedek akçelerin, yedek akçe niteliğindeki karşılıkların, yeniden değerlendirme işleminden doğan değer artışlarının toplamından dönem zararları ile geçmiş yılki zararları düşülerek elde edilen tutar olarak tanımlamak mümkündür. Bu anlamda banka sermayesi, net aktif tutarından borçların çıkartılması suretiyle hesaplanmaktadır. Özsermaye adı verilen bu tanım; şüpheli alacak karşılıkları, amortisman karşılıkları, stok değer düşüş karşılıkları gibi yedek akçe niteliği taşımayan karşılıkları içermemektedir.
- Banka sermayesi ile ilgili tanımların üçüncüsünü maddi özsermaye kavramı oluşturmaktadır. Özsermayeden maddi olmayan sabit değerlerin (hakların) ve kuruluş giderleri gibi aktifleştirilmiş uzun vadeli giderlerin çıkartılmasıyla maddi özsermaye bulunmaktadır. Aktifte yer alan haklar, gerçek değerleri her zaman kolayca saptanamadığı için, aktifleştirilmiş giderler ise bankanın tasfiyesi halinde alacaklılar yönünden bir güvence olamayacakları için özsermayeden düşürülmektedir.
- En geniş anlamıyla banka sermayesi ise, ödenmiş sermaye (kayıtlı sermaye eksi ödenmemiş sermaye), dağıtılmayan karlar, artık, zorunlu ve ihtiyari ihtiyat akçeleri ve karşılıklar toplamı olarak tanımlanabilmektedir (Sinkey, 1983). Bir başka ifade ile, banka sermayesi mevduat ve diğer yabancı kaynakları aşan net varlıklar toplamıdır.

Batı ülkelerinde ve özellikle ABD’de banka sermayesinin genel kabul gören bir tanımının yapılması amacıyla The Federal Financial Institutions Examination Council tarafından bir öneri hazırlanmıştır. Bu yeni tanıma göre; tasfiye halinde mevduat sahipleri ve diğer banka alacaklılarının hak taleplerine karşı öncelikli borçlardan ödenecek borçlar grubuna giren öncelikli borçlar ile belirli süreli hisse senetleri, sermaye kapsamına dahil edilmektedir (Sinkey, 1983).

5.5.3.2. Sermaye Yeterliliği ve Beklenmeyen Zararlara Yol Açan Risk İlişkisi

Sermaye yeterliliği konusunun temelini risk oluşturmaktadır. Bankacılığın özünde; 4. bölümde detaylı olarak açıklanan riskleri alma ve bu riskleri yönetme faaliyeti mevcuttur. Bankalar, önceden tahmin edemedikleri zararlara karşılaştıklarında sermaye sayesinde bu zararları absorbe edip faaliyetlerine devam edebilmekte ya da bankalar ödeme güçlüğü sorunuyla karşılaştığında alacaklılar sermaye sayesinde zararlarını en aza indirebilmektedir. Kısaca, sermaye yeterli miktarda olduğunda, risk yönetimi imkanı sağlamaktadır.

Yapılan araştırmalara göre sermaye / aktif oranı; risk arttığında ve hedging enstrümanlarının kullanılması olanağı bulunmadığında daha yüksek olmalıdır (Çetinada, 2000). Bankanın aldığı risk artınca sermayenin de artması gerekmektedir; ancak banka sermayesi ile risk arasındaki ilişki lineer değildir (Maisel, 1981).

5.5.3.3. Yeterli Sermayenin Ölçülmesinde Yaklaşımlar

Yeterli sermayenin ölçülmesiyle ilgili olarak bu bölümde kriz yaklaşımları ile objektif yaklaşımlar incelenecektir.

- Kriz Yaklaşımları:

Kriz yaklaşımları; oran, finansal kriz ve ABC formu yaklaşımları şeklinde üç alt başlıkta incelenebilir.

Tarihsel gelişim içinde sermaye yeterliliğine bakıldığında, bu konudaki ilk yaklaşımın bilançodaki aktif ve pasif kalemleri arasındaki ilişkileri irdeleyen finansal oran analizi olduğu görülmektedir. 20. yüzyılın başlarında sermaye yeterliliği için kullanılan özsermaye / toplam mevduat oranı, 1935'lerde yerini sermaye / toplam aktifler oranına bırakmıştır. Oranlardaki bu geçişin nedeni, bankanın karşılayabileceği risklerin kaynağının doğrudan doğruya mevduat olmaması; asıl, önemli risk kaynağının mevduat ve diğer kaynaklarla finanse edilen aktifler olmasıdır (Keskin, 1992). Sermaye / toplam aktifler oranının farklı varlık yapılarına sahip olan bankaların risk derecelerini aynı göstermesi sebebiyle daha sonra varlıkların yapısal dağılımı ve niteliklerini de dikkate alan sermaye / riskli aktifler oranı kullanılmaya başlamıştır (Riskli aktifler; toplam varlıklardan nakit değerler, devlet tahvilleri ve kamu tarafından denetim altına alınmış krediler çıkartılarak hesaplanmaktadır). Sermaye yeterliliğinin ölçülmesi için yukarıda açıklandığı şekilde

gelişme göstererek kullanılan oran yaklaşımının uygulanması oldukça kolaydır; ancak bu yaklaşımın sermaye yeterliliğinin ölçülmesinde sadece öncü bir gösterge olabileceği, daha fazla bir fonksiyonunun olmadığı şeklinde görüşler de mevcuttur (Gardener, 1981). American Bankers Association'a göre de herhangi bir banka veya bankacılık sektörü için yeterli sermayeyi gösteren oran yoktur ve gerekli sermaye miktarı; aktiflerin niteliklerine, likidite gereksinimine, banka kaynaklarındaki değişkenliğe, uygulanan muhasebe tekniklerine ve yönetim politikasına bağlı olarak farklılık göstermektedir (Keskin, 1992).

Kriz yaklaşımlarından ikincisi, Freeman'ın finansal kriz yaklaşımıdır. Freeman'a göre; sermaye yeterliliği mali kriz ortamı dikkate alınarak belirlenmelidir. Freeman'ın bu analizi, beklenmeyen gelişmelerden kaynaklanan riskleri dikkate aldığından bu risklerin karşılanması için en üst düzeyde sermaye yeterliliğinin bulunması gerektiğini belirtmektedir. Bu analizin, 1929 ekonomik krizinin tekrar yaşanacağı varsayımını içermesi dolayısıyla günümüz koşullarına uygun olmadığı kabul edilmektedir.

Kriz yaklaşımlarının sonuncusu ise ABC formudur. Bu yaklaşıma göre varlıklar kredi riski, piyasa riski ve likidite dikkate alınarak; birincil ve ikincil rezervler (nakit değerler, garantili krediler, ticari senetler, devlet tahvilleri, hazine bonoları), minimum riskli varlıklar (5-10 yıl vadeli devlet tahvilleri, sigortalı krediler, kısa vadeli ipotekli krediler), orta vadeli krediler (10 yıldan uzun vadeli devlet tahvilleri, orta vadeli federal konut kredileri), portföy kredileri ile sabit ve sınıflandırılmamış diğer aktifler (binalar, demirbaş ve diğer varlıklar, zararlar, şüpheli alacaklar, düşük standartlı varlıklar) şeklinde 5 gruba ayrılmaktadır (Keskin, 1992). Söz konusu yaklaşımda ayrıca, nakit mevcudu haricindeki varlıkların sahip oldukları riskle bağlantılı bir banka sermayesinin olması gerektiği savunulmaktadır. Her grup varlık için belirlenen sermaye gereksinimi oranı, grubu oluşturan varlık toplamı ile çarpıldıktan sonra elde edilen toplam gerekli sermaye miktarı, likidite gereksinimi de dikkate alınarak düzeltilmektedir. ABC formu yöntemi, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında bilanço yönetimi ve likidite gereksinimini de göz önüne aldığından oldukça fazla taraftar bulmaktadır.

- Objektif Yaklaşımlar:

Sermaye yeterliliğinin belirlenmesi için yararlanılan objektif yaklaşımlardan en önemlileri Short (1978)'un ve Vojta (1973)'nin sermaye yeterliliği yöntemleridir.

Short (1978)'un metoduna göre; sermaye yeterliliğinin belirlenmesi için en az sermaye miktarı, sermaye oranları, banka karları ve piyasa değerlemesi olmak üzere dört kriterden yararlanılması gerekmektedir (Short, 1978). En az sermaye, bankanın faaliyetine başlaması için ve bankanın yeterli rekabet gücüne sahip oluncaya kadar olası zararlarını karşılamak için gereken sermaye miktarıdır ve yeterli sermayenin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Sermaye oranları kriteri; sermayenin toplam mevduat, toplam aktifler, riskli aktifler, krediler, iştirakler, sabitleşmiş değerler gibi çeşitli bilanço kalemleriyle ilişkilendirilerek yeterli sermayenin belirlenmesi gerektiğini açıklamaktadır. Bankanın dağıtılmayan karlarının miktarı, para piyasasında kısa vadeli kaynak bulmasıyla yakından ilgili olduğundan bu kriter yönteme dahil edilmiştir. Son olarak, sermaye yeterliliğinin belirlenmesi için Short (1978), denetleme otoritesi ve banka yönetimi arasındaki görüş ayrılıkları nedeniyle piyasa değerlemesinden de yararlanılması gerektiğini savunmaktadır.

Vojta (1973); bankanın faaliyeti süresince oluşacak muhtemel zararların ve şüpheli alacakların karşılanması, hissedarlara ödenecek kar paylarının istikrarlı olmasının sağlanması ve banka sermayesinin büyümesinin sağlanması için kazanç ve sermaye katkı testleri aracılığıyla yeterli sermayenin belirlenmesi gerektiğini söylemektedir. Kazanç testi; cari yıl karının beklenen zararların en az iki katı olmasını öngörür. Ortalama riskli aktiflerin bir yüzdesi olarak beklenen zararların hesaplanması için geçmiş yıl zararlarının beşer yıllık hareketli ortalaması kullanılır. Sermaye katkı testi ise, banka sermayesinin beklenmedik zararları karşılama gücünü belirler. Beklenmedik zararların düzeyi; geçmiş yıl zararlarının, yöneticilerin tecrübeleri ve gelecekle ilgili beklentileri dikkate alınarak belirlenen bir düzeltme katsayısıyla çarpılmasıyla tahmin edilir (Vojta, 1973).

5.5.3.4. Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesinde Kriterler

Sermaye yeterliliğinin ölçülmesi amacıyla ortaya konan kriterlerin temelde beş grupta incelenmesi mümkündür (Short, 1978 ve Çelebican, 1984):

1. Sermayenin gayri safi milli ya da yurtiçi hasılaya oranı: Sermaye yeterliliğinin bu şekilde ölçülmesiyle bankacılık sisteminin ülke ekonomisiyle orantılı bir şekilde

büyümesi gerektiği ve sermayenin daha çok bir fon kaynağı olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu oran tek bir bankanın değil, tüm bankacılık sektörünün sermaye yeterliliğinin incelenmesinde kullanılmaktadır.

2. Yasayla ya da devlet otoritelerince zorunlu asgari sermaye miktarının belirlenmesi: Bu yöntem; mevduat, toplam yükümlülükler, toplam varlıklar gibi değişkenlere bağlı olarak artırılmasına gerek duyulmadan belirli bir sermaye ile mevduat sahiplerinin ve diğer alacaklıların haklarının korunabileceği ve herhangi bir zorunluluk ortaya çıktığında bankaların sermayelerini kendiliğinden yükseltecekleri varsayımına dayanmaktadır.

3. Sermaye ile herhangi bir bilanço kalemi arasında ilişki kurulması: Sermaye yeterliliğinin belirlenmesi için sermayenin; toplam mevduata, tasarruf mevduatına, toplam aktiflere, toplam pasiflere, riskli varlıklara, farklı derecelerde riske sahip olan değişik varlıklara, kredilere, borçlara, nakdi ve nakdi olmayan krediler toplamına, parasal ve pararsal olmayan yükümlülükler toplamına, büyük kredilere, iştiraklere, sabit değerlere, sabitleşmiş değerlere, tahsili gecikmiş alacaklara (net), yabancı para yükümlülüklerine, kendisini meydana getiren çeşitli unsurlara oranı gibi birçok ilişkiden yararlanılabilmektedir.

4. Sermayenin banka gelirleriyle birlikte ele alınması: Bu yöntem, banka gelirlerinin dağıtılmamış karlar aracılığıyla ve genel ihtiyatlara ilave suretiyle sermaye yaratmanın önemli bir kaynağını oluşturması gerçeğine dayanmaktadır. Bu yüzden, banka gelirlerinin sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde kullanılması, hem normal hem de beklenmeyen zararların karşılanmasında bankanın en önemli savunma hattını oluşturmaktadır.

5. Sermaye yeterliliği ölçüsünün mevduat sahiplerinin ve diğer menfaat gruplarının takdirine bırakılması: Bu yöntem, sermaye yeterliliğinin ölçülmesinde kullanılacak en gerçekçi ölçütün belirlenmesinin güç olduğu ve banka yöneticileri ile denetleyici otoriteler arasında görüş ayrılıkları olduğu varsayımına dayanmaktadır.

5.5.3.5. Sermaye Yeterliliğinin Tanımlanması ve Ölçülmesiyle İlgili Güçlükler

Sermaye yeterliliğinin tanımlanması konusunda karşılaşılan en önemli güçlük, bu konuda hangi kriterin kullanılacağı ve eğer sermaye ile herhangi bir bilanço kalemi arasında ilişki kurulması yöntemi seçilirse sermayenin hangi bilanço kalemiyle oranlanacağı ve bu oranın hangi düzeyde olacağıdır. Söz konusu zorluğun

aşılabilmesi, her bir yöntemin olumlu ve olumsuz yönlerinin, ülke şartları ve bankacılık sektörünün yapısıyla birlikte incelenmesine bağlıdır.

Sermaye yeterliliğinin ölçülmesindeki en önemli güçlük ise uygulanan muhasebe standardı dolayısıyla sermayenin gerçek değerinin tespit edilemeyebilmesidir. Defter değeri ile muhasebeleştirme ve düzenleyici otoriteler için muhasebeleştirme standartları, bankanın sermayesini perçinlemekte ve sermayenin gerçek değerinin tespitini olanaksız hale getirmektedir. Bu nedenle, banka sermayesinin piyasa değeriyle muhasebeleştirme yöntemi kullanılarak belirlenmesi yararlı olacaktır (Sinkey, 1989). Söz konusu yöntem, sahip olduğu önem nedeniyle ayrı bir bölümde (bölüm 5.5.4) incelenecektir.

5.5.3.6. Sermaye Yeterliliği Konusunda Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler

4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu'nun 11. maddesine göre bir banka, gerçek ya da tüzel bir kişiye doğrudan veya dolaylı olarak özkaynaklarının %25'inden fazla nakdi ve / veya gayrinakdi kredi veremez.

4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu'na göre sermaye yeterliliği oranı; "Özkaynaklar / (Nakdi ve gayri nakdi krediler + iştirakler + gayrimenkuller)" şeklinde olup bu oran, 1992 yılında yapılan değişiklikle %8 olarak belirlenmiştir.

Türkiye'de sermaye yetersizliğinden doğabilecek riskin azaltılması amacıyla yapılan bir diğer düzenleme ise, "Sermaye tabanı / (Risk ağırlıklı varlıklar + gayri nakdi krediler ve yükümlülükler)" oranının %8 şeklinde tespittir. Burada sözü edilen sermaye tabanı; ödenmiş sermaye, kanuni yedek akçeler, ihtiyari ve fevkalade yedek akçeler, muhtemel zararlar karşılığı, dönem karı ile bünyede bırakılan geçmiş yıllar net karlarından oluşan ana sermaye ile banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonunun yarısı ile iştirak ve kuruluşlar sabit kıymet yeniden değerlendirme fonunun yarısından oluşan katkı sermayenin birleşimi sonucu ortaya çıkan sermayeden, mali iştirakler (bankalar, sigorta şirketleri, finansal kiralama şirketleri ve diğer mali kuruluşlara olan iştirakler), özel maliyet bedelleri, peşin ödenmiş giderler, iştirakler ve sabit kıymetlerin rayiç değeri bilançodaki kayıtlı değerlerin altında ise aradaki fark, Türkiye'de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen sermaye benzeri krediler, kamu tüzel kişileri dışında bankanın sermayesinin %10 ve daha fazlasına sahip olan ortaklarına ve bununla dolaylı kredi kapsamına giren gerçek ya da tüzel kişilere kullandırılan krediler düşülerek hesaplanmaktadır. Risk ağırlıklı varlıklar, gayri

nakdi krediler ve yükümlölükler, ilgili cetvelde çeşitli oranlardaki risk ağırlıklarına göre gruplandırılmış banka varlık değerleri ile gayri nakdi krediler ve yükümlölüklerden oluşmaktadır (Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1995).

5.5.4. Piyasa Değeriyle Muhasebeleştirme Yönteminin Kullanılması

Bankaların sermayelerinin yeterli olup olmadığının belirlenmesi için öncelikle mevcut sermayenin doğru bir şekilde tespiti gereklidir. Ancak defter değeri (tarihsel maliyet) ile muhasebeleştirme yöntemi sermayenin gerçek değerinin tespitini olanaksız hale getirdiğinden piyasa değeri ile muhasebeleştirme metodu önerilmektedir.

Kane (1989)'e göre defter değeri ile muhasebeleştirmenin iki önemli yetersizliği vardır (Kane, 1989):

- Yenileme maliyetini kullanmak, bir kurumun en iyi portföy kararlarını düşük değerlerken en kötü kararlarını ise aşırı değerlemektedir.
- Defter değeri ile muhasebeleştirme, piyasa gelişmelerini yansıtacak şekilde yenileme maliyetlerini değiştirmeyerek bir firmanın yatırımlarının değerinde potansiyel olarak gözlemlenebilir değişimleri dikkate almamaktadır.

Johnson (1993)'a göre ise piyasa değeri muhasebesi yönteminin temelde üç çeşit yararı mevcuttur (Johnson, 1993):

- Varlıkların ve pasiflerin piyasa değerlemesi, banka özkaynaklarının daha doğru bir biçimde tahmin edilmesi ile sonuçlanır. Nihai aşamada ekonomik özsermaye, kurumun değerinin ve ödeyebilirliğinin barometresidir. Bu bakımdan kredi kalitesi açısından bir erken uyarı sistemi işlevi görür.
- Düzenleyici otoriteler, sermayesi zayıflayan bankayı kolaylıkla teşhis edebilir ve gereken önlemleri almaya başlayabilirler.
- Piyasa değeri ile değerlendirme, yalnızca muhasebe getirisini iyileştirmeye yönelik muameleleri caydırır.

5.5.5. Erken Uyarı Sistemlerinin Oluşturulması

Bankacılık sektöründeki potansiyel problemlerin belirlenmesi amacıyla düzenleyici otoritelerin başvurabilecekleri iki yöntem vardır: Yerde denetim (on-site

examinations) ve erken uyarı sistemleri. Yerinde denetim, erken uyarı sistemlerinden daha iyi bilgi vermekle beraber oldukça maliyetlidir. Bu yüzden çok sayıda az ya da tek şubeli bankacılık sistemlerine sahip olan ülkelerde yerinde denetim yönteminin uygulanması hem çok maliyetli hem de çok güç olacağından erken uyarı sistemlerinin oluşturulmasında yarar vardır. Ancak bankacılık sisteminin az sayıda çok şubeli bankalara dayanması durumunda yerinde denetim, erken uyarı sistemlerine kıyasla daha ucuz ve daha etkindir. Zaten erken uyarı sistemlerinin temel fonksiyonlarından birisi yerinde denetim yapılacak bankaları tespit etmek olduğundan az sayıda bankanın olduğu sistemlerde böyle bir ön eleme gereksinimi olmadan sürekli yerinde denetim ile sorunlu bankalar ile bu sorunların niteliğinin etkin bir şekilde belirlenmesi mümkün olabilir.

Erken uyarı sistemleri ile ilgili daima göz önünde bulundurulması gereken gerçek, söz konusu sistemlerin yerinde denetimi tümüyle ikame edemeyeceği ve banka denetiminde insan beceri ve yargılarının yerine kullanılamayacağıdır (Sinkey, 1979). Bu sistemler yalnızca yerinde denetim yapılacak bankaların programlanması amacıyla kullanılabilir.

5.5.5.1. Erken Uyarı Sistemlerinin Önemi

Etkin bir erken uyarı sistemi; banka iflaslarının önlenmesi, bankacılık otoritelerinin kaynaklarının daha etkin tahsis edilmesi, bilanço ve gelir tablosu verilerinin yararının artması, problemlili bankaların teşhisinin daha objektif yapılması, bankacılık otoritelerine denetim ve gözetim performanslarını ve erken uyarı sisteminin etkinliğini değerlendirmek için veri sağlaması, değişken mevduat sigorta primi için veri sağlaması şeklinde özetlenebilen başlıca altı önemli potansiyel yarara sahiptir (Sinkey, 1979).

Bankacılık sektörünün ekonomide kaynak dağılımını etkilemesi, ekonomik istikrarı etkileyecek biçimde enflasyonist baskıların şiddetlenmesine veya ekonomik durgunluğun artmasına neden olabilmesi, kredilendirme işlemlerinde kendi özkaynaklarından ziyade tasarruf sahiplerinin birikimlerini kullanması, bankacılık sektöründeki iflasların tüm ekonomiye yansması gibi nedenlerden ötürü (Önal ve diğ., 1996) erken uyarı sistemlerinin söz konusu sektörde kullanılarak potansiyel sorunlu bankaların tespit edilmesi oldukça önemlidir.

Erken uyarı sistemlerinin etkin olabilmesi için negatif ve pozitif hata olarak isimlendirilen sapmaların minimum düzeyde olması gereklidir. Pozitif hata, sağlıklı bankaların yanlış bir biçimde model tarafından teşhis edilmesi, negatif hata ise, bankaların daha önce problemli olarak teşhis edilmeksizin ödeyebilirliklerini yitirmesi anlamına gelmektedir (Levonian, 1990). Negatif hatalar oldukça maliyetlidir ve erken uyarı modelinin geliştirilmesini gerektirir. Pozitif hatalar ise daha az maliyetli olmakla birlikte bu hataların gerçekte sağlıklı olan bankaların gözetimine kaynak tahsisine neden olarak toplam gözetim maliyetlerini arttırdığı ve kaynak israfına yol açtığı söylenilebilir.

Son olarak, erken uyarı sistemlerinin bölümün başında sözü edilen yararlarının sağlanabilmesi için bu sistemlerin üç tür yetersizliğinin giderilmesi gerekmektedir (Levonian, 1990):

-Erken uyarı sistemleri genelde belirli bir örnek döneminde fiilen problemli olmuş bankaların özellikleri ile ilgilendiklerinden gizli riskler yerine fiili zararlar üstünde yoğunlaşmaktadır. Oysa, bir erken uyarı sistemi sadece kaybedenleri değil tüm risk alanları ve bu risklerin türlerini tespit etmelidir.

-Erken uyarı sistemleri varlık riskini, bankaların ellerinde bulundurdukları varlıklarla ölçmektedir. Oysa, değişik varlık kategorilerinin riskliliği zaman içinde değişebilir ve risklerin bir kısmı diğerini telafi edebilir.

-Erken uyarı sistemleri, tüm problemli bankaların eşit olarak maliyetli olduğunu varsayarak sorunların gelişimini tahmin ile ilgilenmektedir. Oysa, her problemli bankanın maliyeti diğerlerinden farklıdır.

5.5.5.2. Erken Uyarı Sinyali Olarak Hisse Senetlerinin Değerlerindeki Değişimlerden Yararlanılması

Bu bölümde hisse senetlerinin piyasa değerlerindeki değişmelerin bir öngörü aracı olarak kullanılma imkanlarını inceleyen Beaver'ın 1968 yılında yaptığı çalışmaya yer verilecektir. Beaver (1968); 1954-1964 dönemi için 79 iflas eden ve 79 iflas etmeyen firmayı örnek kütesine dahil etmiş ve bu firmaların hisse senetlerinin piyasa değerlerindeki değişimi şu formül yardımıyla hesaplamıştır:

$$R_{it} = (D_{it} + P_{it} - P_{it-1}) / P_{it-1} \quad (5.1)$$

Formül 5.1’de D_{it} , i senedine $t-1$ ve t zamanları arasında ödenen dividantı; P_{it} , i senedinin t zamanındaki fiyatını; P_{it-1} ise, i senedinin $t-1$ zamanındaki fiyatını göstermektedir. Yıllık getiri oranları, iflas etmiş firmalar için iflastan beş yıl öncesine kadar, iflas etmemiş firmalar içinse eşleştirilmiş oldukları iflas etmiş firmalarla aynı yıllar için türetilmiştir. Yapılan araştırmadaki yatay kesit analizine göre; herhangi bir zamanda firma, beklenenden kötü (iyi) durumda olduğunda, bir başka deyişle firmanın iflas riski artmış (azalmış) olduğunda hisse senedinin piyasa fiyatı düşmektedir (yükselmektedir). Beaver (1968)’in yaptığı getiri analizine göre ise; iflas etmiş firmaların piyasa fiyatındaki değişimin (R_{it}) ortanca değeri, diğerlerinin altında kalmakta ve iflas yılına yaklaşıldıkça aradaki fark artmaktadır. Ayrıca iflas etmemiş firmalar için söz konusu ortanca değer belli bir trend izlememekte, fakat iflas etmiş firmalarda piyasa fiyatının hızla düşmesi sonucu ortanca değer azalan bir trend izlemektedir. Beaver (1968)’in zaman serisi analizine göre ise, iflas etmiş firmalarda, incelenen beş yıl boyunca en az bir kez piyasa fiyatındaki değişim (R_{it}), -0,50’nin altına düşmüştür (Beaver, 1968).

5.5.5.3. Erken Uyarı Sinyali Olarak Tarihi Maliyet Esasına Dayalı Muhasebe Verilerinden Hesaplanan Finansal Oranlardan Yararlanılması

Aktif ve pasif kalemlerinin muhasebe kayıtlarında ve finansal tablolarda gösterilebilmesi için bunların miktarlarının belirlenmesi gerekmektedir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre, aktif ve pasiflerin maliyet esasına göre hesaba alınmaları gerekmektedir (Akdoğan ve Aydın, 1987). Finansal başarısızlığın önceden tahmin edilmesi için yapılan araştırmaların çoğunda, belki de kolay olduğundan tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe verileri kullanılmıştır (Aktaş, 1993).

Erken uyarı sinyali olarak tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe verilerinden hesaplanan finansal oranlardan yararlanılmasına ilişkin yazın taramasına göre çalışmaların başlangıcı 1930 yılına dayanmaktadır (Horrigan, 1968). Konu ile ilgili ilk çalışmayı Winokor ve Smith (1930 ve 1935) yapmış ve çalışmalarında finansal sıkıntıya düşmüş 183 adet firmaya ait 21 finansal oranı incelemişler ve finansal oranların sıkıntı tarihlerinin 10 yıl öncesinden bozulmaya başladığını, sıkıntı tarihi yaklaştıkça bozulmanın arttığını gözlemlemişlerdir (Smith ve Winokor, 1930 ve 1935).

Patrick (1932a, 1932b ve 1932c), 1920-1929 döneminde iflas etmiş ve sağlıklı firmaların 13 ayrı finansal oranını karşılaştırmış ve iki grup arasında üç yıl öncesinden başlayan önemli farklılıkların bulunduğunu saptamıştır (Patrick, 1932a, 1932b ve 1932c).

Beaver (1966), 1966 yılında yaptığı araştırmasında iflas etmiş firmaların finansal oranlarının, iflas etmemiş firmalardan farklı olduğunu ve bu farklılığın beş yıl öncesinden başladığını saptamıştır. Beaver; nakit akımı / toplam borçlar, net kar / toplam varlıklar, toplam borçlar / toplam varlıklar ve net işletme sermayesi / toplam varlıklar oranlarını sırasıyla tahminleme gücü en yüksek oranlar olarak belirlemiştir (Beaver, 1966).

Beaver (1968), 1968 yılında yaptığı çalışmasında ise 1954-1964 dönemi için 79 iflas eden ve 79 iflas etmeyen firmayı örnek kümesine dahil etmiş ve zaman serisi analizinde iflasın öngörülmesine ilişkin beş çeşit finansal orana ait kritik değerlerin var olduğunu tespit etmiştir. Söz konusu kritik değerler, Tablo 5.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 5.1. İflasın öngörümüne ilişkin Beaver (1968) tarafından saptanan finansal oran değerleri

Finansal Oran	Altına Düşülen Değer	Aşılamayan Değer
Nakit Akımı / Toplam Borç	0,02	0,08
Net Kar / Toplam Varlıklar	-0,01	0,05
Toplam Borç / Top. Varlıklar	0,65	0,45
Net İşl. Sermayesi / Top.Var.	0,10	0,30

Beaver (1968), 1968 yılında yaptığı bu çalışmasında ayrıca, hisse senetlerinin piyasa değerindeki değişimler ile finansal oranların birlikte gözönünde bulundurularak öngöründe bulunulmasını önermiştir; çünkü bazen finansal oranlar iflası pazar verilerinden önce, bazense sonra öngörebilmektedir. Ancak, pazar verileriyle oranlardan önce öngörü yapılabilen durumların sayısı daha fazladır (Beaver, 1968).

Türkiye'de finansal başarısızlığın tahmini ile ilgili çalışma, 1986 yılında Bolak (1986) tarafından yapılmıştır. Bolak (1986) araştırmasında; dönem karı / özsermaye, cari oran, likidite oranı, net çalışma sermayesi / toplam varlıklar, satışlar / alacaklar, satılan malın maliyeti / stoklar, satışlar / duran varlıklar, satışlar / toplam varlıklar,

toplam borç / toplam varlıklar oranlarını bağımsız değişken olarak seçmiştir (Bolak, 1986).

Banka iflaslarının öngörülmesiyle ilgili yapılan ilk çalışma, Meyer ve Pifer (1970) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 78 bankaya çoklu regresyon analizi uygulanarak elde edilen fonksiyonun iflası bir veya iki yıl önceden %80 doğrulukla tahmin ettiği sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca, faaliyet gelirleri / maliyetler, tüketici ve gayrimenkul kredileri / toplam varlıklar oranları ile mevduatın kararsızlığı, toplam kredilerin büyümesi, kredilerin değişim katsayısı anlamlı bulunmuştur (Meyer ve Pifer, 1970).

Banka iflaslarının öngörülmesiyle ilgili kapsamlı bir araştırma, Martin (1977) tarafından gerçekleştirilmiştir. Martin (1977), 1970-1976 yıllarında Federal Reserve sistemine bağlı 5600 sağlıklı banka ile 50 adet iflas etmiş ya da sağlıklı bankayla birleştirilmiş başarısız bankanın varlık riskini, likiditesini, sermaye yeterliliğini ve gelir yapısını gösteren 25 adet finansal oranı inceleyerek bu oranlardan net kar / toplam aktif, brüt giderler ve zarar / net faaliyet karı, ticari krediler / toplam krediler ve nominal sermaye / riskli varlıklar oranlarının oldukça etkili olduğunu saptamıştır (Martin, 1977).

Korobow ve Stuhr (1975)'un yaptığı araştırmaya göre, vergiden önceki net kar / toplam sermaye, dividant / toplam sermaye, brüt sermaye / toplam varlıklar, devlet tahvilleri / toplam varlıklar ile toplam mevduatın büyüklüğü arttıkça finansal güçlülere dayanma kabiliyeti artmakta; faaliyet giderleri / toplam gelirler, krediler / brüt sermaye, merkez bankası kaynakları / toplam sermaye, krediler / toplam varlıklar, ticari ve sınai krediler / toplam krediler, kredilerin getiri oranı ile vadeli ve vadesiz mevduata ödenen ortalama faiz oranı arttıkça finansal güçlülere dayanma kabiliyeti azalmaktadır. Kısaca, yukarıda sayılan ilk beş oranının azalması ve son yedi oranın artması, iflasın öngörülmesi için kullanılabilir (Korobow ve Stuhr, 1975).

Korobow ve Stuhr, Martin (1977) ile beraber 1977 yılında yaptığı çalışmasında ise, krediler ve kiralamarlar / toplam kaynaklar, özsermaye / risk ağırlıklı aktifler, faaliyet giderleri / faaliyet gelirleri, geri alınamamış krediler / (net kar + şüpheli kredi karşılıkları), ticari ve sınai krediler / toplam krediler oranlarını en anlamlı erken uyarı göstergeleri olarak tespit etmişlerdir. Söz konusu araştırmacılar ayrıca, banka

büyükliğünün sağlamlık üzerindeki olumlu etkisiyle ilgili göstergeleri ilk kez tespit eden kişilerdir (Korobow ve diğ., 1977).

Banka iflaslarının öngörölmesiyle ilgili en kapsamlı araştırmaları yapan kişilerden birisi Sinkey'dir. Sinkey (1975), örnek sayısının fazla olmaması nedeniyle iflas etmiş banka yerine problemli bankaları araştırma kapsamına almıştır. Ayrıca, problemli bankaların önceden belirlenmesi ile sorunların önlenmesi için tedbir alınması da mümkündür. Sinkey (1975), konuyla ilgili ilk çalışmasını 1969-1972 yılları arasında faaliyet gösteren 110 problemli banka ile bu bankalarla eşleştirdiği 110 problemsiz bankanın bilanço ve gelir tablolarını inceleyerek gerçekteşirmiştir. Yapılan incelemede, faaliyet giderleri / faaliyet karı, krediler / (sermaye + batık krediler için karşılıklar), diğer giderler / toplam faaliyet karı, kredi gelirleri / toplam gelirler değişkenleri anlamlı bulunmuştur (Sinkey, 1975).

Sinkey ve Walker'ın beraber yaptığı araştırmada, problemli bankaların düşük sermaye oranlarına sahip oldukları, varlıklarına oranla az devlet tahvili bulundurdukları, yüksek kredi / varlık oranına, düşük etkinliğe ve düşük bir sermaye getiri oranına sahip oldukları sonucuna varılmıştır (Sinkey ve Walker, 1976).

Sinkey (1977), 1977 yılında yaptığı araştırmasında, 1973 yılı sonunda problemli banka olarak ilan edilen Franklin National Bank of New York ile Amerika'nın 50 büyük bankasının 1969-1973 yılları arasındaki bilanço ve gelir tablolarını incelemiş ve Franklin ile 50 bankadan oluşan kontrol grubunun anlamlı finansal oranlarını karşılaştırmıştır. Sinkey (1977) bu araştırmada; toplam faaliyet gelirleri / toplam varlıklar, toplam faaliyet giderleri / toplam varlıklar, net faaliyet gelirleri / toplam varlıklar, net kar / toplam varlıklar, net kar / toplam sermaye ile toplam faaliyet giderleri / toplam faaliyet gelirlerini anlamlı bularak Franklin'in bu değişkenler ağıısından kontrol grubunun ortalamasından büyük sapma göstediğini tespit etmiştir. Sinkey (1977) ayrıca, net faaliyet geliri / toplam varlıklar oranını getiri ölçüsü, net kredi zararları / toplam krediler oranını ise risk ölçüsü olarak kullanıp Franklin'in düşük getiri-yüksek risk göstererek kontrol grubundan olumsuz yönde sapma gösterdiğini belirlemiştir (Sinkey, 1977).

Rose ve Scott (1978)'un 1978 yılında yaptıkları araştırmada ise, başarısız bankalarda kredi / varlıklar oranının, işletmelere açılan kredilerin, çiftçilere açılan kredilerin, teminat kredilerinin, yerleşim kredilerinin ve kredi kartlarının toplam varlıklara

oranlarının, telafi edici para balanslarının, vadeli ve tasarruf mevduatlarının toplam mevduata oranının, faaliyet giderlerinin, kredi ve mevduat faizlerinin, toplam giderler / toplam varlıklar oranının sağlıklı bankalara kıyasla daha yüksek; taşıt kredilerinin, finans kurumlarına açılan kredilerin toplam kredilere oranının, riski düşük likit varlıkların ve devlet tahvillerinin toplam varlıklara oranının, vadesiz mevduat / toplam mevduat oranının, net kar / toplam sermaye oranının, toplam sermayenin kredilere oranının, dağıtılmayan karların sermayeye oranının, ücretlerin ve sosyal ödeneklerin düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Rose ve Scott, 1978).

Türkiye’de banka iflaslarının öngörülmesiyle ilgili ilk çalışma, Canbaş ve Erol (1985) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, 24 ticari bankanın 1977-1983 yılları arasındaki finansal oranları, sermaye verimliliği ve faaliyet etkinliği açısından incelenmiştir (Canbaş ve Erol, 1985).

Türkiye’de yapılan bir başka çalışma ise Aydoğan ve Gürkan (1989)’a aittir. Bu çalışmada, 1981-1985 yılları arasında faaliyette bulunan 48 bankanın 14 çeşit finansal oranı incelenerek sorunlu bankaların oranlarının sağlıklı bankalardan farklı olup olmadığı araştırılmıştır (Aydoğan ve Gürkan, 1989).

Türkiye’de banka iflaslarının tahmini için yapılan önemli bir diğer çalışma ise Ağaoğlu (1989) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, iflas etmiş 15 banka ile başarılı 36 bankanın yedi çeşit finansal oranı değişken olarak alınarak oluşturulan fonksiyonla 0-1 bağımlı değişkenli regresyon analizi yapılmıştır (Ağaoğlu, 1989).

5.5.5.4. Erken Uyarı Sinyali Olarak Fiyat Düzeyindeki Değişikliklere Göre Düzeltilmiş Muhasebe Verilerinden Hesaplanan Finansal Oranlardan Yararlanılması

Finansal tabloların, fiyatlar genel seviyesini dikkate alarak düzeltilmesi; paranın satınalma gücünde enflasyonun neden olduğu değişmeyi yansıtan bir yaklaşımdır. Bu düzeltme işlemi, tarihi maliyetlere dayanmakta ve uygulama sonucunda tarihi maliyetler, paranın satınalma gücü ile ifade edilmektedir (Yüksel, 1985).

Bu konudaki ilk çalışma, Bazley (1972) tarafından yapılmıştır. Bazley (1972); iflas etmiş ve etmemiş şirketlerin tarihi maliyet, genel fiyat düzeyine göre düzeltilmiş maliyet ve yenileme maliyetine göre hazırlanmış muhasebe verilerinden altışar finansal oran yardımıyla iflası öngörmeye çalışmış ve her üç fiyat düzeyinin birbirine çok yakın derecede başarılı olduğunu belirlemiştir (Bazley, 1972).

Norton ve Smith (1979) çalışmalarında, 30 başarılı ve 30 başarısız firmanın fiyat düzeyindeki değişikliklere karşı düzeltilmiş muhasebe verileriyle ve tarihi maliyetlere dayanan muhasebe verileriyle finansal oranlar hesaplayıp iflası öngörmeye çalışmıştır. Bu incelemede, fiyat düzeyine karşı düzeltilmiş verilerden hesaplanan oranların tahmin gücünün (%93,3), tarihi maliyetlere dayanan oranların tahmin gücünden (%90) çok az bir farkı olduğu saptanmıştır (Norton ve Smith, 1979).

Ketz (1978) ile Mensah (1983)'in yaptığı iki ayrı araştırmada da, Norton ve Smith (1979)'in çalışmasına benzer sonuçlar bulunmuştur. Ketz (1978)'in 50 başarılı, 50 başarısız, toplam 100 firmanın 1970-1975 yılları arasındaki verilerini incelediği çalışmasında, fiyat düzeyine karşı düzeltilmiş verilerden hesaplanan oranların tahmin gücünün %91,5; tarihi maliyetlere dayanan oranların tahmin gücünün %91,4 olduğu saptanmıştır (Ketz, 1978). Mensah (1983)'in ise 30 başarılı, 30 başarısız, toplam 60 firmanın 1975-1980 yılları arasındaki verilerini incelediği çalışmasında, fiyat düzeyine karşı düzeltilmiş verilerden hesaplanan oranların tahmin gücünün %96,7; tarihi maliyetlere dayanan oranların tahmin gücünün %93,3 olduğu saptanmıştır (Mensah, 1983).

5.6. Dünyadaki Önemli Bankacılık Krizleri

Özellikle son on yılda tüm dünyada pek çok bankacılık krizi yaşanmıştır. Bankacılık krizlerinin artışında, 4. bölümde detaylı olarak açıklanan risklerin artması ile denetim ve gözetimin mali kurumlardaki yetersizliğinin önemli bir payı vardır. Söz konusu risklere ek olarak günümüzde çeşitli türev ürünlerinin kullanımından ortaya çıkan riskler de mevcuttur. Bu risklerin iyi yönetilmemesi, yine bankacılık krizine yol açabilmektedir. Ayrıca küreselleşmenin bankacılık sektörünü adeta tek bir pazar haline getirmesi, bankacılık krizlerinin yayılma hızını arttırdığından söz konusu krizlerin tekrarından kaçınmak için geçmiş hataların incelenmesinde fayda vardır. Bu nedenle bu bölümde, Banco Di Napoli, Credit Lyonnais, Barings ve Cosmo örneklerine değinilecektir.

5.6.1. Banco Di Napoli

Banco Di Napoli, geleneksel olarak İtalya'nın fakir güney kesiminde politik patronaj ve finansal yardım kanalıdır. Banka, İtalya'nın güneyindeki küçük ve orta ölçekli

işletmelere açtığı krediler nedeniyle 1994 yılında 1,1 milyar Lire ve 1995 yılının ilk yarısının sonunda 1,5 milyar Lire zarar ilan etmiştir (Karacan, 1996). Banco Di Napoli'nin bu şekilde zararlarla karşı karşıya kalması, kısa dönemde sektör tarafından destek sağlanmasını, orta vadede ise yeniden yapılandırmanın sağlanmasını içeren bir kurtarma planının hazırlanmasına sebep olmuştur.

Kurtarma planına göre; öncelikle finansal krizi önlemek için İtalya'nın en büyük 11 ticari bankasından oluşan bir konsorsiyum ile devlet kontrolünde olan ve posta tasarruf bankası olan Casa Depositi e Prestiti tarafından Banca Di Napoli'ye 18 ay vadeli kredi açılmıştır.

Orta vadede ise söz konusu plana göre; bankanın sermayesinin arttırılması ile zarar eden yurtiçi ve yurtdışı şubelerinin kapatılması ya da satılması öngörülmüştür (Karacan, 1996).

5.6.2. Credit Lyonnais

Credit Lyonnais temelde, güçlük içindeki firmalara açtığı krediler (Metro-Goldwyn-Mayer gibi) ve gayrimenkul piyasasına yatırımları dolayısıyla güç duruma düşerek 1992,1993 ve 1994 yıllarında zarar ilan etmiştir. Bunun sonucunda banka, devletten 23 milyar FF'lık bir fon sağlamış; ancak bu fon bankanın durumunu düzeltmesine yetmediğinden 1995 yılı başında 60 milyar FF'lık ek nakit gereksinimi doğmuştur (Karacan, 1996).

Credit Lyonnais'in ihtiyaç duyduğu ek nakdi karşılamak üzere Fransız Maliye Bakanlığı ile banka, Avrupa Komisyonu'nun onayına sunulmak üzere bir plan hazırlamıştır. Bu plana göre; bankanın sorunlu varlıklarının 135 milyar FF'lık kısmı, Consortium de Realisation (CDR) adlı iştirakine aktarılacak, CDR'nin bu alımı ise bankanın açacağı 20 yıl vadeli 145 milyar FF'lık bir kredi ile finanse edeceği yeni bir devlet mülkiyetindeki kuruluştan sağlanacak kredi ile finanse edilecektir.

Avrupa Birliği Rekabet Komisyonu, yukarıda açıklanan 45 milyar FF'lık yardım planını, 1998 sonuna kadar Credit Lyonnais'in Fransa dışındaki varlıklarının en az %35'inin satılması şartıyla kabul etmiştir (Karacan, 1996).

5.6.3. Barings

İhtiyatlılık ve muhafazakarlık konusunda üne sahip olan Barings'in 1995'te karşılaştığı 700 milyon GBP'luk zararın temelinde, türev ürünlerin iyi anlaşılabilmesi ve iyi kontrol edilememesi yatmaktadır.

Bankanın Leeson adlı bir elemanı türev ürünler konusunda iki hata yapmıştır. Birincisi; Leeson, başlangıçta Osaka Borsası ile Singapur Borsası'nda kote edilmiş olan Japon Nikkei-225 endeksinin fiyat farkından arbitraj karı elde etmek amacıyla endeks future sözleşmeleriyle işleme girmiş, ancak daha sonra pozisyonlarını hedge etmek yerine Japon piyasalarının geleceği üzerine kumar oynamayı tercih etmiştir. İkincisi; Leeson, Nikkei-225'in 18500-19500 arasında kalacağını düşünerek put options ve call options satmayı içeren straddles stratejisini uygulamıştır. 17 Ocak 1995'teki Kore depremi dolayısıyla Nikkei-225'in 18500'ün altına düşeceğinden endişelenen Leeson büyük miktarda Nikkei futures satın almış, ancak Tokyo gibi büyük bir borsadaki fiyatı etkileyememiştir. 23 Ocak'ta Nikkei-225, 16800'e düşünce bankadaki personele ödenecek ikramiyeler Şubat ayında belirleneceğinden Leeson ümitsizce futures almaya devam etmiş, ancak başarısız olarak bankanın batmasına neden olmuştur.

Barings'in Leeson'un işlemlerini geç fark etmesinin başlıca nedeni, bu elemanın hem işlem yapma hem de işlemlerini ifa etme (ödeme) yetkisinin bulunmasıdır.

Bankanın kurtarılması için Bank of England'ın çabaları yetersiz kalmış ve banka sembolik bir değerle ING Bank'a satılarak batmaktan kurtarılmıştır (Karacan, 1996).

5.6.4. Cosmo

Japon bankacılık sisteminin 1995 yılındaki dört alana yayılmış risk unsurları, Cosmo'ya yönelik hücumun temelini oluşturmaktadır. Birincisi, Jusen adlı şirketlerin bankalardan fonlama yaparak yarısının geri dönme olasılığı olmayan konut kredileri açmasıdır. İkincisi, büyük bankaların açtıkları problemli kredilerin Japon milli gelirinin %20'sine ulaşacak kadar büyümesidir. Üçüncüsü, sermaye bazının zayıflığı nedeniyle küçük bankaların iflasın eşiğinde olmasıdır. Dördüncüsü ise, ticari emlak fiyatlarının oldukça fazla düşmesidir.

Yukarıda sayılan temel nedenler, bir gazetenin Cosmo'nun batmak üzere olduğu haberiyle birleşince bankaya ciddi bir hücum başlamıştır. Cosmo olayı, Japon

bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması gereğini çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur (Karacan, 1996).

5.7. Türkiye’deki Banka Krizleri ve İflaslarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye’deki banka krizleri ve iflaslarının tarihsel gelişiminin 1930-1944, 1945-1959, 1960-1980, 1981-1993 ve 1994-1999 şeklinde beş döneme ayrılarak incelenmesi mümkündür.

5.7.1. 1930-1944 Dönemi

1930-1944 döneminin en çok göze çarpan özelliği, 1929 dünya ekonomik krizinin Türkiye’ye yansımaları sonucu birçok yerel (Konya, Aksaray, Kayseri, Trabzon, Karaman, Kastamonu, Diyarbakır, Kırşehir, Niğde ve Mersin’deki) banka ile bazı yabancı bankaların faaliyetlerini durdurmalarıdır. Ancak; gerek bu dönemdeki Türk finansal sektörünün gelişmişliği, gerekse dünya ekonomisi ve savaş hali, söz konusu bankaların kapanmasının önemli bir ekonomik soruna dönüşmesini engellemiştir (Karacan, 1996).

5.7.2. 1945-1959 Dönemi

1945-1959 döneminde de bir önceki dönemde olduğu gibi bazı yerel (Konya, Nevşehir, Ürgüp, Bor, Göynük ve Akseki’deki 8 banka) ve yabancı bankalar (4 banka) kapanmıştır. Bu dönemde ayrıca; Muhabank ile Tümsubank, Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası adı altında birleşmiştir (Karacan, 1996).

5.7.3. 1960-1980 Dönemi

1960-1980 döneminin en önemli özelliği, Türkiye’deki bankacılık sisteminin ilk krizinin ve planlı özel tasfiyesinin yaşanmasıdır. 1960’lı yılların başında; Esnaf Kredi Bankası, Sanayi Bankası, Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası, Doğubank, Tutum Bankası, Raybank ve Türkiye Kredi Bankası, kötü yönetilmeleri, yöneticilerinin bankacılık deneyimine sahip olmaması, muhasebe sisteminin yetersizliği, tefecilik piyasasına yönelik teminat mektupları vermeleri, pahalı mevduat toplamaları ve yeterli likiditeye sahip olmamaları gibi nedenlerden dolayı Tedrici Tasfiye Fonu çerçevesinde tasfiye edilmiştir.

1970'li yılların başında ise zaten faaliyetleri durdurulan bazı yerel bankalar (Adapazarı Emniyet Bankası, Efesbank, Maden Kredi Bankası, Şarkıkaraağaç Bankası) tasfiye edilmiştir (Karacan, 1996).

5.7.4. 1981-1993 Dönemi

1980-1993 döneminin başında, liberalleşme politikalarının bereberinde getirdiği serbest faiz uygulaması; banker iflasları ile bireysel bankaların faaliyet ve yönetim tarzlarıyla birleşerek birçok bankanın mali bünyesini zayıflatmıştır. Serbest faiz uygulaması, özellikle problemli kredileri körükleyerek kredi maliyetinin artmasına ve kredi portföyünün kalitesinin bozulmasına neden olmuştur. Nitekim; İstanbul Bankası, Hisarbank ve Odibank'ın yönetimlerine el konulduktan sonra Ziraat Bankası'na devredilmesi, İşçi Kredi Bankası'nın ve Bağbank'ın faaliyetlerinin durdurulması, İstanbul Emniyet Sandığı'nın Ziraat Bankası'na devredilmesi, Töbank'ın kamulaştırıldıktan sonra T. Halk Bankası'na devredilmesi, Anadolu Bankası'nın T. Emlak Kredi Bankası ile Türkiye Emlak Bankası adı altında birleştirilmesi birçok bankanın mali bünyesindeki bozulmaları kanıtlamaktadır.

Yukarıda açıklanan 1982 krizi esnasında yaşanan mevduat çekilişleri sırasında Merkez Bankası'nın son kredi mercii işlevini başarıyla yerine getirmesi, bankacılık sisteminde sistematik riskin oluşumunu engellemiştir.

Söz konusu krizin temel sonucu, mevduatın kamu bankalarına doğru kayması ve bu yönelişin etkisini uzunca bir süre göstermesidir (Karacan, 1996).

5.7.5. 1994-1999 Dönemi

1994-1999 döneminin en önemli özelliklerinden birisi, 1994 yılında yaşanan krizdir. Bu kriz, Türk ekonomisinin kriz ve banka paniği kavramlarına en uygun düşen krizdir. 1994 başlarında kamu borçlanma faizlerini düşürme çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan devalüasyonla mali sektörde ateşlenen kriz, sistemden önemli ölçüde mevduat çekilmesine ve çekilen mevduatın oldukça sıkı olarak tanımlanabilecek İMKB tarafından emilememesi nedeniyle döviz yönelmesine yol açmıştır (1994 başlarında kambiyo rejimi tümüyle liberalleştiğinden döviz, olası bir yatırım seçeneği haline gelmiştir). Döviz yönelik bu talep artışı, döviz rezervlerinin erimesine neden olmuştur. Söz konusu erimeye rağmen talebin düşmemesi ise TL'nin değer kaybetmesi sonucunu doğurmuştur. Merkez Bankası'nın açık piyasa

işlemleri yapmasının engellenmesi ve sadece döviz satabilmesi gibi unsurlar Merkez Bankası'nın krize zamanında ve gerekli ölçüde müdahale edememesine sebep olarak krizin tüm bankacılık sektörüne ve daha sonra tüm ekonomiye yayılmasına yol açmıştır. Ayrıca, bankacılık sektöründe kullanılan haberleşme ve bilgi-işlem teknolojisinin gelişmiş olması da krizin yayılmasını kolaylaştırmıştır. 5 Mayıs 1995 günü, mevduat sigorta tavanı sınırı kaldırılarak bankacılık sistemine olan güven sağlanmış ve ancak krizin bankacılık sektöründeki kısmı aşılabilmektedir.

1994 krizinin en belirgin sonuçları; faiz oranlarının yükselmesi, bankalar ile kredi müşterileri arasındaki güvenin zedelenmesi, yükselen faiz oranları, kesilen krediler, daralan para hacmi ve kısılan tüketim ile reel üretim ve milli gelirin gerilemesi ve işsizliğin artması, İMKB endeksinin düşmesi ve borsa işlem hacminin azalmasıdır (Karacan, 1996).

1999 yılına gelindiğinde ise bankacılık sektörü açısından yaşanan en önemli gelişmelerden birisi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen banka sayısındaki artıştır. Nitekim Fon'a 1999 yılında Bank Ekspres A.Ş., Egebank A.Ş., Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank), İnterbank A.Ş., Sümerbank A.Ş., Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank), Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş. ve Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank); 2000 yılında ise, Bank Kapital Türk A.Ş., Etibank A.Ş. ve Demirbank T.A.Ş. devredilmiştir. Söz konusu devir işlemlerinin büyük bir çoğunluğu bankacılık sektörüne olan güvenin sarsılmaması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

6. TÜRKİYE'DE ERKEN UYARI SİNYALİ OLARAK FİNANSAL ORANLARDAN YARARLANILMASINA İLİŞKİN UYGULAMA ÇALIŞMASI

Türkiye’de bankacılık sektörü, mali sistem içinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, banka bünyelerinin sağlıklı olmasının birçok kesim üstünde dolaylı ve dolaysız etkileri vardır. Bankalara tasarruflarını emanet eden tasarruf sahipleri, bankalara kredi şeklinde fon sağlayan yurtiçi ve yurtdışı kuruluşlar, banka güvencesi ve garantisi ile taahhüt altına giren / yatırım yapan kişi ve kuruluşlar, bankayla nakdi veya gayrinakdi kredi ilişkisi içinde olan kişiler kuruluşlar ve dolayısıyla bu kişi ve kurumlarla ilişki içinde olan üçüncü şahıslar, bankaların ortakları, Merkez Bankası, ilgili bakanlıklar, diğer resmi kurum ve kuruluşlar, banka bünyesinin sağlamlığı hakkında bilgi sahibi olmak isterler (Kısa, 1997). Finansal oranlardan yararlanarak oluşturulacak bir erken uyarı sistemi, gerek modelin basit olması dolayısıyla herkes tarafından kolaylıkla anlaşılıp yorumlanabilmesi, gerekse başarılı tahmin olasılığının yüksek olması nedeniyle denetime ayrılan kaynakların sorunlu bankaların detaylı analizine tahsis edilmesini sağladığından tercih edilmektedir. Özetle; yöneticiler, kuruluşun sahipleri, ortakları, yatırım sahası arayan sermayedarlar, kuruluşla ticari ilişkide bulunan diğer kişilerle firmalar, yerli-yabancı finans kurumları, devlet, kuruluş çalışanları ve halk, finansal oranlardan yararlanılarak oluşturulan bir erken uyarı sisteminden yararlanabilecektir (Akgüç, 1995).

Bu bölümde, Türkiye’de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın 1991-1999 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarındaki verilerden hesaplanan finansal oranları karşılaştırılacaktır. Söz konusu mukayese başlıca iki amaca yönelik olacaktır: Birinci amaç, Fon’a devredilen bankaların devir öncesi bir takım finansal oranlarının incelenmesiyle bankaların sorunlu bir döneme girdiklerinin tespit edilip edilemeyeceğini araştırmaktır. İkinci amaç ise, Fon’a devredilmeyen bankalar arasından seçilerek örnekleme dahil edilen ve haklarında devir söylentisi bulunan bankaların bazı finansal oranlarını inceleyerek bu oranların sorun sinyali verip vermediğini araştırmaktır.

Çalışmada kullanılacak finansal oranların tespiti için öncelikle bölüm 5.5.5.3'te detaylı olarak açıklanan yazın taramasından yararlanılacaktır. Aşağıdaki tabloda, erken uyarı modellerinde kullanılan çeşitli finansal oranların literatürde gözlemlenen kullanım sıklığı görülmektedir.

Tablo 6.1. Çeşitli finansal oranların literatürdeki kullanım sıklığı

Finansal Oran	Bir Defa	İki Defa	Üç Defa
Net Kar/Top.Varlık			X
Net Kar/Özsermaye	X		
Net Kar/Top.Sermaye		X	
VÖK/Top.Sermaye	X		
Top.Borç/Top.Varlık		X	
Net İşl.Sermayesi/Top.Varlık		X	
Devlet Tahvili/Top.Varlık		X	
Top.Kredi/Top.Varlık			X
Top.Kredi/Top.Sermaye		X	
Top.Kredi/(Sermaye+Takip.Alacak.Karş.)	X		
TCMB Kaynağı/Top.Sermaye	X		
Top.Sermaye/Top.Varlık	X		
Vadeli Mevduat/Top.Mevduat	X		
Vadesiz Mevduat/Top.Mevduat	X		
Faiz Gideri/Top.Gelir	X		
Faiz Gideri/Faiz Geliri			X
Faiz Gideri/Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Geliri	X		
Faiz Gideri/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	X		
Faiz Gideri/Top.Varlık	X		
Faiz Geliri/Top.Varlık	X		
Takip.Ala. Son. Net Faiz Geliri/Top.Varlık	X		
Top.Gider/Top.Varlık	X		
Faiz Dışı Gid./(Faiz Gel.-Faiz Gid.)	X		
Kredi Gelirleri /Top.Gelir	X		

Literatürde kullanılan yukarıdaki finansal oranlara ek olarak bu çalışmada yararlı olacağı düşünülen;

$(\text{Özkaynak} + \text{Kar}) / \text{Toplam Varlıklar}$,

$(\text{Özkaynak} + \text{Kar}) / (\text{Toplam Mevduat} + \text{Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar})$,

$(\text{Özkaynak} + \text{Kar}) / \text{Toplam Mevduat}$,

$(\text{Özkaynak} + \text{Kar}) / \text{Toplam Krediler}$,

$(\text{Özkaynak} + \text{Kar}) / (\text{Toplam Varlıklar} + \text{Gayrinakdi Krediler})$,

$\text{Takipteki Krediler} / \text{Toplam Krediler}$,

$\text{Donuk Varlıklar} / \text{Toplam Varlıklar}$,

$\text{Yabancı Para Varlıklar} / \text{Yabancı Para Pasifler}$,

$\text{Likit Varlıklar} / \text{Toplam Varlıklar}$,

$\text{Likit Varlıklar} / (\text{Toplam Mevduat} + \text{Toplam Mevduat Dışı Kaynaklar})$,

$\text{Yabancı Para Likit Varlıklar} / \text{Yabancı Para Pasifler}$,

$\text{Faiz Dışı Gelirler} / \text{Faiz Dışı Giderler}$,

$\text{Toplam Gelirler} / \text{Toplam Giderler}$,

$\text{Takipteki Alacak Karşılığı} / \text{Toplam Krediler}$ oranları da kullanılacaktır.

6.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Genel Tanıtımı

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Bank Ekspres A.Ş., Bank Kapital Türk A.Ş., Demirbank T.A.Ş., Egebank A.Ş., Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank), Etibank A.Ş., İnterbank A.Ş., Sümerbank A.Ş., Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank), Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş. ve Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank) ile bunlarla eşleştirilen Akbank T.A.Ş., Bayındırbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Koçbank A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İmar Bankası T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. hakkında genel bilgiler verilecektir.

6.1.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Bankanın Genel Tanıtımı

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Bank Ekspres A.Ş., Bank Kapital Türk A.Ş., Demirbank T.A.Ş., Egebank A.Ş., Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank), Etibank A.Ş., İnterbank A.Ş., Sümerbank A.Ş., Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank), Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank) ve Türkiye Tütünçüler Bankası Yaşarbank A.Ş. hakkında genel bilgiler verilecektir.

6.1.1.1. Bank Ekspres A.Ş.

1992 yılında kurulan Bank Ekspres A.Ş., 653 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 27 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, kısaca grup payları ve sektör payları ifadeleri kullanılarak Tablo 6.2.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.2. Bank Ekspres A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	-	0,6	2,4	0,8	0,9	1,1	0,9	-	-
Top.Krediler	-	0,7	1,5	0,9	0,9	1,2	0,8	-	-
Top.Mevduat	-	0,5	3,7	0,8	0,9	1,0	1,0	-	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	-	0,3	1,3	0,4	0,5	0,6	0,5	0,3	0,3
Top.Krediler	-	0,3	0,8	0,4	0,4	0,6	0,4	0,3	0,5
Top.Mevduat	-	0,2	2,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6

6.1.1.2. Bank Kapital Türk A.Ş.

1992 yılında kurulan Bank Kapital Türk A.Ş., 624 personele ve 30'u yurtiçinde, 1'i yurtdışında olmak üzere toplam 31 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.3.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.3. Bank Kapital Türk A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	0,4	0,5	0,3	0,0	0,2	0,4	0,6	0,7	0,7
Top.Krediler	0,6	0,6	0,5	0,0	0,1	0,4	0,4	0,6	0,6
Top.Mevduat	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,5	0,5	0,6	0,9
Sektör Payları									
Top.Aktifler	0,2	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3
Top.Krediler	0,3	0,3	0,3	0,0	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3
Top.Mevduat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4

6.1.1.3. Demirbank T.A.Ş.

1953 yılında kurulan Demirbank T.A.Ş., 2556 personele ve 120’si yurtiçinde, 5’i yurtdışında olmak üzere toplam 125 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.4.’te gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.4. Demirbank T.A.Ş.’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	1,3	2,7	2,7	1,8	2,4	3,1	4,0	4,3	4,5
Top.Krediler	1,8	2,7	2,7	1,4	1,5	2,2	2,9	2,5	3,6
Top.Mevduat	0,7	1,6	2,2	0,9	2,0	2,6	4,0	4,0	5,0
Sektör Payları									
Top.Aktifler	0,6	1,2	1,4	0,9	1,2	1,6	2,2	2,3	2,2
Top.Krediler	0,7	1,2	1,4	0,7	0,7	1,2	1,6	1,5	2,0
Top.Mevduat	0,4	0,8	1,2	0,5	1,1	1,4	2,2	2,1	2,3

6.1.1.4. Egebank A.Ş.

1928 yılında kurulan Egebank A.Ş., 3394 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 80 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.5.’te gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.5. Egebank A.Ş.’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	1,3	1,2	1,1	1,7	1,8	1,7	1,4	1,6	-
Top.Krediler	1,6	1,8	1,7	2,0	1,9	1,8	1,5	1,6	-
Top.Mevduat	1,1	0,8	0,8	1,9	2,2	2,0	1,8	2,1	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	0,6	0,6	0,6	0,8	1,0	0,9	0,8	0,9	0,6
Top.Krediler	0,7	0,8	0,9	1,0	0,9	1,0	0,8	0,9	0,6
Top.Mevduat	0,6	0,4	0,4	1,0	1,2	1,1	1,0	1,1	1,8

6.1.1.5. Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank)

1927 yılında kurulan Eskişehir Bankası T.A.Ş., 2291 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 94 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.6.’da gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.6. Eskişehir Bankası T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	3,2	3,5	3,4	3,7	4,0	3,1	2,8	2,7	-
Top.Krediler	3,9	4,5	4,5	5,1	4,8	3,0	2,7	2,7	-
Top.Mevduat	2,6	2,3	2,2	3,5	3,9	3,4	3,4	3,3	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	1,5	1,6	1,8	1,8	2,1	1,6	1,5	1,4	0,8
Top.Krediler	1,6	2,0	2,3	2,4	2,3	1,6	1,5	1,6	1,0
Top.Mevduat	1,4	1,1	1,2	1,9	2,1	1,8	1,9	1,7	1,8

6.1.1.6. Etibank A.Ş.

1935 yılında kurulan Etibank A.Ş., 1998 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 151 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.7.’de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.7. Etibank A.Ş.’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	5,0	6,0	2,1	2,0	1,0	0,3	0,2	1,6	1,9
Top.Krediler	1,7	1,3	0,7	1,0	0,5	0,1	0,0	1,4	2,4
Top.Mevduat	3,4	5,8	3,1	2,8	1,9	0,2	0,1	2,2	2,6
Sektör Payları									
Top.Aktifler	2,3	2,8	1,1	1,0	0,5	0,2	0,1	0,9	0,9
Top.Krediler	0,7	0,6	0,4	0,5	0,2	0,1	0,0	0,8	1,3
Top.Mevduat	1,8	2,8	1,7	1,5	1,1	0,1	0,1	1,2	1,2

6.1.1.7. İnterbank A.Ş.

1888 yılında kurulan İnterbank A.Ş., 1525 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 42 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren

özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.8.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.8. İnterbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	2,8	3,2	3,1	2,9	2,7	3,2	3,7	2,7	-
Top.Krediler	3,2	3,4	2,6	2,9	2,6	3,6	3,8	1,3	-
Top.Mevduat	0,5	0,5	0,7	1,7	2,6	3,1	4,2	4,7	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	1,3	1,5	1,6	1,4	1,4	1,7	2,0	1,4	1,5
Top.Krediler	1,3	1,5	1,3	1,4	1,2	1,9	2,1	0,8	0,5
Top.Mevduat	0,3	0,3	0,4	0,9	1,4	1,7	2,4	2,4	2,4

6.1.1.8. Sümerbank A.Ş.

1933 yılında kurulan Sümerbank A.Ş., 1692 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 88 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.9.'da gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.9. Sümerbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	4,8	4,7	0,2	0,4	0,8	1,8	2,2	1,6	-
Top.Krediler	7,1	0,8	0,0	0,0	0,4	1,6	1,5	1,4	-
Top.Mevduat	4,4	4,7	0,1	0,2	0,8	2,2	2,9	1,8	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	2,2	2,2	0,1	0,2	0,4	0,9	1,2	0,8	0,6
Top.Krediler	2,9	0,4	0,0	0,0	0,2	0,8	0,8	0,8	0,2
Top.Mevduat	2,3	2,3	0,0	0,1	0,4	1,2	1,6	0,9	1,0

6.1.1.9. Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank)

1913 yılında kurulan Türk Ticaret Bankası A.Ş., 4025 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 270 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.10.’da gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.10. Türk Ticaret Bankası A.Ş.’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	6,2	5,7	5,4	6,3	4,9	4,5	-	-	-
Top.Krediler	5,0	4,3	5,2	2,4	3,7	2,7	-	-	-
Top.Mevduat	7,9	8,1	7,8	7,8	6,1	5,5	-	-	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	2,8	2,6	2,8	3,1	2,6	2,3	1,3	0,9	0,8
Top.Krediler	2,1	1,9	2,7	1,2	1,8	1,5	0,8	0,7	0,4
Top.Mevduat	4,1	3,9	4,3	4,2	3,3	3,0	1,9	1,2	1,1

6.1.1.10. Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.

1924 yılında kurulan Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş., 1810 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 85 şubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.11.’de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.11. Türkiye Tütünçüler Bankası Ya arbank A. .’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	3,0	4,0	3,6	4,0	3,6	3,2	2,7	2,6	-
Top.Krediler	3,3	4,1	3,1	3,5	3,5	3,4	3,5	3,9	-
Top.Mevduat	3,7	4,3	3,5	4,5	3,9	3,8	3,3	3,1	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	1,4	1,8	1,9	2,0	1,8	1,7	1,5	1,4	0,5
Top.Krediler	1,4	1,8	1,6	1,7	1,7	1,8	1,9	2,2	0,3
Top.Mevduat	1,9	2,1	1,9	2,4	2,1	2,0	1,9	1,6	1,5

6.1.1.11. Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A. . (Yurtbank)

1993 yılında kurulan Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A. ., 590 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 28  ubeye sahiptir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.12.’de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.12. Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A. .’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	-	-	0,4	0,1	0,3	0,4	0,7	1,0	-
Top.Krediler	-	-	0,0	0,2	0,4	0,6	0,9	1,0	-
Top.Mevduat	-	-	0,6	0,1	0,3	0,5	0,9	1,3	-
Sektör Payları									
Top.Aktifler	-	-	0,2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,5	0,6
Top.Krediler	-	-	0,0	0,1	0,2	0,3	0,5	0,6	0,0
Top.Mevduat	-	-	0,4	0,0	0,2	0,3	0,5	0,7	0,8

6.1.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Bankalarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Genel Tanıtımı

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen Akbank T.A.Ş., Bayındırbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Koçbank A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İmar Bankası T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. hakkında genel bilgiler verilecektir.

6.1.2.1. Akbank T.A.Ş.

1947 yılında kurulan Akbank T.A.Ş., 8383 personele ve 568'i yurtiçinde, 6'sı yurtdışında olmak üzere toplam 574 şubeye sahiptir. Akbank'ın ana ortağı, H.Ömer Sabancı Holding A.Ş.'dir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.13.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.13. Akbank T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	13,7	12,2	10,2	12,2	11,0	9,9	10,9	12,2	12,2
Top.Krediler	10,5	9,2	9,1	7,2	6,5	6,9	9,2	10,6	11,5
Top.Mevduat	14,8	14,7	10,8	12,4	10,7	10,2	10,5	11,3	11,6
Sektör Payları									
Top.Aktifler	6,3	5,6	5,4	6,0	5,7	5,2	6,0	6,5	6,0
Top.Krediler	4,4	4,0	4,6	3,4	3,1	3,7	5,0	6,1	6,3
Top.Mevduat	7,7	7,1	5,9	6,7	5,8	5,4	6,0	5,9	5,4

6.1.2.2. Bayındırbank A.Ş.

1958 yılında kurulan Bayındırbank A.Ş., 485 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 27 şubeye sahiptir. Bayındırbank'ın ana ortakları, Bayındır Holding A.Ş., Banco Turco Romana, Kamuran Çörtük, Enver Durmaz, Abdullah Çoban, Serkan Çörtük ve Emrah Çoban'dır. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet

gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.14.'te gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.14. Bayındırbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,5
Top.Krediler	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,4
Top.Mevduat	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,4
Sektör Payları									
Top.Aktifler	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3
Top.Krediler	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2
Top.Mevduat	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2

6.1.2.3. Finans Bank A.Ş.

1987 yılında kurulan İktisat Bankası T.A.Ş., 2029 personele ve 105'i yurtiçinde, 1'i yurtdışında olmak üzere toplam 106 şubeye sahiptir. Finans Bank'ın ana ortağı, FİBA Holding A.Ş., FINA Holding A.Ş. ve diğerleridir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.15.'te gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.15. Finans Bank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	2,6	2,2	3,1	1,1	1,6	1,9	2,6	2,7	3,8
Top.Krediler	1,6	2,1	1,7	1,2	0,9	1,9	1,7	1,6	2,0
Top.Mevduat	1,9	1,8	3,2	0,4	1,3	1,4	2,0	2,1	2,4
Sektör Payları									
Top.Aktifler	1,4	1,0	1,6	0,5	0,9	1,0	1,4	1,4	1,9
Top.Krediler	0,9	0,9	0,9	0,6	0,5	1,0	0,9	0,9	1,1
Top.Mevduat	1,1	0,9	1,7	0,2	0,7	0,8	1,1	1,1	1,1

6.1.2.4. İktisat Bankası T.A.Ş.

1927 yılında kurulan İktisat Bankası T.A.Ş., 1321 personele ve 61'i yurtiçinde, 1'i yurtdışında olmak üzere toplam 62 şubeye sahiptir. İktisat Bankası'nın ana ortağı, Avrupa ve Amerika Holding A.Ş.'dir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.16.'da gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.16. İktisat Bankası T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	2,4	2,3	2,6	2,8	2,2	2,4	2,1	1,9	2,1
Top.Krediler	3,0	2,9	2,6	2,8	2,7	2,2	1,6	1,6	1,7
Top.Mevduat	1,0	0,9	0,7	1,8	2,1	1,8	1,8	1,4	1,8
Sektör Payları									
Top.Aktifler	1,1	1,1	1,3	1,4	1,2	1,3	1,1	1,0	1,1
Top.Krediler	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9
Top.Mevduat	0,5	0,4	0,4	1,0	1,1	1,0	1,0	0,8	0,8

6.1.2.5. Koçbank A.Ş.

1985 yılında kurulan Koçbank A.Ş., 2434 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 81 şubeye sahiptir. Koçbank'ın ana ortakları, Koç Holding A.Ş. ve Koç Grubu Şirketleri'dir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.17.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.17. Koçbank A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	1,0	0,7	1,3	1,8	3,0	3,2	3,3	3,1	3,4
Top.Krediler	1,3	0,9	1,8	2,1	2,4	2,5	2,7	3,0	3,2
Top.Mevduat	0,6	0,6	0,8	1,4	2,3	2,7	3,0	2,8	3,4
Sektör Payları									
Top.Aktifler	0,4	0,3	0,7	0,9	1,5	1,7	1,8	1,6	1,7
Top.Krediler	0,5	0,4	0,9	1,0	1,2	1,3	1,5	1,7	1,8
Top.Mevduat	0,3	0,3	0,5	0,8	1,3	1,4	1,7	1,5	1,6

6.1.2.6. Pamukbank T.A.Ş.

1955 yılında kurulan Pamukbank T.A.Ş., 5733 personele ve 196'sı yurtiçinde, 1'i yurtdışında olmak üzere toplam 197 şubeye sahiptir. Pamukbank'ın ana ortakları, Avor İnşaat Gıda Tekstil, Kimya San. Tic. A.Ş., Çukurova Holding A.Ş. ve Endüstri Holding A.Ş.'dir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.18'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.18. Pamukbank T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	10,1	9,7	7,8	9,3	8,0	7,3	7,4	8,1	9,1
Top.Krediler	11,9	12,8	9,5	13,1	10,5	10,3	10,2	12,3	15,7
Top.Mevduat	10,4	10,0	8,5	10,5	9,3	8,6	8,9	10,0	10,7
Sektör Payları									
Top.Aktifler	4,6	4,5	4,1	4,6	4,1	3,8	4,1	4,3	4,5
Top.Krediler	5,0	5,6	4,9	6,3	5,0	5,5	5,5	7,1	8,6
Top.Mevduat	5,4	4,8	4,7	5,7	5,0	4,6	5,1	5,3	5,0

6.1.2.7. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.

1927 yılında kurulan Türk Ekonomi Bankası A.Ş., 1405 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 46 şubeye sahiptir. Türk Ekonomi Bankası'nın ana ortakları, TEB Mali Yatırımlar A.Ş., Çolakoğlu Metalurji A.Ş. ve DENAK Depoculuk ve Nakliyecilik A.Ş.'dir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.19'da gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.19. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	1,6	1,2	1,1	1,3	1,5	2,1	1,8	1,7	1,8
Top.Krediler	1,8	1,4	1,4	1,0	1,4	2,1	1,6	1,1	1,0
Top.Mevduat	1,4	0,9	0,8	1,0	1,4	1,7	1,5	1,5	1,4
Sektör Payları									
Top.Aktifler	0,7	0,5	0,6	0,6	0,8	1,1	1,0	0,9	0,9
Top.Krediler	0,7	0,6	0,7	0,5	0,7	1,1	0,9	0,6	0,5
Top.Mevduat	0,7	0,4	0,4	0,5	0,7	0,9	0,9	0,8	0,6

6.1.2.8. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

1946 yılında kurulan Türkiye Garanti Bankası A.Ş., 5350 personele ve 231'i yurtiçinde, 3'ü yurtdışında olmak üzere toplam 234 şubeye sahiptir. Türkiye Garanti Bankası'nın ana ortakları, Doğuş Holding A.Ş., Ayhan Şahenk, Ana Yatırım A.Ş., Doğuş Yatırım ve Tic. A.Ş., Somtaş Tarım Tic. A.Ş., Garanti Holding A.Ş., Doğuş İnş. ve Tic. A.Ş. ve Tektaş Teknik Vas A.Ş.'dir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.20.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.20. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	8,6	7,9	7,1	8,5	7,5	8,5	11,1	12,0	12,7
Top.Krediler	9,0	7,4	7,6	8,3	8,6	10,0	12,3	11,3	11,9
Top.Mevduat	8,4	7,2	6,3	7,3	5,9	5,9	7,2	10,2	10,7
Sektör Payları									
Top.Aktifler	4,0	3,6	3,7	4,2	3,9	4,5	6,2	6,4	6,3
Top.Krediler	3,7	3,2	3,9	4,0	4,1	5,3	6,7	6,5	6,5
Top.Mevduat	4,4	3,5	3,5	4,0	3,2	3,2	4,1	5,4	5,0

6.1.2.9. Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.

1928 yılında kurulan Türkiye İmar Bankası T.A.Ş., 1402 personele ve hepsi yurtiçinde olmak üzere 169 şubeye sahiptir. Türkiye İmar Bankası'nın ana ortakları, Kemal Uzan, Cem Cengiz Uzan ve Hakan Uzan'dır. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.21.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.21. Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	2,3	1,4	1,2	1,4	2,1	2,9	2,1	2,0	1,6
Top.Krediler	1,8	0,9	1,6	2,4	3,4	2,8	2,2	2,1	2,3
Top.Mevduat	3,2	2,0	1,7	1,8	2,8	3,8	2,9	2,7	2,1
Sektör Payları									
Top.Aktifler	1,1	0,6	0,6	0,7	1,1	1,5	1,2	1,1	0,8
Top.Krediler	0,7	0,4	0,8	1,1	1,6	1,5	1,2	1,2	1,3
Top.Mevduat	1,7	1,0	0,9	1,0	1,5	2,0	1,7	1,4	1,0

6.1.2.10. Türkiye İş Bankası A.Ş.

1924 yılında kurulan Türkiye İş Bankası A.Ş., 15867 personele ve 847'si yurtiçinde, 4'ü yurtdışında olmak üzere toplam 851 şubeye sahiptir. Türkiye İş Bankası'nın ana ortakları, T. İş Bankası A.Ş. Mensupları Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Sandığı Vakfı, Cumhuriyet Halk Partisi ve diğer halka açık hisselerdir. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.22.'de gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.22. Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	20,4	19,8	15,3	19,3	17,6	14,5	12,6	12,0	13,4
Top.Krediler	20,3	18,8	16,2	17,3	16,6	15,3	13,4	14,0	13,6
Top.Mevduat	22,5	22,9	16,9	20,7	17,2	14,5	13,0	12,2	13,3
Sektör Payları									
Top.Aktifler	9,4	9,1	8,0	9,5	9,1	7,6	7,0	6,4	6,6
Top.Krediler	8,5	8,2	8,3	8,3	7,9	8,1	7,3	8,1	7,5
Top.Mevduat	11,6	11,1	9,3	11,2	9,3	7,7	7,4	6,4	6,2

6.1.2.11. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

1944 yılında kurulan Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., 10089 personele ve 430'u yurtiçinde, 1'i yurtdışında olmak üzere toplam 431 şubeye sahiptir. Yapı ve Kredi Bankası'nın ana ortakları, İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Sınai ve Mali Yatırım Holding A.Ş., Baytur İnşaat ve Taahhüt A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Çukurova Holding A.Ş. ve T. Genel Sigorta'dır. Bankanın 1991-1999 dönemine ait Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları, Tablo 6.23.'te gösterilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2000).

Tablo 6.23. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.’nin 1991-1999 dönemine ait Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ticaret bankaları grubu ile Türk bankacılık sektörü içindeki payları

Grup Payları	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Aktifler	14,0	13,5	12,8	14,1	13,7	11,8	11,6	12,4	13,7
Top.Krediler	12,9	13,2	15,7	20,0	18,3	14,4	13,4	14,9	16,2
Top.Mevduat	14,7	13,4	12,0	15,1	13,9	12,8	12,7	13,6	15,6
Sektör Payları									
Top.Aktifler	6,4	6,2	6,7	6,9	7,1	6,2	6,4	6,6	6,8
Top.Krediler	5,4	5,8	8,1	9,6	8,8	7,7	7,3	8,6	8,9
Top.Mevduat	7,6	6,5	6,6	8,2	7,5	6,8	7,2	7,1	7,2

6.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerleri

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranı, 1991-1999 dönemi için hesaplanıp tablolananacaktır.

6.2.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na Devredilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerleri

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen Bank Ekspres A.Ş., Bank Kapital Türk A.Ş., Demirbank T.A.Ş., Egebank A.Ş., Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank), Etibank A.Ş., İnterbank A.Ş., Sümerbank A.Ş., Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank), Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank) ve Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.’nin erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranı, 1991-1999 dönemi için hesaplanıp tablolar halinde sunulacaktır.

6.2.1.1. Bank Ekspres A.Ş.

Tablo 6.24.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Bank Ekspres A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.24. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Bank Ekspres A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top. Varlık	-	4,3	1,8	0,4	4,8	2,4	4,1	(111,1)	(16,4)
Net Kar/Özkaynak	-	63,0	90,2	3,1	68,3	47,4	66,7	(131,3)	(24,6)
Net Kar/Top.Sermaye	-	63,0	95,2	3,3	75,5	62,2	78,1	(444,2)	(107,6)
VÖK/Top.Sermaye	-	72,0	112,4	3,3	75,5	62,2	86,1	(437,8)	(107,6)
Top.Borç/Top.Varlık	-	88,9	96,2	86,5	88,1	92,4	89,7	184,8	166,4
Net İşl.Serm./Top.Var.	-	9,5	2,9	5,6	5,4	(5,5)	(3,8)	(112,7)	(88,4)
Devlet Tahvili/Top.Var.	-	17,8	2,3	3,3	7,7	0,1	4,1	2,9	2,4
Top.Kredi/Top.Varlık	-	51,4	25,2	40,1	39,3	48,0	41,3	33,3	51,6
Top.Kredi/Top.Serm.	-	755,0	1338,8	326,6	612,9	1226,6	783,6	133,0	339,7
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	-	755,0	1302,3	281,3	560,0	1198,4	771,4	36,2	242,1
TCMB Kayn./Top.Ser.	-	14,0	21,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	-	6,8	1,9	12,3	6,4	3,9	5,3	25,0	15,2
Vadeli Mev./Top.Mev.	-	73,6	92,6	74,1	77,7	78,1	65,3	96,5	66,0
Vadesiz Mev./Top.Mev.	-	26,4	7,4	25,9	22,3	21,9	34,7	3,5	34,0
Faiz Gideri/Top.Gelir	-	27,0	37,0	57,9	43,3	61,7	52,9	121,0	103,5
Faiz Gideri/Faiz Geliri	-	31,5	26,3	57,1	40,5	60,1	43,2	111,6	93,7
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	-	45,9	36,0	162,4	71,3	152,2	76,5	(65,6)	(991,3)
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	-	45,9	35,7	133,0	68,1	150,5	76,1	(965,3)	1485,9
Faiz Gideri/Top.Var.	-	3,8	2,4	14,6	9,2	11,8	11,5	47,1	36,4
Faiz Geliri/Top.Var.	-	12,1	9,0	25,5	22,8	19,7	26,7	42,2	38,9
Takip.Alacak Sonra.Net Faiz Gel./Top.Varlık	-	8,3	6,6	9,0	13,0	7,8	15,1	(71,8)	(3,7)
Top.Gider/Top.Varlık	-	9,2	4,2	22,7	15,9	16,7	17,2	81,7	45,4
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	-	64,8	28,1	74,8	49,1	61,3	37,3	(710,7)	366,8
Kredi Geliri/Top.Gelir	-	60,9	108,8	79,1	44,4	42,5	60,9	62,4	67,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	-	11,1	3,8	13,5	11,9	7,6	10,3	(84,8)	(66,4)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	-	17,7	4,1	16,9	14,6	8,6	12,3	(58,2)	(42,9)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	-	23,7	4,5	19,0	18,6	11,6	14,3	(68,0)	(46,1)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	-	21,6	15,0	33,6	30,4	15,8	24,9	(254,5)	(128,6)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. + Gayrinakdi Krediler)	-	4,2	2,4	6,2	5,1	3,4	3,6	(25,2)	(31,4)
Takip.Kredi/Top.Kredi	-	0,0	0,2	8,6	3,4	1,6	1,4	226,9	108,7
Donuk Var./Top.Varlık	-	1,6	0,9	7,9	6,5	13,1	14,1	27,9	22,0

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
YP Var./YP Pasif	-	70,2	82,7	82,5	76,7	90,8	76,2	76,1	30,8
Likit Var./Top.Varlık	-	42,3	71,5	40,6	39,7	29,4	31,2	21,2	15,3
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	-	67,4	77,2	50,6	48,5	33,3	37,2	14,5	9,9
YP Likit Var./YP Pasif	-	30,5	75,1	39,0	36,4	32,6	36,0	15,1	2,6
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	-	36,4	(139,3)	(4,5)	(21,8)	(10,7)	(86,0)	(9,5)	(41,0)
Top.Gelir/Top.Gider	-	152,8	151,4	110,5	134,2	115,2	126,9	47,6	77,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	-	0,0	0,2	4,9	1,5	0,2	0,2	200,8	11,9

6.2.1.2. Bank Kapital Türk A.Ş.

Tablo 6.25.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Bank Kapital Türk A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.25. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Bank Kapital Türk A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top. Varlık	(0,2)	1,0	0,4	(56,4)	5,6	5,9	2,2	1,6	0,5
Net Kar/Özkaynak	(2,2)	27,6	11,6	(430)	28,0	119,7	31,6	26,7	10,3
Net Kar/Top.Sermaye	(3,3)	34,2	13,6	(86,0)	22,4	123,1	34,2	32,4	13,0
VÖK/Top.Sermaye	(3,3)	42,1	30,5	(86,0)	22,4	123,1	42,7	57,2	24,5
Top.Borç/Top.Varlık	90,8	95,4	96,0	86,9	74,4	89,2	91,0	92,2	94,4
Net İşl.Serm./Top.Var.	6,4	2,2	0,7	13,2	24,7	8,4	7,1	2,9	0,9
Devlet Tahvili/Top.Var.	1,8	0,0	0,3	1,3	1,7	3,1	2,8	5,9	10,9
Top.Kredi/Top.Varlık	67,1	44,4	61,8	41,8	32,1	39,5	33,3	37,4	28,7
Top.Kredi/Top.Serm.	1116,7	1558,0	2005,1	63,5	128,4	823,0	527,5	740,8	708,9
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	1116,7	1480,0	1848,4	63,5	128,4	823,0	527,5	708,1	663,2
TCMB Kayn./Top.Ser.	43,3	28,9	13,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	6,0	2,8	3,1	65,5	25,0	4,8	6,3	5,0	4,0
Vadeli Mev./Top.Mev.	0,0	20,2	33,3	1,6	58,2	88,4	87,6	90,1	94,1
Vadesiz Mev./Top.Mev.	100,0	79,8	66,7	98,4	41,8	11,6	12,4	9,9	5,9
Faiz Gideri/Top.Gelir	50,0	51,7	62,7	103,4	13,0	37,4	53,4	60,0	75,4
Faiz Gideri/Faiz Geliri	25,0	25,0	44,2	92,5	11,5	31,5	41,2	49,7	57,2
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	33,3	33,7	81,3	1232,5	13,0	46,0	70,0	100,4	135,6
Faiz Gid./Faiz Gel.- Faiz Gid.)	33,3	33,3	79,3	1232,5	13,0	46,0	70,0	98,8	133,5
Faiz Gideri/Top.Var.	0,2	4,5	8,6	161,6	1,6	6,4	9,9	14,8	23,8
Faiz Geliri/Top.Var.	0,8	18,0	19,5	174,8	13,8	20,5	24,0	29,8	41,7
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	0,6	13,3	10,6	13,1	12,2	14,0	14,1	14,8	17,6
Top.Gider/Top.Varlık	0,6	7,4	12,5	212,8	6,6	11,4	15,8	21,6	30,3

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	66,7	21,7	36,0	390,0	40,7	35,0	41,9	45,2	36,3
Kredi Geliri/Top.Gelir	200,0	190,5	121,7	96,0	58,6	54,9	73,2	67,4	86,0
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	9,3	4,5	4,0	13,3	25,6	10,8	9,0	7,8	5,6
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	89,9	6,1	5,6	16,3	38,6	12,7	10,5	9,0	6,4
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	176,9	50,4	64,2	62,5	45,9	13,3	15,1	12,2	7,3
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	13,7	10,1	6,5	31,5	79,8	27,4	27,0	20,8	19,6
(Özkay.+Kar)/(Top.Var.+Gayrinakdi Krediler)	7,9	3,0	2,6	3,3	4,2	3,0	2,9	2,1	1,7
Takip.Kredi/Top.Kredi	0,4	1,7	1,4	0,0	0,0	0,0	0,7	6,4	6,8
Donuk Var./Top.Varlık	3,0	2,3	3,3	0,0	0,9	2,5	1,9	4,9	4,7
YP Var./YP Pasif	92,1	82,8	85,1	102,6	45,2	70,1	72,8	61,0	42,5
Likit Var./Top.Varlık	24,1	49,5	31,3	49,7	57,0	52,9	56,1	42,2	35,1
Likit Varlıklar/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	232,4	66,8	43,4	61,3	85,8	62,0	65,6	48,9	39,9
YP Likit Var/YP Pasif	33,6	50,7	34,2	51,8	29,2	45,0	48,8	43,1	30,3
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(69,3)	(317,6)	(147,6)	(35,7)	(32,8)	(65,5)	(93,1)	(75,2)	(155,6)
Top.Gelir/Top.Gider	82,5	118,0	109,7	73,5	185,4	151,9	117,0	114,4	104,2
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,0	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	1,0

6.2.1.3. Demirbank T.A.Ş.

Tablo 6.26.'da, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Demirbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.26. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Demirbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	2,9	1,8	4,4	6,8	8,9	6,8	4,4	4,1	6,7
Net Kar/Özkaynak	41,0	37,4	117,1	78,7	175,2	122,3	93,2	59,8	92,4
Net Kar/Top.Sermaye	50,0	42,0	133,0	94,2	228,2	182,3	114,2	87,4	126,8
VOK/Top.Sermaye	55,0	56,7	145,8	98,5	228,2	200,6	136,3	121,2	202,6
Top.Borç/Top.Varlık	89,9	93,2	91,7	84,6	86,0	87,5	90,9	89,0	86,1
Net İşl.Serm./Top.Var.	6,3	3,8	6,3	10,4	10,0	2,5	(2,2)	2,7	(1,1)
Devlet Tahvili/Top.Var.	4,2	0,4	7,2	2,1	1,1	4,3	15,8	18,9	14,8
Top.Kredi/Top.Varlık	55,6	39,9	40,5	29,5	25,0	30,7	32,0	24,3	27,0
Top.Kredi/Top.Serm.	953,0	902,3	1205,0	410,8	638,0	815,0	834,5	516,2	512,3
Top.Kredi/(Sermaye+Takip.Alacak Karş.)	821,6	815,4	1145,4	410,8	638,0	815,0	834,5	502,8	499,0
TCMB Kayn./Top.Ser.	30,0	12,0	16,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	5,8	4,4	3,4	7,2	3,9	3,8	3,8	4,7	5,3

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Vadeli Mev./Top.Mev.	42,9	70,6	76,4	46,1	75,0	74,5	77,9	84,7	93,4
Vadesiz Mev./Top.Mev.	57,1	29,4	23,6	53,9	25,0	25,5	22,1	15,3	6,6
Faiz Gideri/Top.Gelir	56,8	44,3	40,2	51,2	32,9	50,0	66,0	62,3	53,6
Faiz Gideri/Faiz Geliri	46,0	35,7	24,1	36,0	18,3	34,8	58,3	64,3	57,1
Faiz Gid./Takip.Alacak	91,7	58,4	32,1	56,2	22,4	53,3	139,6	182,2	134,4
Sonrası Net Faiz Gel.									
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	85,1	55,6	31,7	56,2	22,4	53,3	139,6	179,9	133,1
Faiz Gideri/Top.Var.	11,0	5,1	4,7	12,1	6,3	12,5	17,9	17,5	18,3
Faiz Geliri/Top.Var.	24,0	14,4	19,6	33,6	34,5	35,9	30,7	27,2	32,1
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	12,0	8,8	14,7	21,5	28,2	23,4	12,8	9,6	13,6
Top.Gider/Top.Varlık	15,3	8,6	6,7	16,5	10,3	17,4	21,8	22,2	23,3
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	33,3	37,9	13,1	20,6	14,1	21,0	31,0	49,0	36,4
Kredi Geliri/Top.Gelir	93,1	94,0	107,6	66,3	39,7	29,1	32,2	33,1	17,2
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	10,0	6,8	8,3	15,4	14,0	12,5	9,1	11,0	13,9
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	13,0	8,0	9,7	19,7	17,4	15,3	10,7	13,7	17,7
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	28,2	19,0	18,4	42,9	24,6	21,6	13,8	18,4	20,0
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	18,0	17,1	20,5	52,0	56,2	40,7	28,3	45,2	51,5
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	6,4	5,1	6,0	8,7	5,3	3,3	3,4	4,3	4,4
Takip.Kredi/Top.Kredi	4,0	2,4	1,5	1,5	1,4	1,2	0,6	1,7	1,5
Donuk Var./Top. Varlık	3,7	3,0	2,0	4,9	4,0	10,0	11,2	8,3	15,0
YP Var./YP Pasif	76,1	77,6	80,7	81,9	86,0	80,8	85,9	89,3	68,6
Likit Var./Top. Varlık	33,7	52,5	51,0	49,1	51,2	42,9	41,1	52,3	39,8
Likit Varlıklar/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	43,7	61,6	59,5	62,9	63,5	52,5	48,3	65,1	50,5
YP Likit Var/YP Pasif	23,0	55,4	52,5	36,4	57,6	33,5	43,4	61,4	37,6
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(105,5)	(79,6)	(401,3)	(226,4)	(385,3)	(222,6)	(90,7)	18,3	41,1
Top.Gelir/Top.Gider	127,0	134,4	176,0	142,8	186,8	143,4	123,9	126,2	146,3
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	1,6	1,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5

6.2.1.4. Egebank A.Ş.

Tablo 6.27.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Egebank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.27. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Egebank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	3,3	3,8	4,1	0,8	2,6	3,2	3,4	0,2	(144,9)
Net Kar/Özkaynak	41,4	53,6	42,2	10,0	39,3	52,2	53,7	2,0	(105,2)
Net Kar/Top.Sermaye	60,6	88,9	51,0	13,0	51,6	62,4	65,1	2,2	(2568,6)
VOK/Top.Sermaye	60,6	88,9	59,2	13,0	51,6	62,4	71,3	4,2	(2568,6)
Top.Borç/Top.Varlık	88,5	88,9	86,3	91,4	90,7	90,7	90,4	91,1	237,6
Net İşl.Serm./Top.Var.	(0,5)	3,4	8,2	5,6	6,6	6,7	7,2	5,2	(145,6)
Devlet Tahvili/Top.Var.	5,0	6,8	7,3	1,7	3,6	2,8	10,5	3,0	23,5
Top.Kredi/Top.Varlık	49,2	57,6	59,1	46,2	41,2	48,2	45,6	41,4	30,4
Top.Kredi/Top.Serm.	891,9	1331,8	741,4	768,8	807,8	945,3	882,2	527,9	539,1
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	788,4	1130,8	700,8	734,3	775,3	934,1	880,8	517,6	43,6
TCMB Kayn./Top.Ser.	31,3	25,2	11,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	5,5	4,3	8,0	6,0	5,1	5,1	5,2	7,8	5,6
Vadeli Mev./Top.Mev.	73,5	62,0	63,7	78,9	85,6	82,8	82,0	93,8	97,8
Vadesiz Mev./Top.Mev.	26,5	38,0	36,3	21,1	14,4	17,2	18,0	6,2	2,2
Faiz Gideri/Top.Gelir	58,7	53,7	40,7	78,4	77,8	76,4	68,8	77,5	311,1
Faiz Gideri/Faiz Geliri	65,9	53,3	37,9	79,8	81,4	76,9	65,6	79,7	225,4
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	216,0	122,9	63,3	409,4	459,6	336,1	191,1	404,6	(56,3)
Faiz Gid./((Faiz Gel.- Faiz Gid.))	193,2	114,1	61,1	387,2	439,2	332,9	190,9	393,1	(179,8)
Faiz Gideri/Top.Var.	14,3	12,2	8,0	20,1	21,2	21,4	16,1	21,4	52,6
Faiz Geliri/Top.Var.	21,7	22,9	21,1	25,3	26,0	27,8	24,6	26,8	23,3
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	6,6	9,9	12,6	4,9	4,6	6,4	8,4	5,3	(93,4)
Top.Gider/Top.Varlık	20,3	18,1	14,5	24,6	24,4	23,5	19,7	27,1	97,7
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	80,4	55,4	49,6	86,0	66,6	52,7	42,6	105,0	(154,2)
Kredi Geliri/Top.Gelir	70,1	84,9	91,8	71,6	71,2	66,4	68,6	71,0	112,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	11,4	11,0	13,7	8,6	9,3	9,3	9,6	8,9	(137,7)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	16,5	17,4	20,0	10,1	10,8	10,5	11,0	10,4	(67,5)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	22,0	29,2	35,9	11,0	11,6	11,1	11,5	10,9	(69,9)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	23,2	19,1	23,2	18,7	22,6	19,2	21,1	21,6	(453,0)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	5,4	4,0	4,4	4,3	5,2	6,0	6,5	4,8	(40,7)
Takip.Kredi/Top.Kredi	6,3	4,1	2,9	2,8	1,5	0,9	0,5	2,4	211,2
Donuk Var./Top.Varlık	11,9	7,6	5,5	3,0	2,7	2,6	2,4	3,7	7,9
YP Var./YP Pasif	80,3	76,4	71,6	96,7	97,9	84,8	96,1	80,4	25,1
Likit Var./Top.Varlık	33,4	29,5	30,3	36,7	42,0	37,3	38,6	31,6	53,0

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	48,3	46,6	44,2	43,1	48,7	42,4	44,3	36,8	26,0
YP Likit Var/YP Pasif	32,9	29,8	22,4	30,1	57,6	29,5	33,9	39,4	18,2
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	44,9	(2,8)	(21,8)	7,6	38,5	5,9	(31,8)	13,3	(14,3)
Top.Gelir/Top.Gider	120,2	125,5	135,8	104,3	111,7	113,1	118,8	101,8	17,3
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	1,5	1,3	0,8	0,6	0,5	0,1	0,0	0,4	210,8

6.2.1.5. Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank)

Tablo 6.28.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Eskişehir Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.28. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Eskişehir Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	1,5	1,3	1,7	0,3	1,3	0,8	1,4	0,8	(89,8)
Net Kar/Özkaynak	17,2	15,7	20,9	3,2	14,8	9,1	23,2	7,9	(114,7)
Net Kar/Top.Sermaye	21,3	18,6	24,3	3,9	17,8	11,2	32,2	9,5	(1193,7)
VÖK/Top.Sermaye	24,3	24,6	32,1	3,9	17,8	11,2	32,2	20,8	(1193,7)
Top.Borç/Top.Varlık	90,0	90,1	90,1	90,7	90,2	90,8	92,8	89,1	178,3
Net İşl.Serm./Top.Var.	1,6	2,3	3,5	2,6	3,6	0,0	2,1	1,4	(77,3)
Devlet Tahvili/Top.Var.	4,2	3,8	2,9	1,9	3,8	3,8	3,5	3,0	26,8
Top.Kredi/Top.Varlık	48,0	50,9	54,1	52,1	47,4	41,5	43,5	42,0	34,9
Top.Kredi/Top.Serm.	700,0	706,0	768,2	706,6	666,5	608,0	1034,9	496,5	463,9
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	650,2	666,0	729,4	633,8	610,5	487,6	866,3	478,7	61,9
TCMB Kayn./Top.Ser.	16,3	7,1	8,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	6,8	7,2	7,0	7,4	7,1	6,8	4,2	8,5	7,5
Vadeli Mev./Top.Mev.	75,8	72,4	72,1	78,3	81,1	85,3	84,5	86,2	91,7
Vadesiz Mev./Top.Mev.	24,2	27,6	27,9	21,7	18,9	14,7	15,5	13,8	8,3
Faiz Gideri/Top.Gelir	61,7	60,5	56,7	79,8	75,9	75,1	73,0	66,0	199,1
Faiz Gideri/Faiz Geliri	57,3	56,2	50,3	75,7	86,0	81,6	65,7	54,8	110,2
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	143,2	136,7	106,3	357,5	806,9	696,6	208,1	123,9	(93,0)
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	134,0	128,4	101,2	310,8	616,0	445,2	191,6	121,2	(1080,1)
Faiz Gideri/Top.Var.	10,9	9,2	7,8	20,1	17,0	20,8	19,7	17,5	49,7
Faiz Geliri/Top.Var.	19,0	16,4	15,6	26,6	19,7	25,4	29,9	32,0	45,1
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	7,6	6,7	7,4	5,6	2,1	3,0	9,4	14,1	(53,4)
Top.Gider/Top.Varlık	15,5	13,0	11,2	24,1	20,4	25,2	24,8	24,4	65,9
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	56,2	53,0	43,2	61,3	125,6	94,8	49,6	48,0	(353,3)

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Kredi Geliri/Top.Gelir	88,2	91,4	96,6	83,1	69,5	60,7	79,2	75,4	101,7
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	10,0	9,9	9,9	9,3	9,8	9,2	7,2	10,9	(78,3)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	14,6	14,7	15,2	12,2	13,0	10,6	8,1	13,1	(49,9)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	19,4	25,8	27,2	14,0	14,8	12,1	8,8	14,0	(52,7)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	20,8	19,4	18,3	17,8	20,7	22,1	16,6	26,0	(224,3)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	6,0	6,0	5,6	5,1	5,2	4,9	3,7	5,0	21,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	2,6	1,6	1,3	2,2	1,9	6,9	3,1	1,5	50,5
Donuk Var./Top. Varlık	8,3	7,6	6,4	6,7	6,2	9,1	5,1	9,5	(0,9)
YP Var./YP Pasif	76,1	75,1	76,9	84,1	78,1	72,6	68,0	45,7	26,9
Likit Var./Top. Varlık	37,2	36,3	35,7	31,6	33,3	34,7	36,5	28,7	47,8
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	54,4	53,9	54,7	41,8	44,2	40,1	41,1	34,4	30,5
YP Likit Var/YP Pasif	18,4	21,7	21,6	26,6	27,0	31,5	35,9	24,6	9,5
Faizdışı Gel./Faizdışı Gid.	(30,2)	(30,7)	(52,7)	(34,6)	75,8	49,9	(58,9)	(78,5)	(123,9)
Top.Gelir/Top.Gider	114,2	116,9	123,5	104,7	109,4	109,7	108,8	108,5	37,9
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	1,1	0,8	0,7	1,6	1,4	4,1	1,9	0,7	139,9

6.2.1.6. Etibank A.Ş.

Tablo 6.29.'da, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Etibank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.29. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Etibank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	(13,1)	(15,5)	0,5	(29,7)	(44,5)	2,2	(13,2)	0,3	0,4
Net Kar/Özkaynak	(125,1)	(229,0)	8,1	121,8	(78,2)	7,1	(52,6)	6,1	7,4
Net Kar/Top.Sermaye	(68,2)	(126,5)	8,1	(781,5)	(402,3)	15,5	(98,3)	7,0	8,9
VOK/Top.Sermaye	(68,2)	(124,4)	8,1	(781,5)	(402,3)	15,5	(98,3)	7,0	8,9
Top.Borç/Top. Varlık	89,5	106,8	93,1	124,4	156,8	67,0	74,8	94,4	94,3
Net İşl.Serm./Top.Var.	(14,8)	(22,7)	0,8	(28,2)	(70,7)	(2,0)	(16,4)	1,2	(5,7)
Devlet Tahvili/Top.Var.	5,8	0,0	16,6	20,3	10,6	1,2	0,8	4,2	0,6
Top.Kredi/Top.Varlık	13,7	8,3	13,7	19,1	19,7	12,4	12,7	35,4	42,6
Top.Kredi/Top.Serm.	71,0	67,9	215,3	502,4	177,7	87,5	94,4	764,9	963,4
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	66,3	67,6	175,7	447,5	174,6	87,4	94,4	763,9	957,2
TCMB Kayn./Top.Ser.	2,0	1,1	4,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	19,3	12,3	6,4	3,8	11,0	14,2	13,5	4,6	4,4
Vadeli Mev./Top.Mev.	73,7	85,3	74,3	84,0	66,9	79,0	73,3	87,6	91,2
Vadesiz Mev./Top.Mev.	26,3	14,7	25,7	16,0	33,1	21,0	26,7	12,4	8,8
Faiz Gideri/Top.Gelir	66,0	77,6	81,2	190,5	208,7	29,4	63,2	70,1	77,4
Faiz Gideri/Faiz Geliri	113,9	142,8	94,6	140,1	247,0	51,7	65,2	76,6	82,1

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	(531,1)	(331,8)	6956,1	(337,6)	(167,2)	107,2	187,4	328,2	461,0
Faiz Gid./(Faiz Gel.-Faiz Gid.)	(819,9)	(333,5)	1754,4	349,2	168,0	107,0	187,2	327,6	458,2
Faiz Gideri/Top.Var.	20,5	29,0	33,7	47,6	68,8	2,7	18,2	13,3	22,0
Faiz Geliri/Top.Var.	18,0	20,3	35,6	34,0	27,8	5,3	28,0	17,4	26,8
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	(3,9)	(8,8)	0,5	(14,1)	(41,1)	2,6	9,7	4,1	4,8
Top.Gider/Top.Varlık	42,9	52,7	39,5	54,2	77,2	7,1	42,1	18,7	27,9
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	(892,4)	(271,1)	302,6	(48,7)	(20,7)	170,6	244,9	131,6	124,8
Kredi Geliri/Top.Gelir	22,8	10,8	10,5	90,9	27,0	9,4	16,4	46,1	72,3
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	10,5	(6,8)	6,9	(24,4)	(56,9)	33,0	25,2	5,6	5,7
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	20,2	(10,5)	8,5	(21,7)	(40,1)	70,6	44,5	6,3	6,3
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	24,2	(12,0)	8,8	(24,7)	(42,2)	70,8	45,2	6,5	6,5
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	76,8	(81,3)	50,2	(127,7)	(289,3)	265,8	197,7	15,9	13,3
(Özkay.+Kar)/(Top.Var.+Gayrinakdi Krediler)	9,5	(6,4)	5,3	(19,4)	(40,7)	24,9	19,1	3,7	3,5
Takip.Kredi/Top.Kredi	37,1	23,7	42,0	8,1	4,0	12,9	8,7	0,2	0,3
Donuk Var./Top.Varlık	25,3	15,9	6,0	3,8	13,8	35,0	41,6	4,4	11,4
YP Var./YP Pasif	91,5	94,7	81,9	80,1	79,2	197,2	67,0	65,1	70,6
Likit Var./Top.Varlık	21,9	31,2	41,9	51,2	50,6	32,2	36,1	48,5	31,5
Likit Varlıklar/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	42,1	48,5	51,6	45,6	35,7	68,9	63,7	54,7	34,9
YP Likit Var/YP Pasif	49,5	68,3	56,1	56,9	44,8	94,4	49,7	46,9	42,9
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	58,5	72,4	100,6	(135,2)	60,4	91,8	3,7	30,2	26,9
Top.Gelir/Top.Gider	72,5	71,1	104,9	46,1	42,7	131,0	68,5	101,8	101,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	9,9	0,6	10,4	2,4	1,0	0,0	0,0	0,0	0,1

6.2.1.7. İnterbank A.Ş.

Tablo 6.30.'da, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait İnterbank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.30. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait İnterbank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	4,3	4,0	3,0	2,1	1,6	0,9	0,6	(42,6)	(15,1)
Net Kar/Özkaynak	46,2	57,4	37,0	20,7	22,6	14,1	13,8	(118,0)	(57,0)
Net Kar/Top.Sermaye	59,3	74,2	43,2	22,1	32,8	18,4	15,7	(756,2)	(161,1)
VÖK/Top.Sermaye	72,0	81,1	48,7	29,4	32,8	19,2	24,3	(756,2)	(161,1)
Top.Borç/Top.Varlık	86,1	88,9	88,7	87,7	91,5	92,6	95,0	136,2	126,6
Net İşl.Serm./Top.Var.	5,6	5,7	6,1	6,5	1,3	5,0	3,4	(95,8)	(53,6)

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Devlet Tahvili/Top.Var.	7,8	2,4	3,9	0,6	3,1	2,3	4,0	0,0	12,0
Top.Kredi/Top.Varlık	45,4	41,8	33,7	38,2	37,1	49,5	46,2	20,4	9,6
Top.Kredi/Top.Serm.	626,2	764,4	478,8	402,4	776,2	992,7	1206,8	362,3	102,2
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	550,2	685,2	458,6	396,8	735,6	971,4	1177,1	61,1	84,5
TCMB Kayn./Top.Ser.	15,3	10,0	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	7,2	5,5	7,0	9,5	4,8	5,0	3,8	5,6	9,4
Vadeli Mev./Top.Mev.	51,0	61,9	63,2	30,7	57,9	92,9	89,1	93,8	70,5
Vadesiz Mev./Top.Mev.	49,0	38,1	36,8	69,3	42,1	7,1	10,9	6,2	29,5
Faiz Gideri/Top.Gelir	39,1	32,6	37,3	71,5	78,5	81,8	82,4	88,5	94,4
Faiz Gideri/Faiz Geliri	36,3	30,4	28,8	51,0	73,0	64,9	64,1	79,1	98,6
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	62,0	46,5	41,8	105,2	280,7	187,4	180,1	(320,1)	(2919,0)
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	56,9	43,6	40,5	104,2	270,0	185,1	178,3	379,4	7191,8
Faiz Gideri/Top.Var.	6,7	4,4	4,1	16,0	18,7	16,7	17,2	48,3	40,9
Faiz Geliri/Top.Var.	18,5	14,4	14,1	31,3	25,6	25,7	26,9	61,0	41,5
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	10,8	9,4	9,7	15,2	6,7	8,9	9,6	(15,1)	(1,4)
Top.Gider/Top.Varlık	11,0	8,3	7,2	19,4	22,0	19,3	19,9	69,4	56,6
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	35,9	39,7	30,8	22,4	47,3	29,2	27,5	166,0	2744,6
Kredi Geliri/Top.Gelir	65,8	74,9	87,0	121,7	89,2	111,4	120,3	101,6	83,8
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	13,9	11,1	11,3	12,3	8,5	7,4	5,0	(36,2)	(26,6)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	20,0	14,9	14,8	16,8	11,1	9,2	5,9	(30,1)	(22,9)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	119,2	117,9	94,4	30,8	13,2	10,8	6,5	(32,6)	(24,1)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	30,0	26,6	33,4	32,1	22,9	14,9	10,8	(177,0)	(276,6)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	6,4	5,7	5,8	5,2	2,9	4,9	3,4	(23,1)	(19,9)
Takip.Kredi/Top.Kredi	5,8	5,4	6,2	2,7	2,1	0,8	0,9	397,5	378,7
Donuk Var./Top.Varlık	8,2	5,4	5,1	5,7	7,2	2,4	1,6	59,6	27,1
YP Var./YP Pasif	88,2	84,8	81,6	78,4	49,1	87,5	85,0	30,1	22,9
Likit Var./Top.Varlık	40,4	46,8	55,8	31,0	27,8	25,6	22,9	4,1	15,8
Likit Varlıklar/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	58,4	62,6	73,2	42,5	36,2	31,8	27,0	3,4	13,6
YP Likit Var/YP Pasif	37,7	49,4	56,2	40,0	26,8	24,1	17,9	7,1	5,9
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(31,9)	(24,5)	(103,2)	(260,4)	(55,4)	(202,1)	(225,3)	(30,6)	12,0
Top.Gelir/Top.Gider	156,7	160,8	152,2	115,0	108,3	105,5	105,2	78,6	76,7
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	2,2	1,5	0,9	0,4	0,7	0,2	0,2	136,1	20,5

6.2.1.8. Sümerbank A.Ş.

Tablo 6.31.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Sümerbank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.31. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Sümerbank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	0,2	0,1	2,3	23,4	3,4	1,4	1,0	0,7	(50,3)
Net Kar/Özkaynak	11,9	(0,4)	3,6	62,2	16,8	15,4	17,7	8,2	(121,2)
Net Kar/Top.Sermaye	3,7	2,0	3,6	118,6	34,2	22,2	32,4	11,7	(937,7)
VÖK/Top.Sermaye	3,7	2,0	13,9	153,3	36,6	22,2	39,7	13,6	(937,7)
Top.Borç/Top.Varlık	98,0	115,6	32,8	38,9	76,7	89,1	93,5	91,2	141,5
Net İşl.Serm./Top.Var.	(3,3)	(17,0)	14,2	27,6	5,4	(1,2)	(1,5)	(8,6)	(77,8)
Devlet Tahvili/Top.Var.	4,9	9,1	0,0	0,0	4,2	3,3	7,9	4,5	10,5
Top.Kredi/Top.Varlık	58,3	7,1	1,0	3,0	18,8	38,4	30,7	36,8	10,1
Top.Kredi/Top.Serm.	1002,9	207,8	1,5	15,0	190,8	584,9	1017,1	652,1	187,9
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	1002,9	207,8	1,5	15,0	190,7	584,9	989,4	649,2	35,1
TCMB Kayn./Top.Ser.	8,7	3,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	5,8	3,4	64,0	19,7	9,8	6,6	3,0	5,6	5,4
Vadeli Mev./Top.Mev.	93,9	85,6	50,5	76,7	92,4	91,8	87,0	91,6	94,1
Vadesiz Mev./Top.Mev.	6,1	14,4	49,5	23,3	7,6	8,2	13,0	8,4	5,9
Faiz Gideri/Top.Gelir	96,5	97,6	4,5	15,0	60,8	81,0	74,2	67,3	122,5
Faiz Gideri/Faiz Geliri	96,6	98,3	5,0	20,4	87,3	109,6	73,0	57,8	81,8
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	2817,6	5805,0	5,3	25,7	692,3	(1136,1)	275,5	137,5	(117,5)
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	2817,6	5805,0	5,3	25,7	689,6	(1136,1)	270,9	137,2	449,2
Faiz Gideri/Top.Var.	53,9	77,1	0,8	6,8	11,0	22,4	13,9	15,8	21,8
Faiz Geliri/Top.Var.	55,8	78,4	16,4	33,1	12,6	20,4	19,0	27,2	26,6
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	1,9	1,3	15,6	26,3	1,6	(0,7)	5,0	11,5	(18,5)
Top.Gider/Top.Varlık	55,6	78,9	9,6	14,6	14,5	26,2	17,4	22,6	44,7
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	89,6	140,0	56,5	29,9	218,8	(191,7)	69,2	59,9	473,7
Kredi Geliri/Top.Gelir	3,8	2,6	0,8	2,4	8,3	18,6	54,6	74,6	25,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	2,0	(15,6)	67,1	61,0	23,3	10,9	6,5	8,8	(41,5)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	2,4	(16,0)	424,2	220,3	32,4	12,6	7,3	10,8	(34,7)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	3,5	(27,2)	424,3	220,5	32,4	12,8	7,4	12,2	(37,5)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	3,5	(221,3)	6853,8	2053,1	124,3	28,4	21,2	23,8	(411,7)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	1,6	(11,1)	60,4	58,3	20,7	8,2	3,7	3,9	(9,1)
Takip.Kredi/Top.Kredi	0,0	0,2	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3	1,6	296,7
Donuk Var./Top.Varlık	5,3	1,4	53,0	33,5	17,9	12,1	8,0	17,4	36,3
YP Var./YP Pasif	83,8	86,3	269,9	130,0	105,6	95,2	95,7	77,6	19,7

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Likit Var./Top. Varlık	31,6	29,8	44,2	59,5	56,4	40,8	51,6	28,4	31,3
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	37,2	30,5	279,2	214,9	78,5	47,3	58,1	35,1	26,2
YP Likit Var/YP Pasif	73,7	74,8	267,9	129,5	75,5	49,2	73,0	27,6	15,9
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	0,5	32,3	23,8	149,7	157,3	190,7	(8,2)	(55,4)	(38,5)
Top.Gelir/Top.Gider	100,4	100,1	192,0	306,7	124,8	105,6	107,4	103,5	39,7
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1	231,8

6.2.1.9. Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank)

Tablo 6.32.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Türk Ticaret Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.32. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türk Ticaret Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top. Varlık	1,1	1,1	1,1	1,0	1,5	0,1	(26,1)	1,6	0,2
Net Kar/Özkaynak	17,0	15,4	20,6	21,2	25,8	2,3	(1329,9)	(59,2)	18,2
Net Kar/Top.Sermaye	55,2	44,3	64,4	64,9	54,2	7,8	(54,9)	4,6	0,8
VÖK/Top.Sermaye	55,2	44,3	64,4	64,9	54,2	7,8	(54,9)	4,6	0,8
Top.Borç/Top. Varlık	92,6	92,1	93,6	94,1	92,5	95,1	102,0	101,1	98,9
Net İşl.Serm./Top. Var.	1,5	2,7	3,1	2,2	3,6	1,2	(9,7)	(11,5)	(9,6)
Devlet Tahvili/Top. Var.	10,8	19,9	12,0	4,7	4,2	4,8	12,6	9,7	37,6
Top.Kredi/Top. Varlık	32,4	30,0	39,4	14,7	29,5	26,6	27,4	29,0	14,8
Top.Kredi/Top.Serm.	1668,1	1253,1	2329,6	922,7	1035,5	1866,5	57,5	85,5	75,5
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	1446,3	1191,8	2080,0	868,0	845,7	1583,1	50,1	84,3	72,0
TCMB Kayn./Top.Ser.	22,1	10,3	15,6	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top. Var.	1,9	2,4	1,7	1,6	2,8	1,4	47,5	33,9	19,7
Vadeli Mev./Top.Mev.	78,1	76,1	72,9	86,2	79,9	85,6	87,0	81,5	86,2
Vadesiz Mev./Top.Mev.	21,9	23,9	27,1	13,8	20,1	14,4	13,0	18,5	13,8
Faiz Gideri/Top.Gelir	71,8	74,7	80,4	87,0	80,6	81,4	142,6	69,2	66,2
Faiz Gideri/Faiz Geliri	77,4	77,5	82,2	85,1	80,7	65,7	107,3	53,1	56,8
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	357,1	350,0	476,8	578,6	459,8	196,2	(351,8)	115,8	139,6
Faiz Gid./ (Faiz Gel.- Faiz Gid.)	341,5	344,7	462,2	570,6	418,8	191,8	(1467,3)	113,2	131,7
Faiz Gideri/Top. Var.	23,2	28,2	30,6	41,7	30,0	21,9	32,9	26,1	21,8
Faiz Geliri/Top. Var.	30,0	36,3	37,2	49,0	37,1	33,3	30,6	49,1	38,4
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top. Var.	6,5	8,0	6,4	7,2	6,5	11,2	(9,3)	22,5	15,6
Top.Gider/Top. Varlık	31,0	36,5	36,7	46,8	35,0	26,5	42,1	35,6	31,9

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	113,8	102,3	93,4	69,6	70,5	40,5	(410,6)	41,4	60,5
Kredi Geliri/Top.Gelir	62,0	56,0	62,6	30,0	40,1	63,0	66,1	52,8	40,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	7,4	7,9	6,4	5,9	7,5	4,9	(2,0)	(1,1)	1,1
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	9,0	9,3	7,4	6,8	8,6	5,5	(2,1)	(1,1)	1,1
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	9,1	9,6	8,1	6,9	9,0	5,7	(2,1)	(1,2)	1,2
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	22,8	26,4	16,2	40,1	25,5	18,6	(7,2)	(3,7)	7,2
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	5,3	5,7	4,3	5,0	3,6	1,4	(0,4)	(0,1)	0,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,1	0,8	0,7	2,8	2,8	4,3	46,7	44,7	75,1
Donuk Var./Top.Varlık	5,9	5,2	3,3	3,7	3,9	3,7	7,7	10,4	10,6
YP Var./YP Pasif	109,5	87,5	81,1	90,6	59,5	64,0	46,0	34,6	39,7
Likit Var./Top.Varlık	55,0	53,2	39,0	49,4	43,5	53,5	54,1	42,3	53,7
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	67,2	62,6	45,5	57,2	49,5	59,6	57,2	44,7	57,4
YP Likit Var/YP Pasif	107,9	79,1	67,9	84,5	42,6	45,5	32,0	22,6	28,2
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	29,8	16,4	13,9	(21,4)	1,3	(139,1)	(82,4)	(119,7)	(54,3)
Top.Gelir/Top.Gider	104,4	103,2	103,5	102,4	106,2	101,4	54,8	105,8	103,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,9	0,4	0,5	0,7	2,2	1,0	26,0	1,8	6,4

6.2.1.10. Türkiye Tütünçüler Bankası Yaşarbank A.Ş.

Tablo 6.33.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Türkiye Tütünçüler Bankası Yaşarbank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.33. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye Tütünçüler Bankası Yaşarbank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	2,6	1,3	1,3	0,9	1,7	1,1	1,2	1,4	(164,7)
Net Kar/Özkaynak	72,9	32,6	46,6	27,5	36,9	15,4	18,9	21,4	(108,2)
Net Kar/Top.Sermaye	105,0	43,3	62,8	35,1	43,4	17,1	21,7	26,4	(2068,0)
VÖK/Top.Sermaye	121,0	59,7	82,6	52,1	43,4	18,3	25,1	44,3	(2188,0)
Top.Borç/Top.Varlık	93,9	94,8	95,8	95,9	93,6	91,5	92,5	92,2	252,2
Net İşl.Serm./Top.Var.	2,5	1,2	0,2	(0,5)	0,8	6,0	4,7	5,6	(164,2)
Devlet Tahvili/Top.Var.	5,5	4,2	3,9	2,5	4,6	3,8	2,0	1,3	17,0
Top.Kredi/Top.Varlık	43,2	40,9	34,6	33,7	38,5	47,0	58,3	60,7	20,5
Top.Kredi/Top.Serm.	1767,0	1380,3	1625,0	1332,3	972,4	706,9	1053,4	1159,4	257,6
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	1621,1	1327,2	1500,0	1313,9	935,6	694,5	1044,4	1129,2	144,8
TCMB Kayn/Top.Ser.	21,0	11,3	20,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	2,4	3,0	2,1	2,5	4,0	6,6	5,5	5,2	8,0

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Vadeli Mev./Top.Mev.	86,4	87,8	88,9	91,7	88,3	91,7	94,1	93,3	92,5
Vadesiz Mev./Top.Mev.	13,6	12,2	11,1	8,3	11,7	8,3	5,9	6,7	7,5
Faiz Gideri/Top.Gelir	70,5	75,4	73,9	81,2	82,2	85,7	83,4	75,4	(75,5)
Faiz Gideri/Faiz Geliri	79,8	81,1	74,6	67,5	97,8	88,0	75,5	52,0	(185,4)
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	416,4	446,0	305,9	208,6	6004,2	752,0	309,7	109,2	(61,3)
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	393,2	429,4	293,2	207,9	4360,3	730,0	308,0	108,4	(65,0)
Faiz Gideri/Top.Var.	15,5	13,7	12,5	19,7	24,8	29,6	26,4	20,4	67,8
Faiz Geliri/Top.Var.	19,4	16,9	16,8	29,2	25,4	33,6	34,9	39,2	(36,6)
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	3,7	3,1	4,1	9,4	0,4	3,9	8,5	18,7	(110,6)
Top.Gider/Top.Varlık	18,8	16,3	15,0	22,9	28,3	33,2	30,2	24,6	78,3
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	83,8	80,8	58,2	33,7	612,5	72,2	44,7	22,3	(10,1)
Kredi Geliri/Top.Gelir	69,7	77,2	81,4	82,5	63,6	78,4	102,1	112,2	(76,9)
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	6,1	5,2	4,2	4,1	6,4	8,5	7,5	7,8	(152,2)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	7,3	6,3	5,1	5,0	7,5	9,8	8,6	9,2	(64,9)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	7,9	8,3	7,8	5,2	8,6	10,2	9,2	10,1	(70,0)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	14,1	12,8	12,2	12,2	16,6	18,1	12,9	12,9	(741,8)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	4,3	4,2	3,2	3,0	3,4	3,5	2,8	1,7	(13,9)
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,6	1,0	1,6	0,9	0,6	0,5	0,3	0,4	63,5
Donuk Var./Top.Varlık	3,6	4,1	4,0	4,6	5,6	2,5	2,8	2,3	11,9
YP Var./YP Pasif	86,4	89,9	90,5	104,9	78,8	79,4	61,2	29,3	9,1
Likit Var./Top.Varlık	44,7	47,1	52,6	35,9	34,6	26,8	21,8	20,4	49,4
Likit Varlıklar/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	53,3	57,1	63,7	43,6	40,7	30,7	25,0	23,9	21,1
YP Likit Var/YP Pasif	41,0	49,4	56,2	44,3	36,9	30,8	30,7	18,3	4,5
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	77,3	49,4	6,0	(154,2)	137,5	24,3	(86,0)	(290,2)	(504,5)
Top.Gelir/Top.Gider	116,9	111,6	112,9	105,9	106,6	104,0	104,8	110,0	(114,6)
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,5	0,3	0,5	0,1	0,4	0,3	0,1	0,2	30,2

6.2.1.11. Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank)

Tablo 6.34.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.34. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	-	-	0,9	1,5	0,4	0,4	0,8	0,0	(89,0)
Net Kar/Ozkaynak	-	-	25,3	7,0	4,8	4,3	15,9	0,2	(103,4)
Net Kar/Top.Sermaye	-	-	25,3	8,0	5,4	4,5	16,6	0,2	(3645,6)
VÖK/Top.Sermaye	-	-	28,0	10,5	7,0	5,4	22,6	12,6	(3645,6)
Top.Borç/Top.Varlık	-	-	95,4	76,5	91,6	89,7	93,8	94,2	186,1
Net İşl.Serm./Top.Var.	-	-	3,7	20,7	7,2	9,1	4,5	2,0	(98,1)
Devlet Tahvili/Top.Var.	-	-	4,2	1,4	2,2	2,7	1,8	0,4	5,3
Top.Kredi/Top.Varlık	-	-	1,9	59,3	47,0	58,0	56,9	43,5	1,3
Top.Kredi/Top.Serm.	-	-	52,0	306,5	654,6	614,6	1119,4	825,5	54,1
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	-	-	52,0	306,5	650,7	613,0	1114,4	820,3	9,3
TCMB Kayn./Top.Ser.	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	-	-	3,6	19,3	7,2	9,4	5,1	5,3	2,4
Vadeli Mev./Top.Mev.	-	-	99,7	93,4	97,0	97,6	94,5	95,2	87,7
Vadesiz Mev./Top.Mev.	-	-	0,3	6,6	3,0	2,4	5,5	4,8	12,3
Faiz Gideri/Top.Gelir	-	-	14,6	73,1	88,8	89,9	88,4	90,2	93,9
Faiz Gideri/Faiz Geliri	-	-	10,2	49,2	94,4	92,0	96,2	86,7	91,0
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	-	-	11,3	97,2	1752,8	1160,7	2588,4	654,4	(857,2)
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	-	-	11,3	97,2	1712,3	1151,4	2543,2	651,3	1010,2
Faiz Gideri/Top.Var.	-	-	0,3	26,5	32,0	33,9	33,3	45,6	54,7
Faiz Geliri/Top.Var.	-	-	2,8	53,8	33,9	36,8	34,6	52,6	60,2
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	-	-	2,6	27,2	1,8	2,9	1,3	7,0	(6,4)
Top.Gider/Top.Varlık	-	-	1,0	34,2	35,5	37,2	36,5	49,8	135,5
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	-	-	26,4	28,4	186,2	111,7	245,6	60,8	1491,4
Kredi Geliri/Top.Gelir	-	-	4,9	115,2	81,4	84,9	78,3	101,4	98,0
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	-	-	4,6	23,5	8,4	10,3	6,2	5,8	(86,1)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	-	-	4,8	36,2	12,9	12,5	7,2	6,8	(87,2)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	-	-	4,9	39,2	13,0	12,6	7,3	6,9	(88,4)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	-	-	241,0	39,6	17,8	17,8	10,8	13,3	(6517,0)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	-	-	4,4	15,2	6,9	9,0	5,6	4,7	(60,5)
Takip.Kredi/Top.Kredi	-	-	0,0	0,0	0,4	0,1	0,2	5,8	1723,4
Donuk Var./Top.Varlık	-	-	0,8	2,8	1,2	1,3	1,7	3,8	12,0

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
YP Var./YP Pasif	-	-	83,2	75,3	67,9	93,8	109,7	70,1	15,2
Likit Var./Top.Varlık	-	-	94,7	19,3	33,6	21,6	19,1	6,9	10,8
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	-	-	100,7	29,6	51,6	26,1	22,4	8,2	11,0
YP Likit Var/YP Pasif	-	-	81,9	33,3	22,0	46,2	26,4	14,1	9,2
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	-	-	(123,4)	(228,2)	61,9	26,5	95,7	(48,2)	(2,3)
Top.Gelir/Top.Gider	-	-	199,7	106,0	101,5	101,4	103,2	101,4	43,0
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	-	-	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	893,1

6.2.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerleri

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen Akbank T.A.Ş., Bayındırbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Koçbank A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İmar Bankası T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranı, 1991-1999 dönemi için hesaplanıp tablolar halinde sunulacaktır.

6.2.2.1. Akbank T.A.Ş.

Tablo 6.35.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Akbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.35. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Akbank T.A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	7,2	4,0	4,9	4,9	6,3	8,1	7,7	8,2	7,3
Net Kar/Özkaynak	59,8	40,8	54,4	69,4	68,8	77,6	80,8	78,3	72,4
Net Kar/Top.Sermaye	89,5	83,9	110,0	148,2	245,0	209,8	179,6	158,3	127,4
VÖK/Top.Sermaye	99,7	108,2	143,8	187,1	350,1	301,9	261,5	229,7	191,0
Top.Borç/Top.Varlık	80,6	86,0	86,1	88,0	84,6	81,5	82,8	81,3	82,6
Net İşl.Serm./Top.Var.	12,1	6,6	7,7	6,1	10,5	12,0	11,2	12,2	10,7
Devlet Tahvili/Top.Var.	11,1	10,6	10,0	8,9	7,9	5,5	6,5	4,4	8,9
Top.Kredi/Top.Varlık	30,7	30,1	35,9	22,3	23,2	30,5	37,5	35,9	31,6
Top.Kredi/Top.Serm.	379,5	624,1	806,5	675,5	906,7	791,4	877,8	691,3	550,8
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	367,9	614,6	796,3	656,3	891,7	782,8	870,4	649,4	507,1
TCMB Kayn./Top.Ser.	7,1	11,1	9,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Sermaye/Top.Var.	8,1	4,8	4,4	3,3	2,6	3,8	4,3	5,2	5,7
Vadeli Mev./Top.Mev.	59,5	62,6	57,6	64,4	68,0	71,3	74,4	76,8	81,6
Vadesiz Mev./Top.Mev.	40,5	37,4	42,4	35,6	32,0	28,7	25,6	23,2	18,4
Faiz Gideri/Top.Gelir	48,5	55,6	44,2	47,0	40,6	38,0	40,1	37,0	39,1
Faiz Gideri/Faiz Geliri	52,4	57,8	42,9	41,3	40,7	38,6	38,1	36,1	38,9
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	112,6	137,8	75,5	71,0	68,9	63,0	61,6	57,6	65,7
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	110,0	136,8	75,2	70,4	68,7	62,8	61,5	56,5	63,6
Faiz Gideri/Top.Var.	12,3	13,4	8,9	9,6	9,1	9,8	9,8	9,5	9,9
Faiz Geliri/Top.Var.	23,5	23,3	20,6	23,2	22,3	25,3	25,8	26,3	25,5
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	10,9	9,8	11,7	13,5	13,2	15,5	16,0	16,5	15,1
Top.Gider/Top.Varlık	17,0	18,8	13,6	14,2	13,4	14,0	13,3	13,4	13,9
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	42,3	55,1	40,0	33,5	32,6	27,3	21,8	23,2	25,5
Kredi Geliri/Top.Gelir	57,5	53,9	63,6	46,9	25,9	34,8	41,9	43,8	33,2
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	19,4	14,0	13,9	11,9	15,4	18,5	17,2	18,7	17,4
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	27,6	18,8	18,9	15,4	21,6	25,4	23,5	26,4	23,2
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	28,1	19,9	24,2	16,8	23,4	25,9	26,8	31,4	29,2
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	63,0	46,4	38,7	53,5	66,3	60,7	45,8	52,1	55,1
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	16,8	11,2	11,2	9,9	11,1	14,4	13,3	14,8	12,4
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,0	0,7	0,2	0,6	0,4	0,3	0,6	1,7	2,5
Donuk Var./Top.Varlık	7,3	7,4	6,2	5,8	4,9	6,5	6,0	6,5	6,7
YP Var./YP Pasif	94,6	88,5	82,0	92,5	88,9	90,6	89,0	92,7	87,9
Likit Var./Top.Varlık	50,4	52,4	51,1	63,2	58,6	50,3	39,2	43,7	51,3
Likit Varlıklar/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	71,7	70,6	69,3	81,2	82,4	69,1	53,7	61,5	68,2
YP Likit Var/YP Pasif	71,7	67,5	58,0	68,0	64,1	59,4	47,9	50,9	46,8
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	39,6	16,4	(13,0)	(60,9)	1,8	8,9	(37,0)	(16,5)	(4,0)
Top.Gelir/Top.Gider	148,9	128,1	147,6	144,3	167,1	183,3	184,2	191,6	182,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,8	0,2	0,2	0,4	0,2	0,1	0,1	0,9	1,6

6.2.2.2. Bayındırbank A.Ş.

Tablo 6.36.'da, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Bayındırbank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.36. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Bayındırbank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	25,0	0,0	0,0	1,6	0,2	0,2	(23,7)	2,8	1,3
Net Kar/Özkaynak	40,0	0,0	0,0	4,5	1,2	1,2	(216,7)	10,6	10,2
Net Kar/Top.Sermaye	40,0	0,0	0,0	7,0	3,0	2,2	(359,6)	10,3	12,2
VÖK/Top.Sermaye	40,0	3,4	3,8	7,0	3,0	2,2	(359,6)	10,7	17,0
Top.Borç/Top.Varlık	12,5	53,0	77,4	63,0	79,6	86,9	110,9	70,7	85,5
Net İşl.Serm./Top.Var.	86,6	27,8	5,4	11,7	2,2	4,7	(18,9)	9,3	4,8
Devlet Tahvili/Top.Var.	12,5	0,0	0,0	6,9	10,6	8,8	20,2	2,7	11,8
Top.Kredi/Top.Varlık	4,9	23,4	24,2	26,9	28,7	43,9	37,1	26,3	27,7
Top.Kredi/Top.Serm.	0,0	51,7	126,4	117,0	355,0	628,9	561,4	96,9	249,8
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	0,0	51,7	126,4	113,6	355,0	628,9	531,5	96,9	236,0
TCMB Kayn./Top.Ser.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	62,5	43,9	19,3	23,0	8,1	7,0	6,6	27,1	11,1
Vadeli Mev./Top.Mev.	0,0	71,0	87,8	76,3	85,7	83,2	96,5	62,7	93,4
Vadesiz Mev./Top.Mev.	0,0	29,0	12,2	23,7	14,3	16,8	3,5	37,3	6,6
Faiz Gideri/Top.Gelir	0,0	30,0	62,3	71,8	72,9	77,7	139,1	40,8	61,2
Faiz Gideri/Faiz Geliri	0,0	42,8	97,4	95,7	86,3	118,9	166,7	64,5	79,4
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	0,0	60,0	3800,0	3375,0	628,6	(628,2)	(244,4)	181,5	454,4
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	0,0	60,0	3800,0	2250,0	628,6	(628,2)	(250,0)	181,5	386,1
Faiz Gideri/Top.Var.	0,0	4,5	13,8	31,0	21,4	14,8	40,4	8,3	16,6
Faiz Geliri/Top.Var.	50,0	10,6	14,2	32,4	24,8	12,5	24,3	12,9	20,9
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	50,0	7,6	0,4	0,9	3,4	(2,4)	(16,6)	4,6	3,6
Top.Gider/Top.Varlık	25,0	15,2	21,1	40,9	29,1	18,9	52,4	17,5	24,6
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	50,0	140,0	2000,0	716,7	226,2	(173,6)	(74,2)	199,8	186,3
Kredi Geliri/Top.Gelir	0,0	20,0	52,4	41,5	47,0	45,4	65,7	42,5	45,8
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	88,3	47,4	22,8	37,1	20,4	13,1	(10,9)	29,3	14,5
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	2696,4	101,7	35,0	64,1	26,7	15,7	(11,7)	45,9	18,2
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	0,0	100,0	36,0	65,7	35,6	17,5	(13,3)	51,5	26,2
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	0,0	206,7	92,5	137,6	71,0	29,8	(29,4)	111,4	52,3
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	88,0	28,0	14,0	26,2	12,6	6,3	(5,4)	12,6	8,3
Takip.Kredi/Top.Kredi	0,0	0,1	0,5	12,3	9,7	2,4	1,1	24,4	4,7
Donuk Var./Top.Varlık	1,7	19,7	17,4	25,4	18,2	8,4	7,9	20,0	9,7
YP Var./YP Pasif	126,2	124,3	100,5	103,2	80,3	125,0	92,0	69,2	75,6

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Likit Var./Top.Varlık	88,9	53,1	52,1	30,3	33,6	36,9	42,8	43,1	54,2
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	2714,8	113,8	80,0	52,4	43,9	44,2	46,0	67,6	68,1
YP Likit Var/YP Pasif	126,2	67,5	79,1	53,3	27,9	42,5	41,9	44,6	56,9
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	18,8	40,0	108,0	108,4	59,3	161,3	40,1	81,6	77,9
Top.Gelir/Top.Gider	217,4	106,0	104,2	105,6	100,9	100,8	55,4	116,6	110,3
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,0	0,0	0,1	2,3	0,0	0,0	1,0	0,0	2,3

6.2.2.3. Finans Bank A.Ş.

Tablo 6.37.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilen 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Finans Bank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.37. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Finans Bank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	5,7	4,1	3,6	9,6	8,5	8,2	6,1	6,6	4,9
Net Kar/Özkaynak	91,3	89,3	118,9	83,2	124,2	111,1	88,7	78,5	81,8
Net Kar/Top.Sermaye	115,0	113,0	150,8	105,3	150,4	148,5	111,5	126,6	103,9
VÖK/Top.Sermaye	125,0	139,0	180,8	122,3	164,8	148,5	127,1	169,9	146,4
Top.Borç/Top.Varlık	88,1	91,4	93,4	78,8	84,6	84,4	87,1	85,0	89,1
Net İşl.Serm./Top.Var.	8,7	6,6	5,6	17,2	10,7	10,6	7,0	6,7	(12,0)
Devlet Tahvili/Top.Var.	11,6	1,0	0,2	0,3	1,0	1,4	14,5	14,0	4,1
Top.Kredi/Top.Varlık	36,3	38,4	23,2	40,2	22,5	42,4	29,9	24,8	17,6
Top.Kredi/Top.Serm.	737,0	1067,0	970,5	439,3	395,4	767,0	548,8	475,6	374,0
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	695,3	1072,4	963,3	365,8	331,9	693,4	536,6	444,4	350,8
TCMB Kayn./Top.Ser.	19,0	10,0	19,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	4,9	3,6	2,4	9,1	5,7	5,5	5,4	5,2	4,7
Vadeli Mev./Top.Mev.	80,9	91,5	84,2	70,5	88,0	85,8	87,9	85,3	87,2
Vadesiz Mev./Top.Mev.	19,1	8,5	15,8	29,5	12,0	14,2	12,1	14,7	12,8
Faiz Gideri/Top.Gelir	41,0	33,8	25,8	32,7	23,2	28,9	63,3	58,0	55,9
Faiz Gideri/Faiz Geliri	35,9	24,7	16,0	17,1	20,4	20,7	67,9	63,6	66,0
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	57,1	32,7	19,0	21,5	27,3	26,9	215,4	181,1	203,4
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	55,7	32,7	19,0	20,6	25,6	26,1	212,0	175,0	194,5
Faiz Gideri/Top.Var.	6,7	3,9	2,1	9,2	4,6	5,3	16,9	19,2	13,8
Faiz Geliri/Top.Var.	18,7	15,9	13,0	54,2	22,8	25,5	24,9	30,1	20,8
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	11,7	12,0	10,9	43,1	17,0	19,6	7,8	10,6	6,8
Top.Gider/Top.Varlık	9,9	6,6	3,7	15,2	9,6	9,4	19,6	23,8	17,4

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	26,6	22,4	14,6	13,4	27,3	20,6	34,5	42,4	51,4
Kredi Geliri/Top.Gelir	63,0	80,1	82,0	73,2	39,2	63,1	43,3	35,6	28,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	11,9	8,6	6,6	21,2	15,4	15,6	12,9	15,0	10,9
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	15,7	10,6	7,6	29,7	20,0	20,0	16,0	19,5	13,2
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	26,7	18,4	11,7	82,1	28,8	29,8	25,0	30,4	27,5
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	32,7	22,4	28,6	52,8	68,6	36,8	43,2	60,5	61,7
(Özkay.+Kar)/(Top.Var.+Gayrinakdi Krediler)	6,3	4,5	2,9	8,4	6,2	5,5	3,6	5,9	3,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,3	0,4	0,2	4,7	1,6	1,2	0,9	1,0	1,4
Donuk Var./Top.Varlık	3,2	2,0	1,1	4,0	4,7	5,1	5,9	8,3	22,9
YP Var./YP Pasif	75,6	80,1	79,9	67,6	48,5	47,6	58,7	71,5	95,8
Likit Var./Top.Varlık	52,9	54,6	70,4	38,8	60,1	38,5	51,7	54,8	48,4
Likit Varlıklar/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	70,1	67,0	80,2	54,4	77,9	49,4	64,0	71,4	58,5
YP Likit Var/YP Pasif	47,7	52,2	66,7	32,8	29,2	21,8	38,0	51,6	50,5
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(72,5)	(160,4)	(310,7)	(431,1)	(55,0)	(173,8)	66,3	62,5	104,0
Top.Gelir/Top.Gider	165,0	175,5	218,5	185,4	208,9	193,3	135,8	138,7	141,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,8	0,0	0,1	4,6	4,8	1,4	0,4	1,5	1,8

6.2.2.4. İktisat Bankası T.A.Ş.

Tablo 6.38.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait İktisat Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.38. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait İktisat Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	3,4	2,8	3,6	2,2	3,2	4,5	3,8	3,3	2,0
Net Kar/Özkaynak	48,6	37,2	55,1	36,5	46,1	76,3	49,0	45,0	38,6
Net Kar/Top.Sermaye	108,0	55,0	64,2	47,1	68,6	102,5	85,2	66,2	50,5
VÖK/Top.Sermaye	116,0	65,0	71,8	47,2	68,6	102,5	103,4	76,8	75,9
Top.Borç/Top.Varlık	89,7	89,6	89,7	91,7	89,9	89,5	88,4	89,3	92,9
Net İşl.Serm./Top.Var.	0,6	(1,8)	1,4	(1,4)	3,2	7,1	7,5	5,8	3,7
Devlet Tahvili/Top.Var.	2,3	1,4	4,5	1,1	5,0	6,2	6,0	19,3	10,7
Top.Kredi/Top.Varlık	50,9	49,9	40,2	39,1	48,1	39,3	35,3	34,3	25,9
Top.Kredi/Top.Serm.	1635,0	977,0	709,0	827,6	1039,0	890,2	786,4	684,8	660,3
Top.Kredi/(Sermaye+Takip.Alacak.Karş.)	1119,9	830,3	604,0	616,9	887,2	657,2	774,7	669,8	631,6
TCMB Kayn./Top.Ser.	59,0	24,3	11,1	0,5	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	3,1	5,1	5,7	4,7	4,6	4,4	4,5	5,0	3,9
Vadeli Mev./Top.Mev.	64,9	60,3	46,8	63,6	77,3	74,3	81,4	84,6	89,3

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Vadesiz Mev./Top.Mev.	35,1	39,7	53,2	36,4	22,7	25,7	18,6	15,4	10,7
Faiz Gideri/Top.Gelir	50,2	45,2	36,4	56,8	66,2	47,4	47,2	59,4	67,0
Faiz Gideri/Faiz Geliri	42,3	34,4	28,9	44,4	73,8	57,2	40,1	46,2	63,3
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	82,7	56,4	44,4	91,3	329,6	178,7	67,4	86,5	176,3
Faiz Gid./(Faiz Gel.-Faiz Gid.)	73,1	52,3	40,6	79,9	282,0	133,8	67,0	85,8	172,9
Faiz Gideri/Top.Var.	9,2	6,5	4,8	10,4	15,4	8,4	7,3	12,7	15,6
Faiz Geliri/Top.Var.	21,8	18,9	16,7	23,4	20,9	14,6	18,3	27,5	24,7
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	11,2	11,5	10,9	11,4	4,7	4,7	10,9	14,7	8,9
Top.Gider/Top.Varlık	13,3	10,2	8,2	14,4	19,4	11,5	10,8	17,4	20,2
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	32,6	29,6	28,3	31,2	71,1	50,8	32,0	31,9	50,3
Kredi Geliri/Top.Gelir	91,2	108,7	89,7	85,6	49,9	51,3	52,6	53,8	69,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	10,3	10,4	10,3	8,3	10,1	10,5	11,6	10,7	7,1
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	14,2	13,7	12,6	10,3	12,9	12,6	14,4	13,0	8,2
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	36,9	45,0	70,1	17,9	16,1	19,5	19,8	22,1	13,6
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	20,2	20,8	25,5	21,3	20,9	26,6	32,9	31,2	27,4
(Özkay.+Kar)/(Top.Var.+Gayrinakdi Krediler)	4,5	4,2	4,5	3,5	2,8	4,2	4,7	2,9	2,1
Takip.Kredi/Top.Kredi	4,7	12,0	9,6	15,0	9,9	10,2	10,3	10,7	3,6
Donuk Var./Top.Varlık	9,7	12,2	8,8	9,8	6,9	3,4	4,1	4,9	3,4
YP Var./YP Pasif	82,1	71,3	75,5	76,8	81,8	93,7	74,8	74,5	69,4
Likit Var./Top.Varlık	33,9	32,6	45,5	34,2	27,1	43,7	46,7	40,0	42,3
Likit Varlıklar/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	46,7	42,9	55,9	42,5	34,6	52,8	57,7	48,5	48,6
YP Likit Var/YP Pasif	41,3	26,8	39,5	34,2	19,5	46,6	31,7	33,8	38,0
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(84,2)	(123,3)	(102,6)	(126,0)	61,3	95,3	(78,1)	(129,7)	(29,3)
Top.Gelir/Top.Gider	137,9	141,4	161,9	126,6	120,5	152,9	143,4	122,7	115,7
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	2,8	1,8	2,5	4,1	1,6	4,0	0,2	0,3	0,7

6.2.2.5. Koçbank A.Ş.

Tablo 6.39.'da, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Koçbank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.39. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Koçbank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	4,9	2,9	5,3	8,5	6,5	6,7	4,4	6,3	5,1
Net Kar/Özkaynak	54,6	29,8	32,4	66,4	79,5	103,0	70,9	92,3	76,4
Net Kar/Top.Sermaye	65,0	53,0	36,2	78,1	102,1	250,2	95,9	238,1	126,4

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
VÖK/Top.Sermaye	70,0	77,0	51,0	102,8	148,4	302,0	109,8	328,3	208,1
Top.Borç/Top.Varlık	86,1	87,5	78,4	78,7	85,4	86,8	89,4	86,8	88,1
Net İşl.Serm./Top.Var.	10,4	7,3	19,6	19,7	13,0	9,8	7,5	8,8	8,3
Devlet Tahvili/Top.Var.	7,8	6,3	0,0	8,8	4,2	1,4	15,0	18,5	19,5
Top.Kredi/Top.Varlık	52,6	50,8	59,8	42,3	31,9	34,2	37,3	39,8	31,5
Top.Kredi/Top.Serm.	697,0	942,0	409,5	388,0	501,7	1273,9	817,4	1499,0	772,3
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	676,7	864,2	390,4	364,0	497,6	1197,0	763,4	1386,7	744,5
TCMB Kayn./Top.Ser.	22,0	29,0	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	7,6	5,4	14,6	10,9	6,4	2,7	4,6	2,6	4,1
Vadeli Mev./Top.Mev.	80,2	65,4	44,3	62,2	55,5	69,2	71,9	83,4	86,5
Vadesiz Mev./Top.Mev.	19,8	34,6	55,7	37,8	44,5	30,8	28,1	16,6	13,5
Faiz Gideri/Top.Gelir	40,4	27,6	23,7	26,4	20,6	24,6	47,6	42,5	32,0
Faiz Gideri/Faiz Geliri	27,6	16,1	20,2	25,9	19,5	24,6	37,6	37,4	35,6
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	38,7	19,7	26,6	36,4	24,2	33,1	61,6	60,5	56,1
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	38,0	19,2	25,4	35,0	24,2	32,7	60,3	59,8	55,4
Faiz Gideri/Top.Var.	6,7	4,3	3,9	6,4	3,3	4,6	9,3	11,4	7,1
Faiz Geliri/Top.Var.	24,4	26,8	19,3	24,6	19,0	18,7	24,6	30,6	20,0
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	17,4	21,9	14,7	17,5	15,2	13,9	15,0	18,9	12,7
Top.Gider/Top.Varlık	11,1	11,0	8,3	12,3	8,4	10,4	14,1	18,0	13,7
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	24,8	29,6	28,7	32,4	30,8	41,4	31,6	34,3	50,7
Kredi Geliri/Top.Gelir	105,4	115,5	89,9	54,2	40,8	36,9	43,0	34,2	35,3
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	13,9	12,5	21,6	21,3	14,6	13,2	10,5	13,2	11,9
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	19,9	18,7	33,7	35,5	21,7	17,5	13,1	17,1	15,6
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	33,9	25,5	59,8	40,3	27,4	22,3	17,5	22,2	19,4
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	26,4	24,5	36,1	50,4	46,0	38,7	28,3	33,1	37,8
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	6,4	3,9	6,6	6,1	4,5	2,8	2,2	3,5	2,8
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,4	4,3	1,9	2,8	1,1	0,5	1,4	3,0	1,9
Donuk Var./Top.Varlık	3,5	5,2	2,0	1,6	1,6	3,5	3,0	4,4	3,6
YP Var./YP Pasif	67,7	84,0	75,1	95,7	89,7	96,6	85,9	85,9	80,9
Likit Var./Top.Varlık	37,9	36,7	32,7	47,5	55,8	55,4	44,9	36,9	51,2
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	54,2	55,3	51,1	79,0	82,8	72,9	56,0	47,9	67,4
YP Likit Var/YP Pasif	23,8	30,1	22,0	49,9	55,4	57,6	42,2	39,3	44,8
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(178,9)	(166,6)	(63,7)	(6,9)	(23,1)	0,5	(106,5)	(55,6)	34,8
Top.Gelir/Top.Gider	150,1	142,6	198,2	196,9	212,9	179,3	137,7	149,5	163,1
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,5	1,0	1,2	1,7	0,2	0,5	0,9	0,5	0,5

6.2.2.6. Pamukbank T.A.Ş.

Tablo 6.40.'ta, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Pamukbank A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.40. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Pamukbank A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	0,6	1,0	0,9	1,3	1,2	1,2	1,7	1,8	2,3
Net Kar/Özkaynak	10,1	17,5	13,1	21,0	18,3	16,6	19,2	26,7	21,2
Net Kar/Top.Sermaye	19,1	26,2	26,8	32,7	42,4	29,4	44,8	43,8	49,4
VÖK/Top.Sermaye	19,1	37,6	39,1	32,7	42,4	29,4	49,6	52,6	51,3
Top.Borç/Top.Varlık	93,2	92,9	91,9	92,4	92,2	91,6	89,4	91,2	87,0
Net İşl.Serm./Top.Var.	0,0	0,7	1,9	1,9	1,4	3,6	7,0	5,5	9,5
Devlet Tahvili/Top.Var.	0,6	4,4	3,8	2,4	2,8	2,6	2,7	3,2	2,7
Top.Kredi/Top.Varlık	46,9	52,5	49,1	53,7	51,6	61,4	62,0	62,3	57,6
Top.Kredi/Top.Serm.	1426,2	1301,4	1403,7	1324,1	1829,2	1506,2	1629,6	1484,1	1252,2
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	1294,0	1275,9	1239,3	1010,4	1579,2	1458,9	1605,5	1324,0	1183,0
TCMB Kayn./Top.Ser.	16,7	9,8	9,1	1,6	0,8	0,1	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	3,3	4,0	3,5	4,0	2,8	4,1	3,8	4,2	4,6
Vadeli Mev./Top.Mev.	82,8	81,5	80,7	88,9	88,4	88,8	90,1	91,6	91,9
Vadesiz Mev./Top.Mev.	17,2	18,5	19,3	11,1	11,6	11,2	9,9	8,4	8,1
Faiz Gideri/Top.Gelir	81,0	77,9	73,2	79,2	80,3	83,2	80,2	78,5	80,4
Faiz Gideri/Faiz Geliri	81,0	76,5	74,6	71,8	74,8	78,5	78,2	77,5	81,3
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	466,4	330,2	325,7	293,7	316,8	373,6	363,3	372,9	457,3
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	425,0	325,2	294,5	254,0	296,9	366,0	359,8	344,9	434,6
Faiz Gideri/Top.Var.	16,4	17,1	14,2	23,7	21,2	23,8	21,4	23,4	23,6
Faiz Geliri/Top.Var.	20,3	22,4	19,0	33,0	28,3	30,4	27,4	30,1	29,0
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	3,5	5,2	4,4	8,0	6,7	6,4	5,9	6,3	5,2
Top.Gider/Top.Varlık	19,3	20,4	17,6	27,3	24,7	27,3	24,7	27,0	26,7
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	74,5	61,7	70,0	38,7	49,9	53,6	55,9	54,2	57,7
Kredi Geliri/Top.Gelir	79,4	78,3	73,6	91,2	95,9	95,7	94,4	91,0	86,1
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	6,8	7,1	8,1	7,6	7,7	8,4	10,6	8,7	13,0
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	8,9	9,5	10,6	9,2	9,5	9,9	12,8	10,4	16,1
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	10,5	11,9	13,6	9,7	9,9	10,3	13,2	11,0	17,7
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	14,6	13,5	16,4	14,2	15,0	13,7	17,1	14,0	22,6
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	4,9	4,7	5,6	6,1	5,8	6,6	6,5	5,4	7,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,5	1,2	2,1	3,8	2,9	1,2	0,6	0,6	0,7
Donuk Var./Top.Varlık	6,8	6,4	6,2	5,7	6,4	4,9	3,6	3,2	3,5
YP Var./YP Pasif	87,9	84,2	80,8	103,4	78,9	78,7	83,7	79,1	75,4

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Likit Var./Top.Varlık	29,8	27,7	33,0	32,2	26,6	20,6	23,5	22,8	29,4
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	38,9	37,1	43,3	38,5	32,8	24,2	28,3	27,0	36,4
YP Likit Var/YP Pasif	21,1	17,3	26,1	46,7	26,8	25,1	28,8	29,0	26,6
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(0,7)	(12,8)	11,4	(86,6)	(54,1)	(48,3)	(20,4)	(10,4)	10,7
Top.Gelir/Top.Gider	105,0	107,9	110,4	109,5	106,6	104,9	107,9	110,1	109,8
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,7	0,2	0,9	2,3	0,9	0,2	0,1	0,8	0,5

6.2.2.7. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.

Tablo 6.41.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Türk Ekonomi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.41. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türk Ekonomi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	4,9	5,2	6,8	9,3	4,7	3,2	2,7	3,2	3,0
Net Kar/Ozkaynak	55,2	49,4	81,9	133,3	67,5	80,4	69,8	66,6	69,9
Net Kar/Top.Sermaye	71,3	62,4	100,5	172,0	88,6	127,2	93,2	85,3	88,1
VOK/Top.Sermaye	83,3	76,4	134,2	241,4	143,4	127,2	105,0	120,6	137,2
Top.Borç/Top.Varlık	86,2	84,2	84,8	83,6	88,4	92,8	93,5	91,9	92,8
Net İşl.Serm./Top.Var.	12,2	14,2	14,1	14,9	10,2	5,9	5,3	5,2	(8,5)
Devlet Tahvili/Top.Var.	0,0	4,4	4,3	2,4	1,8	4,3	4,4	20,7	7,4
Top.Kredi/Top.Varlık	43,8	47,7	51,9	30,3	37,1	44,4	39,5	26,4	17,6
Top.Kredi/Top.Serm.	638,7	569,6	762,2	558,4	701,2	1761,9	1372,1	697,5	523,9
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	634,4	569,6	762,2	549,0	701,2	1761,9	1323,5	677,8	518,3
TCMB Kayn./Top.Ser.	26,7	16,4	12,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	6,8	8,4	6,8	5,4	5,3	2,5	2,9	3,8	3,4
Vadeli Mev./Top.Mev.	72,5	80,8	73,3	68,7	75,9	67,6	73,2	70,2	83,6
Vadesiz Mev./Top.Mev.	27,5	19,2	26,7	31,3	24,1	32,4	26,8	29,8	16,4
Faiz Gideri/Top.Gelir	47,6	51,3	39,6	36,4	43,6	57,9	63,6	47,8	46,9
Faiz Gideri/Faiz Geliri	60,3	58,4	42,3	50,5	48,5	57,4	56,0	40,8	44,5
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	152,7	140,4	73,4	103,1	94,2	134,6	128,6	69,5	80,5
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	151,7	140,4	73,4	102,2	94,2	134,6	127,1	68,9	80,2
Faiz Gideri/Top.Var.	10,2	12,6	8,7	10,2	8,6	8,4	11,2	8,8	8,0
Faiz Geliri/Top.Var.	16,9	21,5	20,6	20,1	17,8	14,6	19,9	21,7	17,9
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	6,7	8,9	11,8	9,8	9,2	6,2	8,7	12,7	9,9
Top.Gider/Top.Varlık	15,6	18,1	12,8	14,7	12,2	11,3	14,4	13,8	12,4

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	80,3	61,8	34,6	45,7	38,9	46,4	36,9	38,6	44,1
Kredi Geliri/Top.Gelir	50,4	61,4	69,0	38,0	49,2	56,1	64,7	48,8	33,4
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	13,8	15,8	15,2	16,4	11,6	7,2	6,5	8,1	7,2
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	18,1	22,1	20,3	22,2	14,9	8,1	7,3	9,8	8,8
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	25,2	35,8	39,8	30,7	19,1	12,7	11,7	13,9	15,2
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	31,4	33,1	29,3	53,9	31,4	16,2	16,5	30,6	40,9
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	8,1	8,6	8,1	9,3	6,8	4,3	2,9	3,1	2,1
Takip.Kredi/Top.Kredi	0,4	0,3	0,0	0,3	0,1	0,0	0,2	0,5	0,5
Donuk Var./Top.Varlık	1,6	1,6	1,1	1,4	1,4	1,3	1,3	2,9	15,7
YP Var./YP Pasif	101,5	87,4	89,9	108,8	102,5	98,9	90,3	97,5	87,2
Likit Var./Top.Varlık	51,8	45,8	42,7	63,1	55,6	50,2	52,2	63,2	59,7
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	67,8	64,0	57,2	85,7	71,3	56,9	58,5	76,1	73,0
YP Likit Var/YP Pasif	70,4	55,7	47,4	82,8	67,2	58,6	51,5	71,0	55,7
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	82,5	53,8	34,0	171,7	55,8	(4,8)	(74,2)	(64,4)	(20,8)
Top.Gelir/Top.Gider	136,9	135,4	171,4	189,8	162,2	128,4	121,7	133,9	137,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,4	0,2

6.2.2.8. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Tablo 6.42.'de, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Türkiye Garanti Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.42. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye Garanti Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	3,9	5,0	5,8	5,2	5,6	4,9	5,0	5,5	4,0
Net Kar/Özkaynak	49,3	62,6	74,5	66,7	64,1	67,1	88,7	82,2	44,7
Net Kar/Top.Sermaye	75,3	91,6	111,6	110,1	112,9	108,7	150,5	260,2	69,6
VÖK/Top.Sermaye	75,3	97,8	132,0	141,6	122,4	125,7	180,0	402,2	93,5
Top.Borç/Top.Varlık	88,3	86,9	86,4	86,9	85,6	87,9	89,3	87,7	87,0
Net İşl.Serm./Top.Var.	3,9	5,0	6,4	4,6	5,4	(1,9)	0,8	3,4	(3,5)
Devlet Tahvili/Top.Var.	6,5	3,4	3,1	1,4	1,4	1,4	1,4	8,8	5,7
Top.Kredi/Top.Varlık	41,6	37,3	43,4	37,4	44,9	51,2	49,7	39,0	31,4
Top.Kredi/Top.Serm.	809,7	678,4	838,6	786,2	899,5	1144,6	1480,5	1835,7	546,9
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	774,8	621,9	783,0	700,4	841,1	1097,3	1357,4	1595,2	514,3
TCMB Kayn./Top.Ser.	19,0	6,0	5,7	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	5,1	5,5	5,2	4,8	5,0	4,5	3,4	2,1	5,7

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Vadeli Mev./Top.Mev.	61,0	52,7	54,6	58,3	59,4	55,1	62,6	74,1	78,2
Vadesiz Mev./Top.Mev.	39,0	47,3	45,4	41,7	40,6	44,9	37,4	25,9	21,8
Faiz Gideri/Top.Gelir	52,7	43,5	31,9	34,6	33,0	37,7	39,7	44,9	55,7
Faiz Gideri/Faiz Geliri	52,4	40,4	27,8	29,8	30,0	36,7	35,3	43,8	55,1
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	112,5	70,4	39,5	44,2	44,1	59,1	55,9	79,8	127,0
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	110,0	67,9	38,5	42,5	42,9	58,0	54,5	78,0	122,7
Faiz Gideri/Top.Var.	11,4	9,4	5,8	6,6	5,6	6,0	6,5	11,1	13,4
Faiz Geliri/Top.Var.	21,7	23,1	20,8	22,0	18,5	16,3	18,5	25,3	24,3
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	10,1	13,3	14,7	14,9	12,6	10,2	11,6	13,9	10,5
Top.Gider/Top.Varlık	17,5	15,6	11,0	11,6	10,4	10,1	10,1	15,9	18,3
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	59,2	45,6	34,3	32,9	37,0	39,8	29,8	33,5	45,2
Kredi Geliri/Top.Gelir	73,2	72,2	80,4	72,4	59,6	60,5	57,9	42,1	33,2
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	11,7	13,1	13,5	13,1	14,4	12,1	10,7	12,3	12,9
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	15,8	18,2	18,2	16,5	18,1	14,8	12,7	15,4	16,1
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	18,8	24,5	27,6	21,8	27,0	25,0	24,9	22,2	24,5
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	28,2	35,1	31,2	35,0	32,1	23,6	21,6	31,4	41,2
(Özkay.+Kar)/(Top.Var.+Gayrinakdi Krediler)	6,9	8,4	8,4	8,6	7,6	6,0	4,5	6,1	6,4
Takip.Kredi/Top.Kredi	1,1	2,0	1,7	2,4	1,6	0,6	0,8	1,3	1,9
Donuk Var./Top.Varlık	7,8	8,1	7,1	8,5	9,0	14,0	9,9	8,8	16,5
YP Var./YP Pasif	89,7	85,1	85,1	92,4	88,3	88,9	85,8	84,3	83,7
Likit Var./Top.Varlık	43,3	48,7	44,3	46,2	36,8	28,0	29,9	40,6	40,3
Likit Varlıklar/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	58,2	67,7	59,5	58,4	46,2	34,3	35,5	51,1	50,2
YP Likit Var/YP Pasif	48,6	51,8	49,6	55,2	42,1	28,8	28,8	32,4	38,0
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(1,9)	(26,1)	(52,0)	(59,9)	(35,3)	(10,1)	(57,8)	(12,4)	(5,1)
Top.Gelir/Top.Gider	123,5	137,6	165,7	162,8	162,4	157,4	162,9	155,9	131,3
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,5	1,3	0,8	1,6	0,8	0,4	0,6	0,8	1,2

6.2.2.9. Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.

Tablo 6.43.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.43. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top. Varlık	2,7	2,9	1,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
Net Kar/Özkaynak	66,2	39,1	13,5	0,7	3,0	4,1	5,8	4,9	3,4
Net Kar/Top.Sermaye	79,6	50,5	16,0	0,9	4,2	5,6	9,9	5,6	4,1
VÖK/Top.Sermaye	79,6	55,5	21,6	0,9	4,2	5,6	9,9	5,6	4,1
Top.Borç/Top.Varlık	93,2	89,2	89,2	90,4	93,6	95,8	95,7	93,6	93,9
Net İşl.Serm./Top.Var.	1,4	1,0	(11,9)	0,9	2,9	1,1	2,1	5,1	4,9
Devlet Tahvili/Top.Var.	5,3	4,6	0,3	1,5	2,1	2,7	2,1	0,0	0,7
Top.Kredi/Top.Varlık	30,4	27,3	54,3	63,5	62,6	42,8	45,4	42,6	49,2
Top.Kredi/Top.Serm.	894,4	472,5	693,4	899,9	1421,3	1453,5	1897,3	799,6	1009,9
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	737,4	276,3	507,6	899,9	1370,6	1444,1	1897,3	799,6	1009,9
TCMB Kayn./Top.Ser.	11,1	7,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	3,4	5,8	7,8	7,0	4,4	2,9	2,4	5,3	4,9
Vadeli Mev./Top.Mev.	98,5	98,2	95,7	97,0	98,2	99,2	99,0	93,6	92,6
Vadesiz Mev./Top.Mev.	1,5	1,8	4,3	3,0	1,8	0,8	1,0	6,4	7,4
Faiz Gideri/Top.Gelir	65,6	60,4	57,6	75,0	86,5	92,4	90,5	87,6	90,0
Faiz Gideri/Faiz Geliri	55,5	62,6	88,7	93,7	134,8	114,8	124,8	109,9	91,2
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	133,8	264,3	(1039,2)	1481,8	(374,4)	(771,4)	(503,6)	(1106,9)	1030,8
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	124,6	167,1	789,4	1481,8	(387,1)	(775,6)	(503,6)	(1106,9)	1030,8
Faiz Gideri/Top.Var.	13,2	18,6	12,9	11,5	18,7	27,1	24,7	23,4	27,6
Faiz Geliri/Top.Var.	23,8	29,8	14,5	12,3	13,8	23,6	19,8	21,3	30,2
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	9,9	7,0	(1,2)	0,8	(5,0)	(3,5)	(4,9)	(2,1)	2,7
Top.Gider/Top.Varlık	16,7	23,5	17,8	15,3	21,2	29,1	27,0	26,5	30,4
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	32,9	44,0	301,0	486,4	(53,2)	(58,2)	(47,8)	(143,0)	106,7
Kredi Geliri/Top.Gelir	92,5	85,8	46,5	69,2	34,8	37,2	22,9	33,5	51,8
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	6,8	10,8	10,8	9,6	6,4	4,2	4,3	6,4	6,1
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	7,7	12,8	13,4	11,0	7,1	4,5	4,7	7,1	7,0
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	7,8	12,3	13,3	10,9	7,1	4,5	4,7	7,3	7,1
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	22,4	38,0	19,4	15,0	10,2	9,8	9,4	14,9	12,5
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	6,3	8,4	6,5	6,8	5,5	3,9	3,9	5,9	5,8
Takip.Kredi/Top.Kredi	11,7	37,4	12,9	4,0	1,3	0,7	0,3	0,2	0,1
Donuk Var./Top.Varlık	5,4	9,8	22,7	8,7	3,5	3,1	2,2	1,3	1,2

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
YP Var./YP Pasif	87,8	67,4	77,8	111,8	160,9	134,6	124,2	103,7	102,5
Likit Var./Top. Varlık	57,0	49,7	19,4	21,8	26,1	41,1	40,4	40,0	22,7
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	64,7	58,8	23,9	24,9	29,0	44,5	44,5	44,8	25,7
YP Likit Var/YP Pasif	69,1	40,6	18,2	18,2	33,6	25,9	40,5	28,3	18,0
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(105,6)	21,5	159,6	81,1	301,5	280,8	319,3	179,8	13,3
Top.Gelir/Top.Gider	120,4	131,0	125,6	100,4	101,6	100,6	100,9	101,1	100,7
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	2,4	15,0	5,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0

6.2.2.10. Türkiye İş Bankası A.Ş.

Tablo 6.44.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Türkiye İş Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.44. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Türkiye İş Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top. Varlık	1,7	1,7	3,0	2,9	3,2	5,6	6,0	5,7	5,3
Net Kar/Özkaynak	19,3	20,5	35,4	41,6	41,5	78,2	72,9	47,7	43,1
Net Kar/Top.Sermaye	58,2	61,2	130,0	221,2	120,4	380,4	160,1	106,5	90,0
VÖK/Top.Sermaye	58,5	79,3	162,2	288,0	185,4	576,2	234,3	171,1	149,7
Top.Borç/Top. Varlık	89,3	90,1	88,5	90,2	89,1	87,3	85,7	82,3	82,5
Net İşl.Serm./Top. Var.	0,5	(0,9)	2,1	2,1	4,6	5,1	5,0	4,8	3,5
Devlet Tahvili/Top. Var.	5,9	7,8	5,7	2,6	3,0	5,8	5,9	5,5	14,7
Top.Kredi/Top. Varlık	39,6	37,9	42,8	34,0	36,9	46,1	47,6	48,3	34,2
Top.Kredi/Top.Serm.	1337,6	1384,0	1851,4	2608,5	1382,9	3145,1	1267,0	898,8	583,2
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	1144,9	1284,2	1657,9	2232,5	1299,2	1940,2	1073,5	778,8	429,3
TCMB Kayn./Top.Ser.	35,7	18,9	8,5	0,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top. Var.	3,0	2,7	2,3	1,3	2,7	1,5	3,8	5,4	5,9
Vadeli Mev./Top.Mev.	64,3	63,3	58,5	60,8	61,3	65,6	70,0	70,1	75,2
Vadesiz Mev./Top.Mev.	35,7	36,7	41,5	39,2	38,7	34,4	30,0	29,9	24,8
Faiz Gideri/Top.Gelir	60,6	58,7	47,8	48,5	34,8	30,7	36,7	37,3	35,4
Faiz Gideri/Faiz Geliri	72,6	71,5	60,6	68,6	42,8	41,1	43,1	44,7	43,5
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	292,8	261,1	159,5	229,4	76,4	76,3	80,3	86,7	93,0
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	265,6	250,8	153,9	219,0	75,0	69,7	75,6	80,9	77,0
Faiz Gideri/Top.Var.	14,2	13,4	11,8	10,6	6,9	7,4	8,8	10,0	9,4
Faiz Geliri/Top.Var.	19,6	18,8	19,5	15,5	16,1	17,9	20,5	22,3	21,6
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	4,9	5,1	7,4	4,6	9,0	9,7	11,0	11,5	10,1

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Gider/Top.Varlık	21,3	20,5	20,8	17,9	14,8	14,6	14,6	16,7	15,7
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	130,8	131,8	115,8	150,2	85,3	68,9	49,1	54,5	51,7
Kredi Geliri/Top.Gelir	58,5	52,9	56,4	48,0	46,0	45,3	48,9	49,9	39,0
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	10,7	9,9	11,5	9,8	10,9	12,7	14,3	17,7	17,5
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	14,0	12,6	15,5	12,7	15,2	16,3	18,6	24,2	24,2
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	15,3	14,6	19,0	13,2	16,6	18,2	20,8	27,2	28,0
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	26,9	26,0	26,8	28,9	29,7	27,6	30,0	36,7	51,2
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	7,9	7,6	8,1	6,3	6,9	7,0	8,5	11,2	11,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	3,4	1,4	1,0	1,1	0,8	2,2	2,5	3,2	7,4
Donuk Var./Top.Varlık	10,1	10,7	9,4	7,7	6,3	7,6	9,2	13,0	14,0
YP Var./YP Pasif	98,2	92,0	86,9	100,9	101,2	101,0	94,2	94,2	92,1
Likit Var./Top.Varlık	43,8	44,6	37,7	48,9	47,7	37,4	34,2	30,3	41,9
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	57,4	56,9	50,8	63,3	66,4	48,0	44,7	41,3	57,9
YP Likit Var/YP Pasif	52,6	54,7	40,5	59,1	54,7	41,1	39,2	32,4	43,5
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	55,3	57,9	58,7	88,0	47,7	83,2	61,8	66,0	78,9
Top.Gelir/Top.Gider	110,5	111,6	119,4	122,2	134,6	163,8	165,1	160,2	169,2
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	1,3	0,6	0,6	0,6	0,5	2,0	1,4	1,7	6,1

6.2.2.11. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Tablo 6.45.'te, erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranın, 1991-1999 dönemine ait Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6.45. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. için hesaplanan değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	2,4	1,5	1,6	2,0	5,6	4,1	5,0	3,5	4,3
Net Kar/Özkaynak	37,8	22,6	30,5	33,4	91,4	53,1	62,2	35,8	52,6
Net Kar/Top.Sermaye	66,3	50,9	62,6	75,9	195,1	88,1	102,7	63,8	88,0
VÖK/Top.Sermaye	66,3	61,2	75,0	87,3	213,9	102,7	119,5	78,8	121,6
Top.Borç/Top.Varlık	91,1	92,0	93,1	91,8	88,4	88,2	87,0	86,7	87,5
Net İşl.Serm./Top.Var.	(2,6)	(1,7)	(0,9)	(0,7)	2,5	2,4	4,8	3,5	0,9
Devlet Tahvili/Top.Var.	3,6	5,9	3,8	1,5	1,9	0,8	1,2	2,4	5,5
Top.Kredi/Top.Varlık	36,6	38,8	49,6	54,1	52,5	53,1	51,7	50,0	39,7
Top.Kredi/Top.Serm.	995,1	1337,1	1939,8	1999,6	1841,5	1147,2	1068,2	908,9	809,4
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	945,2	1235,8	1810,0	1845,3	1733,9	1118,0	1030,3	861,0	738,8
TCMB Kayn./Top.Ser.	13,6	8,9	7,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Top.Sermaye/Top.Var.	3,7	2,9	2,6	2,7	2,8	4,6	4,8	5,5	4,9
Vadeli Mev./Top.Mev.	68,8	67,7	67,5	73,3	71,6	72,5	74,2	79,4	80,0
Vadesiz Mev./Top.Mev.	31,2	32,3	32,5	26,7	28,4	27,5	25,8	20,6	20,0
Faiz Gideri/Top.Gelir	58,5	64,5	63,0	67,0	48,5	53,9	50,9	56,4	55,3
Faiz Gideri/Faiz Geliri	72,7	83,0	67,1	67,0	74,5	63,7	59,4	61,9	69,0
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	277,6	532,8	211,2	210,2	307,4	178,8	150,0	169,1	242,1
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	266,8	488,0	204,0	203,5	291,7	175,4	146,3	162,5	222,8
Faiz Gideri/Top.Var.	12,9	13,8	11,0	14,6	10,1	11,1	10,6	12,7	13,1
Faiz Geliri/Top.Var.	17,8	16,6	16,4	21,8	13,6	17,4	17,9	20,5	19,0
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	4,6	2,6	5,2	6,9	3,3	6,2	7,1	7,5	5,4
Top.Gider/Top.Varlık	19,4	19,4	15,4	19,2	14,6	15,7	15,0	18,0	17,3
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	134,7	197,0	81,0	64,2	128,4	73,1	59,4	66,3	70,9
Kredi Geliri/Top.Gelir	59,4	55,3	70,5	67,1	51,6	66,9	68,9	66,4	50,9
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	8,9	8,0	6,9	8,2	11,6	11,8	13,0	13,3	12,5
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	10,5	9,7	8,1	10,0	15,5	14,6	16,0	16,6	15,3
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	13,3	13,9	13,4	11,0	16,9	15,6	17,8	18,8	17,5
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	24,3	20,7	13,8	15,2	22,2	22,1	25,1	26,6	31,5
(Özkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	6,2	4,7	3,9	5,3	5,7	5,7	7,1	6,9	6,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	2,3	1,3	1,2	1,4	0,8	1,0	1,6	3,1	4,6
Donuk Var./Top.Varlık	11,5	9,8	7,8	8,9	9,2	9,4	8,2	9,8	11,6
YP Var./YP Pasif	90,5	89,7	88,1	97,8	95,9	91,9	89,3	87,6	90,3
Likit Var./Top.Varlık	41,9	41,5	36,0	24,9	27,3	26,6	28,2	26,2	38,2
Likit Varlıklar/(Mev+ Mev.Dışı Kaynaklar)	49,7	49,9	42,5	30,4	36,4	33,1	34,8	32,6	46,7
YP Likit Var/YP Pasif	48,7	46,3	37,1	22,1	22,7	27,7	30,8	27,2	46,0
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	66,1	85,4	24,7	0,5	162,9	68,5	69,5	38,6	112,8
Top.Gelir/Top.Gider	113,5	110,4	113,7	113,5	143,0	131,0	139,8	125,9	137,1
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,5	0,6	0,4	0,4	0,3	0,2	0,3	0,6	1,2

6.3. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Ortalama Değerleri

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranının ortalamaları, 1991-1999 dönemi için hesaplanıp iki tablo halinde sunulacaktır.

6.3.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Ortalama Değerleri

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Bank Ekspres A.Ş., Bank Kapital Türk A.Ş., Demirbank T.A.Ş., Egebank A.Ş., Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank), Etibank A.Ş., İnterbank A.Ş., Sümerbank A.Ş., Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank), Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank) ve Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.'nin erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranının ortalaması, 1991-1999 dönemi için Tablo 6.46.'da sunulmaktadır.

Tablo 6.46. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalar için hesaplanan ortalama değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top. Varlık	0,3	0,3	2,0	(4,4)	(1,2)	2,3	(1,8)	(13,0)	(51,1)
Net Kar/Özkaynak	13,4	7,3	38,5	(6,8)	32,2	37,2	(95,3)	(16,0)	(46,0)
Net Kar/Top.Sermaye	31,5	28,4	47,7	(45,9)	14,8	47,9	23,4	(92,6)	(957,5)
VÖK/Top.Sermaye	35,6	34,7	56,9	(39,9)	15,2	49,8	29,7	(82,6)	(960,5)
Top.Borç/Top. Varlık	91,0	95,5	87,2	87,1	93,8	88,7	91,5	105,0	151,1
Net İşl.Serm./Top. Var.	0,6	(0,9)	4,5	6,0	(0,2)	2,7	(0,4)	(18,9)	(65,5)
Devlet Tahvili/Top. Var.	5,6	6,4	5,5	3,6	4,3	2,9	6,0	4,9	14,7
Top.Kredi/Top. Varlık	45,9	37,2	33,2	34,3	34,1	40,0	38,9	36,7	24,7
Top.Kredi/Top.Serm.	977,4	892,7	978,2	523,4	605,5	842,8	782,8	569,5	382,2
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	896,0	832,7	908,6	497,4	567,7	799,3	759,1	522,9	255,7
TCMB Kayn./Top.Ser.	21,1	12,4	10,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top. Var.	6,7	5,2	9,8	14,1	7,9	6,1	9,4	10,1	7,9
Vadeli Mev./Top.Mev.	63,9	69,6	71,6	67,4	78,2	86,2	83,8	90,4	87,7
Vadesiz Mev./Top.Mev.	36,1	30,4	28,4	32,6	21,8	13,8	16,2	9,6	12,3
Faiz Gideri/Top.Gelir	63,5	59,5	48,1	80,8	76,6	68,2	77,1	77,0	102,0
Faiz Gideri/Faiz Geliri	66,5	63,2	43,5	68,6	83,4	68,8	68,7	69,6	69,9

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	400,7	671,3	737,8	263,2	945,1	232,0	352,2	161,0	(384,1)
Faiz Gid./(Faiz Gel.-Faiz Gid.)	359,7	666,7	261,4	315,9	798,0	205,2	244,4	140,4	879,0
Faiz Gideri/Top.Var.	17,4	18,7	10,3	35,2	21,9	18,2	19,7	26,2	37,3
Faiz Geliri/Top.Var.	23,0	25,0	18,9	46,9	25,4	25,9	28,2	36,8	30,7
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	5,1	6,0	8,3	11,4	3,3	7,6	7,7	1,9	(21,4)
Top.Gider/Top.Varlık	23,4	24,9	14,4	44,8	26,4	22,2	26,1	36,2	58,0
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	(37,0)	32,5	67,1	69,8	128,2	45,2	38,5	1,7	437,9
Kredi Geliri/Top.Gelir	75,1	74,3	70,3	76,3	53,9	56,3	68,4	72,5	57,1
(Özkayn.+Kar)/Top.Var	9,0	4,5	12,7	13,0	6,2	11,3	8,5	(5,0)	(51,1)
(Özkayn.+Kar)/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	21,4	6,8	47,2	30,8	11,5	16,2	11,3	(0,9)	(30,8)
(Özkay.+Kar)/Top.Mev.	45,6	24,5	63,5	38,8	13,6	17,5	12,5	(1,0)	(32,2)
(Özkay.+Kar)/Top.Kre.	24,8	(15,0)	662,8	200,3	11,6	44,4	33,1	(23,2)	(787,4)
(Özkay.+Kar)/(Top.Var.+Gayrinakdi Krediler)	5,9	2,0	9,5	8,6	2,0	6,6	4,9	(1,7)	(13,1)
Takip.Kredi/Top.Kredi	6,5	4,1	5,3	2,7	1,7	2,7	5,8	62,6	265,1
Donuk Var./Top.Varlık	8,4	5,4	8,2	7,0	6,4	8,6	8,9	13,8	14,4
YP Var./YP Pasif	87,1	82,5	98,7	91,6	74,9	92,4	78,5	59,9	33,7
Likit Var./Top.Varlık	35,8	41,8	49,8	41,3	42,7	36,2	37,2	29,7	34,9
Likit Varlıklar/(Mev.+Mev.Dışı Kaynaklar)	70,8	55,8	81,2	63,0	53,0	45,0	44,5	33,6	29,2
YP Likit Var/YP Pasif	46,4	50,9	72,0	52,0	41,5	42,0	38,9	29,1	18,6
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(2,9)	(24,8)	(76,8)	(85,8)	3,4	(22,8)	(60,3)	(58,7)	(77,7)
Top.Gelir/Top.Gider	110,5	119,4	142,0	119,8	119,8	116,6	103,6	100,0	57,5
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	2,0	0,6	1,3	1,0	0,7	0,5	2,6	31,0	140,6

6.3.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Bankalarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Ortalama Değerleri

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen Akbank T.A.Ş., Bayındırbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Koçbank A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İmar Bankası T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek 38 tane finansal oranının ortalaması, 1991-1999 dönemi için Tablo 6.47.'de sunulmaktadır.

Tablo 6.47. Çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen bankalar için hesaplanan ortalama değerleri

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Net Kar/Top.Varlık	5,7	2,8	3,3	4,3	4,1	4,3	1,7	4,3	3,6
Net Kar/Ozkaynak	48,4	37,2	46,3	50,6	55,1	60,8	35,6	51,7	46,8
Net Kar/Top.Sermaye	71,6	58,9	73,5	90,8	103,0	132,1	61,3	105,9	73,6
VÖK/Top.Sermaye	75,7	72,8	92,3	114,4	131,5	165,8	85,5	149,7	108,7
Top.Borç/Top.Varlık	81,7	85,7	87,2	85,0	87,4	88,4	90,8	86,0	88,1
Net İşl.Serm./Top.Var.	12,2	5,9	4,7	7,0	6,1	5,5	3,6	6,4	2,0
Devlet Tahvili/Top.Var.	6,1	4,5	3,2	3,4	3,8	3,7	7,3	9,0	8,3
Top.Kredi/Top.Varlık	37,7	39,5	43,1	40,3	40,0	44,5	43,0	39,1	33,1
Top.Kredi/Top.Serm.	868,2	855,0	955,5	965,8	1024,9	1319,1	1118,8	915,7	666,6
Top.Kredi/(Sermaye+ Takip.Alacak.Karş.)	762,8	790,6	876,4	850,4	953,5	1161,8	1069,5	844,0	624,0
TCMB Kayn./Top.Ser.	20,9	12,9	7,8	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Top.Sermaye/Top.Var.	10,1	8,4	6,8	6,9	4,6	4,0	4,2	6,5	5,4
Vadeli Mev./Top.Mev.	66,7	72,3	68,3	71,3	75,4	75,7	80,1	79,3	85,4
Vadesiz Mev./Top.Mev.	24,2	27,7	31,7	28,7	24,6	24,3	19,9	20,7	14,6
Faiz Gideri/Top.Gelir	49,6	49,9	46,0	52,3	50,0	52,0	63,5	53,7	56,3
Faiz Gideri/Faiz Geliri	50,2	51,7	51,5	55,1	58,7	59,3	67,9	56,9	60,7
Faiz Gid./Takip.Alacak Sonrası Net Faiz Gel.	157,0	173,3	339,6	541,6	140,3	(25,0)	39,6	21,7	271,5
Faiz Gid./(Faiz Gel.- Faiz Gid.)	147,3	158,2	501,3	432,6	131,2	(31,3)	37,3	17,0	258,2
Faiz Gideri/Top.Var.	10,3	10,7	8,9	13,1	11,4	11,5	15,2	13,7	14,4
Faiz Geliri/Top.Var.	23,5	20,7	17,7	25,7	19,8	19,7	22,0	24,4	23,1
Takip.Alacak Sonra. Net Faiz Gel/Top.Var.	12,8	9,5	8,3	11,9	8,1	7,9	6,6	10,5	8,3
Top.Gider/Top.Varlık	16,9	16,3	13,7	18,5	16,2	15,7	19,6	18,9	19,1
Faiz Dışı Gider/(Faiz Geliri-Faiz Gideri)	62,6	74,4	249,8	149,6	61,3	17,3	20,8	39,6	67,3
Kredi Geliri/Top.Gelir	66,4	71,3	70,4	62,5	49,1	53,9	54,9	49,2	46,0
(Ozkayn.+Kar)/Top.Var	18,4	14,3	12,8	15,0	12,6	11,6	9,2	13,9	11,9
(Ozkayn.+Kar)/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	259,0	22,6	17,6	21,5	16,7	14,5	11,6	18,7	15,1
(Ozkay.+Kar)/Top.Mev.	19,7	29,3	29,9	29,1	20,7	18,3	15,4	23,5	20,5
(Ozkay.+Kar)/Top.Kre.	26,4	44,3	32,6	43,4	37,6	27,8	21,9	40,2	39,5
(Ozkay.+Kar)/(Top.Var. +Gayrinakdi Krediler)	14,8	8,6	7,3	8,8	6,9	6,1	4,7	7,1	6,2
Takip.Kredi/Top.Kredi	2,6	5,6	2,8	4,4	2,7	1,8	1,8	4,5	2,7
Donuk Var./Top.Varlık	6,2	8,4	8,2	8,0	6,6	6,1	5,6	7,6	9,9
YP Var./YP Pasif	91,1	86,7	83,8	95,5	92,4	95,2	88,0	85,5	85,5
Likit Var./Top.Varlık	48,3	44,3	42,3	41,0	41,4	39,0	39,4	40,1	43,6
Likit Varlıklar/(Mev.+ Mev.Dışı Kaynaklar)	299,5	62,2	55,8	55,5	54,9	48,1	47,6	51,8	54,6
YP Likit Var/YP Pasif	56,5	46,4	44,0	47,5	40,3	39,6	38,3	40,0	42,3

Finansal Oran (%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Faizdışı Gelir/Faizdışı Gider	(16,5)	(19,5)	(13,2)	(29,2)	47,5	42,0	16,6	12,7	33,9
Top.Gelir/Top.Gider	139,0	129,8	148,8	141,5	147,3	145,1	132,3	136,9	136,2
Takipteki Alacak Karşılığı/Top.Kredi	0,9	1,9	1,1	1,7	0,9	0,8	0,5	0,7	1,5

6.4. Uygulama Çalışmasında Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

Bu bölümde öncelikle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalar ile bunlarla eşleştirilen bankalara ait çeşitli finansal oranların 1991-1999 dönemine ait ortalamaları karşılaştırılarak değerlendirilecektir. Daha sonra ise, Fon'a devredilen ve devredilmeyen bankalara ait bulgular yorumlanacak ve haklarında devir söylentisi bulunan bazı bankaların çeşitli finansal oranlarının değerlerinin Fon'a devredilen bankaların finansal oranlarıyla benzer olup olmadığı incelenecektir.

6.4.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Ortalamalarının Değerlendirilmesi

Bölüm 6.3.1'de bulunan Tablo 6.46. ile bölüm 6.3.2'de bulunan Tablo 6.47. birlikte incelendiğinde net kar / toplam varlık, net kar / özkaynak, net kar / toplam sermaye ile vergi öncesi kar / toplam sermaye oranlarının Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarda, Fon'a devredilmeyen bankalar arasından seçilen bankalara kıyasla 1991-1999 döneminin her yılında daha düşük olduğu fakat iki banka grubu arasındaki farkın özellikle son iki yılda çok fazla açıldığını söylemek mümkündür. Ayrıca bu oranlara ait ortalama değerlerin diğer bir özelliği Fon'a devredilen bankalarda bazı yıllarda negatif değerlere rastlanırken Fon'a devredilmeyen bankalarda incelenen dönemde hep pozitif değerlerin bulunmasıdır. Karlılık oranlarıyla ilgili gözlenen önemli bir husus da Fon'a devredilen bankaların Fon'a devredilmeyen bankalara kıyasla bankacılık krizlerine daha duyarlı olmasıdır. Nitekim Fon'a devredilmeyen bankalar 1993 yılından 1994 yılına geçerken söz konusu oranlarını yükseltmişler, ancak Fon'a devredilen bankalar 1994 krizini oldukça düşük negatif karlılık oranlarına katlanarak atlatabilmişlerdir.

Toplam borç / toplam varlık oranı incelendiğinde bu oranın 1991-1999 döneminde Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara kıyasla 1993 hariç her yıl yüksek olduğu, ancak banka grupları arasındaki farkın son iki yılda arttığı görülmektedir. 1993 yılında ise her iki banka grubunda söz konusu oran aynı değerdedir. Toplam borç / toplam varlık oranının düşük olmasının iyi bir gösterge olduğu göz önüne alındığında, bu oran bakımından Fon'a devredilen bankaların durumunun incelenen dönemde kötü olduğunu söylemek mümkündür.

Net işletme sermayesi / toplam varlık oranı, şu ana kadar incelenen tüm oranlarda olduğu gibi her yıl Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara nazaran – özellikle son iki yılda – daha kötü olmuştur. Fon'a devredilen bankalarda söz konusu oranın değeri her yıl Fon'a devredilmeyen bankalardan düşük olmuştur. Hatta incelenen dönemde 5 yıl Fon'a devredilen bankaların ortalama değerleri negatif olmuş, ancak Fon'a devredilmeyen bankalarda hiçbir yılda negatif değere rastlanmamıştır.

Devlet tahvili / toplam varlık oranı incelendiğinde ise, oldukça dalgalı bir seyrin varlığı görülmektedir. 1992, 1993, 1994, 1995 ve 1999 haricindeki yıllarda bu oranın değerleri Fon'a devredilmeyen bankalarda daha yüksek olmuştur. Söz konusu oranın yüksekliği, faiz oranlarının düştüğü dönemlerde bankanın karını arttırması anlamına gelmektedir.

Toplam kredi / toplam varlık oranının sağlıklı krediler / toplam varlıklar oranına dönüştürülerek incelenmesi daha anlamlı sonuçlar vereceğinden bu oran, takipteki krediler / toplam krediler oranıyla birlikte ele alınarak sağlıklı krediler / toplam krediler oranı hesaplanacaktır. Yapılan hesaplamalar sonucu Fon'a devredilen bankaların söz konusu oranları yüzde olarak yıllar itibariyle sırasıyla; 42,9; 35,7; 31,4; 33,4; 33,5; 38,9; 36,7; 13,7 ve (40,8); Fon'a devredilmeyen bankalar içinse 36,7; 37,3; 41,9; 38,5; 38,9; 43,7; 42,2; 37,3 ve 32,2 olarak bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda Fon'a devredilen bankaların 1991 haricinde her yıl sağlıklı krediler / toplam varlık oranının Fon'a devredilmeyen bankalardan düşük olduğunu ve bu kötü gidişatın son iki yılda daha da hız kazandığını söylemek mümkündür.

Yukarıda sözü edilen hesaplamalar, toplam kredi / toplam sermaye oranı için yapıldığında elde edilen sonuçlar Fon'a devredilen bankalar için yüzde olarak yıllar itibariyle sırasıyla; 913,9; 856,1; 926,4; 509,3; 595,2; 820,0; 737,4; 213,0 ve (631,0);

Fon'a devredilmeyen bankalar içinse; 845,6; 807,1; 928,7; 923,3; 997,2; 1295,4; 1098,7; 874,5 ve 648,6 şeklindedir. Sağlıklı krediler / toplam sermaye oranları, 1993 yılından itibaren Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara kıyasla daha düşük olmuş, fakat iki banka grubu arasındaki fark yine 1998 ve 1999 yıllarında oldukça fazla açılmıştır.

Toplam kredi / (sermaye + takipteki alacak karşılığı) oranının Türkiye'de zaman zaman yeterli alacak karşılığı ayrılmaması nedeniyle yüksek çıktığı gözlemlendiğinden bu oran hakkında çok kesin yorumlar yapılmamasında fayda vardır. Bu oran hakkında söylenilmesi gereken şey, iki banka grubu arasında son iki yılda önemli farklılaşmaların ortaya çıkmasıdır.

TCMB kaynağı / toplam sermaye oranı da ülkemiz için erken uyarı sinyali olarak kullanılabilecek bir finansal oran değildir; çünkü son yıllarda TCMB kaynağına başvurulmaması söz konusudur.

Toplam sermaye / toplam varlık oranının yüksek olması tercih edilmekle beraber bu oranın 1993 yılından itibaren Fon'a devredilen bankalarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum iki önemli sonucun doğmasını sağlamaktadır: Birincisi, söz konusu oran iyi bir erken uyarı sinyali değildir. İkincisi, Fon'a devredilmeyen bankalara halk daha fazla güven duyduğu için bu bankalar varlıklarını sermaye yerine daha fazla mevduat ile finanse edebilmektedir.

Vadeli mevduatın toplam mevduata oranının yüksek olması, ya da başka bir deyişle vadesiz mevduatın toplam mevduata oranının düşük olması tercih sebebidir; ancak vadeli mevduat / toplam mevduat oranının Fon'a devredilen bankalarda genellikle daha yüksek olduğu (vadesiz mevduat / toplam mevduat oranının genellikle düşük olduğu) görülmektedir. Bu nedenle eldeki veriler ve yapılan hesaplamalar ışığında bu iki oranın erken uyarı sinyali olarak anlamlı birer gösterge olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak burada önemli olan husus, bölüm 5.5.5.3'te detaylı olarak açıklanan Rose ve Scott (1978)'un vadeli ve vadesiz mevduatların toplam mevduata oranlarıyla ilgili bulgularına, yapılan çalışmada da rastlanmış olmasıdır.

Fon'a devredilen ve devredilmeyen bankaların gelir-gider yapısı incelendiğinde faiz gideri / toplam gelir, faiz gideri / toplam varlık ve toplam gider / toplam varlık oranlarının 1991-1999 döneminde her yıl Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara nazaran daha yüksek olduğu ve oranların iki banka grubu

arasındaki farklarının 1998 ve 1999 yıllarında açıldığı görülmektedir. Fon'a devredilen bankaların faiz gideri / faiz geliri oranı 1993 hariç, faiz gideri / takipteki alacak sonrası net faiz geliri oranı 1994 hariç, faiz gideri / (faiz geliri-faiz gideri) oranı ise 1993 ve 1994 hariç her yıl – özellikle son iki yılda – Fon'a devredilmeyen bankalardan daha yüksek olmuştur. Faiz geliri / toplam varlık oranının yüksek oluşu tercih sebebidir; ancak bu oran Fon'a devredilen bankalarda genellikle yüksek olmuştur. Bu nedenle, faiz geliri / toplam varlık oranının iyi bir erken uyarı sinyali olmadığı söylenilebilir. Takipteki alacak sonrası net faiz geliri / toplam varlık oranı 1993 yılında her iki banka grubunda aynı değeri almış, diğer yıllarda ise – beklenildiği üzere – son iki yılda daha rahatlıkla farkedilmekle birlikte her yıl Fon'a devredilen bankalarda daha düşük bir değer almıştır. Faiz dışı gider / (faiz geliri-faiz gideri) oranı beklenilenin aksine genellikle her yıl Fon'a devredilen bankalarda daha düşük olmuştur. Ancak bu oran 1999 yılında Fon'a devredilen bankalarda, Fon'a devredilmeyen bankalara kıyasla oldukça yüksek bir değer aldığından faiz dışı gider / (faiz geliri-faiz gideri) oranının sadece bir yıl öncesinden uyarı verdiğini söylemek mümkündür. Kredi geliri / toplam gelir oranı ise yine beklenilenin aksine hemen hemen her yıl Fon'a devredilen bankalarda daha yüksek olmuştur. Bu durumun sebebi, Fon'a devredilen bankalarda faiz dışı gelirlerin genelde negatif değer alması sebebiyle toplam gelirler içinde kredi gelirinin payının artmasıdır. Faiz dışı gelir / faiz dışı gider oranı 1991 haricinde her yıl Fon'a devredilen bankalarda daha düşük bir değer almış ve şu ana kadar incelenen oranlardan farklı olarak iki banka grubu arasındaki fark son dört yılda oldukça fazla açılmıştır. Toplam gelir / toplam gider oranı ise her yıl Fon'a devredilen bankalarda daha düşük bir değer almış ve Fon'a devredilen ve devredilmeyen bankalar arasında özellikle son iki yılda önemli bir fark oluşmuştur. Takipteki alacak karşılığı / toplam kredi oranı için Türkiye'de zaman zaman yeterli alacak karşılığı ayrılmaması sebebiyle çok sağlıklı yorumlar yapmak mümkün değildir. Ancak bu oranın iki banka grubu arasındaki farkının yine son iki yılda açıldığını söylemek mümkündür.

Konuya sermaye yeterliliği açısından yaklaşıldığında, (özkaynak + kar) / toplam varlık oranının her yıl; (özkaynak + kar) / (mevduat + mevduat dışı kaynak) oranının 1993,1994,1996 hariç her yıl; (özkaynak + kar) / toplam mevduat oranının 1991, 1993, 1994 hariç her yıl; (özkaynak + kar) / toplam kredi oranının 1993, 1994, 1996, 1997 hariç her yıl; (özkaynak + kar) / (toplam varlık + gayrinakdi krediler) oranının

ise 1993, 1996, 1997 hariç her yıl Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalardan daha düşük olduğu ve iki banka grubu arasındaki farkın son iki yılda açıldığı gözlemlenmiştir.

Bankaların aktif kalitesi incelendiğinde, takipteki krediler / toplam krediler ile donuk varlıklar / toplam varlıklar oranlarının 1992, 1994, 1995 hariç her yıl Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara kıyasla daha yüksek olduğu ve iki banka grubu arasındaki farkın son iki yılda açıldığı ortaya çıkmıştır. Yabancı para varlıklar / yabancı para pasifler oranının genelde döviz kurunun yükseldiği ülkemizde yüksek olması tercih sebebidir. Nitekim 1993 yılı haricinde incelenen dönemde her yıl söz konusu oran Fon'a devredilen bankalarda düşük çıkmış ve – beklenildiği üzere – Fon'a devredilen ve devredilmeyen bankalar arasındaki fark son iki yılda oldukça fazla açılmıştır.

Son olarak likidite oranları analiz edildiğinde, likit varlıklar / toplam varlıklar oranının 1993, 1994, 1995 harici her yıl; likit varlıklar / (mevduat + mevduat dışı kaynak) oranının 1993, 1994 harici her yıl Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara nazaran düşük olduğu ve iki banka grubu arasındaki farkın 1998 ve 1999 yıllarında açıldığı görülmektedir. Yabancı para likit varlıklar / yabancı para pasifler oranının genelde döviz kurunun yükseldiği ülkemizde yüksek olması tercih sebebidir. Ancak ilginç bir biçimde bu oranın çoğu yılda Fon'a devredilen bankalarda yüksek olduğu görülmektedir. Fakat yine ilginç bir biçimde söz konusu oranın son iki yılda beklenildiği üzere Fon'a devredilen bankalarda Fon'a devredilmeyen bankalara kıyasla düşük olduğu gözlemlenmiştir. Sözü edilen düşük olma durumu çok fazla olmadığından ve diğer yıllarda bu oran genellikle Fon'a devredilen bankalarda daha yüksek olduğundan yabancı para likit varlıklar / yabancı para pasifler oranının iyi bir erken uyarı sinyali olduğunu söylemek mümkün değildir.

Özet olarak yapılan uygulama çalışmasında, net kar / toplam varlık, net kar / özkaynak, net kar / toplam sermaye, vergi öncesi kar / toplam sermaye, toplam borç / toplam varlık, net işletme sermayesi / toplam varlık, sağlıklı krediler / toplam varlık, sağlıklı krediler / toplam sermaye, faiz gideri / toplam gelir, faiz gideri / toplam varlık, toplam gider / toplam varlık, faiz gideri / faiz geliri, faiz gideri / takipteki alacak sonrası net faiz geliri, faiz gideri / (faiz geliri-faiz gideri), takipteki alacak sonrası net faiz geliri / toplam varlık, faiz dışı gelir / faiz dışı gider, toplam gelir /

toplam gider, (özkaynak + kar)/ toplam varlık, (özkaynak + kar) / (mevduat + mevduat dışı kaynak), (özkaynak + kar) / toplam mevduat, (özkaynak + kar) / toplam kredi, (özkaynak + kar) / (toplam varlık + gayrinakdi krediler), takipteki krediler / toplam krediler, donuk varlıklar / toplam varlıklar, yabancı para varlıklar / yabancı para pasifler, likit varlıklar / toplam varlıklar ve likit varlıklar / (mevduat + mevduat dışı kaynak) oranlarının en anlamlı erken uyarı göstergeleri olduğu; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen ve devredilmeyen banka grupları arasında, Fon'a devrin 2 yıl öncesinden başlayan önemli farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu 2 yıllık süre, bölüm 5.5.5.3'te açıklanan literatürdeki araştırmaların tümünde bulunan zamanlardan daha kısadır. Bu durum, Türkiye'de banka bilanço ve gelir tablolarının Avrupa ve Amerika'ya kıyasla daha az şeffaf olduğu, bir takım sağlıklı göstergelerin bu ülkelere nazaran daha fazla kamufle edildiği şeklinde yorumlanabilir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun faaliyetlerinin daha etkin bir hal alması ile bu durumun düzeleceği umulmaktadır.

6.4.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Banka ile Bunlarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerlerinin Yorumlanması

Bu bölümde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Bank Ekspres A.Ş., Bank Kapital Türk A.Ş., Demirbank T.A.Ş., Egebank A.Ş., Eskişehir Bankası T.A.Ş. (Esbank), Etibank A.Ş., İnterbank A.Ş., Sümerbank A.Ş., Türk Ticaret Bankası A.Ş. (Türkbank), Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş. (Yurtbank), Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş. ile bunlarla eşleştirilen Akbank T.A.Ş., Bayındırbank A.Ş., Finans Bank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Koçbank A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İmar Bankası T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin bölüm 6.4.1'de anlamlı bulunan finansal oranlarının 1991-1999 dönemine ait değerleri yorumlanacaktır. Bu bölümde ayrıca, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmeyen bankalar arasında bulunan, fakat finansal oranları Fon'a devredilen bankalara benzeyen bankaların bulunup bulunmadığı incelenecektir.

6.4.2.1. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerlerinin Yorumlanması

Tablo 6.24., Tablo 6.25., Tablo 6.26., Tablo 6.27., Tablo 6.28., Tablo 6.29., Tablo 6.30., Tablo 6.31., Tablo 6.32., Tablo 6.33. ve Tablo 6.34. birlikte incelendiğinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Demirbank T.A.Ş. haricindeki tüm bankaların – son iki yılda daha rahatlıkla görülebilmekle birlikte – çoğunlukla; net kar / toplam varlık, net kar / özkaynak, net kar / toplam sermaye, vergi öncesi kar / toplam sermaye oranlarının azalmış; toplam borç / toplam varlık oranının artmış; net işletme sermayesi / toplam varlık, sağlıklı krediler / toplam varlık, sağlıklı krediler / toplam sermaye oranlarının azalmış; faiz gideri / toplam gelir, faiz gideri / toplam varlık, toplam gider / toplam varlık, faiz gideri / faiz geliri, faiz gideri / takipteki alacak sonrası net faiz geliri, faiz gideri / (faiz geliri-faiz gideri) oranlarının artmış; takipteki alacak sonrası net faiz geliri / toplam varlık, faiz dışı gelir / faiz dışı gider, toplam gelir / toplam gider, (özkaynak + kar) / toplam varlık, (özkaynak + kar) / (mevduat + mevduat dışı kaynak), (özkaynak + kar) / toplam mevduat, (özkaynak + kar) / toplam kredi, (özkaynak + kar) / (toplam varlık + gayrinakdi krediler) oranlarının azalmış; takipteki krediler / toplam krediler, donuk varlıklar / toplam varlıklar oranlarının artmış; yabancı para varlıklar / yabancı para pasifler, likit varlıklar / toplam varlıklar ve likit varlıklar / (mevduat + mevduat dışı kaynak) oranlarının ise azalmış olduğu tespit edilmiştir.

Demirbank T.A.Ş.'nin 1991-1999 dönemine ait bilanço ve gelir tablosu verilerinden hesaplanan çeşitli finansal oranları ise daha çok Fon'a devredilmeyen bankaların finansal oranlarına benzemektedir. Söz konusu bankanın Fon'a devredilmesinde Kasım 2000'de yaşadığı likidite krizinin payı büyük olduğundan 1999 yılına kadar incelenen oranlarda bir sorun görülmemektedir.

6.4.2.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na Devredilen Bankalarla Eşleştirilen Onbir Adet Bankanın Erken Uyarı Sinyali Olarak Kullanılabilecek Çeşitli Finansal Oranlarının 1991-1999 Dönemine Ait Değerlerinin Yorumlanması

Tablo 6.35., Tablo 6.36., Tablo 6.37., Tablo 6.38., Tablo 6.39., Tablo 6.40., Tablo 6.41., Tablo 6.42., Tablo 6.43., Tablo 6.44. ve Tablo 6.45. birlikte incelendiğinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen onbir adet

bankadan Akbank T.A.Ş., Finans Bank A.Ş., Koçbank A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin bölüm 6.4.1'de anlamlı bulunan finansal oranlarında herhangi bir sorun tespit edilmemiştir.

Bayındırbank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Pamukbank T.A.Ş. ile Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalarla eşleştirilen bankaların çoğu finansal oranının ortalamasından olumsuz yönde sapma göstermektedir. Söz konusu bankalar arasında finansal oranları en kötü durumda olan ve acilen yerinde denetim yapılmasında fayda olan banka ise Bayındırbank A.Ş.'dir. Bu bankanın özellikle son üç yıldır finansal oranlarının aldığı değerlerin, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankaların devir öncesi finansal oranlarının aldığı değerlere benzemesi, yerinde denetim yapılmasının gerekliliğini ciddi bir şekilde ortaya koymaktadır.

7. SONUÇ

Halk tarafından yatırılan fonları toplayan, bunları kredi verme işlemleri yapmakta kullanan, bazı durumlarda ödeme araçları yaratmakla görevlendirilen ve kasalarında değerli belge, eşya saklayan kurum olarak tanımlanabilen bankalar, ilk ortaya çıktığı yıllarda sadece madeni paraların değerini denetleme veya farklı ülkelerin paralarını değiş tokuş etme fonksiyonlarına sahipti. Bankacılığın gelişerek günümüzdeki faaliyet alanlarıyla ekonomiye yön veren önemli bir unsur haline gelmesi ise, ticari faaliyetlerdeki değişim ile faiz karşılığı borç vermenin yasal hale gelmesi ve kültür düzeyinin yükselmesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bankacılık faaliyetleri; kredi işlemleri, mali işlemler ve hizmet işlemleri şeklinde temelde üç gruba ayrılarak incelenebilmektedir. Bankalar gerek mevduat toplayıp çok büyük bir sermayeye sahip oldukları, gerekse bu sermayeyi ekonomik kalkınmayı sağlayacak bir biçimde kredi olarak verdikleri için ekonomide oldukça önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de bankacılığın köklü bir geçmişi vardır. Cumhuriyet öncesi dönemde resmen banka adını taşıyan ilk kuruluş 1847’de kurulmuştur. Bu dönemde kurulan ilk Türk bankası ise Ziraat Bankası’dır (1888). 1923-1932 döneminde İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararlar doğrultusunda Osmanlı mirasından bağlarını kopartmış gerçek bir milli banka sağlamak amacıyla, 1924’te İş Bankası kurulmuştur. 1925’te ise Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası, 1926’da da Emlak ve Eytam Bankası faaliyete geçmiştir. Bu dönemde ayrıca mahalli banka kurma hareketleri öne çıkmış ancak söz konusu bankalardan sadece Tütüncüler Bankası, Egebank, Eskişehir Bankası ve İktisat Bankası günümüze kadar ulaşabilmiştir. Dönemin bankacılık sektörü açısından en önemli gelişmesi ise Merkez Bankası’nın kurulmasıdır. 1930’lu yıllarda özel yasalarla birçok devlet bankası kurulmuştur. 1938-1944 yılları arasında ise II. Dünya Savaşı nedeniyle bankacılıkta durgunluk yaşanmıştır. 1945-1960 döneminde özel sermaye ile kurulan banka sayısı artmış, şube bankacılığı benimsenmiş ve yabancı banka sayısı azalmıştır. 1961-1980 yılları arasında ise yapılan kalkınma planları dahilinde daha çok ihtisas, kalkınma ve yatırım bankalarına önem verilmiştir. Son 20 yılda ise bankacılık sektöründe daha rekabetçi

bir ortam gözlenmektedir. Bu durum, daha çok hizmet kalitesinin yükseltilmesi ile ürün ve hizmet çeşitlendirilmesi zorunluluğu şeklinde kendini göstermektedir. 1981-2000 dönemine ilişkin sorunlar incelendiğinde bunların, Türkiye ekonomisinden, yasal düzenlemelerden ve bankacılık sektöründen kaynaklanan sorunlar olarak üç gruba ayrıldığı görülmektedir. Türkiye ekonomisinden kaynaklanan sorunların başında yüksek enflasyon ve kamu kesimi borçlanma gereğinin yüksekliği; yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunların başında yeni finansal araçlara ve hizmetlere, vergilere, tahsili gecikmiş alacaklara, kamu sermayeli bankalara ve kambiyo işlemlerine ilişkin düzenlemelerin gereken niteliklere sahip olmaması; bankacılık sektöründen kaynaklanan sorunların başında ise temerküsleşme ve oligopolistik yapı, çalışanların eğitim durumu ve niteliklerinin istenilen düzeyde olmaması, bankalar arası dışsal tasarruflardan yararlanma olanaklarının sınırlı olması gelmektedir. 2000’li yıllarla ilgili olarak, global değişimlere bağlı olarak Türk bankacılık sektörüne pozitif yönde en çok etki etmesi beklenen, teknolojik gelişmelerdir. Ayrıca önümüzdeki yıllarda bireysel bankacılığın daha çok önem kazanması, bireysel müşterilerin hizmet kalitesi ve güvenilirliğe göre bankalarını seçmeleri beklenmektedir.

Bankacılıkta risk kavramı, başarılı olmak yerine daha çok başarısız olmayı ifade etmektedir. Bankacılık riskleri, tekil banka riskleri ve sistematik risk olarak ikiye ayrılmaktadır. Sistematik risk, kredi piyasalarında veya varlık piyasalarında finansal firmaların iflası tehlikesine yol açan ve bunun yayılarak ödemeler mekanizmasında ve finansal sistemin sermaye tahsis kapasitesini kesintiye uğratma tehlikesi yaratan miktarlarda ve fiyatlarda beklenmeyen değişimler yaratan finansal piyasalardaki bozulmalardır. Tekil banka riskleri, suistimal riski ve aşırı risk alma şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Suistimal riski, banka personeli tarafından iyiniyet ve dürüstlük kurallarına uygun olmayan, hukuk dışı fiillerden kaynaklanan risklerdir. Aşırı risk alma dokuz alt bölüme ayrılmaktadır. Faiz oranı riski, aktif ve pasif kalemlerinin sürelerinin uyumsuzluğu nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Kambiyo riski, bankanın sahip olduğu döviz cinsinden varlıklar ile yükümlülüklerin miktarının ve yabancı para türüne göre dağılımının eşit olmamasından kaynaklanmaktadır. İştirakler, yan kuruluşlar ve ilgili organizasyonlar yoluyla alınan riskte, söz konusu kuruluşların bankadan kolaylıkla elde ettikleri fonları aşırı risk olarak değerlendirmesi başarısızlıkla sonuçlandığı takdirde bankanın zaman zaman zor duruma düştüğü

görülmektedir. Operasyon riski, bir bankanın maliyetlerinin gelirlerini aşan bir biçimde faaliyette bulunması ve bu nedenle özkaynaklarını yitirmesidir. Yasal düzenleme riski, bankaların faaliyetlerine yasalar aracılığıyla sık sık getirilen kısıtlamalar nedeniyle bankaların belirsizlik ve değişkenlik ortamında faaliyette bulunmasıdır. Menkul kıymet spekülasyonu, bankanın menkul kıymetlerle ilgili yapmış olduğu tahminin doğru olmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Likidite riski, mevduat sahiplerinin, bankanın normal maliyetinden daha yüksek bir şekilde borçlanarak ya da varlıklarını zararına satarak karşılamak zorunda kalacak biçimde fonlarını talep etmesi veya kredi müşterilerinin kredileri geri ödemekte karşılaşacakları zorluk nedeniyle kredi performansının düşmesi halinde ortaya çıkması olası risklerdir. Bilanço dışı işlemler riski, geleneksel bilanço dışı kalemlerden, belirli şartların ortaya çıkması durumunda bankanın ödeyeceği yükümlülükleri gösteren akreditifler ve banka garantileri (teminat mektupları) ile güncel bilanço dışı kalemlerden forward, future, swap işlemlerinden doğan risklerdir. Kredi riski ise, bankadan kredi alan müşterilerin geçici veya sürekli biçimde ödeme güçlüğü içinde olmaları nedeniyle kredi borç ödemelerini geciktirmeleri ya da bu borcu geri ödememeleri riskidir.

Bankacılık krizi, bütün bankaların ödeyebilirliğini tehdit eden, sistemin bütününe yayılmış likidite yetersizliğinden farklı olarak temelde kötü yönetim nedeniyle özel olarak tek tek kurumların ödeyebilirliğini yitirmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Bankacılık krizleri, makroekonomik şoklar, daha riskli faaliyetler, daha yoğun rekabet ve kötü yönetim sebebiyle ortaya çıkmakla birlikte söz konusu risklerin çıkışını ve yayılmasını bankacılığın yapısı, bankaların kısa süreli yabancı kaynaklara bağımlılığı ve finansal liberalizasyon şeklinde gruplanabilen faktörler etkilemektedir. Bankaya hücum, zararına satışlar, diğer bankalara mevduat kaçıışı, kaliteye yöneliş, nakde yöneliş, mevduat sahiplerinin zarar etmesi ve bankanın iflası, bankacılık krizlerinin olası sonuçlarıdır. Bu sonuçların birçok kesimi ilgilendiren önemli unsurlar olması, bankacılık krizlerinin önlenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Söz konusu krizlerin engellenmesi için kullanılacak araçların en önemlileri bankaların etkin denetimi ve düzenlenmesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile bankacılık sektöründe güvenin sağlanması, sermaye yeterliliğinin sağlanması, piyasa değeriyle muhasebeleştirme yönteminin kullanılması ve erken uyarı sistemlerinin oluşturulmasıdır. Etkin bir erken uyarı

sistemi; banka iflaslarının önlenmesi, bankacılık otoritelerinin kaynaklarının daha etkin tahsis edilmesi, bilanço ve gelir tablosu verilerinin yararının artması, problemli bankaların teşhisinin daha objektif yapılması, bankacılık otoritelerine denetim ve gözetim performanslarını ve erken uyarı sisteminin etkinliğini değerlendirmek için veri sağlaması, değişken mevduat sigorta primi için veri sağlaması şeklinde özetlenebilen başlıca altı önemli potansiyel yarara sahiptir. Söz konusu potansiyel yararların önemli olmasından dolayı yapılan uygulama çalışmasında bir erken uyarı sisteminin oluşturulmuştur.

Türkiye’de erken uyarı sinyali olarak finansal oranlardan yararlanılmasına ilişkin uygulama çalışmasında; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen bankaların devir öncesi bir takım finansal oranlarının incelenmesiyle bankaların sorunlu bir döneme girdiklerinin tespit edilip edilemeyeceğini araştırmak ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmeyen bankalar arasından seçilerek örnekleme dahil edilen ve haklarında devir söylentisi bulunan bankaların bazı finansal oranlarını inceleyerek bu oranların sorun sinyali verip vermediğini araştırmak şeklinde özetlenebilen iki temel amaç mevcuttur. Söz konusu amaçlara ulaşmak için Türkiye’de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen onbir adet banka ile bunlarla eşleştirilen onbir adet bankanın 1991-1999 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarındaki verilerden hesaplanan 38 adet finansal oran karşılaştırılmıştır.

Sonuç olarak, yapılan uygulama çalışmasında, net kar / toplam varlık, net kar / özkaynak, net kar / toplam sermaye, vergi öncesi kar / toplam sermaye, toplam borç / toplam varlık, net işletme sermayesi / toplam varlık, sağlıklı krediler / toplam varlık, sağlıklı krediler / toplam sermaye, faiz gideri / toplam gelir, faiz gideri / toplam varlık, toplam gider / toplam varlık, faiz gideri / faiz geliri, faiz gideri / takipteki alacak sonrası net faiz geliri, faiz gideri / (faiz geliri-faiz gideri), takipteki alacak sonrası net faiz geliri / toplam varlık, faiz dışı gelir / faiz dışı gider, toplam gelir / toplam gider, (özkaynak + kar) / toplam varlık, (özkaynak + kar) / (mevduat + mevduat dışı kaynak), (özkaynak + kar) / toplam mevduat, (özkaynak + kar) / toplam kredi, (özkaynak + kar) / (toplam varlık + gayrinakdi krediler), takipteki krediler / toplam krediler, donuk varlıklar / toplam varlıklar, yabancı para varlıklar / yabancı para pasifler, likit varlıklar / toplam varlıklar ve likit varlıklar / (mevduat + mevduat dışı kaynak) oranlarının en anlamlı erken uyarı göstergeleri olduğu; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen ve devredilmeyen banka grupları arasında,

Fon'a devrin 2 yıl öncesinden başlayan önemli farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalardan Demirbank T.A.Ş.'in finansal oranlarının Fon'a devredilmeyen bankaların finansal oranlarına benzediği, Fon'a devredilmeyen bankalardan ise Bayındırbank A.Ş., İktisat Bankası T.A.Ş., Pamukbank T.A.Ş. ile Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'in çoğu finansal oranının Fon'a devredilmeyen bankaların ortalamasından olumsuz yönde sapma gösterdiği elde edilen diğer bulgulardır. Bayındırbank A.Ş.'nin özellikle son üç yıldır finansal oranlarının aldığı değerlerin, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankaların finansal oranlarının aldığı değerlere benzemesi, bu bankaya acilen yerinde denetim yapılmasında fayda olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, E.A.**, 1989. Türkiye’de Banka İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Gelişme Eğilimleri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdoğan, N. ve Aydın, H.**, 1987. Muhasebe Teorileri, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Akgüç, Ö.**, 1977. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara.
- Akgüç, Ö.**, 1984. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Akgüç, Ö.**, 1975. Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara.
- Akgüç, Ö.**, 1995. Mali Tablolar Analizi, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 64, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayın No: 16, İstanbul.
- Akgüç, Ö.**, 1996. Türk Bankacılık Sisteminde Yapısal Değişme, İSO Dergisi, Mayıs, 20-34.
- Aktaş, R.**, 1993. Endüstri İşletmeleri İçin Mali Başarısızlık Tahmini, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Akyazı, H.**, 2000. Güvenli Bir Mali Sistem İçin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Bazı Ülkelerdeki Uygulamaları, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Eylül, 51-67.
- Altunbaş, Y. ve Sarısu, A.**, 1996. Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Bankacılık Sistemine Entegrasyonu, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Araştırma ve İnceleme Dizisi 8, Ankara.
- AnaBritannica**, 1986a. Cilt 3, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- AnaBritannica**, 1986b. Cilt 13, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- Auerbach, R.P.**, 1988. Money, Banking and Financial Markets, Macmillan Press, New York.
- Aydın, A., İnan, A., Tulay, B. ve Ataman P.**, 2000. Bankacılık Sisteminde Mali Bünye Sorunları ve Yeniden Yapılandırmada Ülke Uygulamaları, Bankacılar Dergisi, 32, 37-80.
- Aydoğan K. ve Gürkan A.**, 1989. Bankalar Mali Verilerinin Yapısı: İstatistiksel Bir Deneme, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl:15, Sayı:55-56, Şubat-Mayıs, 68-83.
- Barge, J.**, 1987. Interest Rate Exposure, Interest Rate Risk and Banks, Ed. Gardner, E.P.M., University College of North Wales Press, Bangor.

- Basle Bankacılık Gözetim Komitesi**, 1999a. Bankalarda Şeffaflığın Arttırılması, Bankacılar Dergisi, 29, 101-117.
- Basle Bankacılık Gözetim Komitesi**, 1999b. Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler, Bankacılar Dergisi, 30, 87-115.
- Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı**, 1995. 3182 sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin Tebliğ, No:12, Resmi Gazete 9 Şubat 1995, 22197, 17-25.
- Bazley, J.D.**, 1972. An Examination of the Ability of Alternative Accounting Frameworks to Predict Failure, University of Minnesota Public Press, Minnesota.
- Beaver, W.**, 1966. Financial Ratios As Predictors of Failure, Empirical Research in Accounting, Supplement to Journal of Accounting Research, **Selected Studies**, 71-111.
- Beaver, W.**, 1968. Market Prices, Financial Ratios and the Prediction of Failure, Journal of Accounting Research, **Autumn**, 179-192.
- Benston, G.J., Eisenbeis, R.A., Horvits, P.M., Kane, E.J. and Kaufman, G.G.**, 1986. Perspectives on Safe and Sound Banking, MIT Press, Massachusetts.
- Berger, A.N., Herring, R.H. and Szegö, G.P.**, 1995. Special Issue on the Role of Capital in Financial Institutions, Journal of Banking and Finance, **June**, 393-430.
- Bernanke, B.S. and James, H.**, 1991. The Gold Standart, Deflation and Financial Crisis, in the Great Depression: An International Comparison, in Financial Markets and Financial Crises, pp. 33-78, Ed. Hubbard, G.L., University of Chicago Press, Chicago.
- Bolak, M.**, 1986. Finansal Başarının Ölçülmesi İçin Çok Değişkenli Bir Analiz Yöntemi ve Sektörel Bir Uygulama, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bolak, M.**, 1998. Finans Mühendisliği Kavramlar ve Araçlar, Beta Yayınları, İstanbul.
- Bordo, M.D.**, 1986. Financial Crises, Stock Market Crashes and the Money Supply: Some International Evidence, in Financial Crises and the World Banking System, pp. 1870-1933, Eds. Capie, F. & Wood, G.E., Macmillan Press, New York.
- Büyük Larousse**, 1986a. Cilt 3, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Büyük Larousse**, 1986b. Cilt 12, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Canbaş, S. ve Erol, C.**, 1985. Türkiye'de Ticaret Bankalarının Sorunlarının Saptanması: Erken Uyarı Sistemine Giriş, Türkiye Ekonomisi ve Türk Ekonomi İlmi, Marmara Üniversitesi Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi Yayını, **Yıl:1, Sayı:1**, 85-99.
- Crosse, H.D. and Hempel, G.H.**, 1973. Management Policies for Commercial Banks, 2nd Edition, Prentice – Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

- Çelebican, G., 1984.** Bankalarda Sermaye Yeterliliği Sorunu, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No:129, Olgaç Matbaası, Ankara.
- Çetinada, E., 2000.** Bankacılıkta Sermaye Yeterliliği, Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları, Ankara.
- Davis, E.P., 1992.** Debt, Financial Fragility and Systemic Risk, Oxford University Press, Oxford.
- Dewatripont, M. and Tirole, J., 1994.** The Prudential Regulation of Banks, The MIT Press, Massachusetts.
- DİSK/Bank-Sen, 1995.** Kamu Bankaları Niçin Özelleştiriliyor, DİSK/Bank-Sen Araştırma Yayını No:11, İstanbul.
- Doğanay, İ., 1974a.** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt 1, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Doğanay, İ., 1974b.** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt 2, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Durer, S., 1988.** Türkiye’de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmaları Dizisi No:8, İstanbul.
- Ekşioğlu, T., 1999.** Bankacılıkta Kredi Politikası, Risk Unsurları, Türkiye’deki Bankaların Karşılaştıkları Kredi Problemleri ve Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Erdem, T., 1970.** Bankacılık, Doğu Matbaacılık ve Ticari Limited Şirketi Matbaası, Ankara.
- Eroğlu, G.A. ve Ada, Z., 1999.** Etkin Bankacılık Denetiminde Temel Prensipler: Türkiye ve Diğer Ülke Uygulamaları, DPT Yıllık Programlar ve Konjonktürel Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Mali Piyasalar Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Ertuğrul, A. ve Zaim, O., 1996.** Türk Bankacılığında Etkinlik, Tarihi Gelişim, Kantitatif Analiz, Bilkent Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Financial Services Authority, 1999.** FSA Summary Annual Report 1998 / 1999, Financial Services Authority Press, London.
- Gardener, E.P.M., 1981.** Capital Adequacy and Banking Supervision, University of Wales Press, Bangor.
- Gardener, E.P.M., 1986.** UK Banking Supervision – Evaluation, Practice and Issues, Allen and Unwin, New York.
- Gavin, M. and Hausmann, R., 1996.** The Roots of Banking Crisis: The Macroeconomic Context, in Banking Crises in Latin America, pp. 27-63, Eds. Hausmann, R. & Rojas – Suarez, L., Inter-American Development Bank and Johns Hopkins University Press, Washington.
- Goldstein, M. and Turner, P., 1996.** Banking Crisis in Emerging Economies: Origins and Policy Options, BIS Economic Papers No:46, Basle.
- Goldworthy, B.L. and Georffery, D.S., 2000.** Apra and the Financial System Inquiry, Apra Working Paper No:3, Sidney.

- Gorton, G.**, 1992. Banking Panics, The New Dictionary of Money and Finance, Macmillan Press, New York.
- Griffiths, B.**, 1983. Banking in Crisis, Policy Review, **Summer**, 24-42.
- Gürlesel, C.F.**, 1999. Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetimin Temel Prensipleri, Finans Dünyası, **Eylül**, 87-89.
- Harrington, R.**, 1987. Asset and Liability Management, OECD Press, Paris.
- Hart, A.G., Kenen, P.B. and Entine, A.D.**, 1969. Money, Debt, and Economic Activity, 4th edition, Prentice – Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
- Horrigan, J.O.**, 1968. A History of Financial Ratio Analysis, Accounting Review, **April**, 284-294.
- İktisadi Araştırmalar Vakfı**, 1996. 1997 Yılında Finans Kesiminde Muhtemel Gelişmeler, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Johnson, H.J.**, 1993. The Bank Valuation Handbook – A Market Based Approach to Valuing A Bank, Bankers Publishing, New York.
- Kane, E.J.**, 1985. The Gathering Crises in Federal Deposit Insurance, MIT Press, Massachusetts.
- Kane, E.J.**, 1989. The S & L Insurance Mess: How Did It Happen?, The Urban Institute Press, Illinois.
- Karacan, A.İ.**, 1996. Bankacılık ve Kriz, Tütünbank Yayınları, İstanbul.
- Keskin, E.**, 1992. Bankacılıkta Risk ve Sermaye, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Ketz, J.E.**, 1978. The Effect of General Price – Level Adjustments on the Predictive Ability of Financial Ratios, Journal of Accounting Research, **c.16, Supplement**, 273-284.
- Kısa, T.**, 1997. Bankaların Mali Başarısızlığını Tahmine Yönelik Çok Boyutlu Model, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korobow, L. and Stuhr, D.P.**, 1975. Toward Early Warning of Changes in Banks' Financial Condition: A Progress Report, Federal Reserve Bank of New York, Monthly Review, **July**, 157-165.
- Korobow, L., Stuhr, D.P. and Martin, D.**, 1977. A Country Dimension Test of Early Warning Research in Banking Sector, Federal Reserve Bank of New York, Quarterly Review, **Autumn**, 37-52.
- Levonian, M.E.**, 1990. Early Warning Systems, Federal Reserve Bank of San Francisco, Weekly Letter of October 12 1990, San Francisco.
- Maisel, S.J.**, 1981. The Theory and Measurement of Risk and Capital Adequacy, in Risk and Capital Adequacy in Commercial Banks, A National Bureau of Economic Research Monograph , pp. 27-59, Ed. Maisel, S.J., The University of Chicago and London, London.
- Martin, D.**, 1977. Early Warning of Bank Failure: A Logit Regression Approach, Journal of Banking and Finance, **June**, 249-276.

- Mensah, Y.M.**, 1983. The Differential Bankruptcy Predictive Ability of Specific Price Level Adjustments: Some Empirical Evidence, *The Accounting Review*, Vol:LVIII, No:2, 224-228.
- Meriç, İ.**, 1980. Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık, ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Yayın No:36, Ankara.
- Meyer, P.A. and Pifer, H.W.**, 1970. Prediction of Bank Failures, *Journal of Finance*, September, 853-863.
- Morrison, G.R.**, 1966. Liquidity Preferences of Commercial Banks, The University of Chicago Press, Chicago.
- Nadler, P.S. and Miller, R.B.**, 1985. The Banking Jungle, John Wiley & Sons Press, New Jersey.
- Norton, C.L. and Smith, R.E.**, 1979. A Comparison of General Price Level and Historical Cost Financial Statement in the Prediction of Bankruptcy, *The Accounting Review*, 1, 72-87.
- Öçal, T.**, 1981. Para Teorisi, Doktrinel Gelişim, Teori-Analiz, Çağ Matbaası, Ankara.
- Önal, Y.B., Düzakın, H.G. ve Akyüz, M.**, 1996. Türkiye’de Mevduat Sigortası Sisteminin Gelişimi ve Bankaların Risk Değerlendirmesini de İçeren Aktif Bir Mevduat Sigortası Model Önerisi, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 198, İstanbul.
- Patrick, P.J.F.**, 1932a. A Comparison of Ratios of Successful Industrial Enterprises with Those of Failed Firms, *Certified Public Accountant*, October, 598-605.
- Patrick, P.J.F.**, 1932b. A Comparison of Ratios of Successful Industrial Enterprises with Those of Failed Firms, *Certified Public Accountant*, November, 652-656.
- Patrick, P.J.F.**, 1932c. A Comparison of Ratios of Successful Industrial Enterprises with Those of Failed Firms, *Certified Public Accountant*, December, 727-731.
- Pınar, İ.**, 2000. Yeni Bankalar Kanunu ve İlgili Mevzuat, Kanun Metinleri Serisi No:4, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Quinn, B.**, 1993. The Bank of England’s Role in Prudential Supervision, *Bank of England Quarterly Bulletin*, May, 12-23.
- Reed, E.W.**, 1963. Commercial Bank Management, Harper and Row Publishers, New York.
- Rose, P.S. and Scott, W.L.**, 1978. Risk in Commercial Banking: The Results of Post-war Period Failures, *Southern Economic Journal*, 45, 90-106.
- Sarısu, A.**, 1996. Türk Bankacılık Sisteminin Genel Yapısı, Temel Özellikleri ve Kamu Bankalarının Bölünerek Özelleştirilmesi, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Araştırma ve İnceleme Dizisi 7, Ankara.
- Saunders, A.**, 1994. Financial Institutions Management - A Modern Perspective, Irwin Press, New York.

- Saunders, A. and Walter I.**, 1994. Universal Banking in the United States, Oxford University Press, Oxford.
- Sayers, R.S.**, 1964. Modern Banking, Oxford Univesity Press, Oxford.
- Sayılğan, Ş.**, 1999. Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri, Finans Dünyası Dergisi, Eylül, 79-86.
- Scott, W.L.**, 1991. Contemporary Financial Markets and Services, West Publishing, San Francisco.
- Seval, B.**, 1990. Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 59, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayın No: 11, İstanbul.
- Short, B.K.**, 1978. Capital Requirements for Commercial Banks: A Survey of Issues, IMF Staff Papers, Washington.
- Sinkey, J.F.Jr.**, 1975. A Multivariate Statistical Analysis of the Characteristics of Problem Banks, Journal of Finance, March, 21-38.
- Sinkey, J.F.Jr.**, 1977. Identifying large problem / failed banks: The Case of Franklin National Bank Of New York, Journal of Financial and Quantitative Analysis, December, 779-800.
- Sinkey, J.F.Jr.**, 1979. Problem and Failed Institutions in the Commercial Banking Industry, JAI Press, New York.
- Sinkey, J.F.Jr.**, 1983. Commercial Bank Financial Management, Mc Millan Publishing Co., Inc. Press, New York.
- Sinkey, J.F.Jr.**, 1989. Commercial Bank Financial Management in the Financial Services Industry, Macmillan Press, New York.
- Sinkey, J.F.Jr. and Walker, D.A.**, 1976. Problem Banks: Identification and Characteristics, Journal of Bank and Research and FDIC Working Paper, August, 45-88.
- Smith, R.E. and Winokor, A.**, 1930. A Test Analysis of Unsuccessful Industrial Companies, Bulletin of Business Research, 31, 54-77.
- Smith, R.E. and Winokor, A.**, 1935. Changes in the Financial Structure of Unsuccessful Industrial Companies, Bulletin of Business Research, 51, 69-91.
- Sundarajan, V. and Balino, T.J.T.**, 1991. Issues in Recent Banking Crisis, in Banking and Crises: Cases and Issues, pp.48-94, Eds. Sundarajan, V. & Balino, T.J.T., International Monetary Fund, Washington.
- The Bank Association of Turkey**, 1997. Turkey's Bank, A World Partner, The Bank Association of Turkey Press, İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği**, 1996. Bankalarımız 1995, Yayın No:196, İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği**, 1999. 2000'li Yıllarda Türk Bankacılık Sektörü, Yayın No:211, İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği**, 2000. Bankalarımız 1999, Yayın No:218, İstanbul.

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği**, 1996. Banka ve Sigorta Sektörleri Özel İhtisas Komisyon Raporu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayınları, İstanbul.
- Ünay, V.**, 1985. Bankalarca İç Ticaretin ve Sanayinin Finanse Edilmesi Usulleri, Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Yayın No:5, İstanbul.
- Van Damme, E.**, 1994. Banking: A Survey of Recent Microeconomic Theory, Oxford Review of Economic Policy, **Winter**, 44-63.
- Vojta, G.**, 1973. Bank Capital Adequacy, Citibank Press, Washington.
- Wrightsman, D.**, 1971. An Introduction to Monetary Theory and Policy, The Free Press, New York.
- Yüksel, A.**, 1985. Enflasyon Muhasebesi, İkinci Baskı, Venüs Ofset, İstanbul.
- Yüksel, A. S.**, 1989. Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, Altıncı Bası, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı No: 436/669, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Sedef Sayıt, 15.10.1977 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. İlköğrenimini 1988 yılında Hamdullah Suphi Tanrıöver İlkokulu'nda, orta ve lise öğrenimini 1995 yılında 4,80 / 5,00 ortalama ile okul dördüncüsü olarak Beşiktaş Atatürk Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. 1995 yılında girdiği İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Mühendisliği Bölümü'nden 1999 yılının yaz döneminde 3,80 / 4,00 ortalama ile bölüm ve fakülte birincisi olarak ve "Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi" adlı bitirme ödevini hazırlayarak mezun olmuştur. 1999 yılının kış döneminde İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İşletme Mühendisliği Yüksek Lisans Programı'na kayıt olmuştur. Lisans eğrenimi sırasında 1997 yazında Fruko Meşrubat Sanayii A.Ş.'nin Konektaş Fabrikası'nda üretim, 1998 yazında ise Koçbank A.Ş.'nin Bakırköy Şubesi'nde yönetim stajını tamamlamıştır. Yedi yıl boyunca Beşiktaş Atatürk Anadolu Lisesi'nde, dört yıl boyunca İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Mühendisliği Bölümü'nde ve bir yıl boyunca İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İşletme Mühendisliği Yüksek Lisans Programı'nda gördüğü dersler dolayısıyla çok iyi düzeyde İngilizce, iki yıl boyunca Beşiktaş Atatürk Anadolu Lisesi'nde aldığı seçmeli dersler dolayısıyla ise orta düzeyde Almanca bilmektedir.